

โครงการสัมมนาปฏิบัติการ

ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. ๒๕๖๐

วันที่ ๓๐ พฤษภาคม - ๑ มิถุนายน ๒๕๔๐
ณ โรงแรมเฟลิกซ์ ริเวอร์แคว จังหวัดกาญจนบุรี

ร่วมดำเนินการโดย

มูลนิธิเด็ก
มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ภาคีความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนา
ข่ายความร่วมมือเพื่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาไทย
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โครงการสัมมนาปฏิบัติการ

วันที่ ๓๐ พฤษภาคม - ๑ มิถุนายน ๒๕๕๐
ณ โรงแรมเฟลิกซ์ ริเวอร์แคว จังหวัดกาญจนบุรี

ร่วมดำเนินการโดย

มูลนิธิเด็ก

มูลนิธิสตรีย์ สฤชต์วงศ์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ภาคีความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนา

ข่ายความร่วมมือเพื่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาไทย

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

~~และ~~สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ส่วนที่ 1 การสัมมนาปฏิบัติการ “ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทย สู่ พ.ศ. 2560”

ส่วนที่ 2 ข้อพิจารณาประกอบการสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทย

- 1 หลักการและกระบวนการร่วมสร้างวิสัยทัศน์
- 2 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและผลกระทบต่อประเทศไทยในศตวรรษที่ 21
- 3 วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย
 1. แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 : สังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต
 2. การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า
 3. วิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย
- 4 วิสัยทัศน์จากประสบการณ์ของนานาประเทศ
 1. วิสัยทัศน์ประเทศมาเลเซีย
 2. วิสัยทัศน์ประเทศสิงคโปร์
 3. วิสัยทัศน์ประเทศออสเตรเลีย
 4. วิสัยทัศน์ประเทศแคนาดา

ส่วนที่ 3 เอกสารประกอบ

1. ความฝันของแผ่นดิน
2. แนวโน้มเศรษฐกิจไทยและประเด็นเชิงกลยุทธ์ด้านเศรษฐกิจ
3. วิสัยทัศน์การพัฒนาพื้นที่ประเทศไทย
4. วิสัยทัศน์ไทยและสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต
5. การพัฒนาในอนาคต ทิศทาง และความคาดหวังในการพัฒนาสังคมไทย
6. สังคมไทยที่พึงประสงค์และวิสัยทัศน์การพัฒนาการศึกษาในอนาคต
7. วิสัยทัศน์ด้านสุขภาพพลานามัย
8. การปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพ
9. สังคมไทยที่พึงปรารถนาจากมิติทางวัฒนธรรม
10. สิ่งแวดล้อมกับคุณธรรมในสังคมไทย
11. วิสัยทัศน์การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
12. เทคโนโลยีกับอนาคตของมนุษยชาติ : ผลกระทบต่อประเทศไทย
13. วิสัยทัศน์เกี่ยวกับการบริหารและระบบราชการ
14. วิสัยทัศน์ 2030 : ประเทศไทยใน 3 ทศวรรษข้างหน้าในทรรศนะ
ของนักวิชาการฝ่ายทหาร

ส่วนที่ 1

การสัมมนาปฏิบัติการ “ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560”

การสัมมนาปฏิบัติการ

ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560

ณ โรงแรมเฟลิกซ์ ริเวอร์แคว จังหวัดกาญจนบุรี

วันที่ 30 พฤษภาคม-1 มิถุนายน 2540

คณะผู้จัดการสัมมนาฯ ขอต้อนรับและขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความสนใจเข้าสัมมนาปฏิบัติการ “ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560” ครั้งนี้ ด้วยระยะเวลา 2 วันครึ่งที่ท่านสละเวลามาร่วมแสดงความคิดเห็นและระดมความคิด เพื่อให้ได้มาซึ่งเค้าโครงของเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ พ.ศ. 2560 นั้น คณะผู้จัดการสัมมนา ขอเรียนให้ทราบถึงสาระสำคัญการสัมมนาและบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรทราบ ดังต่อไปนี้

1. หลักการและเหตุผล

การนำพาประเทศไทยเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นับว่าเป็นช่วงที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถแยกออกจากระบบสังคมโลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองได้ การจัดสรรทรัพยากรของประเทศโดยขาดทิศทางที่ชัดเจนก่อให้เกิดปัญหาความไม่ยั่งยืนของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โครงการ “ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560” จึงได้ริเริ่มขึ้นโดยคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีมติเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2540 ให้มีการจัดระดมความคิดจากกลุ่มผู้นำต่างๆ เพื่อมาร่วมกันเป็นกระบวนการสร้างวิสัยทัศน์แห่งชาติ ประเทศไทย และเพื่อให้เป็นการเริ่มต้นกระบวนการดังกล่าว คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและฝ่ายต่างๆ ที่เข้าร่วมกระบวนการในครั้งนี้ ได้แก่ มูลนิธิเด็ก มูลนิธิสตรี สฤณวงศ์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ภาควิชาความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนา และ
 ข่ายความร่วมมือเพื่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาไทย จึงได้ร่วมกันจัดสัมมนาปฏิบัติการ
 “ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560” ขึ้น เพื่อให้เกิดการระดมความคิด
 ให้ได้มาซึ่งเค้าโครงของเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ พ.ศ. 2560 การ
 สัมมนา ครั้งนี้ จะจัดขึ้นระหว่างวันที่ 30 พฤษภาคม - 1 มิถุนายน 2540 ณ โรงแรม
 เฟลิกซ์ริเวอร์แคว จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีผู้เข้าสัมมนา ประมาณ 60 ท่าน

2. วัตถุประสงค์

การสัมมนา ครั้งนี้ เป็นการเริ่มต้นกระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทย โดยรวม
 พลังผู้นำในสังคมกลุ่มต่าง ๆ อย่างมีจุดมุ่งหมาย อันได้แก่

- 2.1 เพื่อระดมความคิดเห็นในการวางเค้าโครงให้ได้มาซึ่งเป้าหมายและทิศทางการ
 พัฒนาประเทศสู่ พ.ศ. 2560
- 2.2 เพื่อสร้างแนวทางและกลไกในการขยายกระบวนการจัดทำและขยายผลวิสัยทัศน์
 ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560
- 2.3 เพื่อให้เกิดการรวมพลังความคิด การปฏิบัติ และทรัพยากรจากฝ่ายต่าง ๆ ทั้งใน
 การประชุมสัมมนาปฏิบัติการครั้งนี้และต่อไปให้แพร่ขยายในวงกว้างมากขึ้น

3. ผลที่คาดหวังจากการสัมมนาปฏิบัติการ

- 3.1 ได้ค้นร่างวิสัยทัศน์ประเทศไทย ซึ่งอาจจะมีมากกว่า 1 ลักษณะ และสามารถนำไป
 จุดประกายความคิดต่อไปอีก วิสัยทัศน์ประเทศไทย อาจรวมถึง จินตนาการหรือ
 ความใฝ่ฝัน พันธกิจหรือปณิธาน ปรัชญาหรือค่านิยม ตัวชี้วัดความสำเร็จหรือ
 เป้าหมาย เส้นทางยุทธศาสตร์หรือแนวทางสำคัญ ฯลฯ
- 3.2 ได้ยกร่างแนวทางและแผนงานในการขยายกระบวนการสู่การมีวิสัยทัศน์ประเทศ
 ไทยที่ทุกภาคส่วนของสังคมร่วมเป็นเจ้าของและมุ่งมั่นนำไปประยุกต์ใช้อย่าง
 ต่อเนื่อง

- 3.3 ได้เครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ที่เข้าสัมมนาปฏิบัติการทั้งทางด้านการรวมพลังความคิด การปฏิบัติ ทรัพยากรและเงินทุน เพื่อดำเนินการร่วมขยายกระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ต่อไป

4. สถานที่จัดการสัมมนา

โรงแรมเฟลิกซ์ ริเวอร์แคว จังหวัดกาญจนบุรี

→ ที่ตั้ง

9/1 หมู่ 3 ตำบลท่ามะขาม อำเภอเมือง
จังหวัดกาญจนบุรี 71000
โทรศัพท์ (034) 515061
โทรสาร (034) 515095

→ ที่ติดต่อในกรุงเทพฯ

99 ถนนราชดำริ เขตปทุมวัน
กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 2555767-8
โทรสาร 2555769

5. การลงทะเบียน

ท่านผู้เข้าสัมมนาสามารถลงทะเบียนเข้าพักได้ ณ สถานที่ Check in ของโรงแรมเฟลิกซ์ ริเวอร์แคว ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2540 ตั้งแต่เวลา 12.00 น. เป็นต้นไป และลงทะเบียนเข้าสัมมนาในวันศุกร์ที่ 30 พฤษภาคม 2540 เวลา 8.00-9.00 น. ณ บริเวณหน้าห้องประชุม ทั้งนี้ ใครขอให้ท่านผู้เข้าสัมมนาทุกท่าน ได้โปรดนำเอกสารสัมมนาที่ได้จัดส่งให้ท่านแล้วติดตัวมาสัมมนาด้วย

6. กระบวนการจัดสัมมนา

- 6.1 การจัดสัมมนาปฏิบัติการตลอดทั้ง 2 วันครึ่ง จะดำเนินการด้วยบรรยากาศของการร่วมคิด ร่วมทำ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ทั้งในลักษณะตามลำพังและในกลุ่มย่อย โดยยึดหลักการ “ผู้เข้าสัมมนาคือพลังสำคัญ ทั้งก่อนการสัมมนา ระหว่างการสัมมนา และภายหลังการสัมมนา”
- 6.2 กิจกรรมวิชาการนับรวมการสัมมนากลุ่มย่อยและการอภิปราย ประกอบด้วย 11 กิจกรรม ได้แก่
- (1) วันศุกร์ที่ 30 พ.ค. เวลา 11.00-12.00 น. อภิปรายในการสัมมนาภาคที่ 1 “ความพยายามจัดทำวิสัยทัศน์และประสบการณ์จากนานาชาติในการจัดทำวิสัยทัศน์”
 - (2) วันศุกร์ที่ 30 พ.ค. เวลา 13.00-15.00 น. อภิปรายในการสัมมนาภาคที่ 2 “ประเทศไทยผ่านร้อนผ่านหนาวมาได้อย่างไรในช่วง 30 ปี”
 - (3) วันศุกร์ที่ 30 พ.ค. เวลา 15.30-17.00 น. อภิปรายหลังจากเสนอผลการสัมมนาครั้งที่ 2 “ประเทศไทยผ่านร้อนผ่านหนาวมาได้อย่างไรในช่วง 30 ปี”
 - (4) วันเสาร์ที่ 31 พ.ค. เวลา 8.30-10.00 น. กลุ่มย่อยในการสัมมนาภาคที่ 3 “มองกว้างไกลวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560”
 - (5) วันเสาร์ที่ 31 พ.ค. เวลา 10.30-12.00 น. อภิปรายหลังจากเสนอผลจากการสัมมนาภาคที่ 3 “มองกว้างไกลวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560”
 - (6) วันเสาร์ที่ 31 พ.ค. เวลา 13.30-15.00 น. กลุ่มย่อยในการสัมมนาภาคที่ 4 “เส้นทางสำคัญสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทย”
 - (7) วันเสาร์ที่ 31 พ.ค. เวลา 15.30-17.00 น. อภิปรายหลังจากเสนอผลจากการสัมมนาภาคที่ 4 “เส้นทางสำคัญสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทย”
 - (8) วันเสาร์ที่ 31 พ.ค. เวลา 20.00-21.30 น.
“เส้นทางสำคัญสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทย”
“การรวมเส้นทางสำคัญสู่วิสัยทัศน์”
 - (9) วันอาทิตย์ที่ 1 มิ.ย. เวลา 8.30-9.30 น. อภิปรายหลังจากเสนอผลจากการประมวล “วิสัยทัศน์ประเทศไทยและเส้นทางสำคัญสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทย”

(10) วันอาทิตย์ที่ 1 มิ.ย. เวลา 9.30-11.00 น. กลุ่มย่อยในการสัมมนาภาคที่ 5 “แนวทางดำเนินงานเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยที่ทุกส่วนของสังคมร่วมเป็นเจ้าของและนำไปประยุกต์ใช้”

(11) วันอาทิตย์ที่ 1 มิ.ย. เวลา 11.30-12.30 น. อภิปรายหลังจากเสนอผลจากการสัมมนาภาคที่ 5 “แนวทางดำเนินงานเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยที่ทุกส่วนของสังคมร่วมเป็นเจ้าของและนำไปประยุกต์ใช้”

6.3 ในการสัมมนากลุ่มย่อย ขอให้แต่ละกลุ่มพิจารณาเลือกประธานและเลขานุการของกลุ่มเอง คณะผู้จัดการสัมมนา ได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่ระดับสูงจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2 คน นั่งประจำในแต่ละกลุ่ม เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มในทุก ๆ เรื่องที่ต้องการ

6.4 คณะผู้จัดการสัมมนา ได้เตรียมอุปกรณ์การนำเสนอ (Presentation) เพื่อให้กลุ่มใช้เป็นเครื่องมือในการนำเสนอข้อสรุปจากการประชุมกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ได้แก่ เครื่องฉายแผ่นใส การนำเสนอโดยใช้คอมพิวเตอร์ (Power Point) เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล และนักวิชาการคอมพิวเตอร์ เพื่อสนับสนุนการระดมความคิดครั้งนี้อย่างเต็มที่

6.5 ข้อสรุปจากการประชุมทุกวันจะได้รับการพิมพ์และจัดทำสำเนาแจกให้กับผู้เข้าสัมมนา ในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น และในวันสุดท้ายของการสัมมนาจะแจกข้อสรุปการสัมมนาปฏิบัติการ “ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560” หลังจากการปิดการสัมมนาเวลา 12.30 น.

7. การรับประทานอาหารและสถานที่

วันที่ 29 พฤษภาคม	อาหารเย็น	ณ ห้องกุ้ยหลิน (GUILIN)
วันที่ 30 พฤษภาคม	อาหารเช้า	ณ ห้องกาญจนาเฟ้ (KARN CAFE)
	อาหารกลางวัน (แบบไทย)	ณ บริเวณหน้าห้องประชุม
	อาหารเย็น	ณ บริเวณหน้าห้องประชุม
วันที่ 31 พฤษภาคม	อาหารเช้า	ณ ห้องกาญจนาเฟ้ (KARN CAFE)
	อาหารกลางวัน	ณ บริเวณหน้าห้องประชุม
	อาหารเย็น	(โต๊ะจีน) ณ ห้องกุดเอิธ (GOOD EARTH)
วันที่ 1 มิถุนายน	อาหารเช้า	ณ ห้องกาญจนาเฟ้ (KARN CAFE)
	อาหารกลางวัน	ณ ห้องกุดเอิธ (GOOD EARTH)

8. การแต่งกายสำหรับผู้เข้าร่วมสัมมนา

แต่งกายตามสบายตลอดระยะเวลาการสัมมนา

9. ค่าใช้จ่าย

- 9.1 โครงการ “ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560” จะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเฉพาะผู้ที่ได้รับเชิญเข้าสัมมนา และได้รับการตอบยืนยันอย่างเป็นทางการ ประกอบด้วย ค่าห้องพักคืนวันที่ 29-31 พฤษภาคม 2540 พร้อมจัดเลี้ยงอาหารเย็นวันที่ 29 พฤษภาคม 2540 และอาหารทุกมื้อตลอดการสัมมนาวันที่ 30 พฤษภาคม-1 มิถุนายน 2540
- 9.2 ค่าพาหนะเดินทางไปและกลับ ขอให้ผู้เข้าสัมมนา เบิกจ่ายจากต้นสังกัด ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ท่านใช้บริการในห้องพักรองแรม เช่น ค่าเตียงเสริม ค่าซักรีด ค่าโทรศัพท์ทางไกล ค่าเครื่องดื่มและอาหารในห้องพัก เป็นความรับผิดชอบของผู้เข้าสัมมนา

10. บริการสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงแรม

ผู้เข้าสัมมนา สามารถใช้บริการต่างๆ ของโรงแรมได้ เช่น เทนนิส สระว่ายน้ำ ขาวน่า โดยขอให้ติดต่อสอบถามกับเจ้าหน้าที่โรงแรมโดยตรง

11. การคืนห้องพัก

ผู้เข้าสัมมนา โปรดคืนห้องพักภายในเวลา 14.00 น. ของวันอาทิตย์ที่ 1 มิถุนายน 2540

ท้ายที่สุดนี้ คณะผู้จัดการสัมมนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านผู้เข้าสัมมนาจะได้รับความสะดวกในทุกๆ เรื่อง และเราขอให้คำยืนยันว่าเราจะเคียงข้าง สร้างสรรค์ ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560 คู่ไปกับท่านและฝ่ายต่างๆ ที่จะเข้ามาร่วมกระบวนการเดียวกัน เพื่อสร้างประเทศไทยให้ยั่งยืนสถาพรสืบไป

ศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ ชัยสุพันธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ ชัยสุพันธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ ชัยสุพันธุ์

✓ คณะผู้จัดการสัมมนา
พฤษภาคม 2540 ✓

กำหนดการ

การสัมมนาปฏิบัติการ เรื่อง

ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560

ณ โรงแรมเฟลิกซ์ ริเวอร์วิว จังหวัดกาญจนบุรี

วันที่ 30 พฤษภาคม - 1 มิถุนายน 2540

วันศุกร์ที่ 30 พฤษภาคม 2540

07.00-08.00	รับประทานอาหารเช้า ณ ห้องกาญจน์ คาเฟ่
08.00-09.00	ลงทะเบียนสัมมนา
09.00-09.30	พิธีเปิดการสัมมนา (กล่าวต้อนรับ รายงานความเป็นมา กล่าวเปิด)
09.30-10.00	ชี้แจงวิธีการสัมมนาและผลที่คาดหวังจากการสัมมนา
10.00-10.30	พัก
10.30-12.00	การสัมมนาภาคที่ 1 นำเสนอ “ความพยายามจัดทำ “วิสัยทัศน์ประเทศไทย” และ ประสบการณ์จากนานาประเทศในการจัดทำวิสัยทัศน์” และ อภิปราย
12.00-13.30	อาหารกลางวัน ณ บริเวณหน้าห้องประชุม
13.30-15.00	การสัมมนาภาคที่ 2 (แบ่งกลุ่มย่อย) “ประเทศไทยผ่านร้อนผ่านหนาวมาได้อย่างไรในช่วง 30 ปี”
15.00-15.30	พัก
15.30-17.00	นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อยและอภิปราย
18.30	รับประทานอาหารค่ำและสังสรรค์เสวนา ณ บริเวณหน้าห้องประชุม

วันเสาร์ที่ 31 พฤษภาคม 2540

07.00-08.00	อาหารเช้า ณ ห้องกาญจน์ คาเฟ่
08.30-10.00	<u>การสัมมนาภาคที่ 3 (แบ่งกลุ่มย่อย)</u> “มองกว้างไกล วิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. 2560”
10.00-10.30	พัก
10.30-12.00	นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อยและอภิปราย
12.00-13.30	อาหารกลางวัน ณ บริเวณหน้าห้องประชุม
13.30-15.00	<u>การสัมมนาภาคที่ 4 (แบ่งกลุ่มย่อย)</u> “เส้นทางสำคัญ สู่วิสัยทัศน์ประเทศไทย”
15.00-15.30	พัก
15.30-17.00	นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อยและอภิปราย
18.30-20.00	รับประทานอาหารค่ำ ณ ห้องภูตเอิธท์
20.00-21.30	อาสาสมัครตัวแทนกลุ่มย่อย “ประมวลและเรียบเรียง วิสัยทัศน์ประเทศไทย” พร้อมกับ “เส้นทางสำคัญสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทย”

วันอาทิตย์ที่ 1 มิถุนายน 2540

07.00-08.00	อาหารเช้า ณ ห้องกาญจน์ คาเฟ่
08.30-09.30	รายงานผลการประมวลและเรียบเรียงของอาสาสมัครตัวแทนกลุ่มย่อยและอภิปราย
09.30-11.00	<u>การสัมมนาภาคที่ 5 (แบ่งกลุ่มย่อย)</u> “แนวทางดำเนินงานเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยที่ทุกส่วนของสังคมร่วมเป็นเจ้าของและนำไปประยุกต์ใช้”
11.00-11.30	พัก
11.30-12.30	นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อยและอภิปรายผลสรุปและปิดการสัมมนา
12.30-14.00	อาหารกลางวัน ณ ห้องภูตเอิธท์
14.00	พักผ่อนตามอัธยาศัยและเดินทางกลับ

รายนามผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ.2560

ณ โรงแรมเฟลิกซ์ ริเวอร์แคว จังหวัดกาญจนบุรี
วันที่ 30 พฤษภาคม - 1 มิถุนายน 2540

■. หน่วยงานภาครัฐ

1. นายสุเมธ ตันติเวชกุล	เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. นางสาวเจือจันทร์ จงสถิตอยู่	ที่ปรึกษาด้านระบบการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
3. นายสุธรรม ปิ่นประเสริฐ	ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
4. นายแพทย์วิจารณ์ พานิช	ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
5. นายชัยอนันต์ สมุทวณิช	ผู้บังคับการโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย
6. นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา	รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
7. นายแพทย์สมศักดิ์ ชุณหรัศม์	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
กระทรวงสาธารณสุข
8. นายกฤษณพงศ์ กีรติกร	คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
9. พลตรี จารุภัทร เรืองสุวรรณ	รองผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
10. แพทย์หญิงนิตยา คชภักดี	ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็ก
และครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล
11. นางสีลาภรณ์ บัวสาย	ผู้อำนวยการฝ่ายสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับชุมชน
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
12. นายธีรณ พงศ์มพัฒน์	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
13. นายอมรวิชช์ นาครทรรพ	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
14. นายแพทย์ไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์	สถาบันวิจัยโภชนาการแห่งชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล
15. นายวิจิตร ศรีสะอ้าน	อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา

2. ภาคธุรกิจและองค์กรพัฒนาเอกชน

1.	นายสถาพร ชินะจิตร	ผู้ช่วยผู้จัดการใหญ่อาวุโส สายงานต่างประเทศ
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
2.	นายทวิช ธนะชานันท์	ผู้อำนวยการฝ่ายวานิชธนกิจ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)
3.	นายวัลลภ ลิปิตันธ์	ผู้จัดการฝ่ายวิจัยธุรกิจ ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)
4.	นายชาติชาย ศรีรัมย์	ผู้จัดการสายบัญชีและข้อมูลการเงิน
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)
5.	นายอนุภาพ สุนอนันต์	ผู้อำนวยการบริหาร สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
6.	นายประมนต์ สุธีวงศ์	กรรมการบริหาร หอการค้าไทย
7.	นายจิระพล โปบุคคี	รองผู้อำนวยการฝ่ายการเงิน
บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
8.	นายโชติ โสภณพนิช	ประธานบริษัท ซี. เอส. แคปปิตอล จำกัด
9.	นายนิธย์ จันทรมังคละศรี	รองประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
10.	นายโสภณ สุภาพงษ์	กรรมการผู้จัดการใหญ่
บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)
11.	นายวรากรณ์ สามโกเศศ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการอาวุโส
สำนักงานประธานกรรมการบริหาร
บริษัท จัสมิน อินเตอร์เนชั่นแนล
12.	นายประทักษ์ สิมะพิชัยเชษฐ	ประธานกรรมการ บริษัท ไทยธุรกิจที่ดิน จำกัด
13.	นางสาวศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน
14.	นายแพทย์อารี วัลยะเสวี	ประธานมูลนิธิสฤตศรี-สฤตติวงศ์
15.	นายเอกวิทย์ ณ ถลาง	ประธานมูลนิธิภูมิปัญญา
16.	นายชัยวัฒน์ ธีระพันธ์	ที่ปรึกษาวิชาการช่วยความร่วมมือเพื่อสิ่งแวดล้อม
และพัฒนาไทย
17.	นายเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์	ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา

3. สื่อสารมวลชน

1.	นายสมชาย กรุสวนสมบัติ	-	หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
2.	นายสมหมาย ปาริจฉัตต์		หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน
3.	นายกำแหง ภริตานนท์		หนังสือพิมพ์เดลินิวส์
4.	นางฟองสนาน จามรจันทร์		สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
5.	นางสาวดวงกมล โชตนา		หนังสือพิมพ์ The Nation
6.	นายทวีศักดิ์ บุตรตัน		หนังสือพิมพ์มติชน
7.	นางสาวรัตนา จินกลาง		หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ

4. คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. นายสิปพนธ์ เกตุทัต
2. นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม
3. นายแพทย์ประเวศ วะสี
4. นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา
5. นายพารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา
6. นายสุธรรม อารีกุล
7. นายอักษราทร จุฬารัตน
8. ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
(นางสาวนิตยา พิบูลย์รัตนกิจ รองผู้ว่าฯ แทน)
9. ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ
(นายธงชัย ลำดับวงศ์ รองผู้อำนวยการฯ แทน)
10. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
(นายวิรัตน์ วัฒนศิริธรรม)

5. ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. นายธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
2. นายสรเสรีญ วงศ์ชะอุ่ม	รองเลขาธิการฯ
3. นายสมเจตน์ เตรศุพ	รองเลขาธิการฯ
4. นายไพโรจน์ สุจินดา	รองเลขาธิการฯ
5. นายสันติ บางอ้อ	รองเลขาธิการฯ
6. นายภิรมย์ศักดิ์ ลาภาโรจน์กิจ	รักษาการที่ปรึกษาฯ
7. นายพรชัย รุจิประภา	รักษาการที่ปรึกษาฯ
8. นายอุทิศ ขาวเขียว	ผู้ช่วยเลขาธิการฯ
9. นางสาววิไลพร ลีวเกษมศานต์	รักษาการผู้ช่วยเลขาธิการฯ
10. นายโกมล ชอบชื่นชม	รักษาการผู้ช่วยเลขาธิการฯ

๘. คณะวิทยากร

1. นายไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม กรรมการผู้จัดการสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง
การเคหะแห่งชาติ
2. นางสาวอรพินท์ สฟโชคชัย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
3. นายชาติชาย ณ เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
4. นางศิริวรรณ เจนการ สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

๙. ผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์

1. นางจรรจรีย์ บุณเวช รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาบุคลากรและองค์การ
ธนาคารกลีกรไทย จำกัด (มหาชน)
2. นางสาวดา ชินะจิต ผู้อำนวยการฝ่ายสนับสนุนการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีเพื่อการจัดทรัพยากรธรรมชาติ สกว.
3. นางสาวดาริณี นันทาวรณัฐ สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร
กรมการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนครราชสีมา
4. นายโชคชัย บุญปาน สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร
กรมการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนครราชสีมา
5. นายสุนิตย์ ชูใจ สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร
กรมการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนครราชสีมา
6. นางสาวอรองค์ ชากร สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑๐. คณะจัดการสัมมนา

1. นายมนู สัตยเทวา เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 9
ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาภาคกลาง
2. นางจุฬามาศ บารมีชัย รักษาการเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 9 ชช.
3. นายสมบัติ ชุตินันท์ รักษาการเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 9 ชช.
4. นายบุญทวี ดันตสิระ รักษาการเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 9 ชช.
5. นางสาวเยาวลักษณ์ ราชแพทยาคม รักษาการเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 9 ชช.
6. นายจารึก เจริญพานิช รักษาการเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 9 ชช.
7. นางสาวพรรณราย ชันธกิจ รักษาการเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 9 ชช.
8. นายกิตติ อธิวิทย์ ผู้อำนวยการกองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา

9. นายเกียรติศักดิ์ มัธยมมางกูร	ผู้อำนวยการกองประสานการพัฒนาเมือง
10. นายสุรนนท์ วงศ์วิทยากำจร	ผู้อำนวยการกองโครงการพื้นฐาน
11. นายอาคม เต็มพิทยาไพสิฐ	ผู้อำนวยการกองวิเคราะห์และประมาณการเศรษฐกิจ
12. นายคณิศ แสงสุพรรณ	ผู้อำนวยการกองวางแผนส่วนรวม
13. นางสาวสมพร คล่องวัฒนกิจ	ผู้อำนวยการกองประสานและอำนวยความสะดวก
14. นายไพฑูรย์ เมธารมณ	เลขาธิการกรม
15. นางสาวอรุณ บุญศรี	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว.
16. นายสุขเกษม วงศ์สุพรรณ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว.
17. นางนิตยา กมลรัตนนิศา	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว.
18. นายยงยุทธ ธิฐาพันธ์	รักษาการนักวิชาการคอมพิวเตอร์ 8
19. นายสุทิน ลิ้มยะชาติ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7
20. นายอารยะ มาอินทร์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7
21. นางชุตินาฏ วงศ์สุพรรณ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7
22. นายปรเมธี วิมลศิริ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7
23. นางสาวจันทิมา จัตตไชยสิทธิกุล	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7
24. นายสุทธิศักดิ์ ภัทรมานะวงศ์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7
25. นางสาวจุฑาทิพย์ มณีพงษ์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6
26. นายวิรัช รัตนพงษ์	นายช่างเขียนแบบ 6
27. นางสาวจิราภรณ์ ศรีจันทร์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 5
28. นางจันทร์ทิพย์ ปาละนันท์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 5
29. นางพรเพ็ญ อรุวงศ์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 5
30. นางสาวชนนิต ดุษฎีประเสริฐ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 4
31. นางสาววรรณภา บุญเจือ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 4
32. นายบุญลือ อินทรประจักษ์	นักวิชาการคอมพิวเตอร์ 4
33. นางสาวอภิรดี วรธงไชย	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 3
34. นางสาวกาญจนา วาดสันทัด	เจ้าหน้าที่ธุรการ 5
35. นายอนุชา อัมพะเดมิย์	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล 4
36. นายธนบูลย์ พร้อมสัมพันธ์	เจ้าหน้าที่กลุ่มงานวิชาการ

ส่วนที่ 2

ข้อพิจารณาประกอบการ สร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทย

1

หลักการและกระบวนการร่วมสร้างวิสัยทัศน์

1 หลักการและกระบวนการร่วมสร้างวิสัยทัศน์

1. หลักการ

- 1.1 วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศเป็นการวาดภาพและจินตนาการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตระยะยาว 20-25 ปีข้างหน้า โดยพิจารณาถึงโอกาสและข้อจำกัดการพัฒนาต่าง ๆ อย่างครบถ้วน บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ รวมทั้งการกำหนดเสนอแนะยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม¹ อันจะนำไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาพร้อมกันในอนาคต
- 1.2 การกำหนดวิสัยทัศน์ เป็นเครื่องมือในการบริหารงานพัฒนายุคใหม่ที่จำเป็นจะต้องอาศัยความเป็นผู้นำ ในกรณีของประเทศไทย ผู้นำอาจไม่ใช่ผู้นำทางการเมืองผู้ใดผู้หนึ่งเพียงผู้เดียว แต่เป็นผู้นำในลักษณะเป็นกลุ่มหรือคณะ (COLLECTIVE LEADERSHIP) ร่วมกันกำหนดขึ้น สร้างกระแสการมีส่วนร่วมและสร้างพันธกิจให้ทุกฝ่ายในสังคมได้รับรู้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ให้ความร่วมมือผลักดันในการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายเดียวกัน
- 1.3 การกำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทย จึงนับได้ว่า เป็นวิธีการที่เน้นการสร้างความเป็นผู้นำควบคู่กับการบริหารงานแบบใหม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีกระบวนการที่สำคัญ ประกอบด้วย

¹ • วิสัยทัศน์ (Vision) คือ ภาพอนาคตในการพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนา
• พันธกิจ (Mission) คือ ข้อความที่ระบุกว้าง ๆ ถึงเป้าประสงค์ หน้าที่รับผิดชอบที่มุ่งมั่นจะทำ ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อไป
• ปรัชญา (PHILOSOPHY) หรือค่านิยม (VALUE) คือ หลักการและความเชื่อที่ทุกคนในประเทศควรยอมรับร่วมกันในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความราบรื่นในการทำงานร่วมกัน และนำไปสู่การบรรลุพันธกิจและวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้
• ยุทธศาสตร์ (STRATEGY) คือ การชี้แนะแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้ทุกฝ่ายใช้ร่วมกันกำหนดแผนงานโครงการ และมาตรการในการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อไป

(1) การกำหนดทิศทางในการดำเนินงาน

- ➡ สร้างวิสัยทัศน์เพื่อเป็นเป้าหมายที่คู่ควรต่อการบรรลุถึงผลในอนาคต และวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินการให้สามารถบรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว

(2) การรวมพลังคนให้มุ่งไปสู่ทิศทางเดียวกัน (Aligning People)

- ➡ ทำการสื่อสาร สร้างความเข้าใจ ทั้งทางวาจาและการกระทำให้ทุกฝ่าย มีความเข้าใจ รับรู้ ยอมรับ ในวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานอย่างแพร่หลาย เพื่อสร้างทีมงานและเครือข่ายในการปฏิบัติงานของกลุ่มภาคีต่าง ๆ

(3) การกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจ

- ➡ ดำเนินงานหาทางให้ผู้มีส่วนร่วมในการทำงาน สามารถผ่านพ้นปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ โดยช่วยผ่อนคลายกฎระเบียบจัดทำทรัพยากร สนับสนุน ตลอดจนหาทางสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้ร่วมดำเนินงาน (แผนภูมิแนบ)

1.4 การจัดทำวิสัยทัศน์ประเทศไทย รวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาและสาระสำคัญต่าง ๆ ควรดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ไม่ใช่วิธีการเขียนพิมพ์เขียวและกำหนดสาระที่หนักไปทางด้านวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว แต่เน้นการระดมความคิดจากทุกฝ่าย และนำมาปรับปรุงได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

1.5 วิสัยทัศน์ควรกำหนดให้กระชับจับใจ มีความหมายและมีพลังกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะร่วมกันเดินไปสู่ภาพที่พึงปรารถนาในอนาคต และควรคำนึงถึงพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ด้วย

The Transformation Process Requires Both Leadership and Management, but the Key is Leadership

- Planning and Budgeting
- Organizing and Staffing
- Controlling and Problem-Solving

Produces a degree of
predictability and order

- Establishing Direction
- Aligning People
- Motivating and Inspiring

Produces change

Source : Kotter, J.P. (). A Force For Change.

Harvard Business School. The Free Press.

2. ข้อเท็จจริง

- 2.1 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไทยไว้ในปฐมบทของแผน ซึ่งระบุถึงสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคตรวม 7 ด้านด้วยกัน พร้อมทั้งได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการวางแผนจากแยกส่วนรายสาขาเศรษฐกิจหรือสังคมที่ขาดความเชื่อมโยงเกื้อกูลต่อกัน มาเป็นการพัฒนาแบบรวมส่วนหรือบูรณาการ
- 2.2 กระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีการริเริ่มโครงการ “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” โดยคณะศึกษาซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสาขาอาชีพทั้งภาครัฐและเอกชนมาร่วมพลังและร่วมกันปลูกสำนึกของคนไทยให้เกิดความตื่นตัวและหันมาเห็นความสำคัญของการศึกษา และร่วมกันเสนอข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อระบบการศึกษาของชาติ จนสามารถนำเสนอเป็นวิสัยทัศน์ของสังคมไทยและการศึกษาไทยในอนาคต รวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนา “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่วิถีก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในทศวรรษหน้า” ในการประชุมสมัชชาการศึกษาเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2539
- 2.3 คณะอนุกรรมการโครงการชูเศรษฐกิจไทยในสากล ซึ่งมี ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี อำนวย วีรวรรณ เป็นประธาน ได้จัดทำหนังสือวิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย นำเสนอในการสัมมนาเฉลิมพระเกียรติ “วิสัยทัศน์ประเทศไทย” ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2536 จากหนังสือดังกล่าวมีรายละเอียดวิสัยทัศน์เพิ่มเติมจากแผนฯ 8 และได้เสนอให้ผู้เข้าสัมมนาได้ระดมความคิดเห็นและหลังจากได้ปรับปรุงเพิ่มเติมสาระสำคัญฯ แล้ว ได้มีการเสนอนวทัศน์ หรือวิสัยทัศน์ 9 ประการของประเทศไทยในปี 2563 พร้อมทั้งสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศแนวใหม่ ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และเน้นเป็นพิเศษในเรื่องการป้องกันและดูแลภาวะวิกฤตในสังคม ทั้งในด้านการเสริมทักษะในการปรองดองกัน การฝึกการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ การพยายามลดที่มาของปัญหาของความขัดแย้งในสังคม ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการสร้าง ความมั่นคงในสังคม

3. กระบวนการร่วมสร้างวิสัยทัศน์

3.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไทยในปัจจุบันยังเป็นกระบวนการริเริ่ม ที่เริ่มต้นจากหลายฝ่ายรวมตัวกันจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ และวิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย ซึ่งอาจจะยังไม่กระชับและมีความหลากหลายในสาระด้านต่าง ๆ ทั้งกระบวนการผลักดันของผู้นำหลาย ๆ ฝ่ายในสังคมในเรื่องการกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไทยยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก และอาจจะมีความพยายามของนักวิชาการในการกำหนดสาระเพิ่มเติม แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เพราะแม้จะมีสาระที่ดีครบถ้วนเพียงใด หากประชาชนทุกคนลืมไม่มีใครกล่าวถึง และไม่รับรู้ก็จะมีประโยชน์ อย่างไรก็ตาม ในกรณีของแผนฯ 8 ผู้คนส่วนใหญ่ทราบและรับรู้อย่างน้อยว่า “แผนฯ 8 เน้นการพัฒนาคน”

3.2 การจัดทำวิสัยทัศน์ประเทศไทย จึงเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการผลักดันให้เกิดการยอมรับในสังคมอย่างกว้างขวาง รวมทั้งความผูกพันและการมีส่วนร่วมในอันที่จะดำเนินการไปสู่จุดหมายเดียวกัน ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการแปลงความคิดไปสู่การปฏิบัติให้ได้ต่อไป กระบวนการผลักดันให้เกิดการร่วมสร้างและร่วมเป็นเจ้าของวิสัยทัศน์ประเทศไทยดังกล่าว มีดังนี้

- (1) ควรสร้างกระบวนการให้กลุ่มผู้นำทุกฝ่ายในสังคมยอมรับและร่วมมือในการกำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทย
- (2) ควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้มีการเปิดอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มชนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง
- (3) ควรสร้างเครื่องมือและกลไกที่จะเป็นแกนหลักในการรณรงค์ขยายผลวิสัยทัศน์อย่างต่อเนื่องให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้สร้างสรรค์การดำเนินงาน เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันคือ “วิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ. 2560”

3.3 กระบวนการร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต กล่าวคือ

- (1) ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนเป็นเจ้าของวิสัยทัศน์ประเทศไทย เกิดความเข้าใจรับรู้ และเป็นแรงบันดาลใจให้ร่วมกันเดินไปสู่อนาคตที่กำหนดอย่างมีทิศทาง
- (2) การมีวิสัยทัศน์ประเทศไทย จะเป็นการดึงและระดมพลังปัญญาจากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อผลักดันการดำเนินงานจากทุกฝ่ายของสังคมให้ไปสู่จุดที่พึงปรารถนาาร่วมกัน และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดโลก
- (3) เป็นการสนับสนุนและสร้างความแข็งแกร่งให้กับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อไปสู่สังคมที่พึงปรารถนา ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่กำหนด

2

**แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและ
ผลกระทบต่อประเทศไทยในศตวรรษที่ 21**

2

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและผลกระทบต่อประเทศไทยในศตวรรษที่ 21

ประเทศไทยนับเป็นประเทศเล็กและเป็นประเทศกำลังพัฒนาในสังคมโลก และในอีกสองทศวรรษหน้าประเทศไทยก็ยังไม่ใช่ประเทศใหญ่ เมื่อเทียบขนาดประชากรและผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศกับของโลก อย่างไรก็ตาม คาดว่าในอนาคตสังคมโลกจะเกิดความสงบภายในอย่างถาวร และความสำคัญของขนาดประชากรจะลดน้อยลง ขณะที่ “ความมั่งคั่งของประเทศ” (National Wealth) ซึ่งรวมถึงคุณภาพคน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนและทรัพย์สินถาวร จะกลายเป็นเครื่องชี้ถึงความสำเร็จและความสำคัญของประเทศ

เส้นทางของประเทศไทยจากวันนี้จนถึงสองทศวรรษหน้า ต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสังคมโลกมากขึ้นทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และต้องยอมรับว่าประเทศไทยเป็นประเทศเล็กจึงมีข้อจำกัดในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก หนทางเดียวที่จะลดผลกระทบและผลักดันความต้องการของประเทศก็คือ ต้องดำเนินการสร้างแนวร่วมกับมิตรประเทศที่มีความคิดเห็นตรงกันในเวทีโลกเป็นสำคัญ

1. สังคมโลกในอนาคต : กระแสการเปลี่ยนแปลงหลัก

ในทศวรรษ 1990 เป็นยุคหลังสงครามเย็นที่การแข่งขันด้านการทหารมีแนวโน้มลดลง โดยการลดกำลังอาวุธ ลดความรุนแรง และแสวงหาทางสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกันเป็นยุคเริ่มต้นของกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของประชาคมโลก ซึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศจะเป็นตัวกระตุ้นให้กระแสการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีความเข้มข้นยิ่งขึ้น คือ

1.1 “กระแสประชาธิปไตย”

ในยุคโลกไร้พรมแดนได้ทำให้ประชาคมโลกมีเสรีภาพในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองมากขึ้น และผลักดันให้เกิด “ค่านิยมประชาธิปไตย” โดย

- ➡ มีปรัชญา “การปกครองของปวงชน เพื่อปวงชนและโดยปวงชน” เป็นปรัชญาหลักในการบริหารประเทศทั่วโลก
- ➡ “กระบวนการประชาธิปไตย” ที่เน้นเสรีภาพทางการเมือง การลดอำนาจของศูนย์รวมและสนับสนุนการกระจายอำนาจ จะขยายบทบาทในประชาคมโลกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในประเทศที่ยังขาดเสถียรภาพขั้นพื้นฐานของปวงชนและสื่อมวลชน ตลอดจนความโปร่งใสของกระบวนการยุติธรรมและการเมือง

1.2 “กระแสการแข่งขันเสรีทางเศรษฐกิจ”

ระบบการค้าเสรีทำให้การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเข้มข้นและรุนแรงยิ่งขึ้น และเป้าหมาย “การค้าและการสะสมความมั่งคั่ง” จะกลายเป็นเป้าหมายหลักของการแข่งขัน

- ➡ การแข่งขันทางเศรษฐกิจจะเป็นการระดมเครื่องมือทั้งทางการเมืองและการค้าระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความได้เปรียบในตลาดโลก และใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเป็นตัวผลักดันความได้เปรียบในการผลิตตัวสินค้า
- ➡ ภาคเอกชนซึ่งมีประสิทธิภาพในการผลิตและการแข่งขันในเชิงการค้าสูงกว่าภาครัฐ จะเป็น “ผู้นำ” การแข่งขันทางเศรษฐกิจดังกล่าว ส่วนภาครัฐจะเป็น “ผู้สนับสนุน” ทั้งนี้ การขาดประสิทธิภาพในการแข่งขันของเอกชนจะหมายถึงการสูญเสียทางเศรษฐกิจของประเทศ

1.3 “กระแสการมีส่วนร่วมของประชาคมโลก”

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการเรียนรู้และระดับความเป็นอยู่ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาคมโลกให้เข้มแข็งมากขึ้น

- ➡ ทำให้การมองภาพปัญหาของปัจเจกบุคคลที่เดิมจำกัดเฉพาะปัญหาของตนเองหรือครอบครัว ได้ขยายกว้างมาสู่ปัญหาส่วนรวมของประเทศและของโลก โดยเกิดความตระหนักและสำนึกว่าปัญหาเหล่านั้นจะมีผลกระทบต่อนตนเอง ครอบครัวและสังคม และจำเป็นจะต้องร่วมกันแก้ไข
- ➡ การมองปัญหาที่กว้างขึ้นและเป็นระยะยาวมากขึ้นของประชาคมโลกดังกล่าว จะมีผลให้แต่ละประเทศมีอิสระในการกำหนดนโยบายสาธารณะน้อยลง โดยเฉพาะปัญหาการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัญหาสิทธิชนกลุ่มน้อย เป็นต้น

2. ประเทศไทยในศตวรรษที่ 21

2.1 ข้อได้เปรียบและปัจจัยเกื้อหนุน

- ➡ ความสามารถในการประสานนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศ

การที่ประเทศไทยรักษาเอกราชไว้ได้โดยไม่เคยตกเป็นประเทศอาณานิคม เป็นเครื่องชี้วัดว่าไทยได้ประสานความสำเร็จในการดำเนินการด้านต่างประเทศมานานแล้ว ทั้งการดำเนินนโยบายในเชิงสร้างสรรค์และสร้างพันธมิตร อาทิ การรวมกลุ่ม ASEAN ASEM และ APEC นับเป็นจุดแข็งของประเทศไทยที่สามารถจะปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจากความร่วมมือเพื่อความมั่นคงมาเป็นความร่วมมือเพื่อการเศรษฐกิจต่อไป

- ➡ ความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ : ศูนย์กลางอินโดจีน

ประเทศไทยมีจุดที่ตั้งสำคัญเป็นศูนย์กลางของอินโดจีน และมีโครงข่ายคมนาคมขนส่งที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ ทั้งกลุ่มประเทศอินโดจีน จีน อาเซียน และเอเชียใต้ ประกอบกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและวิทยาการที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน จะทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพและบทบาทสำคัญที่จะผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจในอินโดจีน และภูมิภาคนี้ให้เจริญก้าวหน้าได้

➡ สมรรถนะเศรษฐกิจไทยในเวทีการแข่งขันโลก

กระแสการแข่งขันเสรีทางเศรษฐกิจ กติกาการค้าใหม่ของโลก และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจต่างๆ จะเป็นพลังผลักดันให้ไทยต้องเร่งสร้างความได้เปรียบในตลาดโลก ทั้งในด้านการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตที่สอดคล้องกับตลาดและสามารถแข่งขันในเวทีการค้าโลกได้ โดยอาศัยโอกาสของโครงสร้างเศรษฐกิจไทยที่ค่อนข้างหลากหลาย กล่าวคือ

- ➡ มีการปรับโครงสร้างมาสู่การผลิตภาค “อุตสาหกรรมและการส่งออก” เป็นหลัก จากอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลักมาสู่อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลางและสูงและเป็นอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ โดยการผลิตเพื่อการส่งออกจะมีบทบาทสำคัญในการนำประเทศไปสู่การแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป
- ➡ เริ่มมีการปรับตัวกระจายสู่การผลิตภาค “ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่” (Knowledge Sector) มากขึ้น ซึ่งศักยภาพข้อได้เปรียบด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร เครือข่ายใยแก้ว คอมพิวเตอร์ และเครือข่ายสารสนเทศของไทย จะก่อให้เกิดโอกาสพัฒนาเป็นแหล่งความรู้และวิทยาการสมัยใหม่แห่งหนึ่งของโลก
- ➡ เป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อส่งออกของโลกที่มีความเป็นเลิศทางการผลิต เนื่องจากมีความได้เปรียบด้านสภาวะทางธรรมชาติ ฐานการเกษตรที่มีขนาดใหญ่และหลากหลาย และกระบวนการพัฒนาการเกษตรที่มีแนวโน้มจะปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องไปสู่สินค้าเกษตรใหม่ๆ ที่มีมูลค่าสูงขึ้น โดยเฉพาะสินค้าเกษตรเมืองร้อนซึ่งมีศักยภาพสูงมาก อันจะทำให้ไทยมีโอกาสนำการส่งออกสินค้าเกษตรเมืองร้อนและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปในอนาคต
- ➡ มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวระดับนานาชาติมากมาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมไทยและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งหากอนุรักษ์และปรับปรุงพัฒนาให้อยู่ในสภาพที่ดีก็จะเป็นโอกาสในการสร้างรายได้และการจ้างงานที่สำคัญของประเทศในอนาคต

➡ **การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสังคม : จาก “ยุคชนบท” สู่ “ยุคเมือง”**

ในช่วงสองทศวรรษหน้าจะเป็นช่วงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมจากยุคสังคมชนบทเป็นยุคสังคมเมืองอย่างขนานใหญ่ ซึ่งโอกาสอย่างนี้จะเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวจากประวัติศาสตร์ของชาติอื่นๆ และไทยควรจะใช้โอกาสนี้มาจัดระเบียบการใช้ที่ดินหรือวางแผนการพัฒนาประเทศให้เกิดประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงศักยภาพและโอกาสของพื้นที่แต่ละส่วนของประเทศว่ามีข้อได้เปรียบและเสียเปรียบอะไรบ้าง จะสามารถทำหน้าที่ในบทบาทอะไรในอนาคต เพื่อนำประเทศก้าวสู่การพัฒนาในระดับนานาชาติต่อไป

➡ **กระบวนการปฏิรูปทางสังคมและการเมือง**

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาวัตน์ ทำให้ประชาสังคมไทยเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นและริเริ่มกระบวนการปฏิรูปในด้านต่างๆ เพื่อจัดระเบียบทางสังคมและการเมืองไทยให้เกิดเสถียรภาพและความมั่นคงในสังคม อาทิ การปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูประบบสุขภาพ การปฏิรูปการเมือง และการปฏิรูประบบราชการ รวมทั้งการกระจายอำนาจและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นโอกาสและพลังขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเกิดการปรับตัวและสามารถรับมือกับสถานการณ์ใหม่ๆ ในสังคมที่กำลังเป็นกระแสใหญ่ของโลกได้

➡ **ความเป็นเอกลักษณ์ไทย : คุณค่าทางสังคม**

โดยพื้นฐานคนไทยรักสงบ รักพวกพ้องและมีความผูกพันทางสายเลือด ยึดหลักธรรมของพุทธศาสนาที่ตั้งบนพื้นฐานทางสายกลาง สังคมไทยจึงมีลักษณะประนีประนอม เปิดกว้างยืดหยุ่น ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนา ทำให้ผู้ลงทุนต่างชาติไม่มีปัญหาเมื่อมาลงทุนในประเทศไทย และเป็นสังคมที่ยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอก สามารถนำมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม ทั้งวัฒนธรรมไทยมีเอกลักษณ์และคุณค่าแบบดั้งเดิมเป็นจุดเด่นของสังคมไทย จึงควรใช้ศักยภาพนี้ในการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีอันเป็นเอกลักษณ์แบบไทยให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง และนำมาใช้สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติต่อไป

2.2 ข้อจำกัดและอุปสรรคสำคัญ

➡ ความพร้อมของคนไทยในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

ความได้เปรียบของไทยในสังคมโลกในอนาคต จะขึ้นอยู่กับคุณภาพหรือความพร้อมของคนไทย ที่จะต้องมีความสามารถสูง มีปัญญาที่จะไตร่ตรอง เรียนรู้ และปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ๆ อันจะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถในการร่วมมือและแข่งขันกับนานาชาติในเวทีโลก และจะส่งผลต่อความมั่นคงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย

➡ ปัจจุบันยังมีปัญหาการสร้าง “ภูมิปัญญา” ของคนไทย ซึ่งส่วนใหญ่ยังได้ ได้รับความศึกษาต่ำเพียงระดับประถมศึกษา ขาดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา ศักยภาพของตนเองเพื่อโอกาสการมีงานทำและยกระดับรายได้ให้สูงขึ้น ขณะเดียวกันกระบวนการสร้างภูมิปัญญาที่ผ่านมายังไม่สอดคล้องสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เกิดปัญหาการขาดแคลนกำลังแรงงานที่มี ทักษะฝีมือและไม่สามารถพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปในระดับสูงขึ้นได้เท่าที่ควร

➡ จำเป็นต้องเร่งปฏิรูปแนวคิดการศึกษาไทย ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมดำเนินการเป็น “เครือข่าย” ที่ก้าวสู่ “สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้” ต่อไป

➡ ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศน์วิทยาและสิ่งแวดล้อม

การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ โดยขาดการอนุรักษ์ พื้นฟูที่เหมาะสมได้นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและ ระบบนิเวศน์วิทยาที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ทั้งผลพวงจากการพัฒนา เศรษฐกิจและการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหา ความแออัดคับคั่งและสิ่งแวดล้อมเมืองที่เสื่อมโทรมลง เป็นอุปสรรคสำคัญ ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

➡ ทำให้ต้นทุนการผลิตแท้จริงของประเทศเมื่อนับรวมการสูญเสียในด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว สูงกว่าต้นทุนทางการเงินมาก ทั้งแนวโน้มการค้าโลกจะผลักดันเงื่อนไขเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นข้อตกลงระหว่าง ประเทศมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การผลิตเพื่อการส่งออกของไทยมีแนวโน้มจะ ประสบข้อจำกัดมากขึ้น หากไม่มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตที่ไม่ทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ➡ ยังขาดระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาของรัฐยังทำได้ในขอบเขตจำกัดและเป็นการตั้งรับคอยตามแก้ปัญหา ส่วนบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นยังไม่มากเท่าที่ควร ทั้งยังมีผลให้ปัญหาความขัดแย้งของความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติระหว่างภาคเศรษฐกิจ ชุมชนและกลุ่มบุคคลรุนแรงมากขึ้นด้วย
- ➡ ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ
 - ➡ การพัฒนาประเทศในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมามุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แม้ได้ทำให้ภาวะความยากจนของประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่มีผลกระทบที่สำคัญทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของรายได้ทั้งระหว่างกลุ่มรายได้ ระหว่างกลุ่มอาชีพ ระหว่างภาค และระหว่างเมืองกับชนบท และมีแนวโน้มแตกต่างกันมากขึ้นเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม ในช่วงครึ่งแผนฯ 7 การกระจายรายได้และการกระจายผลการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบทเริ่มมีแนวโน้มดีขึ้น อัตราความยากจนของประเทศลดลงถึงเท่าตัวจากต้นแผนฯ 6 คือ จากร้อยละ 32.6 ในปี 2531 เหลือร้อยละ 16.3 ในปี 2537 โดยความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาค ระหว่างเมืองกับชนบทลดลงมากที่สุด ทำให้ช่องว่างความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทลดลงและการกระจายผลการพัฒนาเริ่มตกกับประชาชนในชนบทมากขึ้น
 - ➡ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของไทยเริ่มประสบปัญหา แม้ผลการพัฒนาในช่วงแผนฯ 7 ประสบความสำเร็จในแง่การขยายตัวทางเศรษฐกิจบรรลุผลใกล้เคียงเป้าหมาย แต่ในปลายแผนฯ 7 ต่อเนื่องต้นแผนฯ 7 เริ่มมีปัญหาด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจจากภาวะเงินเฟ้อและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด โดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนเงินออมในประเทศที่ไม่เพียงพอต่อการลงทุน จึงต้องพึ่งพาการนำเข้าเงินทุนต่างประเทศ ปัญหาค่าเงินบาทอ่อนค่า โครงสร้างอุตสาหกรรมไทยที่ต้องพึ่งพาการนำเข้าเงินทุนและเทคโนโลยีเป็นหลัก และปัญหาดุลบริการที่เกินดุลลดลง ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและเป็นข้อจำกัดในการแข่งขันกับนานาชาติในระยะยาว

➡ การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจในอนาคต จึงต้องเน้นการร่วมมือและแข่งขันทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับการสร้างความเป็นธรรมและความจริงยั่งยืนของสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินการขยายบทบาทความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค ดำเนินนโยบายเสรีอย่างต่อเนื่อง และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติ ขณะเดียวกันเพิ่มศักยภาพและคุณภาพคนในภูมิภาคและชนบทควบคู่กับการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคมสู่ภูมิภาคให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม

➡ การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน

การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานหลักมีความรุนแรงยิ่งขึ้นทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ทำให้เกิดสภาพคอขวดของการพัฒนา ด้านการผลิต การค้า และการลงทุน ทั้งมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง จึงจำเป็นต้องเร่งขยายโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานหลักที่ได้มาตรฐานให้เพียงพอและทั่วถึง โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานในเมืองและโครงข่ายเชื่อมโยงระหว่างภาค ระหว่างเมืองและระหว่างประเทศ เพื่อให้สามารถรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกและขยายบทบาทความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในอนาคต

➡ ปัญหาการกระจายอำนาจและประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

เป็นปัญหาพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยมีผลกระทบทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ คือ

- ➡ กระบวนการวางแผนและการพัฒนายังเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจในส่วนกลางหรือ “บนสู่ล่าง” ขาดการกระจายอำนาจการบริหารและตัดสินใจไปสู่ระดับชุมชนและส่วนท้องถิ่น หรือ “ล่างขึ้นบน”
- ➡ ระบบการบริหารงานพัฒนายังขาดการมองปัญหาหรือการพัฒนาแบบองค์รวมเพื่อมุ่งสู่วัตถุประสงค์เดียวกัน ทำให้ระบบการบริหารงานยังมีลักษณะแยกส่วน ขาดการประสานและผนึกสรรพกำลังจากทุกฝ่ายในสังคม ในลักษณะบูรณาการ

- ➡ ระบบราชการส่วนใหญ่ยังมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ลำช้าและไม่ยืดหยุ่นเท่าที่ควร เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบปฏิบัติยังไม่เอื้อต่อการพัฒนา ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้ได้ผลอย่างจริงจัง

2.3 ทิศทางและกระบวนการพัฒนาประเทศไทย

กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเป็นพลังผลักดันให้ไทยต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ท่ามกลางภาวะการแข่งขันและการแสวงหาข้อได้เปรียบทางการค้าในตลาดโลก ทิศทางการพัฒนาประเทศต้องเน้นความร่วมมือและการแข่งขันทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับการสร้างความเป็นธรรมและความจริงยั่งยืนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดการพัฒนาที่มี “คุณภาพ” และ “ความยั่งยืน” ในอนาคต โดยมีกระบวนการที่สำคัญดังนี้

➡ ปูพื้นฐานการพัฒนาคุณภาพคนสู่ “สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้”

ให้คนไทยมีขีดความสามารถสูงและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะส่งผลให้สามารถนำประเทศไปสู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ขณะเดียวกันสร้างโอกาสการเพิ่มรายได้และการมีงานทำให้แก่คนส่วนใหญ่ของประเทศ

- ➡ ปฏิรูประบบการศึกษาให้เป็นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคนที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการศึกษาพื้นฐานที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาเต็มศักยภาพของตน พร้อมไปกับเสริมสร้างสมรรถนะกำลังคนให้มีความรู้และทักษะในเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการแข่งขันกับนานาชาติ
- ➡ เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการรวมพลังเพื่อการเรียนรู้ โดยขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน พัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศและสนับสนุนบทบาทของสถาบันทางสังคมทุกภาคส่วนให้เข้มแข็ง
- ➡ ปฏิรูประบบการจัดการศึกษา ให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมจัดการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ ให้มีการตัดสินใจในระดับต่างๆ ตามภารกิจและความรับผิดชอบ และมีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

➔ เสริมสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงของสังคมไทยสู่การพัฒนาที่ “บูรณาการ” และ “ยั่งยืน”

สังคมไทยจะดำรงอยู่อย่างมั่นคงได้ในประชาคมโลก ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดหลักที่เน้นการพัฒนาให้ “คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน” กล่าวคือ

- ➔ ให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งทางกาย จิตใจและสติปัญญา เพื่อเป็นคนที่มีความสุข ภูมิปัญญา มีความรู้ความสามารถก้าวหน้าทันโลก มีความสุขและมีคุณธรรม
 - ➔ มีกระบวนการพัฒนา “แบบบูรณาการ” โดยให้ความสำคัญแก่การพัฒนาทั้ง “ตัวคน” และ “สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม” โดยมีมิติการพัฒนาที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันในทุกด้านอย่างสมดุล รวมทั้งจะต้องเน้นการพัฒนา “ในเชิงรุก” ควบคู่กับ “เชิงรับ”
 - ➔ กระบวนการพัฒนาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายในสังคม ทั้งภาคราชการ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ชุมชน สื่อมวลชน และประชาชน ในการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมปรับปรุงและร่วมติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
- ➔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาของไทยให้เทียบเท่ากับกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) และขยายบทบาทความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อเพิ่มสถานะในเวทีโลก พร้อมทั้งเปลี่ยนฐานะจากผู้รับเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือประเทศอื่น โดย
- ➔ พัฒนาไทยให้เป็นศูนย์กลางด้าน “ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่” แห่งหนึ่งของโลก (Global Knowledge Centre) โดยให้ความสำคัญในสาขาธุรกิจการเงิน บริการ งานออกแบบ สิ่งพิมพ์ งานสื่อสารมวลชน และการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสนับสนุนให้เป็นศูนย์ความร่วมมือองค์กรระหว่างประเทศ และศูนย์บริการให้คำปรึกษาและแนะนำทางเทคนิควิชาการ
 - ➔ เสริมสร้างรากฐานการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยให้เข้มแข็ง โดยการเลือกเทคโนโลยีในอนาคต ควรเน้นเทคโนโลยีที่ช่วยยกระดับรายได้และการผลิตการเกษตร เพิ่มขีดความสามารถทางชีวภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยลดช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างส่วนต่างๆ ของสังคม

- ➔ เพิ่มขีดความสามารถในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูง โดยเน้นด้านการผลิตเพื่อการส่งออกที่ต้องรวดเร็วทันเวลาตรงตามความต้องการของลูกค้าที่สูง และต้องเป็นสินค้ามีคุณภาพสูงและมูลค่าสูง พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทยเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมพื้นฐานที่มีความได้เปรียบในภูมิภาค อาทิ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมเหล็ก ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการผลิตการลงทุนบริษัทข้ามชาติ
- ➔ ปรับโครงสร้างภาคเกษตรเข้าสู่ระบบการผลิตสมัยใหม่ที่จะนำไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าสูงขึ้น และใช้แรงงานน้อยลง โดยเน้นสินค้าที่มีคุณภาพสูง ราคาดีคุ้มค่าเชิงพาณิชย์ ใช้กระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญต่อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพสูงในอนาคต ได้แก่ ผลผลิตเกษตรเมืองร้อน ผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป และผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
- ➔ วางผังการพัฒนาพื้นที่หรือจัดระเบียบการใช้ที่ดินของประเทศให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงจากยุคชนบทสู่ยุคเมือง และขึ้นารูปแบบและบทบาทของแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของภูมิภาคให้เกิดการพัฒนาเชื่อมโยงระหว่างชนบทกับเมืองให้สนับสนุนกันและกัน อันจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำของรายได้ และฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในแต่ละพื้นที่ให้มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ทั้งจะนำประเทศให้ก้าวหน้าสู่การพัฒนาระดับนานาชาติต่อไป
- ➔ เตรียมการรองรับการปรับเปลี่ยนในพื้นที่ชนบทที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วให้เป็นไปอย่างราบรื่นที่สุด ด้วยการเสริมสร้างศักยภาพและคุณภาพของประชาชนและความเข้มแข็งของชุมชน พร้อมทั้งสนับสนุนการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและบริการสังคมสู่ชนบทอย่างต่อเนื่อง
- ➔ เสริมสร้างความเข้มแข็งของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษและกลุ่มชุมชนเมืองให้เป็นระบบ เพื่อส่งทอดความเจริญสู่ภูมิภาคและนำประเทศสู่การแข่งขันนานาชาติในระยะต่อไปได้อย่างดีที่สุด ทั้งนี้โดยเน้นการจัดกลุ่มการพัฒนาพื้นที่ตามศักยภาพทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและความเชื่อมโยงทั้งภายในประเทศและภูมิภาค

- ➔ มีระบบโครงสร้างพื้นฐานสมัยใหม่ระดับมาตรฐานสากลและระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อชั้นนำและประสานเชื่อมโยงการพัฒนาชนบทกับเมืองให้สมดุล รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศนำไปสู่ความเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคทั้งด้านศูนย์กลางโทรคมนาคม ศูนย์กลางการขนส่งทางอากาศและศูนย์กลางการขนส่งทางบกในภูมิภาคต่อไป

➔ ปฏิรูปการจัดการสิ่งแวดล้อมไทย

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของชาติที่ต้องร่วมกันแก้ไขทั้งในทศวรรษนี้และทศวรรษต่อไป พลังสังคมไทยจะต้องร่วมกันฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศ

- ➔ ทุกฝ่ายในสังคมต้องมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกและตระหนักเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมว่ามีต้นทุนค่าใช้จ่าย จึงจำเป็นต้องร่วมมือกันแก้ไขโดยยึดหลักการ “ใครใช้ ใครจ่าย”
- ➔ ภาคธุรกิจเอกชนต้องตื่นตัวก้าวหน้าและเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และร่วมกันพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานระบบการบริหารคุณภาพของโรงงาน คือ ISO 9000 และ ISO 14000 เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ
- ➔ มีการกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น กระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักรับรู้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

➔ ปฏิรูประบบการบริหารจัดการและการกระจายอำนาจ

เร่งดำเนินการปรับกระบวนการและกลไกการบริหารจัดการพัฒนาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

- ➔ มีการกระจายอำนาจและกระบวนการตัดสินใจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริงและมีเอกภาพ
- ➔ ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนาทุกมิติอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบ “ประชารัฐ”
- ➔ มีกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม เสริมสร้างกระบวนการกระจายอำนาจ และเพิ่มขีดความสามารถทางการคลังสู่ท้องถิ่น

3

**วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนา
ประเทศไทย**

พระมหากษัตริย์ ผู้นำการพัฒนาประเทศไทย

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

“..การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อย เสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการ เดียว โดยไม่ไห้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและ ของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยาก ล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่ อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่าง รุนแรงอยู่ในเวลานี้ การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบ อาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใจก่อนอื่น เป็นพื้นฐานนั้นเป็นสิ่ง สำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้อย่าง แน่นนอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นค่อยไป ตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อ ป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอน บริบูรณ์.. ”

“การศึกษานั้นเป็นเรื่องของทุกคน และไม่ใช่ว่าเฉพาะในระยะหนึ่ง เป็นหน้าที่โดยตรงในระยะเดียวไม่ใช่อย่างนั้น ตั้งแต่เกิดมาก็ต้อง ศึกษาเติบโตขึ้นมาก็ต้องศึกษา จนกระทั่งถึงขั้นที่เรียกว่าอุดมศึกษา อย่างที่ท่านทั้งหลายกำลังศึกษาอยู่ หมายความว่า การศึกษาที่ ครบถ้วน ที่อุดม ที่บริบูรณ์ แต่ต่อไปเมื่อออกไปทำหน้าที่การงานก็ ต้องศึกษาต่อไปเหมือนกัน มิฉะนั้นคนเราก็อยู่ไม่ได้ แม้จบปริญญา เอกแล้วก็ต้องศึกษาต่อไปตลอด หมายความว่า การศึกษาไม่มี สิ้นสุด”

“.....การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การ ศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้าน สังคม และบ้านเมืองนั้นก็จะมียุคสมัยมีคุณภาพ ซึ่งสามารถดำรงรักษา ความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้ ตลอด.....”

“..การรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายเป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดี และสังคมที่มั่นคง เพราะร่างกายที่แข็งแรงนั้น โดยปกติจะอำนวยความสะดวกให้สุขภาพจิตใจสมบูรณ์ด้วย และเมื่อมีสุขภาพสมบูรณ์ดี พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ย่อมมีกำลังทำประโยชน์สร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองได้เต็มที่ ทั้งไม่เป็นภาระแก่สังคมด้วย คือเป็นแต่ผู้สร้าง มิใช่ผู้ถ่วงความเจริญ..”

“..ถ้าคนเรามีสุขภาพเสื่อมโทรม ก็ไม่สามารถพัฒนาชาติได้ เพราะทรัพยากรที่สำคัญของประชาชาติก็คือพลเมืองนั่นเอง..”

// แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ :

สังคมไทยที่พึงปรารถนา

ในอนาคต

แผนพัฒนา ฉบับที่ 8 :

สังคมไทยที่พึงปรารถนา

ในอนาคต

แผนพัฒนา ฉบับที่ 8 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไทยไว้ในปฐมบทของแผน ซึ่งระบุถึงสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคตรวม 7 ด้านด้วยกัน พร้อมทั้งได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการวางแผนจากแยกส่วนรายสาขาเศรษฐกิจหรือสังคมที่ขาดความเชื่อมโยงเกื้อกูลต่อกัน มาเป็นการพัฒนาแบบรวมส่วนหรือบูรณาการ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ปฐมบท

- ➡ สังคมไทยเป็นสังคมที่มีเอกลักษณ์นำภาคภูมิใจ เป็นสังคมที่เปิดกว้างยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอกและนำมาปรับใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืน เป็นสังคมที่มีความสงบสันติ อ่อนน้อม และเอื้ออาทรต่อกัน ปราศจากความขัดแย้งอย่างรุนแรง มีความยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักเหตุผลและทางสายกลาง มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน
- ➡ เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นับตั้งแต่แผนพัฒนา ฉบับที่ 8 นี้เป็นต้นไป กล่าวได้ว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา กระแสโลกาภิวัตน์อันเกิดจากความก้าวหน้าด้านวิทยาการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศได้เป็นปัจจัยผลักดันที่สำคัญทำให้โลกอยู่ในภาวะไร้พรมแดน และนำโลกเข้าสู่ยุคแห่งการจัดระเบียบใหม่ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนถาวรของประเทศไทย

- ➡ ในด้านเศรษฐกิจ กระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้ตลาดของโลกกว้างขวางขึ้น มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตและการลงทุนข้ามชาติทั่วโลก มีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก การรวมกลุ่มการค้าทั้งในอเมริกาเหนือ ยุโรป อาเซียนแปซิฟิก เพื่อช่วยสร้างเสถียรภาพและความเป็นธรรมด้านเศรษฐกิจและการค้าให้แก่ทุกประเทศ และช่วยเร่งกระบวนการถ่ายทอดและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาให้เป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วย ในขณะที่เดียวกันการที่ระบบเศรษฐกิจของโลกได้มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นโดยทุก ๆ ประเทศให้ความสำคัญกับนโยบายการค้าเสรี ซึ่งจะทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้าอย่างรุนแรงมากยิ่งขึ้น
- ➡ ทางด้านสังคม คนไทยจะมีโอกาสในการเลือกรับข่าวสารที่หลากหลายตามรสนิยมของแต่ละคน สามารถที่จะเรียนรู้รับข้อมูลข่าวสารรอบโลกภายในบ้านของตนเอง หรือในที่ทำงานผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และสื่อสำเร็จรูปต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน การเติบโตของภาคธุรกิจและอำนาจของข่าวสารที่เผยแพร่เข้าถึงบุคคลโดยตรงทำให้หน่วยต่าง ๆ ในสังคมมีพลังในการต่อรองที่ดีขึ้น และมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น เกิดแรงกดดันให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในทางตรงกันข้ามกระแสวัฒนธรรมและข้อมูลข่าวสารที่ขาดการกลั่นกรองไหลผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ธุรกิจบันเทิง โฆษณา ฯลฯ ก่อให้เกิดวัตถุนิยมและบริโภคนิยมตลอดจนความฟุ้งเฟ้อต่าง ๆ ในหมู่คนรุ่นใหม่รวมทั้งการครอบงำทางวัฒนธรรม
- ➡ นอกจากนี้ กระแสโลกาภิวัตน์ยังเป็นแรงผลักดันให้เกิดค่านิยมสากล เช่น กระแสประชาธิปไตย กระแสด้านสิทธิมนุษยชน กระแสความเท่าเทียมกันของหญิงชาย กระแสการร่วมกันพิทักษ์รักษาสภาพแวดล้อม ซึ่งทำให้เกิดการตระหนักร่วมกันอย่างกว้างขวางว่า การพัฒนาที่มุ่งเน้นไปในด้านเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวโดยละเลยมิติความเป็นมนุษย์ครอบครัวยุคน สังคม และสิ่งแวดล้อม จะส่งผลให้เกิดสภาพการเสียดุลของการพัฒนาที่รุนแรงซึ่งในอนาคตหากไม่แก้ไขแล้วคนและธรรมชาติ จะไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนและเกื้อกูลได้

1.1 สังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกทั้งในแง่บวกและลบดังกล่าวมาแล้วข้างต้น การพัฒนาประเทศในระยะต่อไปจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและสังคมเสียใหม่ให้เข้มแข็งพร้อมรับสถานการณ์ในอนาคต และให้สามารถที่จะช่วงชิงโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลกมาใช้เป็นแรงผลักดันในการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับพื้นฐานของวัฒนธรรมและตรงกับความต้องการของคนไทย ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวไปสู่ความเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วภายในปี พ.ศ. 2563 โดยเศรษฐกิจไทยจะมีขนาดเป็นลำดับ 8 ของโลก คนไทยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวไม่ต่ำกว่า 300,000 บาทต่อปี หรือประมาณ 12,000 เหรียญสหรัฐฯ ซึ่งวัด ณ ระดับราคาปี 2536 และสัดส่วนคนยากจนจะลดลงต่ำกว่าร้อยละ 5 ควบคู่กันไปกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนส่วนใหญ่ ดังรายละเอียดที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดขึ้นเป็นวิสัยทัศน์สังคมไทยที่พึงปรารถนาในอีก 25 ปี ข้างหน้า ดังนี้

- ➔ สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเป็นปึกแผ่น มีความภูมิใจในความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีความมั่นคง สงบสุข สันติกับนานาชาติ เป็นที่ยกย่องและเป็นประเทศระดับแนวหน้าในประชาคมโลกเป็นสังคมที่คนมีความสุข อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เป็นสังคมที่มีสมรรถภาพ มีเสถียรภาพ มีความเสมอภาค มีความยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความเมตตากรุณา เคารพในสิทธิมนุษยชน มีหลักธรรมของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตของคนในสังคม
- ➔ คนไทยทุกคนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่มากขึ้น ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และมีส่วนร่วมอย่างเต็มภาคภูมิในกระบวนการพัฒนาประเทศ เด็กไทยทุกคนจะได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านสุขภาพตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ได้รับสารอาหารครบถ้วนตั้งแต่ปฐมวัย รวมทั้งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี และทุกคนมีโอกาสเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมที่มีคุณภาพ

- ➡ คนไทยมีขีดความสามารถพร้อมที่จะปรับตัวเพื่อรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ คนในวัยหนุ่มสาวได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของคนในกลุ่มอายุ 18-24 ปี กลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้รับโอกาสทางการศึกษาและการมีงานทำอย่างทั่วถึงถ้วนหน้า คนไทยจะมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ รู้จักตัวเอง รู้เท่าทันโลก และมีศักยภาพที่จะปรับตัวเองอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต
- ➡ เศรษฐกิจตั้งอยู่บนรากฐานของโครงสร้างสรค์ เป็นศูนย์กลางที่สำคัญในภูมิภาค ทั้งในด้านการผลิต การคมนาคม การเงิน การท่องเที่ยว และบริการ มีระบบการค้าขายแบบเสรีที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ท้นโลกทางด้านเทคโนโลยี และนำโลกในมิติที่ประเทศไทยมีความเป็นเลิศ มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ โดยมีความสมดุลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นฐานการจ้างงานและสร้างโอกาสในการ กระจายรายได้อย่างเป็นธรรมทั่วทุกกลุ่มคนทุกพื้นที่
- ➡ ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในภูมิภาคและชนบทไม่แตกต่างจากคนในเมืองหลวง คือ จะมีโอกาสได้รับบริการโครงสร้างพื้นฐานและบริการพื้นฐานทางสังคมที่จำเป็นอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง มีหลักประกันด้านสุขภาพอนามัย สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างสะดวกด้วยเครือข่ายระบบโทรคมนาคมและขนส่งที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ มีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพได้อย่างเสรี และใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ➡ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการดูแลรักษาและจัดการอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพของคนในปัจจุบัน เพื่อเป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่คนรุ่นหลัง คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีเมืองและชุมชนที่น่าอยู่อาศัย มีความปลอดภัย เป็นความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติ
- ➡ มีระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ โดยมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีภาคราชการที่มีประสิทธิภาพ มีนักการเมืองและข้าราชการที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถสูง ยึดผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นหลัก เป็นที่พึ่งและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

1.2 แนวคิด ทิศทางและกระบวนการทบทวนใหม่ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

- ➡ การก้าวไปสู่วิสัยทัศน์สังคมไทยที่พึงปรารถนาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องทำอย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องไปในระยะยาว โดยการสร้างโอกาส หลักประกันและสภาพแวดล้อมให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมกำหนดแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อให้การพัฒนาสังคมไทยในอนาคตเป็นสังคมที่มีเศรษฐกิจดี สังคมไม่มีปัญหา และมีการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคมได้มากกว่าทศวรรษที่ผ่านมา
- ➡ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นก้าวแรกของการนำวิธีการใหม่ในการพัฒนาประเทศมาใช้เพื่อจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและสังคมให้สามารถบรรลุถึงสถานะอันพึงปรารถนาของคนไทยทั้งชาติในอนาคต การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ได้เริ่มต้นจากการเปิดโอกาสให้คนไทยทุกกลุ่มสาขาอาชีพและภูมิภาคของประเทศเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นและกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวางตั้งแต่การเริ่มจัดทำแผน แทนการกำหนดแผนจากภาคราชการแต่เพียงฝ่ายเดียวอย่างแต่ก่อน ซึ่งนับได้ว่าเป็นการเปิดศักราชกระบวนการวางแผนที่เน้นสร้างความร่วมมือร่วมใจกันผนึกกำลังอย่างสมานฉันท์ของคนในชาติ
- ➡ แนวคิดของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในอดีตได้ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์การพัฒนาได้มุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมและการผลิตเพื่อการส่งออก โดยอาศัยความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์มาใช้ขยายฐานการผลิตเพื่อสร้างรายได้และการมีงานทำ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในช่วงเวลานั้น อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโตรวดเร็วทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศและความเจริญทางด้านวัตถุที่มากขึ้น มิได้หมายความว่าคนไทยและสังคมไทยจะมีความสุขสมบูรณ์พูนสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ดีงามและเรียบง่ายของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนไปพร้อมๆ กับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และความไม่มั่นคงของครอบครัว ชุมชน และสังคม

- ➡ การพัฒนาที่ทำนายต่อการอยู่รอดของระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของสังคมไทยในอนาคต คือ การพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของคนไทยให้สามารถมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ที่จะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และของชาติในที่สุด ดังนั้นแผนพัฒนาฉบับที่ 8 จึงได้ปรับแนวคิดการพัฒนาจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นจุดมุ่งเน้นหลักของการพัฒนาแต่เพียงอย่างเดียว มาเป็นการเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง โดยการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเท่านั้น ไม่ใช่เป็นเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาอีกต่อไปรวมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการวางแผนจากการแยกส่วนรายสาขาเศรษฐกิจหรือสังคมที่ขาดความเชื่อมโยงเกื้อกูลต่อกัน มาเป็นการพัฒนาแบบรวมส่วนหรือบูรณาการเพื่อให้เป็นแผนพัฒนา ที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้คนไทยส่วนใหญ่ของประเทศอย่างแท้จริง
- ➡ ยุทธศาสตร์ใหม่ที่เป็นหัวใจสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มีสองประการ คือ **ประการแรก** การพยายามเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐกับประชาชนให้เกิดขึ้นมากที่สุด โดยการใช้ระบบความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม รวมทั้งการที่จะให้มีหลักประกันด้านสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมด้วยสันติวิธี **ประการที่สอง** การปรับระบบการบริหารจัดการเพื่อให้มีการแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ การปรับกระบวนการและกลไกในการบริหารจัดการงบประมาณและบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัวและสัมพันธ์สอดคล้องกัน โดยยึดหลักการประสานงานภายใต้ระบบการจัดการพื้นที่กับภารกิจของหน่วยงานและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแผนงาน โครงการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลโดยการจัดทำเครื่องชี้วัดความสำเร็จของแผนในหลายมิติและหลายระดับ รวมทั้งจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลเป็นประจำทุกปี โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการติดตามผลการพัฒนาอย่างกว้างขวาง
- ➡ เป็นที่หวังว่าการเริ่มต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ในระยะเวลาเดียวกันกับที่ประเทศก้าวเข้าสู่ศักราชใหม่จะเป็นยุคสมัยของความเป็นปึกแผ่นและความสมานฉันท์ของคนในชาติ ซึ่งความร่วมมือร่วมใจในรูปแบบต่างๆ ในการแปลงแผน

สู่ภาคปฏิบัติได้เริ่มเกิดขึ้นแล้ว จึงเชื่อมั่นได้ว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จะเป็นการเริ่มกระบวนการที่ทุกภาคส่วนของสังคมจะร่วมกันก้าวเดินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน และรับผิดชอบร่วมกันในการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นกระบวนการเรียนรู้ในอันที่จะอยู่ร่วมกันอย่างรู้จัก สามัคคี ร่วมเย็นเป็นสุข เป็นธรรมและเป็นไท

2. สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

2.1 สถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมไทยในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา

- ➔ สังคมไทยได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากอัตราการขยายตัวอยู่ในระดับสูงโดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 7.8 ต่อปี รายได้ต่อหัวของคนไทยเพิ่มขึ้นจาก 2,100 บาท ในปี 2504 เป็น 68,000 บาท ในปี 2538 ตามราคาประจำปี สัดส่วนคนยากจนของประเทศลดลงเหลือเพียงร้อยละ 13.7 ในปี 2535 เปรียบเทียบกับเป้าหมายร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ฐานะการเงินการคลังของประเทศมีความมั่นคงและได้รับการยอมรับโดยทั่วไปจากนานาประเทศ ส่วนการลงทุนของภาครัฐในด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการพื้นฐานทางสังคมโดยต่อเนื่องนั้น ได้ทำให้คนไทยมีรายได้ ฐานะความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมาโดยตลอด
- ➔ ถึงแม้ว่าการพัฒนาประเทศจะบรรลุเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่กิจกรรมและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจก็ยังกระจุกตัวอยู่ในภาคมหานครและปริมณฑล รายได้ต่อหัวของคนไทยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังสูงกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศมาก โดยเฉพาะภาคตะวันออก เฉียงเหนือซึ่งมี รายได้ต่อหัวต่ำที่สุดประมาณ 12 เท่า กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุด 20 เปอร์เซ็นต์แรกมีสัดส่วนรายได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 54 ในปี 2531 เป็นร้อยละ 59 ในปี 2535 ในขณะที่กลุ่มที่มีรายได้ 20 เปอร์เซ็นต์ต่ำสุดมีสัดส่วนรายได้ลดลงจากร้อยละ 4.6 ในปี 2531 เหลือเพียงร้อยละ 3.9 ในปี 2535 ช่องว่างระหว่างรายได้และโอกาสที่ได้รับจากผลของการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่และการพัฒนาประเทศในระยะยาว

- ➡ ผลของการพัฒนาที่ผ่านมา ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ได้รับการบริการโครงสร้างพื้นฐานและบริการพื้นฐานทางสังคมมากขึ้นในระดับที่น่าพอใจ กล่าวคือ ในปี 2537 ในหมู่บ้านชนบทมีไฟฟ้าใช้แล้วร้อยละ 97.7 มีน้ำสะอาดดื่มกินในระบบประปา สำหรับเขตเมืองในภูมิภาคมากกว่าร้อยละ 75 และร้อยละ 32 ในหมู่บ้านชนบท ในด้านคมนาคมขนส่งได้มีถนนเชื่อมต่อระหว่างจังหวัด อำเภอและตำบล คิดเป็นระยะทางรวมทั้งสิ้น 210,025 กิโลเมตร ซึ่งเป็นถนนในหมู่บ้านประมาณ 123,400 กิโลเมตร ในด้านการศึกษา นั้น คนไทยมีการศึกษาสูงขึ้น โดยมีอัตราเข้าเรียนในภาคบังคับถึงร้อยละ 97.7 ความสำเร็จของการพัฒนาด้านสาธารณสุขได้ทำให้อายุขัยเฉลี่ยของคนไทยในปี 2537 เพิ่มขึ้นเป็น 67.6 ปี เปรียบเทียบกับปี 2533 ซึ่งคนไทยมีอายุขัยเฉลี่ยเพียง 63 ปีเท่านั้น
- ➡ การมุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่งคั่งในด้านรายได้ ทำให้คนไทยและสังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมของคนในสังคม คือ การย่อหย่อนในศีลธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย การเอารัดเอาเปรียบ ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ฝังามของไทยเริ่มจางหายไปพร้อมๆ กับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรมของท้องถิ่น นอกจากนี้สภาพบีบคั้นทางจิตใจของคนในสังคมเกิดจากความแออัดของชุมชนเมือง สภาวะแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงซึ่งมากับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น ได้ส่งผลให้ภาวะการเจ็บป่วยของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่โรคสมัยใหม่ เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง รวมทั้งการบาดเจ็บล้มตายจากอุบัติเหตุและอุบัติเหตุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ที่สูงขึ้น
- ➡ การเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงเป็นลำดับ ในช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ป่าไม้ยังคงถูกทำลายลงถึงปีละ 1 ล้านไร่ ที่ดินทำกินถูกชะล้างพังทลาย คุณภาพของแม่น้ำ ลำคลอง เปลี่ยนแปลงจนไม่สามารถจะนำมาใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไป สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงทั้งในด้านคุณภาพของอากาศ ปริมาณฝุ่นละออง รวมทั้งเสียงในเขตกรุงเทพมหานครและเมืองหลักในภูมิภาคนั้น ได้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้การพัฒนาที่ไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนและการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งมองข้ามการพัฒนาคุณค่าของความเป็นคน ละเลยภูมิปัญญา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย จะส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

2.2 วัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคม ช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาที่ขาดความสมดุลคือ เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน และเพื่อก้าวไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาที่พึงปรารถนาในระยะยาว การพัฒนาในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการพัฒนาไว้ดังนี้

➡ วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคนทั้งในด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญาให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง
- (2) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้มีความมั่นคง และเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ให้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของคน รวมทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น
- (3) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพมั่นคงและสมดุล เสริมสร้างโอกาสการพัฒนาศักยภาพของคนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับผลจากการพัฒนาที่เป็นธรรม
- (4) เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน
- (5) เพื่อปรับระบบบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น

➡ เป้าหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาข้างต้น เห็นสมควรกำหนดเป้าหมายซึ่งจะเป็นเครื่องชี้วัดผลการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์หลักในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ไว้ ดังนี้

- (1) เพิ่มปริมาณการเตรียมความพร้อมทุกด้านของเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) อย่างมีคุณภาพ

- (2) เพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 9 ปีแก่เด็กในวัยเรียนทุกคน และการเตรียมการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 12 ปี รวมทั้งให้มีการฝึกอบรม ครู อาจารย์ ทุกคนอย่างต่อเนื่อง
- (3) ยกระดับทักษะฝีมือและความรู้พื้นฐานให้แก่แรงงานในสถานประกอบการ โดยให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกต่อกลุ่มแรงงานอายุ 25-45 ปี
- (4) ให้ผู้ด้อยโอกาสทุกประเภทได้รับโอกาสการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และได้รับบริการพื้นฐานทางสังคมอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง
- (5) ลดอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานและลดจำนวนการเกิดอุบัติเหตุต่างๆ โดยเฉพาะการจราจร การขนส่งวัตถุเคมีอันตราย และอัคคีภัยในอาคารสูง
- (6) รักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจไทย โดยลดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดให้อยู่ในระดับร้อยละ 3.4 ของผลผลิตรวมในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และรักษาอัตราเงินเฟ้อให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเฉลี่ยร้อยละ 4.5 ต่อปี
- (7) ระดมการออมของภาคครัวเรือนให้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างน้อยร้อยละ 10 ของผลผลิตรวมในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8
- (8) ขยายปริมาณและเพิ่มคุณภาพของบริการโครงสร้างพื้นฐานสู่ภูมิภาคและชนบท
- (9) ลดสัดส่วนคนยากจนของประเทศให้น้อยกว่าร้อยละ 10 ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8
- (10) อนุรักษ์และฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ไว้ให้ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของพื้นที่ของประเทศ รวมทั้งรักษาพื้นที่ป่าชายเลนให้คงไว้ไม่ต่ำกว่า 1 ล้านไร่ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8
- (11) สร้างโอกาสและเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพเกษตรในรูปแบบของเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และวนเกษตร
- (12) เพิ่มการลงทุนในการควบคุมและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในเมือง ภูมิภาค และชนบท

2.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาดังกล่าว เห็นควรกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่สำคัญ ดังนี้

- ➡ การพัฒนาศักยภาพของคน ประกอบด้วยการส่งเสริมให้ประเทศมีโครงสร้างประชากรที่เหมาะสม และมีการกระจายตัวของประชากรที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ของประเทศ การปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจให้เกิดผลในทางปฏิบัติ การพัฒนาสติปัญญาและทักษะฝีมือแรงงานให้คนไทยทุกคนมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้นในกระบวนการผลิตและสามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการพัฒนาสุขภาพและพละนาามัยที่มุ่งเสริมสร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนมีสุขภาพดีถ้วนหน้าและมีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันโรค
- ➡ การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน ประกอบด้วยแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน การสร้างโอกาสให้คน ครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและสังคม การพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคมเพื่อสร้างหลักประกันด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง การเสริมสร้างขีดความสามารถในระบบอำนวยความสะดวกและระบบความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ประชาชน และการส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีบทบาทในการพัฒนาคนและประเทศให้สมดุลและยั่งยืน
- ➡ การเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาของภูมิภาคและชนบทเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง ประกอบด้วยแนวทางการกระจายโอกาสและความเจริญด้วยการพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาค การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการกระจายการพัฒนาด้วยการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน การเสริมสร้างโอกาสการพัฒนาเพื่อสร้างอาชีพและการมีงานทำด้วยการส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน การกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและบริการทางสังคม การแก้ไขปัญหาและรักษาสภาพแวดล้อมเมือง การบริหารจัดการงานพัฒนาในลักษณะพหุภาคีทั้งในงานพัฒนาทั่วไปและในระดับพื้นที่

- ➡ การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยแนวทางการเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ การปรับโครงสร้างการผลิตให้เข้มแข็งเพื่อให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของตลาดโลกและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย การพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพื่อเป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนการพัฒนาพื้นที่ ชุมชน และบริการโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับคุณภาพชีวิต
- ➡ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยแนวทางการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมบูรณ์ เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศวิทยา รวมทั้งการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและเป็นฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว การจัดระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดการใช้ประโยชน์และควบคุมดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดสรรอย่างเป็นธรรม เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนอย่างแท้จริง รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อป้องกันและบรรเทาภัยอันเกิดจากธรรมชาติ
- ➡ การพัฒนาประชาธิปไตย เป็นการพัฒนาภาครัฐให้มีสมรรถนะและพันธกิจหลักในการเสริมสร้างศักยภาพและสมรรถนะของคน ทำให้คนในสังคมเป็นพันธมิตรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศซึ่งประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างหลักนิติธรรมในการบริหารรัฐกิจ การจัดการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมด้วยสันติวิธี สนับสนุนให้ประชาชนทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของภาครัฐ เพิ่มพูนประสิทธิผลและประสิทธิภาพภาครัฐด้วยการปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบราชการ ตลอดจนการสร้างความต่อเนื่องในงานบริหารรัฐกิจ โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านนโยบายสาธารณะและการกำหนดระเบียบวาระแห่งชาติ
- ➡ การบริหารจัดการเพื่อให้มีการนำแผนพัฒนาฯ ไปดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ประกอบด้วยแนวทางการแปลงแผนสู่การปฏิบัติด้วยระบบการจัดการในระดับพื้นที่ตามภารกิจของหน่วยราชการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม การพัฒนากลไกของรัฐในการปฏิบัติงาน การเร่งรัดพัฒนาระบบกฎหมายให้เป็นไปในแนวทางของระบบกฎหมายมหาชน เพื่อเอื้อ

อำนวยความสะดวกให้มีกฎหมายรองรับแผนพัฒนาฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีเพื่อการพัฒนา การเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานกลางในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ การพัฒนาสมรรถนะกลไกนอกภาครัฐ และการติดตามและประเมินผลโดยมีการจัดทำดัชนีชี้วัดผลของการพัฒนาแบบองค์รวม

2.4 ลักษณะและการใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

- ➡ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นแผนชี้ทิศทางการพัฒนาประเทศทั้งในทศวรรษหน้าและในช่วง พ.ศ.2540-2544 ซึ่งเน้นการพัฒนาในลักษณะที่เป็นกระบวนการเพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาแบบแยกส่วนหรือตามรายสาขาเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นแบบองค์รวม คือ การพัฒนาแบบรวมส่วนหรือบูรณาการที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ อันจะทำให้การพัฒนามีประสิทธิภาพมีความยั่งยืนและคนไทยทั้งหมดได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากกว่าที่ผ่านมา
- ➡ ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาซึ่งกำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นการชี้ทิศทางการพัฒนาตามวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาประเทศในระยะยาว โดยไม่เน้นรายละเอียดของแนวทางการพัฒนาตามสาขาเศรษฐกิจและสังคม และมาตรการระยะสั้นซึ่งหน่วยงานปฏิบัติต้องดำเนินการตามปกติอยู่แล้ว ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องจะต้องนำยุทธศาสตร์และแนวทางทั้งหมดไปใช้เป็นกรอบกำหนดแผนงาน โครงการ และมาตรการ เพื่อให้มีการดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ รวมถึงการกำหนดให้มีเป้าหมายและโครงการที่จะทำให้เกิดผลต่อประชาชน มิใช่ต่อองค์กรของรัฐหรือเป็นโครงการพัฒนาที่ประชาชนตัดสินใจหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐ
- ➡ การจัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาตามยุทธศาสตร์นั้น ควรจะต้องดำเนินการแบบองค์รวม คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกองค์กรจะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ มีการประสานการวิเคราะห์ โดยยึดหลักพื้นที่และภารกิจ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้รับผิดชอบ เป็นกรอบในการจัดทำแผนงานและโครงการ แผนเงิน และแผนคน โดยใช้ยุทธศาสตร์และแนวทางของแผนควบคุมไว้กับพื้นที่เป็นเครื่องมือในการขอรับสนับสนุนด้านงบประมาณ ตลอดจนการติดตามประเมินผลประจำปี

➔ การติดตามประเมินผลความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จะต้องมีการสร้างดัชนีชี้วัดทั้งในระดับภาพรวมและแผนงานโครงการใน 5 ระดับ คือ

- (1) ดัชนีชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายของการพัฒนา สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องชี้วัดผลความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นจริงของการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวมในทุกๆ ด้านทั้งในด้านการพัฒนาคน สังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าสามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาได้มากน้อยแค่ไหนเพียงใด
- (2) ดัชนีชี้วัดประสิทธิผลของการพัฒนาเฉพาะด้าน สร้างขึ้นเพื่อติดตามประเมินผลการพัฒนาในแต่ละด้านที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงความสำเร็จและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในลักษณะผสมผสานระหว่างภารกิจกับพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำไปใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนงานโครงการในแต่ละสาขาให้มีประสิทธิภาพ
- (3) ดัชนีชี้วัดประสิทธิผลของยุทธศาสตร์การพัฒนา สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผลความสำเร็จหรือความล้มเหลวของยุทธศาสตร์การพัฒนาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8
- (4) ดัชนีชี้วัดประสิทธิผลขององค์กรที่ดำเนินงานพัฒนา สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องชี้วัดขีดความสามารถขององค์กรที่รับผิดชอบในการดำเนินงานแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติในทุกระดับตามแนวทางการประสานแผนงาน แผนเงิน และแผนคน ที่เน้นการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น และการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพและผลงานขององค์กร ทั้งในด้านการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในองค์กร การเพิ่มพูนประสิทธิภาพ การดำเนินงาน การสร้างระบบการติดตามประเมินผล เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานขององค์กรต่อไป
- (5) ดัชนีชี้วัดสถานการณ์ที่เป็นจริงในด้านต่างๆ เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงสถิติหรือข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จหรือประสิทธิผลของการพัฒนาในระดับต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

2 การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคง ของชาติในศตวรรษหน้า

2 การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคง ของชาติในศตวรรษหน้า

1. ความเป็นมา

- 1.1 โครงการ “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ได้ก่อกำเนิดขึ้นในปี 2537 ภายใต้การสนับสนุนของธนาคารกสิกรไทย โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านต่างๆ รวมกลุ่มกันเป็นคณะศึกษา “การศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์” เพื่อร่วมกันระดมความคิดกันมองไกลไปสู่การศึกษาไทยในโลกอนาคต
- 1.2 กระบวนการทำงานของโครงการ เริ่มจากการประมวลข้อคิดเห็นจัดทำเป็นร่างวิสัยทัศน์ขั้นต้น หลังจากนั้นได้เปิดเวทีความคิดในวงกว้างทั่วทุกภาคของประเทศ โดยเชิญผู้มีประสบการณ์หลากหลายทุกอาชีพมาร่วมประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการระดับภาคและสัมมนาเฉพาะกลุ่ม เพื่อระดมความคิดและให้สาระต่างๆ เพิ่มเติมรวมทั้งการสัมมนาระดับชาติเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2538 ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ และการสำรวจข้อคิดเห็นสาธารณชนในหัวข้อ “โฉมใหม่การศึกษาไทยเป็นอย่างไร”
- 1.3 คณะศึกษาฯ ได้รวบรวมผลแห่งความคิดทั้งหมดเป็นเอกสาร “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า” และใช้ประกอบการประชุมสมัชชาการศึกษาที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2538 ณ ธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่ราชบุรีบูรณะ เอกสารนี้เป็นการเสนอรูปแบบแนวคิดใหม่ โดยมุ่งหวังที่จะฉายภาพที่พึงประสงค์หรือวิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยในวันข้างหน้า ตลอดจนข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงระบบการศึกษาเพื่อรองรับการปฏิรูปไปสู่ภาพที่พึงประสงค์ดังกล่าว โดยมีสาระสำคัญประกอบด้วย
 - ➔ วิสัยทัศน์ของโลกในอนาคต
 - ➔ วิสัยทัศน์ของสังคมไทยในอนาคต
 - ➔ วิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยในอนาคต
 - ➔ ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ และ
 - ➔ ข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาไทย

2. วิสัยทัศน์ของโลกในอนาคต : “โอกาส” และ “ภัยคุกคาม” ต่อสังคมไทย

2.1 กระแสโลกาภิวัตน์

- ➡ ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาวิทยาการก้าวหน้าด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้เป็นปัจจัยผลักดันสำคัญที่ทำให้โลก “ไร้พรมแดน” และทำให้พลโลกมีการติดต่อสัมพันธ์กันได้รวดเร็วยิ่งขึ้น นำไปสู่การผสมผสานความคิด ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างมวลมนุษยชาติ หรือที่เรียกว่า “กระแสโลกาภิวัตน์” ที่นำโลกเข้าสู่ยุคแห่งการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองระหว่างประเทศใหม่ ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคลทุกชาติทุกภาษา
- ➡ เทคโนโลยีก้าวหน้ามาซึ่งแนวโน้มที่น่าสนใจหลายประการ คือ
 - เทคโนโลยีสารสนเทศได้ให้เสรีภาพแก่มนุษย์เพิ่มขึ้น ทั้งเสรีภาพในการบริโภค เสรีภาพในการให้ข่าวสาร เสรีภาพในการศึกษาเล่าเรียน และที่สำคัญอย่างยิ่งคือ “เสรีภาพในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง” ทำให้สังคมมีพลังในการต่อรองดีขึ้น ระบบรัฐอุปถัมภ์แบบดั้งเดิมลดน้อยลง มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น และกระตุ้นให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น
 - ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สภาพ “ไร้พรมแดน” ทำให้ “รัฐชาติ” ลดความสำคัญลง ขณะที่ “รัฐภูมิภาค” ทวีความสำคัญยิ่งขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง ก่อให้เกิดรูปแบบ “เศรษฐกิจข้ามชาติ” ที่ส่งผลกระทบต่อทุกประเทศในโลก
- ➡ “กระแสโลกาภิวัตน์” ที่กำลังไหลมาสู่สังคมต่างๆ ทั่วโลกดังกล่าวย่อมมีทั้ง “คุณ” และ “โทษ” ต่อสังคม ประเทศหรือสังคมที่จะอยู่รอดหรือก้าวต่อไปได้อย่างมั่นคงคือประเทศหรือสังคมที่เข้าใจกระแสโลกาภิวัตน์อย่างถ่องแท้ สามารถวิเคราะห์และเลือกสรรสิ่งดีที่เป็น “โอกาส” ออกจากสิ่งไม่ดีที่เป็น “ภัยคุกคาม” ได้

2.2 โอกาส : “ความร่วมมือระหว่างชาติ” และ “ค่านิยมสากล”

- ➡ กระแสโลกาภิวัตน์มีผลโน้มนำให้เกิดความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ อาทิ การรวมกลุ่มการค้าในระหว่างภูมิภาคและการจัดตั้งองค์การการค้าโลกขึ้น อันคาดว่าจะช่วยกันสร้างเสถียรภาพและความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและการค้าแก่ทุกประเทศ ทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ยังช่วยเร่งกระบวนการถ่ายทอดและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาของประเทศต่างๆ เป็นไปโดยรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วย
- ➡ กระแสโลกาภิวัตน์เป็นแรงผลักดันให้เกิด “ค่านิยมสากล” ที่เอื้อประโยชน์ร่วมกันของมนุษยชาติ อาทิ ค่านิยมประชาธิปไตย ค่านิยมว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค่านิยมดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการสร้างความตระหนักและสำนึกต่อการแก้ปัญหาหลักบางเรื่องร่วมกันระหว่างประเทศ หรืออีกนัยหนึ่งได้ทำให้ปัญหาหลักบางเรื่องกลายเป็นปัญหาร่วมกันระหว่างมนุษยชาติ ประเทศใดละเลยความจริงข้อนี้ ก็ย่อมถูกขจัดจากประชาคมนานาชาติ

2.3 “ภัยคุกคาม” ที่ต้องระวัง

- ➡ ยุคการค้าเสรีทำให้การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเข้มข้นและรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะระหว่าง “กลุ่มการค้าภูมิภาค” การรวมกลุ่มการค้าและการวางกีดกีดการค้าสากลยิ่งทำให้การแข่งขันรุนแรงยิ่งขึ้น
- ➡ กระแสโลกาภิวัตน์ที่กัดกร่อนวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศต่างๆ ยังคงก่อให้เกิดปฏิกิริยาโดยธรรมชาติในการแสวงหาเอกลักษณ์และเสรีภาพของกลุ่มชนต่างๆ ทั้งในรูปความคลั่งลัทธิเผ่าพันธุ์นิยมและลัทธิชาตินิยมทางวัฒนธรรม และปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐชาติกับชนกลุ่มน้อยต่างๆ ทำให้ประเทศต่างๆ ยังขาดสันติสุขที่พึงปรารถนาในอนาคต
- ➡ ธุรกิจบันเทิงแบบข้ามชาติที่ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อ ได้กลายเป็นกระบวนการครอบงำทางวัฒนธรรม ทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละชนชาติและท้องถิ่น ทั้งธุรกิจโฆษณาที่ล่อใจยิ่งเป็นการเร่งกระแสนิโคมานิยมให้กับคนรุ่นใหม่ ทำลายสามัญสำนึกและวิจารณ์ญาณของประชาชนเกี่ยวกับแก่นสารและสาระในชีวิต

2.4 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแส “โลกาภิวัตน์”

- ➡ กระแสโลกาภิวัตน์ที่เปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนย้ายทุนและปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศได้อย่างคล่องตัว ซึ่งความได้เปรียบของประเทศทั้งหลายมิได้ขึ้นกับความร่ำรวยของทรัพยากรธรรมชาติแต่อย่างใดอีกต่อไป แต่จะขึ้นกับความพร้อมด้านกำลังคนและเทคโนโลยีมากขึ้น ทรัพยากรบุคคลที่มีขีดความสามารถสูงจะสามารถนำประเทศไปสู่ความก้าวหน้าและมั่นคงในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์
- ➡ พลเมืองของแต่ละประเทศต้องมีความเป็น “พลโลก” และต้องมีขีดความสามารถสูงขึ้น “รู้เขา-รู้เรา” สามารถติดต่อและเข้าใจเพื่อนร่วมโลกได้ดี นอกจากนี้ประเทศต่างๆ ต้องมีพลวัต คือ ความสามารถในการปรับตัวสูง คนในชาติต้องมีความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมได้ดี ซึ่งจะส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคม
- ➡ ประเทศต่างๆ ต้องมีหลักที่ดีในการสงวนรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง คนในชาติจึงต้องมีปัญญาที่จะไตร่ตรองและมีความรู้เท่ากับความเจริญทางวัตถุ มีความพอดีระหว่างการแสวงหาปัจจัยในชีวิตกับการรักษาค่านิยมและวัฒนธรรมอันดีงาม เพื่อให้สามารถก้าวไปกับโลกได้อย่างมั่นคงและรู้เท่าทัน

2.5 “กำลังปัญญา” คือ “อาวุธ”

- ➡ เมื่อมองย้อนไปยังประเทศทั้งหลายที่เป็นผู้นำในเวทีโลกในอดีต จะประจักษ์ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่อธิบายความสำเร็จของประเทศชาตินั้น ดังนั้น ไม่ว่ากระแสโลกาภิวัตน์จะชักนำประเทศไปในทิศทางใด การศึกษาจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเป็นพื้นฐานที่จะช่วยเสริมสร้างให้ประเทศมีทั้งความสามารถในการร่วมมือและแข่งขันกับนานาประเทศ มีความจริงยั่งยืนในการพัฒนาสามารถแสวงหาโอกาสอย่างเหมาะสม และหลีกเลี่ยงภัยคุกคามต่างๆ ได้อย่างทันการ
- ➡ โลกในอนาคตจึงมิใช่โลกที่จะประชันกันด้วยกำลังอาวุธอีกต่อไป แต่จะเป็นโลกที่ประชันกันด้วยกำลังปัญญา ประเทศใดที่กำลังปัญญามากก็ย่อมมีหนทางสร้างโอกาส แสวงหาความร่วมมือและสร้างสถานะในเวทีโลกได้มาก

3. วิสัยทัศน์ของสังคมไทยในอนาคต : สู่การพัฒนาที่ “บูรณาการ” และ“ยั่งยืน”

3.1 “แนวโน้ม” ที่ต้องเฝ้าระวัง

ประเทศไทยยังมีสภาพการณ์และแนวโน้มสำคัญในสังคมที่พึงพิจารณาทั้งด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

- ➡ แนวโน้มสัดส่วนประชากรวัยเด็กลดลงขณะที่วัยสูงอายุเพิ่มขึ้น นำมาซึ่งปัญหาอัตราการพึ่งพิงของประชากรสูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งถึงความจำเป็นในการพัฒนาการสาธารณสุขพื้นฐานและคุณภาพประชากรทุกระดับอย่างต่อเนื่องเพื่อขยายช่วง “วัยผลิต” ของวัยแรงงานให้นานออกไป
- ➡ แนวโน้มเศรษฐกิจที่ชี้ถึงความสำเร็จระดับมหภาค แต่สร้างปัญหาการกระจายรายได้และความเหลื่อมล้ำทางสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชน หากไม่รีบทบทวนแก้ไขย่อมจะนำมาซึ่งภาระทางสังคมต่อไปในอนาคต
- ➡ แนวโน้มสังคมวัฒนธรรมที่ชี้ว่ากระแสวัฒนธรรมใหม่ที่มากับสื่อสารสนเทศและสื่อบันเทิงต่าง ๆ จากนอกประเทศกำลังเข้าแทนที่เอกลักษณ์และคุณค่าแบบดั้งเดิมของสังคมไทย และกระแสวัฒนธรรมใหม่ยังไหลบ่าจากประเทศไทยไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านด้วย นอกจากนี้ยังมีแรงกดดันทางเศรษฐกิจที่ยังนำมาซึ่งปัญหาสังคมอีกหลายเรื่อง
- ➡ แนวโน้มการเมืองชี้ให้เห็นว่าระบบการเมืองไทยมีปัญหาเรื้อรัง แม้การเคารพกติกาประชาธิปไตยจะมีมากขึ้น แต่ก็มีระบบอุปถัมภ์จากผู้มีอิทธิพลภายใต้โครงสร้างอำนาจทางการเมืองที่สลับซับซ้อน โดยมีกลุ่มพลังทางการเมืองที่หลากหลายขึ้น สภาพปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดวิกฤตการณ์เป็นระยะ ๆ และจะแก้ไขไม่ได้เลย ตราบใดที่ยังไม่มีการปฏิรูปการเมือง
- ➡ แนวโน้มระบบราชการไม่สามารถดึงดูด “คนดี-คนเก่ง” เข้าสู่ระบบได้อีกต่อไป จึงมีพลังในการสร้างสรรค์และพัฒนาน้อยลง กระแสวัตถุนิยมและแรงกดดันทางเศรษฐกิจกำลังกัดกร่อนอุดมคติดั้งเดิมของข้าราชการให้อ่อนแอลงเป็นลำดับ

- ➡ แนวโน้มแสดงว่าอิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศได้นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ทุกสาขาการผลิต การบริการ และการเรียนรู้ของประเทศ แต่เป็นอัตราที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับขีดความสามารถในการรับปรับเปลี่ยนและใช้ประโยชน์เทคโนโลยี
- ➡ แนวโน้มสภาวะสิ่งแวดล้อมระบุถึงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ อย่างรุนแรงและรวดเร็วจนเข้าถึงขีดวิกฤต เพราะขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม

3.2 “กระบวนทัศน์” ในการพัฒนาสังคมไทย

กระบวนทัศน์หรือแนวคิดอย่างเป็นระบบในการมองทิศทางการพัฒนาของไทยในอนาคต ได้แก่

- ➡ กระแสโลกาภิวัตน์เป็นแรงผลักดันให้ไทยต้องปรับตัวตลอดเวลาท่ามกลางภาวะการแข่งขันและการแสวงหาข้อได้เปรียบทางการค้าในตลาดโลก จึงจำเป็นต้องเร่งสร้างความได้เปรียบในด้านปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยี เพื่อรองรับอุตสาหกรรมการผลิตและบริการยุคใหม่ที่มีความสามารถแข่งขันในเวทีการค้าโลกสูงขึ้น
- ➡ ทิศทางการพัฒนาประเทศต้องเน้นการร่วมมือและแข่งขันทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับความจริงยังยืนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การพัฒนาประเทศให้เกิดดุลยภาพในด้านต่างๆ จะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ไม่ได้ ถ้าไม่สร้างขีดความสามารถอย่างเพียงพอของสังคมไทย ทั้งในการร่วมมือและการแข่งขัน
- ➡ สังคมไทยจะดำรงอยู่อย่างมั่นคงได้ในประชาคมโลก ทั้งมีความพอดีระหว่างวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีกับคุณค่าทางสังคม สังคมไทยต้องก่อปรด้วย “คนดีที่ทันโลก” คุุโลบายการพัฒนาประเทศในอนาคตเป็นแค่ความมั่นคงและประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจอย่างเดียวมิได้ แต่ต้องเน้นให้ “คนมีความสุข ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน” และคนไทยในอนาคตพึงมีโลกทัศน์ข้ามวัฒนธรรมและโลกทัศน์สากล เพื่อการปรับตัวและการอยู่ร่วมกันในประชาคมโลก
- ➡ สังคมไทยในอนาคตพึงเป็นสังคมที่มีการรักษาค่าทางวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีอันเป็นเอกลักษณ์แบบไทยให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง โดยจะต้องเร่งบรรเทาและขจัด “วิกฤตการณ์ทางคุณค่า” และ “วิกฤตการณ์ทางปัญญา” ของสังคมไทย เพื่อให้สังคมมีสันติสุขและจริงยังยืนในอนาคต

3.3 “รากฐาน” สำคัญของการพัฒนา

- ➡ การเสริมสร้างขีดความสามารถ ศักยภาพและความเข้มแข็งในระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาไปในทิศทางดังกล่าว สังคมไทยในอนาคตพึงเป็นสังคมที่ประกอบด้วยชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ที่ประชาชนมีความสามารถในการไตร่ตรอง แก้ปัญหาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการรู้เท่าทันในความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกที่ในระดับชาติและนานาชาติ
- ➡ สังคมไทยพึงมีการกระจายอำนาจการปกครองและการกระจายกิจกรรมการผลิตทางเศรษฐกิจไปสู่ท้องถิ่นและชุมชน มีการเรียนรู้วิจัย สร้างสรรค์ปัญญา พึ่งมีเสถียรภาพในการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้และความคิดระหว่างสมาชิกในสังคม เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ริเริ่มและดำเนินการต่าง ๆ ในชุมชนของตนเองอย่างจริงจัง อันจะส่งผลดีคือความเข้มแข็งและศักยภาพของชุมชนและประเทศ เกิดผลต่อการพัฒนาตนเองในระยะยาว

4. วิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยในอนาคต : สู่ “สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้”

4.1 ชีวิตแห่งการ “เรียนรู้” และ “สร้างปัญญา”

การศึกษาที่จะเอื้อต่อสภาพสังคมไทยในอนาคตให้เป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” และมีปรัชญาร่วมกันว่า “ชีวิตที่มีความสุขคือชีวิตที่มีการเรียนรู้” ต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาที่ตัวบุคคล ครอบครัวและชุมชนให้สามารถเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ มีความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับ “กระบวนการเรียนรู้” ปรับตัวเข้ากับสถานะโลกที่ก้าวหน้ารวดเร็ว และฉับพลันกำลังกันเป็นชุมชนและเครือข่ายการเรียนรู้ ที่สร้างความสมดุลให้แก่สังคมสู่สภาพที่พึงประสงค์ คือ “คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน”

4.2 การศึกษาเพื่อ “คน” “ชุมชน” และ “สังคม”

รูปแบบการจัดการศึกษาในอนาคต พึงเป็นการศึกษาที่ให้อิสระแก่ผู้เรียน ให้ทางออกและทางเลือกที่ดีแก่ทุกคน ต้องมีความหลากหลายเพื่อสนองความต้องการ

- และลักษณะที่แตกต่างกันของบุคคลและชุมชน กระบวนการศึกษาในอนาคตควรสะท้อนประสิทธิภาพของ “เครือข่ายการเรียนรู้” ที่มีการประสานสัมพันธ์กัน และใช้ความหลากหลายขององค์กรที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายข้อมูลจากทั่วโลกให้เป็นประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้

4.3 “ความสมดุล” และ “ความพอดี”

เป้าหมายการศึกษาไทยในอนาคตต้องช่วยสร้างความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยกับคุณค่าแบบไทย เป็นการสร้างความสมดุลให้แก่สังคม ให้คนไทยมีความพอดีระหว่างการแสวงหาและการพัฒนาสิ่งต่างๆ ในชีวิต เพื่อสังคมที่สงบสุขและจีรังยั่งยืน

5. ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์

เน้นการวางรากฐานเพื่อนำไปสู่ที่สำคัญการแก้ปัญหาการศึกษาของชาติและการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ รวมยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ

5.1 การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อเพิ่มคุณภาพคน

โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับ ชีวิตครอบครัวแก่เยาวชนและคู่สมรสที่เตรียมตัวเป็นพ่อแม่ การปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน การปรับระบบการวัดผลและการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น การปฏิรูประบบการผลิต การพัฒนา การบริหารงานบุคคล ครู และบุคลากรทางการศึกษา และการยกระดับการขยายโอกาสของการศึกษาพื้นฐานให้ทั่วถึง

5.2 เพิ่มขีดความสามารถของประเทศในการสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงของเศรษฐกิจและสังคมไทย

โดยการยกระดับฝีมือและความรู้พื้นฐานของกำลังแรงงานให้สูงขึ้น การเพิ่มการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอัตราเร่งที่สูงขึ้น การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การเพิ่มขีดความสามารถและทักษะด้านการจัดการในการผลิตและพัฒนากำลังคนทุกระดับ และการเพิ่มการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาโดยเร็วทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน

5.3 การเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชนและการรวมพลังเพื่อการเรียนรู้

โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้และการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ และการสนับสนุนบทบาทของสถาบันทางสังคมที่สำคัญให้เข้มแข็ง

5.4 การปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา

โดยการจัดให้มีโครงการนำร่องเป็นต้นแบบระดับจังหวัด การเปิดการศึกษาเสรี ส่งเสริมให้เอกชน ชุมชน องค์กรเอกชน และสถาบันศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากขึ้น การสร้างแรงจูงใจด้านภาษีแก่ผู้บริจาคเงินและทรัพย์สินเพื่อการศึกษา การผ่อนคลายกฎระเบียบและวิธีการงบประมาณเพื่อให้สถานศึกษาใช้เงินได้คล่องตัวมีประสิทธิภาพ การให้สถานศึกษามีรายได้ไว้ใช้จ่ายสำหรับการศึกษา โดยไม่ต้องส่งคืนคลัง การให้สถาบันอุดมศึกษามีอิสระในการหารายได้เพื่อการพึ่งตนเอง การกระจายอำนาจทางการคลังให้กับท้องถิ่นและปรับเปลี่ยนโครงสร้างภาษีท้องถิ่น การปรับค่าเล่าเรียนการศึกษาระดับสูงให้สูงขึ้น การจัดสรรงบประมาณให้เป็นธรรมมากขึ้น และการเพิ่มงบประมาณด้านการศึกษาให้มากขึ้น

6. ข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาไทย

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาไทยคือ การปฏิรูปแนวความคิดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคนที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของตนเองเกี่ยวกับการศึกษา เพื่อเป็น “เครือข่าย” ที่ก้าวสู่การเป็น “สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้” โดยมีประเด็นหลัก ดังนี้

6.1 ข้อเสนอปฏิรูประบบและกระบวนการเรียนรู้

- (1) การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิต เริ่มที่การพัฒนาครอบครัวที่อบอุ่น เด็กและเยาวชนมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ โดยพ่อแม่ ชุมชน สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถาบันในสังคมต่างๆ ต้องผนึกกำลังร่วมกันให้ความรู้แก่เด็ก เยาวชนและคู่สมรส เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทุกด้านทั้งระบบวิถีคิด ลักษณะนิสัย เจตคติและบุคลิกภาพ รวมถึงครอบครัวศึกษา และการป้องกันโรค

(2) **การพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐาน** ให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการการศึกษาพื้นฐานที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาเต็มศักยภาพของตน และพัฒนาบุคคลให้มีทักษะอาชีพ สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ มีพื้นฐานความเข้าใจสังคมและประชาคมโลก โดยเน้นบทบาทภาครัฐ ธุรกิจเอกชน ชุมชน และองค์กรเอกชนในการเร่งปรับหลักสูตรเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้และปรับปรุงประสิทธิภาพของครู อาทิ

- ➔ การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรให้มีหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น เป็นร้อยละ 60 : 40
- ➔ การพัฒนาเนื้อหาสาระและสื่อการเรียนการสอนโดยความร่วมมือขององค์กรธุรกิจเอกชน
- ➔ การจัดงบประมาณเป็นพิเศษสนับสนุนการศึกษาของกลุ่มเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส รวมทั้งเด็กปัญญาเลิศ
- ➔ การสร้างเครือข่ายครูเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
- ➔ การรื้อปรับระบบวัดผลผู้เรียนที่เน้นการวัดผลเป็นกลุ่มควบคุมการวัดผลเป็นรายบุคคลเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดมากกว่าจำ
- ➔ การปฏิรูปการฝึกหัดครูโดยพัฒนาครูทั้งปริมาณและคุณภาพ จัดงบประมาณเพื่อจูงใจผู้เป็นครู รวมถึงยกย่องและส่งเสริมอาชีพครู

(3) **การพัฒนาสมรรถนะเพื่อการก้าวทันโลก** เสริมสร้างสมรรถนะกำลังคน โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และให้กำลังคนมีความรู้และทักษะในเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการแข่งขันกับนานาชาติ พร้อมทั้งสร้างสรรค์ปัญหาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และวิธีการเรียนรู้ โดยเน้นบทบาทภาครัฐ องค์กรธุรกิจเอกชน และสถาบันอุดมศึกษาในการเร่งผลิต “สมอง” ให้กับประเทศด้วยการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยที่สำคัญ คือ

- ➔ **ด้านการพัฒนาฝีมือแรงงาน** จะต้องผนึกกำลังกันจัดฝึกอบรมเพื่อยกระดับทักษะฝีมือและพื้นฐานความรู้ให้แก่แรงงานอย่างทั่วถึง จัดตั้งศูนย์ฝึกเทคโนโลยีที่ทันสมัย และพัฒนาการเรียนรู้และฝึกอบรมกำลังคนในภาคเกษตร

➡ **ด้านการวิจัยและพัฒนา** ต้องเร่งสร้างเครือข่ายการวิจัยควบคู่การพัฒนา นักวิจัยและคณาจารย์ในสาขาวิชาชีพเป็นรากฐานของการพัฒนาเทคโนโลยี สนับสนุนการวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในบริบทของสังคมไทย สร้างเครือข่ายความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษากับธุรกิจเอกชนในการผลิตอาจารย์และนักวิจัย รวมทั้งการสร้างเครือข่ายของสถาบันอุดมศึกษาในการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนและยกระดับคุณภาพชีวิตในชุมชน

☞ **ด้านการผลิตกำลังคน** ต้องปรับระบบการสอบข้อสอบมาตรฐานเพื่อวัดเจตคติต่ออาชีพความถนัดด้านต่าง ๆ รวมถึงผลประเมินคุณธรรมมาประกอบการพิจารณา พร้อมทั้งปรับหลักสูตรอุดมศึกษาให้รู้กว้างลึกและรู้เขารู้เรา โดยหลักสูตรต้องครอบคลุมวิชาการศึกษาทั่วไปในเชิงกล่า เน้นการคิดวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างความสามารถในการร่วมมือหรือแข่งขันในทางสร้างสรรค์ และต้องมีเนื้อหาสาระวิชาเฉพาะด้านในระดับลึก เพื่อสร้างสมองค์ความรู้และความเป็นเลิศเฉพาะทาง ซึ่งต้องเน้นการเรียนรู้ที่ประสานและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

(4) **การเรียนรู้ตลอดชีพ** พัฒนาระบบการเรียนรู้ของคนอย่างต่อเนื่องยาวนาน และต้องเชื่อมสัมพันธ์กับการทำงานและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้คนสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ทันการ สร้างสรรค์คุณภาพชีวิตที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยความร่วมมือของรัฐ เอกชนและทุกฝ่ายทุกองค์กร

➡ **การเรียนรู้จากการทำงานร่วมกันในชุมชน** ที่บริหารจัดการโดยชุมชน โดยรัฐจัดให้มีระบบการตรวจสอบประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนงบประมาณและมาตรการจูงใจธุรกิจเอกชนและองค์กรเอกชนในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและเชื่อมโยงองค์กรชุมชนเป็นเครือข่าย

➡ **การเรียนรู้จากผู้รู้ตัวอย่าง** สนับสนุนและร่วมกันสร้างศูนย์การเรียนรู้ของท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสงฆ์และบุคลากรทางศาสนาให้มีบทบาทในการพัฒนาการเรียนรู้ จิตใจและคุณภาพของคน ตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสารสนเทศเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้

- ➡ การเรียนรู้จากสื่อมวลชน สร้างเครือข่ายสื่อมวลชนที่สามารถมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์แก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐต้องสนับสนุนการสร้างเครือข่ายผู้บริโภคสื่อให้เป็นกลไกการติดตาม กำกับดูแลและเสริมสร้างวิจาร์ณญาณในการเลือกสรรและเลือกใช้สื่อต่างๆ รวมทั้งรัฐต้องสร้างแรงจูงใจให้ธุรกิจเอกชนลงทุนผลิตสื่อที่มีมาตรฐานและคุณภาพ

6.2 ข้อเสนอปฏิรูประบบการจัดการ

การเร่งปรับระบบการจัดการศึกษาของไทยมีเป้าหมายมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ประการคือ ประการแรก ให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ ประการที่สอง ปรับระบบการจัดการศึกษาให้ มีการตัดสินใจในระดับต่างๆ ตามภารกิจและความรับผิดชอบ และประการสุดท้าย ให้มีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นต้องปรับและนำรูปแบบใหม่ของการจัดการมาใช้ ดังนี้

- (1) การจัดรูปแบบการบริหารการศึกษาโดยกลุ่มสถานศึกษาและชุมชน ให้สถานศึกษาและชุมชนเป็นผู้มีอำนาจและรับผิดชอบการตัดสินใจจัดการศึกษาในท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยรัฐในส่วนกลางลดบทบาทมาทำหน้าที่สนับสนุนและเร่งกระจายอำนาจการบริหารงานทุกด้านสู่หน่วยงานระดับปฏิบัติ

- ➡ การจัดการในรูปขององค์คณะบุคคล ประกอบด้วยผู้แทนชุมชน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาของรัฐและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับดูแล และตรวจสอบการบริหารงานของกลุ่มสถานศึกษาในท้องถิ่น รวมทั้งร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการเรียนการสอน ตลอดจนการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
- ➡ ผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานนโยบายและงานด้านวิชาการ การเงินและการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามนโยบายและแนวทางขององค์คณะบุคคล

- ➡ ปัจจัยเกื้อหนุน รัฐต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดสรรงบประมาณ โดยเฉพาะงบดำเนินการให้มีลักษณะเป็นเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นก้อนให้แก่ชุมชนโดยตรง และผ่อนคลายกฎระเบียบและแก้ไขปรับปรุงให้เอื้อต่อการสนับสนุนและประสานงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องระยะยาว รวมทั้งวางแผนระยะยาวที่สามารถปรับองค์การฝ่ายอำนวยการในส่วนกลางให้เป็นองค์กรหลักในการกำกับดูแลงานการศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายระดับชาติและได้มาตรฐานสากล

(2) การระดมความร่วมมือจากภาคเอกชนเพื่อจัดการศึกษาอาชีพ โดยเน้นให้ภาคเอกชนเป็นผู้นำและร่วมการจัดการศึกษาอาชีพ การจ้างงาน การตรวจสอบประเมินคุณภาพฝีมือแรงงานและการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่อง

- ➡ รัฐใช้มาตรการภาษีเป็นแรงจูงใจ ให้ธุรกิจเอกชนจัดฝึกอบรมผู้ใช้แรงงานเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะฝีมือแรงงานของตนและร่วมมือกับสถานศึกษาในการจัดการศึกษาอาชีพ
- ➡ การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานระดับสูง รัฐสนับสนุนและอุดหนุนให้ภาคเอกชนเข้าร่วมลงทุนในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- ➡ การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาต้องร่วมกับภาคเอกชนในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาอาชีพ และผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกงานจริงมากขึ้น
- ➡ การสนับสนุนด้านวิชาการ สถานประกอบการควรอนุญาตให้หน่วยงานที่มีทักษะฝีมือระดับสูงเป็นวิทยากรฝ่ายอบรมในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาอาชีพ
- ➡ การติดตามประเมินคุณภาพแรงงาน สถานประกอบการและชุมชนต้องร่วมกับสถานศึกษาติดตามประเมินคุณภาพของแรงงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

(3) การรื้อปรับระบบอุดมศึกษา ปรับแนวคิดและรูปแบบการจัดให้มีความหลากหลายตามกลุ่มเป้าหมายและภารกิจ และยึดหยุ่นในโครงสร้างการบริหารจัดการภายในมากขึ้น เปิดรับความร่วมมือจากองค์กรอื่น ๆ ได้

➔ รัฐต้องจัดระบบการศึกษาใหม่เป็น 3 ระบบย่อย คือ 1) ระบบวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการสอนและการฝึกอบรม 2) ระบบมหาวิทยาลัยและสถาบันชั้นสูงที่เน้นการวิจัยและบุกเบิกองค์ความรู้ใหม่ และ 3) ระบบวิทยาลัยชุมชนที่เน้นการจัดการศึกษาต่อเนื่อง บริการวิชาการแก่ชุมชนและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก ทั้งนี้เงื่อนไขสำคัญ จำเป็นต้องปรับระบบบริหารส่วนกลาง ทั้งทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการให้กระจายอำนาจการบริหารให้สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะด้านการเงินและบุคลากรโดยดำเนินการและปรับบทบาทของส่วนกลางเป็นหน่วยอำนวยการที่เน้นการกำกับดูแลแผนและนโยบาย คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ดังนี้

- ➔ ทบวงมหาวิทยาลัยเร่งดำเนินการให้มหาวิทยาลัยของรัฐมีการจัดการแบบเสรี และปรับบทบาทเป็นหน่วยอำนวยการที่เน้นการกำกับดูแลระดับแผนและนโยบาย การประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษา
- ➔ กระทรวงศึกษาเร่งกระจายอำนาจให้มีการตัดสินใจเบ็ดเสร็จในระดับสถาบัน และปรับลดขนาดองค์กรและจำนวนองค์กรภายในของกระทรวงให้สอดคล้องกับการเป็นหน่วยอำนวยการที่ดูแลด้านแผนนโยบาย และมาตรฐานการศึกษา
- ➔ รื้อปรับระบบบริหารภายในสถาบันอุดมศึกษาให้สามารถดำเนินงานได้อย่างอิสระและเบ็ดเสร็จในระดับสถาบันมากขึ้น
- ➔ รัฐปฏิรูประบบการจัดสรรงบประมาณไปสู่รูปแบบของเงินอุดหนุนทั่วไปที่สอดคล้องกับระบบบริหารที่ให้อำนาจเบ็ดเสร็จสู่สถาบันอุดมศึกษา
- ➔ ภาคเอกชน ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน
- ➔ เชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาของต่างประเทศ และองค์กรธุรกิจเอกชนในการวิจัยและพัฒนากำลังคนระดับสูง

(4) การตรวจสอบและการประกันคุณภาพการศึกษา รัฐและเอกชนต้องร่วมกันสร้างกลไกกำกับตรวจสอบดูแลการบริหารงาน และประกันคุณภาพของการศึกษาทุกระดับ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประมวลข้อมูลแก้ไขปัญหาและเสนอข่าวสารด้านคุณภาพการศึกษาให้ประชาชนได้รับรู้ โดย

- ➡ พัฒนาระบบบัญชีคุณภาพการดำเนินงาน ให้สามารถตรวจสอบและแก้ไขปัญหาได้ทันการณ์
 - ➡ พัฒนาระบบข้อมูลการบริหารโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อตรวจสอบติดตามประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - ➡ ใช้ข้อมูลการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันประกอบการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนเพื่อกระตุ้นให้สถาบันเข้มงวดกวดขันด้านคุณภาพการศึกษายิ่งขึ้น
 - ➡ เผยแพร่ข้อมูลคุณภาพการศึกษาสู่สาธารณชนให้รับรู้และใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา ทำให้มีการแข่งขันและปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
- (5) การระดมทรัพยากรและสรรพกำลัง ต้องระดมกำลังจากทุกฝ่าย มีวิธีการจัดสรร สนับสนุน ใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ จูงใจการระดมส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาพึ่งตนเองและร่วมงานกับสถาบันชุมชนในท้องถิ่นให้มากขึ้น
- ➡ รัฐเพิ่มงบประมาณการศึกษามากขึ้นเป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 4 ของ GDP ในช่วงแผนฯ 8 และไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ในช่วงแผนฯ 9 และเพิ่มขึ้นจนถึงระดับร้อยละ 6-7 ของแผนฯ ฉบับต่อไป และเปลี่ยนหลักการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องและสนับสนุนแนวทางปฏิรูปการศึกษาไทย รวมตลอดทั้งการเพิ่มงบประมาณเพื่อการวิจัยจากร้อยละ 0.2 ของ GDP เป็นร้อยละ 0.5 ในช่วงแผนฯ 8 และให้ถึงร้อยละ 1 ในช่วงแผนฯ 9 และเร่งหามาตรการจูงใจให้เอกชนลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้นให้ถึงร้อยละ 0.5 ภายใน 10 ปี
 - ➡ จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้จ่ายในการจัดสรรทุนให้นักเรียนนักศึกษาที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจหรือให้กู้ไปใช้ในการเรียน เปิดโอกาสให้สถานศึกษาเอกชนกู้เพื่อพัฒนาคุณภาพ
 - ➡ ใช้มาตรการภาษีเพื่อสร้างแรงจูงใจให้มีผู้บริจาคเงินและทรัพย์สินเพื่อการศึกษา และเอกชนจัดฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงานมากขึ้น

- ➡ ผ่อนคลายกฎระเบียบให้สถานศึกษาสามารถหารายได้จากบริการและผลิตผล และนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้คล่องตัว
- ➡ ภาคเอกชนร่วมรับภาระมากขึ้นในการจัดและขยายบริการศึกษาทุกระดับ ส่วนรัฐลดบทบาทที่จะแข่งกับเอกชนลง ผ่อนคลายกฎระเบียบยกเลิกเพดานค่าเล่าเรียน แล้วทำหน้าที่เพียงกำกับดูแลคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
- ➡ ภาคเอกชนจัดตั้งกองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยจัดเงินสมทบและเป็นผู้จัดการพัฒนาบุคลากร
- ➡ สถานศึกษาเอกชนและสถาบันอุดมศึกษาจะต้องปรับค่าบำรุงและค่าธรรมเนียมการศึกษาให้สูงขึ้นโดยใช้ฐานของค่าใช้จ่ายจริง ให้ผู้ได้รับโอกาสศึกษามีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น ขณะเดียวกันมีการจัดเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสด้วย เช่น กองทุนสินเชื่อ การให้ทุนการศึกษา
- ➡ สถาบันอุดมศึกษาต้องมีบทบาทด้านการฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงานร่วมกับสถานประกอบการภาคเอกชนมากขึ้น ทั้งด้านวิชาการและบุคลากร
- ➡ ชุมชนร่วมกับสถานศึกษาและหน่วยงานในท้องถิ่นต้องจัดการฝึกอาชีพร่วมกับแรงงานในชนบท โดยเน้นสาขาอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

8.3 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

จำเป็นต้องสร้างสำนึกใหม่ให้เป็นหน้าที่ของทุกคน ทุกฝ่ายและทุกวงการ ที่จะผนึกกำลังร่วมกันรับผิดชอบในกระบวนการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต โดยมีปรัชญาหลักคือ การศึกษาเป็นผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบทวนกระแสหรือในเชิงสร้างสรรค์

- (1) ครอบครัว เป็นการศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเป็นผู้แนะนำโลกกว้างสร้างภูมิคุ้มกันแก่ลูก พ่อแม่จึงต้องมีบทบาทในเชิงรุกคือ เป็นผู้แสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อสามารถอบรมเลี้ยงดูลูกหลานได้ดีขึ้น สร้างความอบอุ่นในครอบครัว

- (2) สถานศึกษา สำนักของครูและสถานศึกษาต่อการปรับบทบาทของตนเองในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการกระตุ้นให้เด็กคิดวิเคราะห์และตัดสินใจมากกว่าการสอนความรู้สำเร็จรูปหรือซ้ำซากจำเจ จนเด็กคิดไม่ได้ ประยุกต์ใช้ความรู้ไม่เป็น ดังนั้น ครูต้องเป็นผู้ประสานความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ให้มาร่วมจัดการศึกษาเรียนรู้ฝึกอบรมเด็ก อันเป็นการขยายโลกการเรียนรู้ของเด็กให้กว้างกว่าห้องเรียน
- (3) สถาบันทางศาสนา มีศักยภาพในการเกื้อกูลคุณธรรมและภูมิธรรมสามารถกระตุ้นให้เกิดการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนของฝ่ายต่างๆ ในการปฏิรูปการศึกษาของเด็กและชุมชน ซึ่งจะต้องผนึกกำลังในการปฏิบัติปฏิบัติชอบ ดำเนินงานพัฒนาการศึกษาเด็ก ครอบครัว และสร้างเครือข่ายพระสงฆ์และบุคลากรทางศาสนาให้เป็นกลไกสำคัญที่จะเพิ่มบทบาทที่มีคุณค่าทางสถาบันศาสนาในการพัฒนาสติปัญญาและจิตใจคนในสังคม
- (4) ภาคเอกชน ต้องมีบทบาทสำคัญในการริเริ่ม สร้างเสริมและร่วมมือก่อกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ และการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพ โดยองค์กรเอกชน สถานประกอบการมีกลไกลงถึงระดับล่าง ขณะที่ภาคธุรกิจเอกชนสร้างความก้าวหน้าทางธุรกิจ เศรษฐกิจ สร้างความริเริ่มและความแข็งแกร่งของการพัฒนาและนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาไทยในอนาคต
- (5) สื่อมวลชน เป็นกลไกที่ทรงอำนาจที่สุด จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและปรับตัวเองในการสื่อสารที่สร้างสรรค์สังคมสู่สติปัญญาและการเรียนรู้ กระตุ้นการตื่นตัวและสร้างสำนึกของสาธารณชนในการปฏิรูปการเรียนรู้และการจัดการศึกษา ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐและเอกชน
- (6) รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ต้องปรับเปลี่ยนตัวเองทั้งแนวคิด วิถีคิด และเปิดใจกว้างรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่จะนำไปสู่ระบบการศึกษาใหม่ที่ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเน้นการปรับปรุงโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการของระบบราชการให้มีลักษณะคล่องตัวเพียงพอต่อการริเริ่มสร้างสรรค์และการเปลี่ยนแปลงในระดับปฏิบัติการ

3

วิสัยทัศน์

เศรษฐกิจ

และสังคมไทย

คณะกรรมการโครงการชูเศรษฐกิจไทยในสากล โดยมี ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี
อานวย วีรรณ เป็นประธาน ได้จัดทำหนังสือ “วิสัยทัศน์ เศรษฐกิจและสังคมไทย” ขึ้น
โดยได้มีการนำเสนอวิสัยทัศน์ 9 ประการ หรือ “นวทัศน์” ของประเทศไทยในปี 2563
สภาพแวดล้อม เป้าหมาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อนำประเทศสู่ “นวทัศน์” ปี
2563 โดยสรุปดังนี้

1. วิสัยทัศน์ 9 ประการ หรือ “นวทัศน์” ของประเทศไทยในปี 2563

วิสัยทัศน์ความเป็นชาติไทย และบทบาทของประเทศไทยในสังคมโลก

1. ชาติไทยมีความเป็นปึกแผ่น มีความภูมิใจในความเป็นไทย และดำรงไว้
ซึ่งเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม
2. ประเทศไทยมีความมั่นคงสงบสุขสันติกับนานาประเทศ เป็นที่ยกย่องและเป็น
ประเทศระดับแนวหน้าของประชาคมโลก

วิสัยทัศน์คนไทย และสังคมไทย

3. คนไทยทุกคน มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งทางด้านร่างกาย
จิตใจ สติปัญญา และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีสุขภาพพลานามัยที่ดี มีความ
ใฝ่รู้ เรียนรู้ด้วยตนเองเป็น และมีความสร้างสรรค์ มีจิตใจที่ดีงามและมั่นคง
สามารถแยกความดีความชั่วได้ รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเองในสังคมประชาธิปไตย
เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีวินัย และสามารถร่วมสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ
ในภาระหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. คนไทยทุกคน มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยจากความยากจน และดำเนินวิถีชีวิตที่มีความสมดุลระหว่างความเจริญทางวัตถุ จิตใจ และการเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. คนไทยทุกคน มีส่วนร่วมอย่างเต็มภาคภูมิ ในการตัดสินใจและรับผิดชอบในเรื่องที่กระทบความเป็นอยู่ของตน ไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
6. สังคมไทยเป็นสังคมแห่งความเป็นมิตร มีความเอื้ออาทรต่อกัน สามารถรวมพลังกันในการแก้ไขปัญหาของชาติโดยสันติอย่างสร้างสรรค์ เป็นสังคมที่มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปกป้องต่อสิทธิมนุษยชน ตั้งอยู่ในกรอบของจริยธรรมและความยุติธรรม มีความยึดมั่นในคุณธรรมตามหลักธรรมของศาสนา และเป็นสังคมที่ผู้ด้อยโอกาสทุกคนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง

วิสัยทัศน์เศรษฐกิจไทย

7. เศรษฐกิจไทยตั้งอยู่บนรากฐานของโครงสร้างสร้างเสริม มีระบบการค้าขายแบบเสรีที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ทันโลกทางด้านเทคโนโลยี และนำโลกในมิติที่ประเทศไทยมีความเป็นเลิศ มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ โดยมีความสมดุลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีการกระจายความเจริญไปสู่ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกพื้นที่อย่างทั่วถึง
8. ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาค ทั้งทางด้านการผลิต การคมนาคม การเงิน การท่องเที่ยว และการบริการ มีความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับนานาประเทศอย่างหลากหลาย โดยอาศัยศักยภาพของความเป็นไทย ทั้งทางด้านความสงบสุขและความเป็นมิตรกับสังคมโลก และความได้เปรียบในเชิงภูมิศาสตร์

วิสัยทัศน์การบริหารประเทศ

9. มีระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ โดยมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีภาคราชการที่มีประสิทธิภาพ โดยภาครัฐจะต้องมีความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม มีนักการเมืองและข้าราชการที่มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถสูง และยึดผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นหลัก เป็นที่พึ่ง และสามารถสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนทั้งชาติได้อย่างแท้จริง

2. การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมทั้งภายในและนอกประเทศเป็นปัจจัยที่จะต้องคำนึงถึงในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในอนาคต โดยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ

2.1 การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ : ประชากร การศึกษา และ เศรษฐกิจ

- (1) การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างประชากร : จะส่งผลให้โอกาสการพัฒนาคุณภาพประชากรง่ายขึ้น โดยคำนึงถึงกลุ่มผู้สูงอายุและการเสริมความแข็งแกร่งของครอบครัว

ในปี 2563 คาดว่า ประเทศไทยจะมีประชากร 70.5 ล้านคน มีอัตราเพิ่มของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง สัดส่วนผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8.1 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 15.3 ในปี 2563 และมีแนวโน้มการลดลงของสัดส่วนครอบครัวที่สามีมรรยาอยู่ด้วยกัน จากร้อยละ 65 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 53 ในปี 2563

- (2) การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างระดับการศึกษา : จะส่งผลให้สภาพการเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาหมดไปจากประเทศ

ผลการพัฒนาการศึกษาในระบบอย่างต่อเนื่อง ทำให้ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นมาก ควบคู่กับการใช้การศึกษานอกโรงเรียนเป็นเครื่องมือยกระดับการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง คาดว่าในปี 2563 สภาพการเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาหมดไปจากประเทศไทย โดยทุกคนในประเทศจะมีความรู้ความสามารถไม่ด้อยไปกว่าผู้ได้รับการศึกษา 9 ปีในระบบโรงเรียน

- (3) การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจ : จะส่งผลให้ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว

คาดว่า ไทยจะสามารถรักษาระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7.5 ในช่วงปี 2543-2553 และร้อยละ 7 ในช่วงปี 2553-2563 ทำให้คนไทยจะมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประมาณ 12,000 ดอลลาร์ สหรัฐ. ในปี 2563 (ราคาคงที่ปี 2536)

2.2 การเปลี่ยนแปลงภายนอกประเทศ : กระแสหลักของประชาคมโลก

- (1) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ประชาคมโลกเชื่อมโยงกันได้อย่างใกล้ชิดทางข่าวสาร ข้อมูล วัฒนธรรม กระบวนการโลกาภิวัตน์ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยก็สามารถใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และการกระจายการพัฒนาสู่ภูมิภาค

- (2) กระแสความเป็นประชาธิปไตย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพิทักษ์สิทธิมนุษยชน เป็นกระแสแนวคิดหลักของประชาคมโลก

ส่งผลให้ประเทศไทยยังคงพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างต่อเนื่อง สังคมไทยต้องคำนึงถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนมากขึ้นด้วย

- (3) ระเบียบเศรษฐกิจของโลกจะทำให้การค้าการลงทุนเสรีและมีการแข่งขันอย่างเข้มข้น

ประเทศต่าง ๆ จึงต้องเน้นการพัฒนาบนรากฐานของความได้เปรียบ รวมทั้งประเทศไทยซึ่งมีความได้เปรียบด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ยุทธศาสตร์ เพื่อนำประเทศไทยไปสู่ ทศวรรษที่ 2563

ได้เสนอแนะยุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ยุทธศาสตร์ เพิ่มเติมจากการสนับสนุนให้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ของแผนฯ 8 ได้แก่

3.1 การเตรียมความพร้อมให้กับคนไทย

เน้นการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของคนไทยตามยุทธศาสตร์แนวทางในแผนฯ 8 ให้เกิดการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเพิ่มเติมแนวทางสำคัญใน 2 เรื่อง คือ

(1) การเปลี่ยนจุดวิกฤติของการพัฒนาความพร้อมของคนไทยให้เป็นโอกาส

“จุดวิกฤติ” นี้ก็คือ ระบบการศึกษา ซึ่งจะต้องเร่งดำเนินการปฏิรูประบบการศึกษาอย่างมุ่งมั่นให้เกิดผลเป็นรูปธรรมโดยเร็ว และทำควบคู่ไปกับการปฏิรูประบบการเรียนการสอนและการวิจัยพัฒนา เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนมาเน้นการเสริมสร้างความเข้าใจ การคิด การวิเคราะห์ และการวิจัยแทนการพัฒนาทักษะในการจำเป็นหลัก ทั้งนี้ จะต้องมีการบูรณาการองค์ประกอบอื่นของสังคมมาเกื้อหนุนในหลายๆ ด้าน อาทิ บทบาทของครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา องค์กรเอกชน สื่อมวลชน ระบบเศรษฐกิจ เป็นต้น

(2) การจัดความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษา

เน้นการพัฒนาระบบการศึกษานอกโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาระดับการศึกษาแก่ประชาชนนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งการขยายเครือข่ายการศึกษา โดยอาศัยความก้าวหน้าของระบบการสื่อสารสมัยใหม่และเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้มีการแพร่กระจายโครงข่ายการสื่อสารอย่างทั่วถึง และมีราคาค่าบริการที่เหมาะสม เป็นธรรม เพื่อสามารถใช้โครงข่ายการสื่อสารมาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ประชาชนทั้งชาติในอนาคต

3.2 การป้องกันและดูแลภาวะวิกฤติในสังคม

(1) การรักษาและส่งเสริมความปรองดอง สงบสุข และสันติในสังคมไทย เน้นการรักษาเอกลักษณ์พิเศษของสังคมไทย ที่เป็น “สังคมเดินสายกลาง” มีความปรองดอง เอื้ออาทร อยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีความเป็นมิตร รวมทั้งเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับรูปแบบความขัดแย้งทางสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต เป็นรูปแบบของความขัดแย้งด้านทรัพยากรและเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น โดยเสนอแนะแนวทางดำเนินการ ดังนี้

- ➔ **เสริมทักษะในการปรองดองกัน** โดยฝึกฝนให้คนเข้าใจในขั้นตอนกระบวนการแก้ไขปัญหา และการหาข้อยุติโดยความสร้างสรรค์ และสันติวิธี ฝึกการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย
- ➔ **ให้การตัดสินใจหาข้อยุติเกิดขึ้นแต่เนิ่น ๆ และในระดับล่างมากที่สุด** โดยเข้าไปแก้ปัญหาที่ต้นเหตุของปัญหา และเน้นให้เกิดการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การดำเนินการ การจัดการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้อยู่ในระดับของผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายต้องมีความยุติธรรม โปร่งใส และไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งจะก่อให้เกิดการยอมรับคำตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ
- ➔ **ต้องพยายามลดที่มาของปัญหา** โดยให้ความสำคัญต่อการศึกษาวิจัยปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น และเสริมสร้างบรรยากาศการเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาให้กับประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อให้มีจุดเน้นอยู่ที่สิ่งที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้ประชาชนชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีสิทธิเท่าเทียมกัน กระบวนการพัฒนา

(2) การพัฒนาระบบการสร้างความมั่นคงทางสังคม

เน้นการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ให้ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวที่อบอุ่นและสร้างชุมชนไทยให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ตลอดจนการดูแลกลุ่มผู้ตกอยู่ในภาวะวิกฤติ ซึ่งจำเป็นต้องมีกลไกทางสังคมและการพัฒนาเครื่องมือที่จะสามารถช่วยเหลือดูแลผู้ที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤติ รวมถึงการใช้ครอบครัว ชุมชน บทบาทภาครัฐ และการประกันภัยภาคเอกชน

- ➔ **ด้านครอบครัว** ให้ความสำคัญกับมาตรการ อาทิ
 - ให้ครอบครัวใหม่มีความพร้อม จัดการศึกษาด้านครอบครัวให้แก่เยาวชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
 - สร้างความมั่นคงของครอบครัว รมรณรงค์สมาชิกในครอบครัวให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อกันอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
 - ให้ครอบครัวมีเวลาอยู่ร่วมกันมากขึ้น สร้างกลไกและเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกของครอบครัวไทยสามารถใช้เวลาอยู่ร่วมกันได้อย่างมีคุณภาพ
 - ช่วยแก้ไขปัญหของครอบครัว ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรและสถาบันให้เป็นหน่วยที่สามารถให้บริการด้านการให้คำปรึกษา ใกล้เคียงปัญหาของครอบครัวได้อย่างมีศักยภาพ
 - เพิ่มมาตรการทางกฎหมาย ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับครอบครัว เพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวมีเสถียรภาพ ให้มีกลไกการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง
 - ให้แรงจูงใจครอบครัวดูแลผู้ด้อยโอกาสและให้ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัว อาจเป็นการให้แรงจูงใจด้านภาษีหรือการสนับสนุนด้านอื่น ๆ
- ➔ **ด้านชุมชน** เสริมสร้างความแข็งแกร่งของชุมชน โดยกระตุ้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของชุมชน กระจายบทบาทภาระหน้าที่การดูแลพัฒนาชุมชนและคืบอำนาจการตัดสินใจให้แก่ชุมชน สร้างเครือข่ายการพัฒนา การร่วมแรงร่วมใจร่วมทำในลักษณะพหุภาคี พร้อมทั้งสนับสนุนให้ชุมชน สถาบันในชุมชน มีบทบาทในการรับภาระดูแลผู้ที่ตกอยู่ในช่วงวิกฤติของชีวิต
- ➔ **ภาครัฐ** จะต้องส่งเสริมให้มีระบบสวัสดิการสังคมและระบบประกันสังคม ที่ครอบคลุมประชากรเกือบทั้งประเทศ โดยเป็นระบบที่ให้หลักประกันพื้นฐานต่อประชาชนเท่านั้น ควบคู่ไปกับการสนับสนุนบทบาทของตลาดประกันภัยเอกชน เพื่อเสริมระบบประกันสังคมของภาครัฐ

3.3 การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

(1) ปัจจัยที่อาจจะกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง

โดยรวมแล้ว ในระยะ 25 ปีข้างหน้า คาดว่า ไม่น่าจะมีปัจจัยอะไรที่จะกระทบกระเทือนรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจ แต่อาจมีปัจจัยที่จะสร้างความเสี่ยงต่อระบบเศรษฐกิจใน 2 ปัจจัย คือ

➔ **เสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ** ในยุคโลกไร้พรมแดน การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกจะมีผลกระทบต่อเสถียรภาพภายในประเทศได้มาก จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางการเงินและการคลังอย่างรัดกุมต่อเนื่อง และพัฒนาเครื่องมือใหม่ๆ ในการช่วยดูแลและเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ คาดว่าในอนาคตไทยจะยังคงรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจไว้ได้ด้วยเหตุผล

→ การให้ความสำคัญกับปัญหาเสถียรภาพ มีมากขึ้นเรื่อย ๆ มีทั้งความเข้าใจและเห็นความสำคัญอย่างจริงจังทั้งในกลุ่มสถาบันต่างๆ นักวิชาการ สื่อมวลชน ภาคเอกชน ภาคการเมือง

→ โอกาสการพัฒนาประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค ทั้งด้านการผลิต การท่องเที่ยว การขนส่ง การเงิน การบริการ เสริมสร้างให้ต่างชาติเกิดความมั่นใจในศักยภาพของเศรษฐกิจไทย

→ ในอนาคตประเทศไทยสามารถพัฒนาเครื่องมือใหม่ๆ ที่มีประสิทธิภาพ มาควบคุมภาวะเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจได้

→ ความร่วมมือทางการเงินระหว่างกลุ่มประเทศในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน กลุ่มสมาชิกเอเปค จะช่วยให้แต่ละประเทศมีความเสี่ยงน้อยลง

➔ **การสูญเสียความได้เปรียบและการย้ายฐานการผลิตของต่างชาติออกนอกประเทศ** ความเสี่ยงด้านนี้จะมีอยู่บ้าง เนื่องจากในอนาคตสินค้าส่งออกของไทยส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าเทคโนโลยีระดับกลางและสูง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ริเริ่มพัฒนาออกแบบมาจากต่างชาติ ดังนั้น แม้ไทยจะเป็นฐานในการผลิตสินค้าดังกล่าว แต่ผู้ที่สามารถตัดสินใจว่าจะผลิตมากน้อยเพียงใดที่ประเทศไทยก็คือบริษัทข้ามชาติ ประเทศไทยจึงต้องเตรียมพร้อมให้คนไทยสามารถเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย โดยเน้นการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ในแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย กล่าวคือ

... จะต้องเน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยี หมายถึง การพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในประเทศ การเพิ่มทุนและเทคโนโลยีเป็นแต่เพียงเครื่องมือที่จะให้บรรลุเป้าหมายสุดท้าย คือ การพัฒนาคน นโยบาย และมาตรการอุตสาหกรรมจะต้องเปลี่ยนให้เทคโนโลยีนี้ถูกดูดซับหรือเปลี่ยนให้อยู่ในรูปของทักษะของคนไทย และโครงสร้างเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งขึ้นตามกาลเวลา ...

(2) การใช้โอกาสสูงสุดจากความได้เปรียบ

ความได้เปรียบของไทยที่จะนำมาใช้เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่
 นวัตกรรม ควรจะมาจากปัจจัย 4 ด้าน คือ **ประสิทธิภาพของภาคเอกชนที่**
ผลักดันให้เศรษฐกิจรุดหน้าอย่างรวดเร็ว **เอกลักษณ์พิเศษของสังคมไทยที่**
ทำให้ประเทศมีความได้เปรียบทางธุรกิจ บริการ และเป็นพันธมิตรกับ
ต่างชาติ **ความได้เปรียบในเชิงภูมิศาสตร์ที่ทำให้มีศักยภาพที่จะเป็นศูนย์**
การเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมของภูมิภาค เป็นศูนย์กลางการผลิต การ
ท่องเที่ยว และการบริการในภูมิภาค และคุณภาพของทรัพยากรทางการ
เกษตร ซึ่งถ้ารักษาไว้และใช้ประโยชน์ให้เต็มที่ จะสามารถส่งเสริมบทบาท
 การเป็นผู้นำในด้านการส่งสินค้าเกษตรสู่ตลาดโลก โดยมีเงื่อนไขของการใช้
 โอกาสสูงสุดจากปัจจัยเหล่านี้ คือ

- ➔ **ให้ภาคเอกชนเป็นจักรกลสำคัญในการผลักดันการขยายตัวของระบบ**
เศรษฐกิจ ให้มีการแข่งขันที่เสรี โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนและกำกับดูแล
โดยให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้เมืองคักรที่มีประสิทธิภาพ **ชัดเจน**
มาดูแลสภาพการแข่งขันในธุรกิจด้านต่างๆ เพื่อป้องกันไม่ให้มีการ
ผูกขาด รวมทั้งมีมาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคและผลกระทบ
ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบ**
แรงงานสัมพันธ์ มีการพัฒนาศักยภาพของแรงงานอย่างต่อเนื่อง ให้
แรงงานได้รับการคุ้มครองสิทธิ ความปลอดภัยในการทำงานตามมาตร
ฐานสากล ส่วนด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ให้เอกชนมาลงทุน จะต้อง
มีกฎเกณฑ์การลงทุนที่ชัดเจน คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก
- ➔ **พัฒนาความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ ให้การส่งออกทั้ง**
สินค้าและบริการเป็นพลังสำคัญในการผลักดันการขยายตัวของระบบ
เศรษฐกิจต่อไป โดยใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากความได้เปรียบหรือ
ความเป็นเลิศของไทย
 - **ใช้ความเป็นเลิศทางการเกษตรของไทย ให้ประเทศไทยอยู่ในแนวหน้า**
ของโลกทางด้านผลิตผลเกษตรเมืองร้อนที่มีคุณภาพสูง อาทิ ผลไม้ไทย
อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารที่ได้มาตรฐานสากล และสินค้าต่างๆ ที่มี
มูลค่าเพิ่มสูง ใช้กระบวนการผลิตที่ไม่เป็นภัยต่อทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม

- ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออกในลักษณะยั่งยืน โดยเร่งรัดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากผู้ประกอบการต่างชาติ ให้คนไทยมีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบพัฒนาสินค้าและการผลิตอย่างครบวงจร ควบคู่ไปกับการสร้างมาตรการสนับสนุนการเป็นหุ้นส่วนระหว่างนักลงทุนไทยกับต่างชาติอย่างเต็มรูปแบบ การจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม รวมทั้งริเริ่มวางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมร่วมกันในกลุ่มอาเซียน มีการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมบางชนิดที่เป็นเอกลักษณ์ของอาเซียนที่สามารถแข่งขันในระดับโลกได้
- ใช้จุดเด่นทางภูมิศาสตร์พัฒนาไทยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาค โดยจะเป็นศูนย์กลางโครงข่ายคมนาคมขนส่งทางบก ทางอากาศของภูมิภาคนี้ควบคู่ไปกับการเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยว
- เสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานและปรับปรุงพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ทั่วถึงเพียงพอมีคุณภาพ รวมทั้งการจัดการแหล่งพลังงาน การส่งเสริมการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด

(3) การพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความสมดุลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เน้นการเสริมสร้างการสร้างเครือข่ายของการมีส่วนร่วม มีส่วนได้ ส่วนเสีย และเป็นหุ้นส่วนของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างเครือข่ายต่าง ๆ ของสังคมให้ตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ใช้หลักผู้สร้างมลพิษเป็นผู้จ่าย การเก็บค่าบริการให้เพียงพอจากผู้ใช้ประโยชน์โดยตรงจากสภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อเป็นทุนในการอนุรักษ์สภาพให้ดีขึ้นต่อไป

(4) กระจายความเจริญทางเศรษฐกิจให้ทั่วถึงและขจัดความยากจน

การศึกษาของประชาชนที่ดีขึ้นจะเป็นกุญแจสำคัญสำหรับการกระจายความเจริญ การปฏิรูประบบการศึกษา เพื่อให้เสริมสร้างความสร้างสรรค์ของประชาชน และการขจัดความด้อยโอกาสทางการศึกษา จะเป็นการเปิดประตูให้ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนในกิจการทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่มากขึ้นและจะสามารถสร้างรายได้ที่มีความมั่นคง คาดว่าในปี 2563 ความยากจนถึงขั้นวิกฤติไม่น่าจะมีอยู่ในสังคมไทยอีกต่อไป

3.4 การพัฒนาการเมืองการบริหารจัดการ

การเมืองและระบบการบริหารจัดการของภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการนำประเทศไปสู่สภาวะที่พึงปรารถนาในอนาคต โดยมีปัจจัยสำคัญที่ต้องได้รับการดูแลให้มีความพร้อม คือ

- (1) เสริมสร้างกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม ที่จะเป็นแกนนำและเป็นพลังกดดันให้การเมืองและการบริหารจัดการของประเทศดีขึ้น

คนในสังคมจะต้องได้รับการส่งเสริมให้เป็นแกนนำและเป็นพลังผลักดันให้การเมืองและการบริหารของภาครัฐมีการปรับปรุงพัฒนา และมีการกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงานที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน พลังผลักดันนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองและระบบราชการอย่างราบรื่น โดยไม่มีพลังนอกประชาธิปไตยเข้ามาแทรกซ้อน สิ่งทีอาจจะเกิดขึ้นภายในปี 2563 คือ การทามาตรการลงโทษอย่างจริงจังต่อนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีประวัติต่างพร้อย ดังเช่นเกาหลีใต้ในปัจจุบัน

- (2) มีการพัฒนาปรับปรุงภายในขององค์กรของรัฐในการพัฒนาปรับปรุงระบบให้มีมาตรฐานทัดเทียมสากล

- ➡ การเมืองจะต้องมีการวางกฎกติกาและเงื่อนไขใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงทั้งระบบ ให้ระบบการเมืองไทยเป็นระบบที่มีศักดิ์ศรี นักการเมืองมีรายได้และสวัสดิการสูงทัดเทียมกับภาคเอกชน มีต้นทุนที่จำเป็นต้องใช้ในการเลือกตั้งน้อยลง
- ➡ การบริหารจัดการของภาคราชการ จะต้องผ่านกระบวนการปฏิรูปและปรับปรุงระบบ เพื่อให้ระบบราชการมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล คล่องตัว มีขนาดที่เหมาะสม สามารถดำเนินงานที่สนองต่อความต้องการของประชาชน เป็นแกนนำในการจัดการด้านการพัฒนาประเทศให้รู้หน้า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และเป็นระบบที่สามารถสร้างความสมดุลในการพัฒนา และเป็นหลักประกันความยุติธรรมในสังคมอย่างแท้จริง มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจภายในหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน พิจารณาโอนกิจกรรมที่ภาคเอกชนสามารถดำเนินการได้ดีกว่าและถูกกว่าให้ภาค

เอกชนดำเนินการ โดยภาครัฐเป็นผู้กำกับดูแลเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ทั้งนี้ ข้าราชการต้องเน้นความสำคัญในการให้บริการประชาชน ความเป็นเลิศในการจัดการระบบเศรษฐกิจ และการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และได้รับค่าตอบแทนที่สูงทัดเทียมกับภาคเอกชน เพื่อให้ภาคราชการกลับเป็นสถาบันที่สามารถส่งเสริมข้าราชการที่มีความสามารถและดึงดูดผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเป็นคนดีให้กลับเข้ารับราชการ

(3) มีกระบวนการตรวจสอบการเมืองการบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพและหลากหลาย

ระบบการเมืองและการบริหารราชการในอนาคตจะต้องมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายต่างๆ ทั้งภายในภาครัฐ และระหว่างประชาชนกับรัฐ สาธารณชนต้องได้รับสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองและราชการ ในกระบวนการตรวจสอบนี้ สื่อมวลชนต้องมีเสรีภาพ มีการแข่งขัน และมีการพัฒนาคุณภาพและคุณธรรม

3.5 บทบาทของไทยในสังคมโลก

- ➡ ในอนาคตยุคโลกไร้พรมแดนที่มีการแข่งขันอย่างเสรีและเข้มข้นจะปรากฏมีการใช้กระบวนการสร้างพันธมิตรซึ่งกันและกันเป็นเครื่องมือในการอยู่รอด ไทยก็ยังคงต้องใช้นโยบายเป็นมิตรกับทุกฝ่ายและเดินสายกลางเช่นในปัจจุบัน แต่คงจะต้องก้าวไปมีบทบาทมากขึ้นในการให้ความช่วยเหลือกับประเทศที่กำลังพัฒนาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน
- ➡ เมื่อประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ภาวะของการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว หน้าที่รับผิดชอบจะมีมากขึ้น ทั้งทางด้านการดูแลสิทธิของพลเมืองของตนเองให้เท่าเทียมกับมาตรฐานสากล การดูแลเอาใจใส่ต่อสถานะแวดล้อม ทั้งที่กระทบต่อประเทศและกระทบต่อสังคมโลกโดยรวม ตลอดจนมีมิตรไมตรีและปกป้องสิทธิต่างๆ ของชาวต่างชาติทุกคนทุกกลุ่มที่เข้ามาสู่ดินแดนไทย และคนไทยทุกคนจะต้องตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบในความประพฤติดของตน แสดงเอกลักษณ์ที่งดงามของความเป็นไทยให้เป็นที่ประจักษ์ต่อชนชาวโลก และมีความรับผิดชอบต่อสังคมโลกให้สมศักดิ์ศรีต่อการเป็นพลเมืองของประเทศในระดับแนวหน้าของโลก

4 **วิสัยทัศน์จากประสบการณ์ของนานาชาติ**

1

วิสัยทัศน์

ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศระยะยาว โดยในคำกล่าวเปิดประชุมสภาธุรกิจมาเลเซีย (Malaysian Business Council) เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2534 นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย Dr. Mahathir Mohamad ได้ประกาศเจตนารมณ์ ที่จะมุ่งพัฒนาประเทศมาเลเซียให้มีความเจริญเท่าเทียมกับประเทศในยุโรปและอเมริกาในอนาคต โดยเชิญชวนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ร่วมผนึกกำลังกันเป็นหุ้นส่วนหรือภาคีการพัฒนา ตามแนวคิด Malaysia Incorporated เพื่อเดินไปสู่เป้าหมายนี้ได้

ในการประชุมครั้งนี้ ผู้นำมาเลเซียได้เสนอเอกสารที่ชื่อว่า Malaysia : The Way Forward เสนอแนวคิดในการตั้งเป้าหมายให้มาเลเซีย กลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างเต็มที่ ภายในปี 2020 ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม โดยให้คำจำกัดความของประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างเต็มที่ว่า

“ภายในปี ค.ศ.2020 มาเลเซียจะกลายเป็นประเทศที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นสังคมชาวมาเลย์ที่มีความมั่นใจในตัวเอง มีความซื่อสัตย์อย่างมั่นคงในคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรม อยู่ในสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตย มีเสรี มีความอดกลั้น เอื้ออาทรต่อกัน มีความเสมอภาค ยุติธรรม ก้าวหน้า เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ มีระบบเศรษฐกิจที่มีความสามารถในการแข่งขัน มั่นคง เข้มแข็ง ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

เอกสารฉบับนี้ยังได้ระบุว่า มาเลเซียจะกลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างเต็มที่ไม่ได้ หากไม่สามารถจัดการกับข้อท้าทายที่สำคัญ 9 ประการ สรุปได้ คือ

1. ข้อท้าทายในการสถาปนาชาติมาเลเซีย ที่มีความเป็นเอกภาพ มีความรู้สึกในโชคชะตา ร่วมกัน

2. ข้อท้าทายในการสร้างสังคมมาเลเซียที่มีความภูมิใจ มั่นใจในตัวเอง และเป็นที่ยอมรับนับถือโดยชาติอื่น ๆ
3. ข้อท้าทายในการพัฒนาสังคมที่เป็นประชาธิปไตยเต็มที่ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบมาเลเซีย ที่ประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ถือเป็นแบบอย่างได้
4. ข้อท้าทายในการสถาปนาให้เกิดสังคมที่มีศีลธรรม จริยธรรม ประชาชนยึดมั่นในคุณค่าทางศาสนาและจิตใจ มีความซื่อสัตย์ในมาตรฐานทางจริยธรรมที่สูงส่ง
5. ข้อท้าทายในการเสริมสร้างให้เกิดสังคมที่มีเสรี มีความอดกลั้น ประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนามีเสรีภาพที่จะประพฤติ ปฏิบัติตามความเชื่อถือ และวิถีชีวิตของตน โดยยึดมั่นว่าทุกคนอยู่ในประเทศเดียวกัน
6. ข้อท้าทายในการสถาปนาให้เกิดสังคมที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่เป็นสังคมที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริโภคอย่างเดียว แต่เป็นสังคมที่มีความคิดสร้างสรรค์ และมองไปข้างหน้า
7. ข้อท้าทายในการเสริมสร้างสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน สวัสดิการของประชาชนไม่พึ่งพาอาศัยรัฐหรือผู้ใดผู้หนึ่งเป็นหลัก แต่พึ่งพาอาศัยครอบครัวที่เข้มแข็ง
8. ข้อท้าทายในการก่อให้เกิดสังคมที่มีความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ ประชาชนได้รับประโยชน์จากผลการพัฒนาโดยเสมอภาค
9. ข้อท้าทายในการเสริมสร้างให้เกิดสังคมที่เจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้า มีเศรษฐกิจที่มั่นคง เข้มแข็ง มีขีดความสามารถในการแข่งขัน และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

เมื่อเปรียบเทียบวิสัยทัศน์ของประเทศไทยกับมาเลเซีย มีข้อสังเกตดังนี้ :-

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ของมาเลเซียมีกระบวนการเริ่มต้นจากการผลักดันของผู้นำประเทศ นายกรัฐมนตรี Mahathir Mohamad ในการประกาศวิสัยทัศน์และทำการสื่อสารสร้างความเข้าใจให้ทุกฝ่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และวางแผนปฏิบัติการกันอย่างกว้างขวาง นายกรัฐมนตรีมาเลเซียอ้างว่าปัจจุบันแม้แต่คนในหมู่บ้าน ก็พูดถึงวิสัยทัศน์ 2020 และความสนใจของประชาชนอาจจะมากเกินไปด้วยซ้ำ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเลข 2020 ประชาชนบางกลุ่มพูดถึงการจัดให้มีการเดินทาง 2020 บางคนถึงขนาดที่จะผลิตยาสีฟัน 2020

2. มาเลเซียกำหนดวิสัยทัศน์ก่อนช่วงกระชับ คือ การเป็นประเทศพัฒนาเต็มทีภายในปี 2020 โดยระบุคำจำกัดความของการเป็นประเทศพัฒนาเต็มที่แบบมาเลเซียไว้ค่อนข้างชัดเจน รวมทั้งพูดถึงเป้าหมายเครื่องชี้วัดเป็นรูปธรรมบางประการไว้ เช่น การเพิ่มรายได้ต่อหัว เป็นต้น
3. ประเทศไทยมีการกำหนดวิสัยทัศน์เป็นแบบกระบวนการริเริ่ม ที่เริ่มต้นจากหลายฝ่าย รวมตัวกันจัดทำแผนฯ 8 และมีการจัดทำเพิ่มเติมในรายละเอียดโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย การกำหนดวิสัยทัศน์อาจจะยังไม่กระชับเพราะในแผนฯ 8 มี 7 ด้าน ในเอกสารวิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย กำหนดเป็นวาทันต์ 9 ประการ
4. กรณีของประเทศไทย กระบวนการผลักดันของผู้นำทางการเมือง รวมทั้งหลาย ๆ ฝ่าย ในสังคมในเรื่องการกำหนดวิสัยทัศน์ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก ส่วนใหญ่เน้นหนักไปในด้านแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เท่านั้น ที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางพอสมควร และอาจมีความพยายามของนักวิชาการในการกำหนดสาระเพิ่มเติม แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เพราะแม้จะมีสาระที่ดีครบถ้วนเพียงใด หากประชาชนทุกคนลืม ไม่มีใครกล่าวถึง และไม่รับรู้ก็จะมีประโยชน์ อย่่างไรก็ตาม ในกรณีของแผนฯ 8 ผู้คนส่วนใหญ่ทราบ และรับรู้อย่างน้อยว่า “แผนฯ 8 เน้นการพัฒนาคน”

2

วิสัยทัศน์

ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์

**เทคโนโลยีสารสนเทศ สู่ ค.ศ. 2000 : วิสัยทัศน์การเป็นเกาะที่เลิศด้วย
ปัญญาของสิงคโปร์**

สิงคโปร์เป็นประเทศที่เจริญแล้ว และอยู่ในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของเอเชีย ใน ค.ศ. 1994 มีประชากร 2.8 ล้านคน มีมาตรฐานการครองชีพอยู่ในระดับสูง มีรายได้เฉลี่ยต่อประชากร 1 คน ประมาณ 16,500 เหรียญสหรัฐ แม้จะไม่มีทรัพยากรธรรมชาติ แต่ได้เรียนรู้ถึงการผสมผสานความขยันหมั่นเพียร ความชำนาญกับการศึกษาระดับสูงของประชากรรวมกับการพัฒนาทางเทคโนโลยี เพื่อขยายอัตราการเพิ่มเศรษฐกิจให้สูงและพัฒนาให้ยั่งยืน มีการยอมรับว่าเทคโนโลยี สารสนเทศ เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาของสิงคโปร์

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศได้กำหนดไว้ 3 ระยะ โดยรวมไว้กับแผนชาติ มีจุดมุ่งหมายทรัพยากร นโยบาย และโครงการที่ชัดเจน **ระยะแรก** ช่วง ค.ศ.1981-1985 เป็นการสร้างระบบคอมพิวเตอร์ในภาครัฐและตั้งสำนักงานคอมพิวเตอร์แห่งชาติ **ระยะที่สอง** ระหว่าง ค.ศ.1986-1990 เป็นช่วงการวางแผนเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศมีจุดมุ่งหมายสองประการ คือ สร้างความเข้มแข็งกับเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการส่งออกอุตสาหกรรม และพัฒนาผลผลิตด้านธุรกิจ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นประโยชน์ มุ่งทิศทางสู่ภาคเอกชน รวมทั้งการพัฒนาคน ผู้ใช้เทคโนโลยีด้วย เน้นการวิจัยกับการพัฒนา มีการจัดตั้งศูนย์วิจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหลายแห่ง **ระยะที่สาม** ระหว่าง ค.ศ.1991-2000 สิงคโปร์ได้เปลี่ยนไปสู่การเป็นเกาะที่เลิศด้วยปัญญา นอกจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ทุกเรื่องในสังคม ทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน ชีวิตประจำวัน การละเล่น จุดมุ่งหมาย คือ ขยายเทคโนโลยีสารสนเทศให้กว้างขวางขึ้น และเพื่อประโยชน์ในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

วิสัยทัศน์ของสิงคโปร์

เทคโนโลยีสารสนเทศใน ค.ศ. 2000 จะมีการพัฒนาเพื่อให้สิงคโปร์เป็นเกาะที่เลิศด้วยปัญญา เป็นประเทศแรกในโลกที่มีสารสนเทศที่ทันสมัยล้ำหน้าประเทศอื่นๆ และแพร่หลาย โดยการเชื่อมโยงระบบคอมพิวเตอร์ให้ถึงเกือบทั่วทุกบ้าน โรงเรียน ที่ทำงาน คอมพิวเตอร์จะสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสารสนเทศทั้งโทรศัพท์ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ที่สร้างเสียง ภาพ แห่งความนึกคิด ตำราเรียนและข้อมูลต่าง ๆ สิงคโปร์จะสร้างอิเล็กทรอนิกส์ สารสนเทศ และบริการเพื่อพัฒนาธุรกิจ ทำให้มีชีวิตที่ง่าย สะดวก และทำให้กิจกรรมทางสังคมและ นันทนาการได้มีการปรับให้ดีขึ้นกว่าเดิม กล่าวได้ว่า สิงคโปร์เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อทำให้สามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรสิงคโปร์

ยุทธศาสตร์ 5 ประการที่จะนำไปสู่การเป็นเกาะที่เลิศด้วยปัญญา คือ

1. การพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางของโลก ทั้งด้านธุรกิจ บริการ การขนส่ง และคมนาคมทุกด้าน
2. การพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการใช้คอมพิวเตอร์แพร่หลายทั้งในภาครัฐ เอกชน ทั้งการท่องเที่ยว การจัดเก็บภาษี การจ่ายเงิน เป็นต้น โดยผ่านกระบวนการอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ชีวิตสะดวกและง่ายขึ้น รวมทั้งประหยัดเวลา
3. การเผยแพร่เครื่องจักรกลเศรษฐกิจ การแสวงหาความมั่งคั่ง ได้ปรับเปลี่ยนเป็นแสวงหาข่าว สารสนเทศ การสร้างเครือข่าย การแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ เพื่อดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านการผลิต บริการและสินค้า การค้าขาย อุตสาหกรรม รวมไปถึงโครงการร่วมมือกับต่างประเทศ
4. การเชื่อมโยงติดต่อของชุมชนท้องถิ่นกับโลกกว้าง ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ 2000 จะสร้างเครือข่ายโทรคมนาคมในชุมชน เพื่อสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายทั่วโลกกับชุมชนของสิงคโปร์
5. การส่งเสริมศักยภาพของแต่ละบุคคล การเรียนรู้และการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นคนมีคุณภาพของสังคมเลิศด้วยปัญญา การเรียนรู้คอมพิวเตอร์ โดยการฝึกอบรม การศึกษาทางไกล รวมทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากการดำเนินการด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภาครัฐ การวางแผนเทคโนโลยีสารสนเทศของชาติ สู่แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศ ปี 2000 สิงคโปร์ได้จัดทำข้อเสนอแนะ เพื่อกำหนดนโยบายการจัดการด้านคอมพิวเตอร์ของชาติ และเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบการจัดการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อความเป็นเลิศทางปัญญา

เทคโนโลยีสารสนเทศสู่ ค.ศ.2000 ได้ให้ความสำคัญในบทบาทยุทธศาสตร์ของเทคโนโลยีสารสนเทศทันสมัย ล้ำยุค เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางด้านเทคโนโลยีของภูมิภาค การสร้างเครือข่าย คือ ขยายจากระดับบุคคล และองค์กรสู่ประเทศเพื่อนบ้าน สิงคโปร์เป็นศูนย์กลางความสำเร็จทางเศรษฐกิจของสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ คือ สิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ความสำเร็จของสามเหลี่ยมเศรษฐกิจนำไปสู่การขยาย และกำหนดรูปแบบของแนวคิดสู่แบบจำลองของความร่วมมือเศรษฐกิจในภูมิภาคที่ดียิ่ง

จากเอกสาร: Chun Wei Choo "IT 2000 : Singapore's Vision of an Intelligent Island", 1995, Book Chapter in *Intelligent Environments*, "edited by Peter Draege, to be published by Elsevier Science NV.

3

วิสัยทัศน์

ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลีย

นโยบายสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศออสเตรเลีย

เอกสารนี้เป็นหนังสือปกขาวเสนอโดย นายกรัฐมนตรีของประเทศออสเตรเลียชี้ให้เห็นถึงนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศออสเตรเลีย หลังจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศเริ่มฟื้นตัว โดยเสนอเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2537 มีความพยายามดึงศักยภาพของคนออสเตรเลียทั้งประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยมุ่งรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงานและลดอัตราการว่างงานลง

นโยบายสำคัญที่สรุปได้มีดังนี้ คือ

1. ปฏิรูปตลาดแรงงาน เพื่อให้ผู้ว่างงานมีงานทำ โดยกำหนดให้มี Job Compact ขึ้น เพื่อให้ผู้ว่างงานระยะยาว (18 เดือนขึ้นไป) มีงานทำ ซึ่งถ้าเขาเหล่านี้ไม่ยอมทำงาน เขาก็จะไม่ได้ผลประโยชน์ต่างๆ ที่เคยได้ในช่วงว่างงานอีกต่อไป สำหรับผู้ว่างงานต่ำกว่า 12 เดือน จะมีการจัดหางานให้เป็นกรณีไป
2. การฝึกอบรมและปฏิรูปการศึกษาให้กว้างขวาง เพิ่มทักษะ รวมทั้งช่วยให้เยาวชนมีงานทำในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ โดยการฝึกอบรมให้สนองต่อความต้องการของอุตสาหกรรม มีทางเลือกหลายด้านสำหรับผู้ได้รับการอบรมเพื่อขยายโอกาสการทำงาน สร้างโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสได้เข้ารับการอบรม รวมทั้งเพิ่มทักษะ และให้การศึกษาแก่เยาวชนเพื่อให้สามารถหางานทำได้
3. ปรับระบบการประกันสังคมเพื่อจูงใจให้คนออสเตรเลียหางานทำเพิ่มขึ้นโดยมุ่งให้คนที่ทำงาน part-time มีมากขึ้น ผู้หญิงแต่งงานแล้วมีงานทำในอัตราสูงขึ้น และลดช่องว่างระหว่างผลประโยชน์ของการว่างงานสำหรับคู่สมรสกับ ค่าแรง ขึ้นต่ำในงาน full-time โดยลดเงินที่จ่ายให้สำหรับผู้ว่างงานลงให้ต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำของการทำงาน full-time

4. การพัฒนารัฐต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในความรุ่งเรืองและการพัฒนาประเทศมากขึ้น โดยการลดอัตราภาษีสำหรับ Pooled Development Funds ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนในโครงการพื้นฐานต่างๆ สนับสนุนทางการเงินแก่โครงการตัวอย่างในรัฐต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนโครงการเศรษฐกิจแบบกลุ่มในรัฐต่าง ๆ ด้วย
5. ข้อยกเว้นในสถานประกอบการที่จะช่วยให้คนงานมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น โดยการกำหนดการเลื่อนขั้นเงินเดือนตามประสิทธิภาพการทำงานที่เพิ่มขึ้น
6. นโยบายอุตสาหกรรมที่มุ่งให้ประเทศสามารถแข่งขันกับประเทศต่างๆ ได้มากขึ้น รวมทั้งสร้างบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ธุรกิจต่างๆ ดำเนินกิจการได้ดีที่สุด และเข้าสู่การแข่งขันระดับนานาชาติได้

จาก Working Nation: The White Paper on Employment and Growth, 1994. Australian Government Publishing Service : Canberra

แนวคิดและความคาดหวังระดับชาติเกี่ยวกับเมืองหลวงของออสเตรเลีย

ประเด็นที่เสนอในเอกสารนี้เป็นการสรุปแนวคิดและคาดหวังจากทั่วประเทศออสเตรเลียเกี่ยวกับเมืองแคนเบอร์รา ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ และความต้องการที่จะให้เมืองนี้มีสภาพอย่างไรในอนาคต คือ หลัง ค.ศ. 2000 ข้อมูลได้จากการสำรวจ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิจัย ประชาพิจารณ์ และการสัมมนา ประเด็นที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้คือ :-

1. แคนเบอร์ราเป็นเมืองที่สวยงาม แต่ก็ยังเป็นเมืองอยู่ห่างไกลโดดเดี่ยว เปรียบเหมือนของปลอมที่น่าเบื่อ แม้จะมีการวางผังเมืองดีมาก คุณภาพสิ่งแวดล้อมดี สะอาด มีทัศนียภาพที่สวยงามสมกับเป็นเมืองหลวงก็ตาม จึงควรพัฒนาต่อไป โดยเพิ่มความมีชีวิตชีวาของเมืองให้มากขึ้น ผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงเห็นว่าเป็นเมืองที่อยู่สบาย เหมาะที่จะให้บุตรหลานโตและเรียนที่นี่ แต่ผู้ที่อยู่รัฐอื่นๆ กลับเห็นว่า **รัฐไม่ควรใช้งบประมาณเพื่อการพัฒนาเมืองนี้มากนัก** และนักการเมืองก็ให้ความสำคัญกับเมืองนี้มากกว่าเมืองอื่นๆ ทั้งที่ในความเป็นจริงนักการเมืองไม่ได้ให้ความสำคัญแก่เมืองนี้มากนัก ส่วนใหญ่จะมาที่รัฐสภาเท่านั้น ไม่ได้รู้เรื่องเมืองนี้เท่าที่ควร บุคคลอีกกลุ่มที่มีความเชื่อมโยงกับเมืองนี้ คือ ญาติพี่น้องของทหารที่เสียชีวิตในสงครามต่างๆ ซึ่งจะมาที่เมืองนี้เพื่อสุตวีรกรรมของทหารเหล่านั้นเป็นประจำ
2. ในการพัฒนาเมืองหลวงในอนาคต ส่วนใหญ่เห็นและคาดหวังว่าไม่ควรใช้งบประมาณมากนัก การพัฒนาควรทำด้วยความเอาใจใส่และภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิด การก่อสร้างเพื่อสาธารณประโยชน์ควรทำเท่าที่จำเป็น ควรเป็นถาวรวัตถุ และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ของอนุชนรุ่นหลัง เช่น การสร้างรัฐสภา ซึ่งทำให้ชื่อเสียงของประเทศโด่งดังไปทั่วโลก
3. เมืองนี้จะใช้เป็นสถานที่จัดงานสำคัญ และเทศกาลต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการมีผู้คนต่างวัฒนธรรมอาศัยอยู่อย่างสมานฉันท์ มีความสงบสุข มีบรรยากาศของความ เป็นเมืองที่น่าอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองนี้มีเอกลักษณ์ของการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีมาก ซึ่งเป็นความสำเร็จที่คนออสเตรเลียภาคภูมิใจและต้องการให้เมืองหลวงมีที่โล่งมาก ๆ มีการสร้างตึกที่กำหนดความสูง และมีสภาพของป่าผสมผสานอยู่ในเขตเมืองอย่างที่เป็นอยู่ แต่มีความหวังให้เมืองมีชีวิตชีวาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในศูนย์กลางของเมือง การขนส่งมวลชนในเมืองควรมีเพียงพอ เพราะการเดินทางในเมืองหลวงต้องอาศัยรถเป็นสำคัญ

4. การที่สังคมออสเตรเลียเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย การกำหนดให้เมืองหลวงเป็นสื่อแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมดังกล่าวทำได้ยาก แต่การสื่อให้เห็นว่าเป็นสังคมเมืองนั้น แคนเบอร์ราสามารถถ่ายทอดภาพลักษณ์ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดยการเผยแพร่แนวคิดการสร้างเมืองหลวงของ Burley Griffin ให้คน ออสเตรเลียทราบอย่างกว้างขวางมากขึ้น อีกทั้งคนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจอย่างมากในกิจกรรมของรัฐบาลกลาง และเหตุการณ์ทางการเมืองในแคนเบอร์รา และเห็นว่าแคนเบอร์รายังเป็นเมืองปิดอยู่ จึงมีความคาดหวังและข้อเสนอให้มีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับเมืองนี้ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น ทางทีวี วิทยุ และการส่งเสริมการท่องเที่ยว การมีระบบเครื่องหมายแสดงถนนหนทางที่จะเข้าเมืองแคนเบอร์ราควรจะทำให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อเป็นการแสดงการต้อนรับผู้มาเยือนจะทำให้เมืองมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น
5. เมืองแคนเบอร์ราสามารถช่วยในการสร้างภาพลักษณ์ของชาติได้ดี เพราะปัจจุบันคนออสเตรเลียจะมีความคิดแตกต่างกันโดยยึดภาพลักษณ์ของรัฐที่ตนอาศัยอยู่เป็นหลัก ทำให้ไม่มีการรวมแนวคิดในเรื่องของประเทศชาติไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น เมืองแคนเบอร์ราจึงควรทำหน้าที่ในจุดนี้
6. จะเห็นได้ว่าจากความแนวคิดและความคาดหวังของคนในประเทศต้องการให้พัฒนาเมืองหลวง เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี คนที่อาศัยอยู่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสาธารณูปการพร้อม ซึ่งแตกต่างจากกรุงเทพ เพราะจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่แตกต่างกันมาก แต่นับเป็นตัวอย่างให้เห็นว่า คนทั่วประเทศ คาดหวังให้มีการพัฒนาที่เป็นระบบแก่เมืองหลวงของประเทศของเขา
7. ในเอกสารนี้ได้สรุปผลในเรื่องต่าง ๆ ไว้หลายเรื่อง ทั้งในข้อดีและข้อด้อยของเมืองแคนเบอร์รา ในส่วนข้อดี คือ ความภูมิใจในการมีเมืองหลวงที่มีชื่อเสียง มีเอกลักษณ์ มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย การรวมกันเป็นชาติเดียวกัน เป็นเมืองที่มีคุณค่า มีความสำคัญทางการเมือง มีสถานที่สำคัญที่เชิดหน้าชูตาหลายแห่ง เป็นเมืองที่แสดงให้เห็นถึงความ เป็นประชาธิปไตย เป็นศูนย์รวมของชาติและนานาชาติ มีความเป็นเมืองสูง แต่ในข้อด้อยของเมืองนี้ก็มียกเป็นเมืองที่สวยงามแต่น่าเบื่อ การท่องเที่ยวภายในแคนเบอร์รายังไม่สะดวกเท่าที่ควร ขาดการมีป้ายบอกทางที่เหมาะสมเพียงพอ การเดินทางภายในเมืองโดยรถประจำทางยังไม่เพียงพอ ข้อมูลเกี่ยวกับเมืองนี้ไม่แพร่หลาย มีพื้นที่มากแต่ขาดชีวิตชีวา การพัฒนาเมืองนี้ควรทำต่อไปแต่ต้องมีการจำกัดงบประมาณ รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างการเป็นเมืองหลวงและเป็นที่อยู่อาศัยของคนออสเตรเลีย

4

วิสัยทัศน์

ประเทศแคนาดา

วิสัยทัศน์ระบบราชการของประเทศแคนาดา ค.ศ. 2000

เอกสารวิสัยทัศน์ระบบราชการ ค.ศ. 2000 เป็นหนังสือปกขาวของรัฐบาลแคนาดา ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้ประกาศเป็นนโยบายการปรับปรุงระบบราชการ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 1989 โดยกำหนดมาตรการที่จำเป็นในการส่งเสริมประสิทธิภาพและวิชาชีพของข้าราชการ เพื่อให้ระบบราชการสามารถสนองความต้องการของประชาชนในศตวรรษที่ 21 สรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อปฏิรูประบบราชการให้ทันกับเวลา และสอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของประชาชนและประเทศ
- 1.2 เพื่อเป็นการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรบุคคลในองค์การ
- 1.3 เพื่อการนำไปสู่การดึงดูดและดำรงคนที่มีความสามารถสูงของประเทศเข้าสู่ระบบราชการ

2. ความจำเป็นในการริเริ่มปรับเปลี่ยนระบบราชการ

ระบบราชการเผชิญกับปัญหาท้าทายดังนี้

- 2.1 การท้าทายจากโลก อันเกิดจากวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันของเศรษฐกิจโลกอย่างรุนแรงและกว้างขวาง การล่มสลายของค่ายคอมมิวนิสต์ยุโรป ตะวันออกและสหภาพโซเวียต เหตุการณ์ระหว่างประเทศ ปัญหาโรค AIDS และปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 2.2 ข้อจำกัดของระบบราชการ เพื่อลดการขาดดุลรัฐบาลมีนโยบายลดจำนวนเจ้าหน้าที่ ลดภาระกิจที่ไม่จำเป็นและลดต้นทุน

- 2.3 การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร ตลาดแรงงานมีการขาดแคลนแรงงานที่มีความชำนาญบางอย่าง การเพิ่มขึ้นของแรงงานสตรีและชนกลุ่มน้อย เป็นต้น
- 2.4 การเปลี่ยนแปลงในสังคมและสภาพแวดล้อมในการทำงาน การดำเนินงานของระบบราชการที่ผ่านมามีความจำเป็นถึงวิธีการ กระบวนการทำงานที่มีการควบคุมจากส่วนกลาง รัฐบาลต้องการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานดังกล่าว เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของประชาชนและประเทศ
- 2.5 ระบบราชการเผชิญกับปัญหาท้าทายหลายอย่าง ได้แก่ การสลับซับซ้อนของการบริหารและความเกี่ยวข้องระหว่างปัญหาต่างๆ กระบวนการกำหนดนโยบายที่เปิดกว้างขึ้น ความต้องการบริการเพิ่มขึ้นและทันต่อเหตุการณ์ของประชาชน ผลกระทบเทคโนโลยีในด้านข้อมูล บุคคลที่ต้องการ โครงสร้างองค์กร ทักษะคติที่ไม่เหมาะสมของข้าราชการ การติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

3. สภาพปัญหาของข้าราชการ

ค่อนข้างคล้ายคลึงกับของประเทศไทยคือ

- 3.1 วิธีการทำงานที่ไม่เหมาะสม ระบบราชการมีวิธีการทำงานถูกควบคุมและครอบคลุมด้วยกฎ ระเบียบ และวิธีการ
- 3.2 ข้าราชการมีความรู้สึกว่ ลักษณะการทำงานไม่มีเหตุผล ถูกจำกัด โดยการควบคุมระบบการจัดการบุคลากรไม่ได้คำนึงถึงคนเป็นหลัก วิธีการจัดการล้าสมัย
- 3.3 ความต้องการของผู้นำทางการเมือง มีความต้องการให้ข้าราชการให้ข้อเสนอแนะ สนับสนุนนโยบาย แผนงาน และการจัดการต่างๆ แก่รัฐมนตรี เพื่อให้สามารถเป็นรัฐบาลที่ดีได้ โดยข้าราชการเหล่านี้มีความรู้ความสามารถ ทางวิชาชีพ มีความซื่อสัตย์ รอบคอบภักดีแก่คณะบุคคลที่เข้ามาเป็นรัฐบาล และมีความเป็นกลาง
- 4.4 ความรู้สึกของสื่อมวลชนและประชาชนที่มีแนวคิดว่ระบบราชการมิได้ใช้ทรัพยากรของชาติอย่างเต็มที่ เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน
- 5.5 ทักษะคติของข้าราชการในการให้บริการประชาชน ยังเป็นปัญหายู่หลายด้าน

4. แนวโน้มและความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในภาคราชการต้นศวรรษที่ 21

- 4.1 การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ และขั้นสูงมาใช้ในราชการมากขึ้น เช่น คอมพิวเตอร์และโรบอท (Robot)
- 4.2 ความหวังว่ามีกำลังคนประเภทลักษณะงานเกี่ยวกับข่าวสารสนเทศต่างๆ ซึ่งมีผลให้มีความต้องการด้านการฝึกอบรมและส่งเสริมให้ศึกษาต่อมากขึ้น
- 4.3 การจัดส่วนราชการจะเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะแนวราบ (Flat Organization) อันจำเป็นต้องใช้นักวิชาการที่มีทักษะมากขึ้นแต่ลดจำนวนผู้บังคับบัญชาให้น้อยลง
- 4.4 ความต้องการกำลังคนในกลุ่มอาชีพที่ต้องใช้ความชำนาญสูงจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่กลุ่มอาชีพที่ใช้ความชำนาญน้อยความต้องการกำลังคนกลุ่มนี้จะลดลงและคาดว่าในระยะ 10 ปีข้างหน้า กำลังคนที่มีความชำนาญสูงจะขาดแคลน ภาคราชการต้องเผชิญการแข่งขันในตลาดแรงงานเพื่อจูงใจ ในกลุ่มนี้มารับราชการ ตลอดจนมีความต้องการกำลังคนที่มีทักษะหรือความชำนาญในหลายๆ ด้าน และการฝึกอบรมเทคนิคเฉพาะด้าน
- 4.5 การเกลี้ยกำลังคน เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ข้าราชการให้มากที่สุด
- 4.6 อัตราส่วนของผู้หญิงในระบบราชการจะเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับอัตราส่วนของชนกลุ่มน้อยในการรับราชการจะมีมากขึ้น คาดว่าในระยะ 10 ปีข้างหน้า ประมาณร้อยละ 56 ของข้าราชการที่บรรจุใหม่จะเป็นผู้หญิงและมีระดับการศึกษาสูงขึ้นกว่าปัจจุบัน

5. แนวทางการดำเนินการ

- 5.1 การกระจายอำนาจบริหารของส่วนกลาง หน่วยงานกลาง ไปยังระดับกรมและการมอบหมายอำนาจของผู้บริหารและหัวหน้าส่วนราชการลงไปตามลำดับแก่ข้าราชการผู้ปฏิบัติงานระดับที่ต่ำสุดเท่าที่เป็นไปได้
- 5.2 การปรับปรุงระบบราชการให้มีความสัมพันธ์กับประชาชนแคนาดาแบบเปิด
- 5.3. ข้าราชการทุกคนต้องมีความสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน

- 5.4 การพัฒนาสายอาชีพของข้าราชการให้มีโอกาสความก้าวหน้าในวิชาชีพของคนและฝึกรอบรมให้มีความคิดความสามารถในการเปลี่ยนแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ในการปฏิบัติงาน

6. มาตรการ

รัฐบาลแคนาดากำหนดมาตรการปรับปรุงดังกล่าวโดยไม่มีการเพิ่มงบประมาณค่าใช้จ่ายภาครัฐ แต่จะนำไปสู่การประหยัดงบประมาณและเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการประชาชน ดังนี้ :-

6.1 ระบบราชการ

- (1) การปรับปรุง และการยกเลิกในบางลักษณะของกฎ ระเบียบ เกี่ยวกับการจัดการด้านบุคคล การเงิน และการบริหาร เพื่อให้การกระจายอำนาจจากส่วนกลาง หน่วยงานกลาง และการบริหารงานของกรมมีความอิสระและยืดหยุ่นมากขึ้น
- (2) การตกลงร่วมกันระหว่างส่วนราชการของรัฐบาลกลางทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สำหรับมาตรฐานของการให้บริการในความรับผิดชอบของคนแก่ประชาชน
- (3) การเปลี่ยนแปลงปรัชญาในการบริหาร และวิธีการจัดการสมัยใหม่ในระบบราชการ

6.2 ข้าราชการ

- (1) การฝึกรอบรมและพัฒนาข้าราชการให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะทำงานแบบวิชาชีพ การฝึกรอบรมและพัฒนาข้าราชการจะขยายให้มากขึ้น โดยความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาการจัดการแห่งแคนาดา (The Canadian Centre for Management Development) เมื่อ ค.ศ. 1988 ซึ่งยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นดำเนินการเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ การพัฒนาบุคคลตลอดช่วงชีวิตการเป็นข้าราชการอย่างต่อเนื่อง
- (2) การวางแผนความก้าวหน้าด้านอาชีพแก่ข้าราชการ สำหรับประโยชน์ของข้าราชการแต่ละคนและองค์กร เพื่อธำรงรักษาและดึงดูดคนที่มีความรู้ ทักษะไว้ในระบบราชการ ระบบราชการจำเป็นต้องมีการกำหนดการพัฒนาด้านอาชีพ ให้

แก่ข้าราชการแต่ละคนได้มีโอกาสได้รับการฝึกอบรมและพัฒนา ทั้งนี้ หัวหน้าส่วนราชการ รัฐมนตรีช่วยว่าการ หน่วยงานกลางมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการกำหนดกรอบและให้คำแนะนำ ทั้งนี้ ให้ส่วนราชการจัดทำแผนฝึกอบรมและพัฒนาข้าราชการในระยะ 5 ปี รวมทั้งการวางแผนพัฒนาโยกย้ายสับเปลี่ยนข้าราชการในระดับเดียวกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้หลายๆ ด้านและก้าวหน้าในอนาคต

- (3) การเกลี้ยกำลัคน เพื่อการใช้กำลัคนอย่างมีประสิทธิภาพและมีความก้าวหน้าในสายวิชาชีพ มีการให้เกลี้ยกำลัคนง่ายขึ้นระหว่างกรม ได้กำหนดให้มีการลดจำนวนกลุ่มสายอาชีพ และลดระดับของข้าราชการให้น้อยลง
- (4) การปรับปรุงการบริหารงานบุคคลอื่นๆ ได้แก่ ด้านค่าตอบแทนผลประโยชน์และรางวัลที่มีทางเลือกมากขึ้นแก่กลุ่มผู้บริหาร เพื่อจูงใจในการปฏิบัติงาน การให้โอกาสทางก้าวหน้าแก่ชนกลุ่มน้อยและสตรีที่เป็นข้าราชการ รวมถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารทุกระดับ

7. การเปรียบเทียบกับ การปรับปรุงระบบราชการและระบบข้าราชการของไทยกับแคนาดา

เมื่อพิจารณาในภาพรวม ระบบราชการและข้าราชการของไทยมีลักษณะและเผชิญปัญหาที่ใกล้เคียงกัน การดำเนินงานระบบราชการนั้นขาดประสิทธิภาพ ไม่ประหยัด ไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชน การปฏิบัติงานของข้าราชการยึดถือวิธีการและกฎระเบียบ ในขณะที่เดียวกับที่ข้าราชการมีปัญหาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายลดขนาดข้าราชการและกำลัคนภาครัฐให้เล็กลงให้เล็กลง มีการปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบต่างๆ เช่นกัน อย่างไรก็ตามเนื่องจากสภาพการเมืองการปกครองที่แตกต่างกัน หากพิจารณาในรายละเอียด สรุปลักษณะสำคัญๆ ได้ดังนี้ :-

- 7.1 การกำหนดนโยบายการปรับปรุงระบบราชการดังกล่าว มีลักษณะการสั่งการจากเบื้องบน (Top down) เช่นเดียวกับของไทยที่กำลังดำเนินการอยู่
- 7.2 การฝึกอบรมและพัฒนาข้าราชการของประเทศแคนาดา มีทิศทางที่ค่อนข้างชัดเจน การฝึกอบรมกำหนดเป็นแผน กลุ่มเป้าหมายเรียงตามลำดับสำคัญ ในขณะที่ของไทยยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ เกิดความซ้ำซ้อน ทิศทางและนโยบายของรัฐไม่แน่ชัด

- 7.3 การเกลี้ยกำลัคน ประเทศแคนาดากำหนดวิธีการที่ค่อนข้างเป็นรูปแบบกว่า เช่น การรวมกลุ่มวิชาชีพบางกลุ่มเข้าด้วยกัน การลดระดับของข้าราชการให้มัน้อยลง เพื่อความง่ายต่อการเกลี้ยข้ามกรม แต่ประเทศไทยเรายังมีลักษณะนามธรรม เป็นไปได้ยาก เพราะแต่ละกรมมีฐานะเป็นนิติบุคคล ตลอดจนการขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดเป้าหมายที่ชัดเจนของรัฐ ทำให้ไม่ยอมรับในเรื่องนี้
- 7.4 การพัฒนาความก้าวหน้าในสายอาชีพ ประเทศแคนาดาให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะมีผลต่อความก้าวหน้าและกำลังใจในการทำงานของข้าราชการ ขณะที่ประเทศไทยยังไม่ได้คำนึงถึงในเรื่องดังกล่าว ขึ้นอยู่แต่ละบุคคลเป็นสำคัญ
- 7.5 การกำหนดบทบาทในการปรับปรุงระบบราชการของประเทศแคนาดา นั้น เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีช่วยว่าการในแต่ละกรม เป็นผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน รวมถึงหัวหน้าส่วนลดหลั่นตามลำดับ
- 7.6 ประเทศแคนาดาให้ข้าราชการสามารถจัดตั้งสหภาพแรงงานมีการเรียกร้องต่อรอง ร้องทุกข์ ถึงผลประโยชน์และค่าตอบแทน รัฐบาลได้ยอมรับถึงความสำคัญและการให้มีส่วนร่วมของสหภาพด้วย แต่ประเทศไทยไม่สามารถจัดทำได้
- 7.7 การจัดตั้งสถาบันเพื่อพัฒนาการจัดการของข้าราชการ นั้น ประเทศ แคนาดา มี The Canadian Centre for Management Development และประเทศไทยมีการจัดตั้งวิทยาลัยนักบริหารเช่นกัน แต่ผู้เข้ารับการอบรมยังอยู่ในวงจำกัด

วิสัยทัศน์ของย่านชุมชนเมือง วินนิเพก (Winnipeg) ประเทศ แคนาดา ถึง 2010

การสร้างวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เพื่อเปลี่ยนรากฐานของค่านิยมในชุมชน
แม้เป็นเพียงแนวคิดและความคาดหวัง แต่ได้สร้างจากจิต วิญญาณ ของคนที่อยู่ในเมืองนี้
โดยเฉพาะ

1. วิสัยทัศน์ของการเป็นชุมชนและการเป็นเจ้าของ

- 1.1 การส่งเสริมให้มีการบูรณาการด้านต่างๆ ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยอาศัยความร่วมมือจากภาค
รัฐและเอกชน
- 1.2 ให้มีความปลอดภัยและมั่นคงในชุมชนเพื่อให้ประชาชนอยู่อย่างสงบสุขโดย
เฉพาะความปลอดภัยสำหรับผู้หญิงและเด็ก ลดอาชญากรรม และมีการรณรงค์
เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีของเมือง
- 1.3 พัฒนาและสนับสนุนประชาชนที่อาศัยอยู่ในและรอบๆ เขตชุมชน โดยเปิดโอกาส
ให้หางานทำได้ มีการศึกษาสำหรับผู้อยู่อาศัยทุกคน และช่วยเหลือผู้ที่ไร้ที่อยู่
และมีการจัดการระยะยาวสำหรับชุมชน
- 1.4 สร้างการพึ่งพาตนเองสำหรับแต่ละบุคคลและธุรกิจต่าง ๆ
- 1.5 ส่งเสริมการมีสมานฉันท์ในชุมชน ช่วยเหลือชนกลุ่มน้อยและผู้อพยพเข้ามาอยู่
ใหม่รวมทั้งวัยรุ่นที่อาศัยในชุมชน

2. วิสัยทัศน์ของการกินดีอยู่ดีและนวัตกรรม

- 2.1 เสริมสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ เพื่อทำให้ย่านชุมชนเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจและ
การทำงาน
- 2.2 พัฒนาให้เศรษฐกิจยั่งยืนโดยบูรณาการสิ่งแวดล้อมและสังคมไว้ด้วย

3. วิสัยทัศน์ของการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

- 3.1 จัดให้มีบริการด้านต่าง ๆ และให้ทุกคนสามารถเข้าถึงบริการนั้น ๆ ได้
- 3.2 มีการจัดการในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยและนักท่องเที่ยวอาศัยอยู่ในเมืองระยะยาว
- 3.3 สร้างคุณภาพของบริการและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้น่าอยู่

4. วิสัยทัศน์ของการมีจิตวิญญาณและเอกลักษณ์ของชุมชน

- 4.1 เสริมสร้างให้ผ่าน Portage และ Main เป็นสถานที่ชุมนุมในเมือง Winnipeg
- 4.2 ส่งเสริมสถานที่ที่น่าสนใจในชุมชน เพื่อเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว
- 4.3 ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์สถานที่ประวัติศาสตร์ของเมือง
- 4.4 สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีเอกลักษณ์ที่ดึงดูดให้เมืองเป็นที่น่าท่องเที่ยวและอยู่อาศัย

5. วิสัยทัศน์การกำหนดทิศทางและพันธกิจ

- 5.1 เสริมสร้างการนำชุมชนให้ไปในทิศทางเดียวกันและรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวกัน

จะเห็นว่าวิสัยทัศน์ย่านชุมชนเมืองวินนิเพกของแคนาดากับวิสัยทัศน์และความคาดหวังหลายด้านของประเทศไทย ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 8 (1997-2001) มีหลายส่วนสอดคล้องกัน เช่น สร้างการพึ่งพาตนเอง การมีสมานฉันท์ในชุมชน การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และพัฒนาเศรษฐกิจยั่งยืน การจัดการในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และเสริมสร้างการนำชุมชนให้ไปในทิศทางเดียวกัน เป็นต้น

ส่วนที่ 3

เอกสารประกอบ

ความฝันของแผ่นดิน

โดย ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต

เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง

“การพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพพื้นฐานของเด็กวัยเรียน”

10 มกราคม 2540

ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมรีเจนท์ กรุงเทพฯ

ความฝัน

ของแผ่นดิน

โลกได้เปลี่ยนไปมากมายในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา เราได้เป็นสักขีพยานต่อการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ อย่างที่คนรุ่นก่อนหน้าเราไม่เคยคิดฝัน เราต้องตกตะลึงต่อการสลายตัวของสหภาพโซเวียต และการสิ้นสุดของการเผชิญหน้าในยุคสงครามเย็นระหว่างโลกเสรี-คอมมิวนิสต์ เราได้ตื่นตัวกับการย้ายวงโคจรของเศรษฐกิจจากซีกโลกตะวันตกมาสู่ซีกโลกตะวันออกที่ไทยเราได้กลายเป็นดาราเด่นดวงหนึ่ง เราได้ฉงนสนเท่ห์ต่อพัฒนาการของเทคโนโลยีที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของเราอย่างรวดเร็ว เราต้องตระหนักต่อวัฒนธรรมต่างชาติต่างภาษาที่ไหลบ่ามากับกระแสโลกาภิวัตน์และสันคลอนจิตวิญญาณและค่านิยมของเด็กไทยรุ่นใหม่ เรายังได้ร่วมกันหวาดวิตกเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติของไทยและของโลกที่เสื่อมโทรมลงและพิษภัยจากปัญหาสภาพแวดล้อมที่อุบัติขึ้นอย่างน่าสะพึงกลัวยิ่ง

ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ยังได้บอกอะไรเรามากมายเกี่ยวกับโอกาสและความคาดหวังสำหรับแผ่นดินไทยของเรา ความหวังและความฝันที่ไทยเราจะก้าวไปเป็นประเทศผู้นำและประเทศคู่ค้าคู่แข่งทางเศรษฐกิจที่ผงาดงามในภูมิภาคนี้ พร้อมด้วยความมั่นคงมั่นคงของผองไทยทั่วหน้า ความหวังและความฝันที่เราจะธำรงรักษาเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยและเชื้อไทยแห่งสยามจันทน์ในหมู่เราคนไทยไว้ได้นานเท่าใด ความหวังและความฝันที่เราจะสุขชีวิตป่าไม้และต้นน้ำลำธาร ปลูกธรรมชาติที่งดงามให้ฟื้นคืนกลับมาอยู่คู่คุณภาพชีวิตคนไทยอีกครั้งหนึ่ง

สิ่งที่เราต้องร่วมกันตระหนักก็คือ กุญแจที่จะไขความฝันเหล่านี้ให้เป็นความจริงของแผ่นดินไทย คือ “คนไทย” นั่นเอง ทั้งคนไทยในช่วงชีวิตนี้และคนไทยในรุ่นลูกหลานที่จะต้องสืบสาน “ความฝันของแผ่นดิน” ให้เป็นตำนานแห่งความสำเร็จที่จะอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

การใช้ “การศึกษา” เป็นเครื่องมือเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้คนไทยและ “บ่มเพาะ” ความองอาจสามารถให้ลูกหลานไทยจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่าเรื่องใด ๆ ในวันนี้

เราต้องเริ่มที่ การให้รากฐานชีวิตที่ดีกับเด็กไทยทุกคน ด้วยการหยิบยื่นการสาธารณสุขและการรักษาสุขภาพอนามัยที่ฟรีพร้อมถึงเด็กไทยทุกคน ไม่ว่าเขาจะเกิดมาในสภาพที่ขัดสนเพียงไร รัฐมีหน้าที่ต้องนำสวัสดิการที่ดีเข้าไปถึงเขา ครอบครัวของเขา และชุมชนของเขาอย่างถ้วนหน้า ไม่ว่าจะเป็นบริการการแพทย์ การฉีดวัคซีน การบริบาลเด็กอ่อน การให้ความรู้พ่อแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกของตน การจัดอาหารที่ถูกหลักโภชนาการไปตามโรงเรียนที่ห่างไกลไปจนถึงการจัดที่วิ่งเล่น ที่เล่นกีฬา ที่พักผ่อนทางจิตใจให้เด็กไทยทุกคน นี่คือการรากฐานชีวิตที่ดีที่เด็กไทยทุกชีวิตควรจะได้รับ เพื่อเขาทุกชีวิตสามารถตอบแทนสิ่งที่ดีคืนกลับให้สังคมในวันหนึ่งข้างหน้า

เราต้องตามด้วย การให้การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ดีแก่เด็กไทยทุกคน นับตั้งแต่การขยายบริการการศึกษาขั้นอนุบาลในรูปศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลที่เด็กไทยวัย 3-5 ขวบของเราอีกนับล้านคนยังไม่มีโอกาสสัมผัส ไปจนถึงการจัดการศึกษาภาคบังคับที่มีคุณภาพเท่าเทียมกันให้เด็กไทยทุกคน และการศึกษาภาคบังคับของเราไปจนถึง 12 ปีหรือถึงขั้นมัธยมปลายโดยเร็วที่สุด เช่นที่ประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจทั้งหลายล้วนแล้วแต่ดูแลให้คนของเขาได้รับการศึกษาจนถึงระดับมัธยมปลายทั้งสิ้น

เราต้องมีการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับเด็กไทยให้มีแต่ การสอนสิ่งที่ควรรู้ควรทำเป็น เพื่อการอยู่รอดในโลกแห่งการแข่งขัน การบอกให้จดบอกให้จำแบบเก่าต้องเลือนหายไปกับข้อเท็จจริงที่ว่า ความรู้ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้แตกตัวไปมากจนครูพิเศษที่ไหนก็ไม่อาจตามไปพรา้สอนได้หมด สิ่งที่เด็กไทยควรมีคือความรู้พื้นฐานและความแตกฉานทางภาษาและคอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสารยุคใหม่ และควรมี “โลกทัศน์สากล” บนพื้นฐานความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมต่างชาติต่างภาษา และที่สำคัญยิ่งคือการสร้างเด็กไทยให้มีความใฝ่รู้ การรู้วิธีเรียนรู้ และการรู้แหล่งแห่งความรู้ ที่จะเป็ปัจจัยที่เป็นที่พึ่งให้เขาได้อย่างแท้จริงไปชั่วชีวิต ไม่ว่าเขาจะเป็นเกษตรกรในทุ่งกว้าง หรือนักธุรกิจข้ามชาติบนตึกสูง

เราต้องให้ การศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิตที่ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาและการฝึกอบรมในทุกช่วงเวลาของชีวิต เราต้องปฏิรูประบบการ “คัด” คนเข้าศึกษาทุกระดับ ที่จะต้องไม่เน้นแต่คน “ทำข้อสอบเก่ง” อีกต่อไป แต่เน้นการพิจารณาเกณฑ์อื่นๆ เพื่อการให้โอกาสคนที่ “เกิดมาไม่เท่ากัน” ให้มีโอกาสเท่ากัน เพื่อให้สังคมของเรา “เท่ากัน” มากขึ้นในวันหนึ่งข้างหน้า เราต้องมุ่งเน้นการศึกษาระบบเปิดที่อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารทันสมัยเข้าช่วยและความยืดหยุ่นในบริการสอบวัดความรู้ ที่จะทำให้คนไทย “เรียนได้ทุกที่เรียนได้ทุกเมื่อ” และเทียบวัดความรู้ได้อย่างสะดวก เพื่อพลิกผันโอกาสที่ดีให้ชีวิตและการงานของตนเองได้อย่างไม่ยากเย็นนัก

เราต้องเร่งในเรื่อง การพัฒนาครูของเราให้เป็นผู้ที่สามารถ “เบิกทางแห่งปัญญา” ให้เด็กไทยได้อย่างแท้จริง เราต้องปรับปรุงมาตรการพัฒนาและสรรหาครู ตลอดจนการปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครูให้ “ได้คนดี ๆ มาเป็นครู และครูดี ๆ เป็นครูอยู่ได้นาน ๆ” เพื่อครูของเราเป็นผู้มีความสามารถ และช่วยพัฒนาเด็กไทยของเราให้มีคุณลักษณะได้เช่นที่หวัง

เราต้องทำให้ การศึกษามีความหลากหลายตามสภาพชีวิตและความต้องการของท้องถิ่น ชุมชนต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นั่นคือการศึกษาที่ปรับให้สอดคล้องกับภูมิหลังทางสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนสภาพความต้องการกำลังคนของท้องถิ่น นั่นคือการศึกษาที่มุ่งสอนเด็กในท้องถิ่นให้รักท้องถิ่น เข้าใจท้องถิ่น และเติบโตเป็นกำลังเป็นผู้นำให้ท้องถิ่นได้ในอนาคต

เราต้องมุ่งมั่นใน การปฏิรูประบบบริการศึกษาให้สอดคล้องรองรับการโฉมหน้าการศึกษา ยุคใหม่ที่กล่าวมาทั้งหมด นับตั้งแต่การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาเพื่อการตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่หลากหลาย การเปิดทางให้องค์กรต่าง ๆ ในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการ “ออกแบบ” และ “ดำเนินการ” จัดการศึกษาสำหรับท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นสถาบันศาสนา ภาคเอกชน สื่อมวลชน ไปจนถึงประชาชนและผู้ปกครองของจำพวกตัวเล็ก ๆ ทั้งหมดที่พึงมีสิทธิ์มีเสียงในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น การปรับปรุงระบบการระดมทุนและการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา เพื่อให้ทุกท้องถิ่นมีโอกาสรักที่จะสามารถตัดสินใจใช้ไปเพื่อการฟูมฟักสติปัญญาของลูกหลานในท้องถิ่นของตนเองได้ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพควบคู่กับการกระจายอำนาจเพื่อให้มั่นใจในการจัดการศึกษาของทุกท้องถิ่นที่จะงอกงามต่อไปไม่สิ้นสุด

นี่คือ “ความฝันของแผ่นดิน” ที่เสนอไว้ให้ช่วยกันทำให้เป็นจริง ด้วยการสร้างพลังแห่ง “ภาคประชาชน” จะร่วมกันเรียกร้องเรื่องการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สังคมของเรา “ลงทุนทางปัญญา” ให้มากอย่างที่ควรไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในอุปโภคและปัจจัยพื้นฐานทางการศึกษา ไปจนถึงการพัฒนาระบบและรูปแบบการจัดการศึกษาอย่างที่กล่าวมาทั้งหมด

เพื่อสังคมไทยเป็นปึกแผ่น ก้าวมัน ทันโลก และธำรงรักษาความเป็นไทยไว้คู่แผ่นดินไทยตลอดไป

**แนวโน้มนเศรษฐกิจไทย
และประเด็นเชิงกลยุทธ์ด้านเศรษฐกิจ**

**สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ**

แนวโน้มเศรษฐกิจไทย

และประเด็นเชิงกลยุทธ์ด้านเศรษฐกิจ

I. แนวโน้มเศรษฐกิจไทย ในช่วงปี 2540-2559*

เศรษฐกิจไทยมีศักยภาพที่จะขยายตัวอย่างต่อเนื่องไปในช่วง 20 ปีข้างหน้า อัตราการขยายตัวจะค่อย ๆ ลดลงอย่างช้า ๆ โดยมีปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการเจริญเติบโต คือ การลงทุนที่คาดว่าจะขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากความจำเป็นต้องปรับปรุงด้านโครงสร้างพื้นฐานให้พอเพียงต่อความต้องการของประชาชน และอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ต้องปรับโครงสร้างไปเน้นด้านคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการส่งออก

1.1 การขยายตัวทางเศรษฐกิจ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยรวมยังคงอยู่ในระดับที่ชะลอตัวลงอย่างช้า ๆ โดยในช่วงแผนฯ 8 คาดว่าอยู่ระหว่างร้อยละ 7.6-7.8 จากนั้นลดลงจนถึงประมาณร้อยละ 6.0 ในปี 2559 ส่งผลให้รายได้ต่อหัวประชากรเพิ่มจาก 76,323 บาท ในปัจจุบันเป็น 631,941 บาทในปี 2559 โดยมีการขยายตัวในสาขาเศรษฐกิจสำคัญดังนี้

- (1) ภาคเกษตร ยังคงมีส่วนต่อผลผลิตรวมถดถอยลงไปเรื่อย ๆ จากร้อยละ 10.7 ในปี 2538 เหลือเพียงร้อยละ 4.14 ในปี 2559 ทั้งนี้เนื่องจากประสบปัญหาเรื่องราคา ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ดิน และการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดโลก จึงมีอัตราการเจริญเติบโตอยู่ในระดับต่ำเฉลี่ยร้อยละ 2.07 ต่อปี

* ตัวเลขพยากรณ์เศรษฐกิจใช้ตัวเลขจากเอกสาร “วิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย” และ “รายงานการพยากรณ์เศรษฐกิจไทยในช่วงปี 2538-2559” ที่จัดทำโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

- (2) สาขาอุตสาหกรรม มีสัดส่วนต่อผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 30.49 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 34.69 ในปี 2559 สาขาย่อยของอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญ ได้แก่ สินค้ากลุ่มเครื่องจักร เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ขนส่ง ซึ่งเป็นสาขาที่ใช้เทคโนโลยีสูง พึ่งพาทุนมากขึ้น สอดคล้องกับความต้องการในตลาดโลก ในปี 2538 มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 5.28 เพิ่มเป็นร้อยละ 11.15 ในปี 2559
- (3) สาขาเหมืองแร่และขอยหิน ยังคงรักษาระดับการเจริญเติบโตไว้ค่อนข้างดี ประมาณร้อยละ 4 ถึงร้อยละ 7 ต่อปี โดยมีสัดส่วนต่อผลผลิตรวมลดลงจากร้อยละ 1.6 ในปี 2538 เหลือร้อยละ 1.18 ในปี 2559
- (4) สาขาก่อสร้าง ยังคงมีสัดส่วนต่อผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากการขยายตัวของการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศและอาคารพาณิชย์ และที่อยู่อาศัย สัดส่วนขยับจากร้อยละ 6.7 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 7.79 ในปี 2559 โดยมีการขยายตัวที่สอดคล้องกับการขยายตัวของการเติบโตของประเทศ
- (5) สาขาการไฟฟ้าและประปา มีอัตราการขยายตัวในทิศทางเดียวกันกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ สัดส่วนต่อผลผลิตรวมลดลงไม่มากนักจากร้อยละ 2.54 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 2.43 ในปี 2559
- (6) สาขาขนส่ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสาขาบริการหลัก มีอัตราเจริญเติบโตต่ำกว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้สัดส่วนของสาขานี้ลดลงจากร้อยละ 7.7 ของผลผลิตรวม ในปี 2538 เหลือร้อยละ 6.2 ในปี 2559
- (7) สาขาบริการ เป็นสาขาหลักที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในระดับที่สูงกว่าอัตราเจริญเติบโตในเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ ส่งผลให้สัดส่วนของภาคบริการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 40.12 ของผลผลิตรวม ในปี 2538 เป็นร้อยละ 43.46 ในปี 2559

โครงสร้างเศรษฐกิจภาคการผลิต

	2538	2559
เกษตร	10.7	4.1
เหมืองแร่และย่อยหิน	1.6	1.2
อุตสาหกรรม	30.5	34.7
ก่อสร้าง	6.7	7.8
ไฟฟ้าและประปา	2.5	2.4
ขนส่งคมนาคม	7.7	6.2
บริการ	40.1	43.5
รวม	100.0	100.0

1.2 เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

- (1) เงินเฟ้อ ลดลงจากระดับร้อยละ 4.8 ในปี 2540 เหลือร้อยละ 4.0 ในปี 2559
- (2) การนำเข้า ยังขยายตัวในอัตราที่สูงในช่วง 10 ปีข้างหน้า เนื่องจากประเทศไทยยังต้องพึ่งพาวัตถุดิบและสินค้าประเภททุนจากต่างประเทศ
- (3) ดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัด จะปรับตัวดีขึ้นมากโดยดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดจะเปลี่ยนจากการขาดดุลเป็นการเกินดุลในปี 2558 และ 2562 ตามลำดับ

1.3 ภาวะเศรษฐกิจในกรณีสูงและกรณีต่ำ

เศรษฐกิจไทยอาจมีการขยายตัวสูงหรือต่ำกว่ากรณีฐานด้วยปัจจัยหลายประการ ในการประมาณการได้ทดลองให้อุปสงค์การส่งออกและมูลค่าการลงทุนในกรณีสูงเพิ่มมากกว่ากรณีฐานร้อยละ 4.0 และ 3.0 และในกรณีฐานการขยายตัวของปัจจัยทั้งสองลดลงต่ำกว่ากรณีฐานร้อยละ 3.0 และ 2.5

(1) กรณีสูง

ระบบเศรษฐกิจขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 7.5 ต่อปี และรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นเป็น 1,193,204 บาทในปี 2559 ทั้งดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดเปลี่ยนเป็นการเกินดุลเร็วขึ้นในปี 2554 อย่างไรก็ตามอัตราเงินเฟ้อสูงขึ้นจากร้อยละ 5.7 เป็นร้อยละ 6.2 ในปี 2559

- ➡ **ภาคเกษตร** ภาคการเกษตรจะไม่ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของการลงทุน และการขยายตัวของการส่งออกมากนัก อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจในภาคนี้ คาดว่าจะสูงกว่ากรณีฐานไม่มากนัก ส่งผลให้สัดส่วนของภาคนี้เกือบไม่แตกต่างไปจากกรณีฐานกล่าวคือ ลดลงจากร้อยละ 10.7 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 4.19 ในปี 2559
- ➡ **ภาคอุตสาหกรรม** จะได้รับผลจากการขยายตัวของการลงทุนและการส่งออกมากกว่า ทำให้อัตราการขยายตัวของอุตสาหกรรมขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 8.17 เปรียบเทียบกับกรณีฐาน ซึ่งขยายตัวร้อยละ 7.53 อุตสาหกรรมที่สำคัญๆ ยังคงเหมือนกับกรณีฐานคือ กลุ่มอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งทุนและเทคโนโลยีสูงขึ้นคือ กลุ่มเครื่องจักร เครื่องจักรกล และอุปกรณ์ขนส่ง และเมื่อรวมเข้ากับสาขาเหมืองแร่และย่อยหิน ไฟฟ้าและประปา และการก่อสร้าง ภาคอุตสาหกรรมก็จะเป็นสาขาที่มีสัดส่วนสูงที่สุดในประเทศ
- ➡ **ภาคบริการ** ในส่วนของสาขาบริการ เมื่อรวมกับสาขาการคมนาคมและขนส่ง จะมีสัดส่วนใกล้เคียงกับภาคอุตสาหกรรมมากที่สุดในปี 2559 สาขาการคมนาคมและขนส่ง และสาขาบริการ มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องอยู่ในทิศทางเดียวกันกับการขยายตัวของ GDP โดยเฉพาะสาขาบริการนั้นจะมีสัดส่วนเพิ่มจากร้อยละ 40.12 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 41.31 ในปี 2559

(2) กรณีต่ำ

ระบบเศรษฐกิจขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 5.9 ต่อปี รายได้ต่อหัวในปี 2559 มีมูลค่า 394,986 บาท ในกรณีนี้ดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดยังคงขาดดุลตลอดช่วงการประมาณการ อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับค่อนข้างต่ำกว่าร้อยละ 4

- ➡ **ภาคเกษตร** มีการขยายตัวดีกว่ากรณีฐานโดยตลอด เฉลี่ยร้อยละ 2.36 ต่อปี ส่งผลให้สัดส่วนต่อผลผลิตรวมของภาคนี้ลดลงต่ำกว่ากรณีอื่น ๆ จากร้อยละ 10.77 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 4.73 ในปี 2559
- ➡ **ภาคอุตสาหกรรม** ในส่วนของสาขาอุตสาหกรรมนั้น มีการเติบโตในระดับที่สูงกว่าการขยายตัวของประเทศเพียงเล็กน้อย ส่งผลให้สัดส่วนต่อผลผลิตรวมของสาขานี้ไม่ขยายตัวเร็วเช่นกรณีอื่น กล่าวคือ ในปี 2538 มีสัดส่วนร้อยละ 30.49 เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย เป็นร้อยละ 32.71 ในปี 2559 สาขาเหมืองแร่และย่อยหินขยายตัวเพียงร้อยละ 4.1 ในปี 2559

จากที่เคยขยายตัวในอัตราร้อยละ 7.2 ในปี 2538 สาขาก่อสร้างในช่วง 21 ปี มีอัตราการขยายตัวในทิศทางเดียวกันกับการขยายตัวของประเทศ โดยลดลงเหลือร้อยละ 5.8 ในปี 2559 จากที่เคยขยายตัวในอัตรา ร้อยละ 14.6 ในปี 2538 ส่วนสาขาไฟฟ้าและประปามีสัดส่วนลดลง เพียงเล็กน้อยจากร้อยละ 2.5 ในปี 2530 เป็นร้อยละ 2.3 ในปี 2559

- ➡ ภาคบริการ ขยายตัวค่อนข้างดีในภาวะที่เศรษฐกิจขยายตัวในระดับต่ำ อันเป็นผลจากการส่งออกที่ชะลอตัวลงและการลงทุนที่ถดถอย โดยอัตราการขยายตัวสูงกว่า อัตราการขยายตัวของผลผลิตรวมโดยตลอด ทำให้ สัดส่วนของภาคบริการ (ไม่รวมการขนส่งและสื่อสาร) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 40.12 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 46.38 ในปี 2559

ประมาณการแนวโน้มเศรษฐกิจไทย

	กรณีฐาน	กรณีสูง	กรณีต่ำ
1. อัตราการขยายตัวเฉลี่ย (2539-2559)	6.91	7.53	5.89
ภาคเกษตร	2.40	3.06	2.34
ภาคอุตสาหกรรม	7.73	8.50	6.72
ภาคบริการ	7.36	7.77	7.03
2. รายได้ต่อหัว (Nominal)			
2540	85,750	87,997	83,965
2559	631,941	1,193,204	394,986
3. เงินเฟ้อ (%) ปี 2540/2559	4.8/4.0	6.2/5.7	36./3.1
4. ดุลการค้า (เป็นบวกลบในปี)	2558	2554	None
5. ดุลบัญชีเดินสะพัด (เป็นบวกลบในปี)	2562	2554	None
หมายเหตุ			
อุปสงค์การส่งออก จากปี 2539		+4% ต่อปี (เทียบกับฐาน)	-3% ต่อปี
มูลค่าการลงทุน จากปี 2539		+3% ต่อปี (เทียบกับฐาน)	-2.5% ต่อปี

2. ประเด็นเชิงกลยุทธ์ด้านเศรษฐกิจ

2.1 เจาะลึกสู่ความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ

- (1) การเปิดเสรีทางการค้าและบริการ จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยในกรณีที่ไทยไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตไปสู่สินค้าที่ไทยได้เปรียบด้านต้นทุน หรือไม่สามารถปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตได้ นอกจากนี้การสูญเสียสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรจะทำให้ไทยจำเป็นต้องแข่งขันด้านต้นทุน
- (2) การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะเป็นข้อจำกัดให้ไทยไม่สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ เนื่องจากจะมีการนำมาตรฐานสิ่งแวดล้อมมาใช้กับประเทศผู้นำเข้ามาก
- (3) การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา เพื่อพัฒนารูปแบบคุณภาพและมาตรฐานสินค้าให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น
- (4) การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อแสวงหาแหล่งวัตถุดิบและตลาดส่งออกสินค้าไทย จะเป็นทางเลือกใหม่เพื่อพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยเฉพาะเมื่อคำนึงถึงขนาดของประชากรไทย ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ในภูมิภาคโดยเปรียบเทียบ

2.2 ประเด็นเชิงกลยุทธ์ด้านเศรษฐกิจ

(1) การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

- ➡ ภาคเกษตร ควรจะต้องคงบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะบทบาทการเป็นประเทศผู้ส่งออกอาหาร ในขณะที่จะลดบทบาทในฐานะเป็นแหล่งจ้างงานของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ (ประมาณว่าประชากรร้อยละ 50 จะยังคงอาศัยอยู่ในภาคเกษตรชนบท) การปรับโครงสร้างภาคเกษตรจำเป็นต้องพึ่งพาเทคโนโลยีเครื่องจักรกลมากขึ้น รวมทั้งการกระจายฐานเกษตรจากพืชสวนไปสู่ปศุสัตว์และประมง

- ➡ ภาคอุตสาหกรรม จะมีการปรับโครงสร้างการผลิตไปสู่การผลิต 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูง (High-tech) เช่น อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์สื่อสารโทรคมนาคม (2) กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมอาหาร โดยมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อส่งออกมากขึ้น และ (3) กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมาก ได้แก่ สิ่งทอ จะมีการปรับเปลี่ยนไปใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น และใช้แรงงานในสัดส่วนที่ลดลง
- ➡ ภาคบริการ จะมุ่งไปสู่การพึ่งพาอุตสาหกรรมโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น รวมทั้งเพื่อให้บริการทางการศึกษาและการแพทย์จะเป็นสาขาที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ และสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศมากขึ้น

(2) การกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้

- ➡ การพัฒนาพื้นที่เฉพาะและโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานให้กระจายอย่างทั่วถึง และการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมโดยมีมาตรการสนับสนุนให้โยกย้ายออกนอกเขตเมืองเพื่อสร้างความเชื่อมโยงกับภาคชนบทมากขึ้น เช่น อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานและวัตถุดิบในชนบท จะมีส่วนสร้างรายได้ให้กับประชากรในชนบทมากขึ้น และจะส่งผลให้ความแตกต่างระหว่างเขตเมืองและชนบทในอนาคตลดลง
- ➡ การนำนโยบายการเงินการคลังมาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาคะแนนความยากจนและความแตกต่างทางด้านรายได้ระหว่างกลุ่มอาชีพและกลุ่มรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระจายอำนาจทางการคลังไปสู่ท้องถิ่นจะสามารถทำให้ท้องถิ่นมีศักยภาพเพิ่มขึ้นในการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามศักยภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรนำภาษีมรดก และภาษีทรัพย์สิน มาใช้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเสมอภาคในสังคม

(3) การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

- ➡ การเพิ่มประสิทธิภาพของทุนและพัฒนาคุณภาพของคน จะเป็นปัจจัยชี้ขาดของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน
- ➡ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนภาคการผลิตและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนไทย

(4) การพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาค

- ➡ การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางทางการเงิน และระบบกลไกทางการเงินจะมีความยืดหยุ่นมากขึ้น
- ➡ การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางของโครงข่ายคมนาคมขนส่ง
- ➡ การพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

(5) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ➡ การพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคตจะต้องคำนึงถึงการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและมีมาตรการควบคุมผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด
- ➡ การสร้างจิตสำนึกของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งผู้ประกอบการที่มีส่วนสร้างมลพิษจากการประกอบธุรกิจการผลิต และประชาชนที่เป็นผู้บริโภค รวมทั้งการนำหลักการผู้สร้างมลพิษเป็นผู้จ่าย มาใช้เป็นเครื่องมือในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
- ➡ การพัฒนาขีดความสามารถและประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเป็นมาตรการสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าออกของไทย

วิสัยทัศน์การพัฒนาพื้นที่ประเทศไทย

จาก

โครงการศึกษาผังเคำโครงการพัฒนาภาคของประเทศ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วิสัยทัศน์

การพัฒนาพื้นที่ประเทศไทย

1. ความเป็นมา

- 1.1 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2537 มอบหมายให้ สศช.ดำเนินการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาคต่างๆ ของประเทศอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นกรอบชี้นำทิศทางการพัฒนาพื้นที่ทั่วทั้งประเทศตามศักยภาพ และชี้นำการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้ประสานสอดคล้องกัน
- 1.2 สศช. โดยความช่วยเหลือจากรัฐบาลนอร์เวย์ จึงได้ดำเนินการศึกษา “โครงการวางแผนเค้าโครงการพัฒนาภาคของประเทศ” เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2538 จะสิ้นสุดโครงการศึกษาในเดือนมิถุนายน ศกนี้ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการปรับปรุงสาระสำคัญรายงานการศึกษาขั้นสุดท้ายให้สมบูรณ์ เพื่อนำเสนอคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พิจารณานำเสนอ ค.ร.ม.ตามขั้นตอนต่อไป
- 1.3 การวางแผนเค้าโครงการพัฒนาภาคของประเทศ จะชี้ถึงวิสัยทัศน์การพัฒนาพื้นที่ประเทศไทย ภายใต้ศักยภาพโอกาสการพัฒนาพื้นที่แต่ละส่วนของประเทศ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองการปกครองของประเทศในศตวรรษที่ 21 ยุคโลกไร้พรมแดน

2. กรอบวัตถุประสงค์

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 จะบรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนได้ นั้น จำเป็นต้องมีการประสานการพัฒนาในทุกมิติให้บังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมี “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งในมิติของการพัฒนา “พื้นที่” ยังขาดความชัดเจนในด้านการประสานการพัฒนาด้านการใช้ที่ดิน ระบบชุมชน และโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐาน ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบการใช้ที่ดินของประเทศหรือวางแผนเค้าโครงการพัฒนาประเทศขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 2.1 ชี้นำรูปแบบและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพื้นที่ที่สำคัญที่จะหนุนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2.2 ชี้นำระบบชุมชน ที่ตั้งที่เหมาะสมและบทบาทตามศักยภาพของชุมชนแต่ละระดับที่จะเกื้อหนุนการพัฒนาภาคและประเทศ
- 2.3 ชี้นำระบบโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานทุกประเภทที่จะเชื่อมโยงพื้นที่ และระบบชุมชนให้เกิดฐานการพัฒนาประเทศที่มีสมรรถนะ
- 2.4 เสนอแนะเงื่อนไขอื่น ๆ ที่จะเกื้อหนุนให้การพัฒนาบังเกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติ โดยคำนึงถึงการสร้างสมดุลของการพัฒนา การยกระดับคุณภาพชีวิต การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และการเสริมสมรรถนะการแข่งขันของประเทศ

3. วิสัยทัศน์การพัฒนาพื้นที่

3.1 ไทยต้องเตรียมพร้อมเพื่อรับกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกไร้พรมแดนและสร้างโอกาสเพื่อนำประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

- ➡ กระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะมีทั้งกระแสการแข่งขันเสรีทางการค้า กระแสการมีส่วนร่วมของประชาคมโลก ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและทวีความเข้มข้นขึ้นตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสาร และสารสนเทศ
- ➡ ไทยจึงต้องอาศัยศักยภาพข้อได้เปรียบและปัจจัยเกื้อหนุน อาทิ ความสามารถในการประสานนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศ ความได้เปรียบด้านที่ตั้ง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอินโดจีน การเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตรของโลก การกระจายฐานการผลิตสู่อุตสาหกรรมส่งออก และการผลิตภาคความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ รวมถึงการมีทรัพยากรท่องเที่ยวระดับนานาชาติ มาสร้างโอกาสการพัฒนาใหม่ๆ นำประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ต่อไป

- ➡ ขณะเดียวกันก็ต้องตระหนักถึงข้อจำกัดและอุปสรรคการพัฒนาโดยเตรียมการแก้ไขและป้องกันไว้ ทั้งในเรื่องการเตรียมความพร้อมของคนไทย ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศน์วิทยาและสิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น

3.2 สังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงจาก “สังคมชนบท” สู่ “สังคมเมือง”

- ➡ ในช่วงสองทศวรรษหน้า จะเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมจากสังคมชนบทมาสู่ยุคของสังคมเมืองขนาดใหญ่ โดยมีประชากรเมืองมากกว่าครึ่งหนึ่งของประเทศ โอกาสเช่นนี้จะเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวจากประวัติศาสตร์ของชาติอื่น ๆ
- ➡ ไทยจึงควรใช้โอกาสนี้มาจัดระเบียบการใช้ที่ดินหรือวางแผนการพัฒนาประเทศให้เกิดประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงศักยภาพและโอกาสของพื้นที่แต่ละส่วนของประเทศว่ามีข้อได้เปรียบและเสียเปรียบอะไรบ้าง จะสามารถทำหน้าที่ในบทบาทอะไรในอนาคต เพื่อนำประเทศก้าวสู่การพัฒนาเป็นฐานเศรษฐกิจด้านหน้าภูมิภาคนานาชาติได้ต่อไป

3.3 การวางแผนเค้าโครงการพัฒนาภาคของประเทศ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงจากยุคชนบทสู่ยุคเมือง จำเป็นต้องเตรียมการรองรับทั้งด้านชนบทและเมือง โดย

- ➡ เตรียมการรองรับการปรับเปลี่ยนในพื้นที่ชนบทที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วให้เป็นไปอย่างราบรื่นที่สุด ด้วยการเสริมสร้างศักยภาพและคุณภาพของประชาชนและความเข้มแข็งของชุมชน พร้อมทั้งสนับสนุนการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและบริการสังคมสู่ชนบทอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างโอกาสการเพิ่มรายได้และการมีงานทำแก่ชาวชนบท อาทิ
 - (1) ปฏิรูประบบการศึกษาให้เป็นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคนที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยในพื้นที่ชนบทจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาในระบบ เพื่อดึงดูดให้คนเข้ารับการศึกษามากขึ้นและอยู่ในระบบการศึกษาในโรงเรียนนานขึ้นไม่ต่ำกว่า 9 ปีเป็นอย่างน้อย ควบคู่ไปกับการมุ่งเน้นหลักสูตรภาคปฏิบัติและการฝึกอาชีพ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

- (2) เสริมสร้างและขยายเครือข่ายกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการรวมพลังเพื่อการเรียนรู้
 - (3) จัดทำแผนพิเศษ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาชนบท อาทิ การให้บริการสินเชื่อแก่เกษตรกร การปรับโครงสร้างกระบวนการผลิตเป็นระบบเกษตรสมัยใหม่ผลิตสินค้ามูลค่าสูงขึ้น ใช้แรงงานน้อยลง การพัฒนาพื้นที่ชนบทยากจน 2 กลุ่มพื้นที่ ได้แก่ บุรีรัมย์-สุรินทร์-ศรีสะเกษ และสกลนคร-นครพนม
 - (4) ส่งเสริมให้มีระบบการกระจายข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย โดยมีศูนย์ข้อมูลข่าวสารเชื่อมโยงการพัฒนาชนบทกับการพัฒนาเมือง และการพัฒนาในสาขาอื่นๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวชนบทได้รับข่าวสารที่ทันสมัยอย่างทัดเทียมชาวเมือง
- ➔ เสริมสร้างความเข้มแข็งของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษและกลุ่มชุมชนเมืองให้เป็นระบบ เพื่อส่งทอดความเจริญสู่ภูมิภาคและนำประเทศสู่การแข่งขันนานาชาติในระยะต่อไปได้อย่างดีที่สุด โดยเน้นการจัดกลุ่มการพัฒนาพื้นที่ตามศักยภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และความเชื่อมโยงทั้งภายในประเทศและภูมิภาค ซึ่งสามารถจัดกลุ่มพื้นที่ทั่วประเทศได้เป็น 11 กลุ่ม หรือ 11 อนุภาค โดยแต่ละอนุภาคจะมีบทบาทหน้าที่หลักที่แตกต่างกันไป ดังนี้
- (1) กรุงเทพมหานคร (BMA)
 - ➔ เป็นเมืองสำคัญของโลกแห่งหนึ่งจะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางแหล่งความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ (Knowledge Sector) โดยเฉพาะด้านธุรกิจ การเงิน การบริการ การออกแบบ และสารสนเทศ
 - ➔ การพัฒนาจึงมุ่งเน้นการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและพัฒนาให้เป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัย อาทิ
 - : ลดปัญหาการจราจรโดยใช้ระบบขนส่งมวลชนภายในพื้นที่เขตชั้นใน 150 ตร.กม. และใช้รถไฟฟ้าในพื้นที่ชานเมือง
 - : ปรับปรุงพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อาศัยด้วยการสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงาม เพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะ รวมทั้งการพัฒนาพื้นที่ฟูกงรัตนโกสินทร์ตามแผนแม่บท
 - : เสริมสร้างและใช้ระบบเครือข่ายใยแก้วในศูนย์ธุรกิจหลักเพื่อสนับสนุนการเป็นย่านธุรกิจวิทยาการสมัยใหม่

(2) **พื้นที่ปริมณฑลและเมืองรอบนอกกรุงเทพมหานคร (BMR)**

- จะมีรูปแบบการพัฒนาเป็นระบบชุมชนหลายศูนย์และเป็นชุมชนที่สมบูรณ์ในตัวเอง มีสภาพแวดล้อมเมืองดี เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและจ้างงาน รองรับการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากกรุงเทพมหานคร
- การพัฒนาจะให้ความสำคัญกับกลุ่มชุมชนเมืองที่มีศักยภาพในรัศมี 100 กิโลเมตร จากกรุงเทพมหานครก่อน เพื่อให้เกิดการกระจายความเจริญอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยอาศัยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการโยกย้ายหน่วยราชการจูงนำการพัฒนา อาทิ
 - : พัฒนาระบบรถไฟฟ้าชานเมืองที่มีคุณภาพสูงไปยังเมืองรอบนอก กทม. ก่อนการพัฒนาเมืองบริวารรอบ กทม.
 - : พัฒนาศูนย์ราชการแห่งใหม่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพ เพื่อรองรับการกระจายงานราชการบางส่วนออกจาก กทม.

(3) **พื้นที่ศูนย์กลางอุตสาหกรรมหลักของประเทศ (Industrial Heartland)**

- ครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกและพื้นที่ตอนใน รวมถึงพื้นที่เชื่อมต่อจังหวัดสมุทรปราการและบางส่วนของภาคกลางตอนบน ซึ่งจะ เป็นพื้นที่หลักในการรองรับการกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรมจาก กรุงเทพมหานคร โดยจะมีบทบาทเป็นแหล่งอุตสาหกรรมหนักและ อุตสาหกรรมประกอบชิ้นส่วนขนาดใหญ่ โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ชายฝั่ง ทะเลตะวันออก ซึ่งจะเป็ศูนย์กลางนวัตกรรมทางการศึกษาและการ ฝึกอบรมเทคโนโลยีอุตสาหกรรมด้วย
- ในอนาคตบริเวณพื้นที่นี้จะเปรียบเสมือนหัวใจของประเทศในด้านการ พัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาจึงควรเน้นในเรื่องสำคัญ อาทิ
 - : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยจัดให้มีศูนย์การศึกษาและฝึกอบรม วิทยาการสมัยใหม่ ในสาขาที่เชื่อมโยงกับฐานอุตสาหกรรมและ เทคโนโลยีในพื้นที่
 - : การปรับปรุงและพัฒนาระบบชุมชนตามแนวพัฒนาหลักของพื้นที่ ชายฝั่งทะเลตะวันออก ฉะเชิงเทรา-ปราจีนบุรี
 - : การพัฒนาโครงข่ายเชื่อมโยงระหว่างแนวพัฒนาหลักกับภาคกลาง ตอนล่าง ตอนบน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(4) **พื้นที่อนุรักษ์บริเวณตะวันออก (Eastern Amenity)**

เป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลบริเวณบางส่วนของจันทบุรีและตราด ซึ่งจะมีบทบาทเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลเชิงอนุรักษ์ที่จำเป็นต้องมีการดูแลคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมอย่างเข้มงวด

(5) **พื้นที่อนุรักษ์บริเวณตะวันตก (Western Amenity)**

- เป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์และเทคโนโลยีที่รักษาสภาพแวดล้อม โดยมีบทบาทเป็นทั้งศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเขตเทคโนโลยีการศึกษาวิจัยอุตสาหกรรมรวมทั้งปิโตรเคมีและเหล็ก
- การพัฒนาจะให้ความสำคัญ อาทิ
 - : การอนุรักษ์ลุ่มน้ำ พื้นที่ป่า พื้นที่ชายฝั่งทะเล ตลอดจนการเฝ้าระวังและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างจริงจัง
 - : การส่งเสริมพัฒนาในสาขาการท่องเที่ยว การศึกษา วิจัย และอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร
 - : การพัฒนาศูนย์อุตสาหกรรมบางสะพานให้เชื่อมโยงกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกผ่านท่าเรือน้ำลึกบางสะพาน และการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่ราชบุรี เป็นต้น

(6) **พื้นที่อนุภาคใต้ตอนบน**

- เป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรและการท่องเที่ยว เป็นศูนย์กลางวิทยาการสมัยใหม่และศูนย์อุตสาหกรรมพลังงาน โดยมีกลุ่มจังหวัดภูเก็ต-กระบี่ และสุราษฎร์ธานี/นครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่หลักของการพัฒนา
- การพัฒนาจะให้ความสำคัญ อาทิ
 - : การเชื่อมโยงโครงข่ายการขนส่งที่มีประสิทธิภาพระหว่างฝั่งทะเลของทั้งสองกลุ่มจังหวัด
 - : เน้นหนักการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เพื่อลดการพึ่งพาการประมงทางทะเล
 - : ปรับปรุงพัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล เพื่อป้องกันมิให้ผลกระทบจากการพัฒนาทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(7) พื้นที่อนุภาคใต้ตอนล่าง

- เป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และอุตสาหกรรมชิ้นส่วนประกอบที่เชื่อมโยงกับมาเลเซียและอินโดนีเซียควบคู่กับการค้าเสรีตามแนวชายแดน
- การพัฒนาจะให้ความสำคัญ อาทิ
 - : ส่งเสริมให้สงขลา-หาดใหญ่เป็นศูนย์กลางการเงิน การศึกษา และการบริหารราชการของภาค
 - : การพัฒนาจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ทางด้านการพัฒนาคน การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมเกษตร เพื่อรองรับสนับสนุนโครงการพัฒนาสามเหลี่ยมเศรษฐกิจอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย

(8) พื้นที่อนุภาคตะวันออกเฉียงเหนือแนวพัฒนาเหนือ-ใต้ (Northeast Corridor)

- เป็นพื้นที่ตามแนวเชื่อมโยนครราชสีมา-ชัยภูมิ-ขอนแก่น-อุดรธานี-หนองคาย ที่มีโอกาสพัฒนาเป็นฐานการผลิตสินค้าและอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับอินโดจีน โดยผ่านประตูการค้าหนองคายและประตูส่งออกชายฝั่งทะเลตะวันออก
- การพัฒนาจะให้ความสำคัญ อาทิ
 - : การพัฒนาศูนย์กลางอุตสาหกรรมหลักของอนุภาค เช่น เขตการพัฒนาอุตสาหกรรมหลักบริเวณนครราชสีมา เขตการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรบริเวณขอนแก่น-อุดรธานี
 - : การยกระดับมาตรฐานโครงข่ายเชื่อมโยงตามแนวตะวันออก-ตะวันตกโดยเฉพาะขอนแก่น-พิษณุโลก เป็นลำดับความสำคัญแรก

(9) พื้นที่อนุภาคชายแดนตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast Border)

- เป็นพื้นที่ตอนในที่เชื่อมต่อกับแนวพัฒนาเหนือ-ใต้ของภาคและพื้นที่ชายแดนที่จะเป็นประตูเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน พื้นที่นี้จะเป็นทั้งเขตการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องและอุตสาหกรรมรับช่วงจากนครราชสีมา และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์อารยธรรมของกลุ่มอินโดจีนด้านกัมพูชาและเวียดนาม

→ การพัฒนาให้ความสำคัญ อาทิ

- : การพัฒนาเขตอุตสาหกรรมต่อเนื่องและอุตสาหกรรมรับช่วงในพื้นที่นครราชสีมา-บุรีรัมย์-สุรินทร์-อุบลราชธานี เพื่อเชื่อมโยงกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
- : การพัฒนางจรท่องเที่ยวเชื่อมโยงอุบลราชธานี-ศรีสะเกษ-คอนพะเพ็ง-ประสาธเขาพระวิหาร และนครพนม-มุกดาหาร-เมืองเว้

(10) อนุภาคเหนือตอนบน (Upper North)

→ เป็นพื้นที่ที่มีโอกาสเป็นศูนย์กลางแห่งหนึ่งของการพัฒนาอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง โดยจะเชื่อมโยงสู่จีนตอนใต้ผ่านทางประตูส่งออกเชียงราย การพัฒนาจะเป็นการอนุรักษ์พื้นที่แหล่งต้นน้ำและการจัดการลุ่มน้ำที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นควบคู่กับการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว โดยมี เชียงใหม่-ลำพูน-ลำปางเป็นศูนย์กลางของอนุภาคนี้

→ การพัฒนาให้ความสำคัญ อาทิ

- : การพัฒนาฟื้นฟูและอนุรักษ์พื้นที่แหล่งต้นน้ำและการจัดการลุ่มน้ำที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมแบบล้านนา
- : การพัฒนาเชียงใหม่-ลำพูนให้พร้อมที่จะเป็นแกนนำในการประสานความร่วมมือในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงด้านการท่องเที่ยว การผลิต การบริหารและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- : การพัฒนาแหล่งเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร โดยเฉพาะผักผลไม้เมืองหนาวในบริเวณพื้นที่สูง

(11) อนุภาคเหนือตอนล่าง (Lower North)

→ เป็นพื้นที่ที่จะเป็นฐานการผลิตด้านเกษตรกรรมพืชไร่ แหล่งอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลก โดยมีพิษณุโลกและนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางหลักของอนุภาค ทั้งด้านอุตสาหกรรม ธุรกิจการค้า และการขนส่งที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านผ่านเมืองชายแดน

→ การพัฒนาจะให้ความสำคัญ อาทิ

- : สนับสนุนการพัฒนาเชื่อมโยงประเทศไทยกับพม่าผ่านทางสุโขทัยตาก และแม่สอด โดยเฉพาะแม่สอดซึ่งเติบโตอย่างรวดเร็ว จะเป็นฐานอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีและแรงงานร่วมกันระหว่างประเทศ

4. เจือนใจและกลยุทธ์การพัฒนา

วิสัยทัศน์การพัฒนาพื้นที่ซึ่งชี้ถึงรูปแบบและบทบาทของพื้นที่แต่ละอนุภาคทั่วประเทศ จะบังเกิดผลได้นั้น จะต้องคำนึงถึงเจือนใจ กลยุทธ์การพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

4.1 การประสานดำเนินนโยบายความร่วมมือภูมิภาคนานาชาติ

ไทยจำเป็นต้องดำเนินนโยบายในเชิงสร้างสรรค์และสร้างพันธมิตร โดยยังคงต้องประสานดำเนินนโยบายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับกลุ่มภูมิภาคนานาชาติอย่างต่อเนื่องต่อไป โดย

- ➡ เน้นความร่วมมือและแข่งขันทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับการสร้างความเป็นธรรมและยั่งยืนของสังคมสิ่งแวดล้อม
- ➡ ดำเนินการขยายบทบาทความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาเพิ่มศักยภาพและคุณภาพของคนในภูมิภาคและชนบทของไทย ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

4.2 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสังคมไทย และเสริมสมรรถนะการเป็นฐานเศรษฐกิจของภูมิภาคนานาชาติ

- ➡ มุ่งเน้นให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาให้ทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ทั้งทางกาย จิตใจ สติปัญญา มีสุขภาพพลานามัยดี มีคุณธรรม มีความรู้ก้าวหน้าทันโลก อยู่ในสังคมได้สมศักดิ์ศรีและมีความสุข โดยให้ความสำคัญ อาทิ
 - ส่งเสริมให้มีการกระจายตัวของประชากรที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ของประเทศ
 - พัฒนาสติปัญญาและทักษะฝีมือแรงงานให้คนไทยทุกคนมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้นในกระบวนการผลิตและสามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

- การพัฒนาสุขภาพและพละนาถัยที่มุ่งเสริมสร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนมีสุขภาพดีถ้วนหน้าและมีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันโรค
- พัฒนาและแก้ไขปัญหาคณจนในเมืองอย่างครบวงจร โดยอาศัยการพึ่งพาตนเองของชาวชุมชน เป็นพื้นฐานการพัฒนา และมีกระบวนการเรียนรู้ในการก่อร่างสร้างตนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน
- ➡ ให้มีกระบวนการพัฒนา “แบบบูรณาการ” ที่อาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคม ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปรับปรุงและร่วมติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

4.3 การเสริมสร้างเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชุมชน

- ➡ เร่งดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเป็นการปูพื้นฐานคุณภาพของคน และเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนให้กว้างขวางเป็นระบบ
- สนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นการศึกษาอกระบบการเสริมสร้างทักษะฝีมือ การฝึกอาชีพให้สอดคล้องกับระดับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป
- สนับสนุนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ทุกรูปแบบ เน้นการใช้้นักปราชญ์จากชาวบ้านที่มีอยู่ โดยให้มีการรับรองวิทยฐานะของการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าว

4.4 การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานสมัยใหม่ระดับมาตรฐานสากลและระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

- ➡ เพื่อชั้นนำและประสานเชื่อมโยงการพัฒนาชนบทกับเมืองให้สมดุล รวมทั้งขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศนำไปสู่ความเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคทั้งด้านศูนย์กลางโทรคมนาคม ศูนย์กลางการขนส่งทางอากาศและศูนย์กลางการขนส่งทางบกในภูมิภาคต่อไป
- ➡ เร่งดำเนินการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ กลไกการบริหารจัดการ รูปแบบการบริหารจัดการผลตามความเหมาะสมของโครงการแต่ละประเภท การปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐเป็นผู้ดูแลคุ้มครองผู้ใช้บริการให้ได้รับความเป็นธรรม

4.5 การเสริมสร้างการกระจายการพัฒนาสู่ภูมิภาค

- ➡ เน้นกลยุทธ์การพัฒนาพื้นที่ตามศักยภาพในลักษณะ “กลุ่มจังหวัด” ที่มีศักยภาพทางภูมิเศรษฐกิจร่วมกัน ให้เป็นฐานรองรับการกระจายการพัฒนา และส่งทอดความเจริญสู่ชุมชนชนบท โดย
 - สนับสนุนให้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับพื้นที่ “กลุ่มจังหวัด” ที่เชื่อมโยงครอบคลุมในทุกสาขาการพัฒนา และเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน เป็น “แผนองค์รวมอย่างมีบูรณาการ” ที่มีงบประมาณรองรับ โดยใช้แผนปฏิบัติการระดับพื้นที่เป็นตัวประสานการจัดสรรงบประมาณ
- ➡ ส่งเสริมการพัฒนาชนบทโดยเน้นการเสริมสร้างโอกาสการพัฒนา สร้างอาชีพ และการมีงานทำ
 - ปรับปรุงโครงสร้างการเกษตรตามแนวทางเกษตรยั่งยืน ได้แก่เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสานและวนเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงทางด้านรายได้ ลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกร ตลอดจนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสีน้ำจืด
 - พัฒนาอุตสาหกรรมในระดับชุมชนในชนบท โดยเน้นการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและการเงินของภาคเอกชน การให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีและการลงทุนแก่อุตสาหกรรมชุมชนที่ชุมชนเป็นเจ้าของ การสนับสนุนอุตสาหกรรมชนบทและชุมชนตามพื้นที่เป็นหลัก
 - กระจายบริการทางการเงินสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสถาบันการเงินต่างๆ เปิดสาขาในภูมิภาคและชนบทมากขึ้น การปรับปรุงและขยายสินเชื่อของสถาบันการเงินของรัฐ

4.6 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเมื่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศวิทยา

- ➡ เน้นการฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรน้ำ ดิน ป่าไม้ ชายฝั่งทะเล รวมทั้งฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเมืองและชนบท โดยลดปริมาณและควบคุมการแพร่กระจายของมลพิษ

- ➡ อนุรักษ์พื้นที่แหล่งต้นน้ำของประเทศ พื้นที่ชายฝั่งทะเล รวมทั้งกำหนดแนวพื้นที่อนุรักษ์ตามแนวแม่น้ำ เพื่อป้องกันมิให้มีการรุกร้าทำลายทัศนียภาพสองฝั่งแม่น้ำ และป้องกันการระบายน้ำเสียลงแม่น้ำโดยตรง ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 35-40 ของพื้นที่ทั่วประเทศ
- ➡ บริหารจัดการทรัพยากรในระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับการมีกลไกกำกับดูแลประสานการพัฒนาทรัพยากรน้ำ จัดระบบการจัดสรรน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และรณรงค์ให้มีการใช้น้ำอย่างประหยัด
- ➡ สร้างโอกาสให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีกฎหมายรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นและดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง

4.7 การกระจายอำนาจการบริหารจัดการพัฒนา

- ➡ ต้องเร่งดำเนินการปรับกระบวนการและกลไกการบริหารจัดการพัฒนาให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสังคมโลก
 - มีการกระจายอำนาจและกระบวนการตัดสินใจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริงและมีเอกภาพ
 - ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนาทุกมิติอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบ “ประชารัฐ”
 - มีกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม เสริมสร้างกระบวนการกระจายอำนาจและเพิ่มขีดความสามารถทางการคลังสู่ท้องถิ่น
-

The map illustrates the geographical and administrative divisions of Thailand. The regions are labeled as follows:

- Upper North:** Includes provinces like Chiang Mai, Chiang Rai, and Lamphang.
- Lower North:** Includes provinces like Phayao, Phrae, and Uttaradit.
- Northeast Corridor:** A central-eastern route connecting major urban centers.
- Northeast Border:** The easternmost region, bordering Laos and Cambodia.
- Industrial Heartland:** The central region around Bangkok, including the BMA (Bangkok Metropolitan Area) and BMR (Bangkok Metropolitan Region).
- Western Amenity:** The western region, including provinces like Nakhon Phanom and Udon Thani.
- Eastern Amenity:** The eastern region, including provinces like Chanthaburi and Trat.
- Upper South:** The southern region, including provinces like Nakhon Si Thammarat and Phangnga.
- Lower South:** The southernmost region, including provinces like Yala and Pattani.

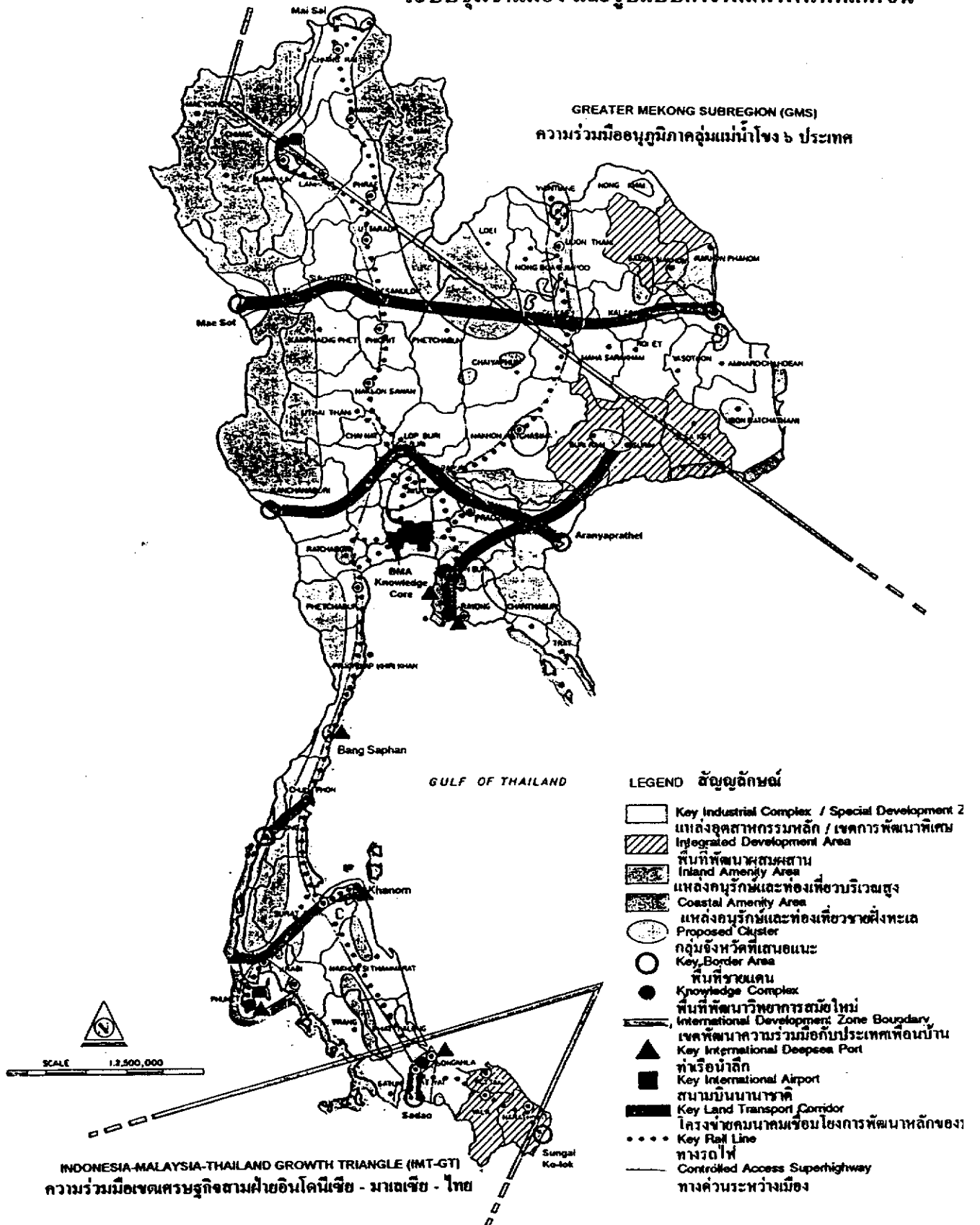
The map also shows the Gulf of Thailand to the east and a north arrow in the bottom right corner.

05.03.97

ที่มา : โครงการวางแผนเข้าโครงการพัฒนาภาค, โดยที่ปรึกษา Norconsult International A.S.

FUTURE SPATIAL DEVELOPMENT: KEY STRUCTURAL ELEMENTS

ระบบชุมชนเมือง และรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ที่เกิดขึ้น

SOURCE: "Formulation of a Spatial Development Framework for Thailand", NESDB/Norconsult International A.S.

ที่มา: โครงการวางแผนโครงสร้างภาค, โดยที่ปรึกษา Norconsult International A.S.

**วิสัยทัศน์คนไทยและสังคมไทย
ที่พึงปรารถนาในอนาคต**

จาก

**แผนพัฒนาคนและสังคม
ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8**

วิสัยทัศน์คนไทย

และสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต

การพัฒนาคนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญลำดับสูงที่จะนำไปสู่วัตถุประสงค์การพัฒนาของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 เพราะคนจะมีบทบาทที่สำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนา ผู้รับประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา ดังนั้น ในแผนพัฒนาคนและสังคมในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 จึงเสนอ “วิสัยทัศน์คนไทยและสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต” พร้อมด้วย แนวคิดการพัฒนาคนและสังคม รวมตลอดทั้ง วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาคนและสังคม โดยสรุปไว้ดังนี้

1. วิสัยทัศน์คนไทยและสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต

- 1.1 คนทุกคนมีโอกาสและความเสมอภาคที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และความสามารถ เพื่อเป็นคนที่มีสุขภาพดีมีคุณภาพ มีความสุขและมีคุณธรรม ตลอดจนมีความรู้ ความสามารถที่จะปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต
- 1.2 คนเกิดและเติบโตในครอบครัวที่มีความพร้อมและอบอุ่น มีความสามารถในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวและดำรงความเป็นครอบครัวไว้ได้ และมีหลักประกันในการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 1.3 คนอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง มีศักยภาพในการร่วมกันคิดร่วมกันทำและได้รับผลร่วมกันทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกับปัญหาของชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 1.4 สังคมมีสมรรถภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความเคารพในสิทธิมนุษยชน และเป็นสังคมที่สันติไม่มีความขัดแย้งรุนแรง และมีความรับผิดชอบร่วมกัน รวมทั้งมีการพัฒนาไปอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จนสามารถยืนอยู่บนเวทีโลกได้อย่างทัดเทียมด้วยตนเอง

- 1.5 มีระบบบริหารจัดการเพื่อแปลงแผนลงสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การปรับปรุงกระบวนการจัดทำแผน การจัดท่างบประมาณและจัดสรรทรัพยากร การประสานแผน การกำหนดเครื่องชี้วัดเพื่อใช้ในการติดตามประเมินผล รวมทั้งการกระจายอำนาจการตัดสินใจในทุกระดับแท้จริง โดยรัฐจะต้องปรับบทบาทของตนให้ทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานของภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งในด้านการให้ข้อมูล-ข่าวสาร เงินทุน สิ่งจูงใจทาง ปัญญา ตลอดจนการปรับปรุงกฎเกณฑ์และระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

2. แนวคิดการพัฒนาคคนและสังคม

เพื่อแก้ไขข้อจำกัดและจุดด้อยของการพัฒนา รวมทั้งเพื่อให้บรรลุถึง “วิสัยทัศน์คนไทย และสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต” ดังกล่าวข้างต้น ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จะต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาและสังคมใหม่ ดังนี้

- 2.1 ให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสังคม เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดในความสำเร็จของการพัฒนาสังคมและการพัฒนาอื่น ๆ ในทุก ๆ เรื่อง
- 2.2 ต้องทำการพัฒนา “แบบบูรณาการ” โดยให้ความสำคัญแก่การพัฒนาทั้งที่ “ตัวคน” และ “สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม” และมีมิติการพัฒนาที่มีความเชื่อมโยงเกื้อกูลกันในทุกสาขาอย่างสมดุล รวมทั้งจะต้องเน้นการพัฒนาใน “เชิงรุก” ควบคู่ “เชิงรับ”
- 2.3 พัฒนาโดยอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายในสังคมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปรับปรุง ร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งปรับปรุงการดำเนินงานให้ครบกระบวนการของการพัฒนา ซึ่งได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ชุมชน สื่อมวลชนและอื่น ๆ

3. วัตถุประสงค์หลักและเป้าหมายการพัฒนาคนและสังคมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

3.1 วัตถุประสงค์หลัก

วิสัยทัศน์การพัฒนาคนไทยและสังคมไทยที่กำหนดขึ้นเป็นการเสนอทิศทางการพัฒนาที่พึงปรารถนาในอนาคต แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จะเป็นก้าวสำคัญก้าวแรกที่จะนำไปสู่วิสัยทัศน์ดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงเห็นควรกำหนดวัตถุประสงค์หลักและเป้าหมายการพัฒนาคนและสังคมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ไว้ดังนี้

- (1) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคนตั้งแต่ปฐมวัยไปจนตลอดชีวิต ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความรู้ ความสามารถและมีทักษะในการประกอบอาชีพ รวมทั้งสามารถปรับตัวให้มีชีวิตที่เป็นปกติสุขในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วย
- (2) ส่งเสริมประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาเป็นพิเศษอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้มีโอกาสในการประกอบอาชีพและมั่งคั่งร่ำรวยขึ้นรวมทั้งสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี
- (3) พัฒนา “สภาพแวดล้อมของสังคม” อันได้แก่ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม ระบบความมั่นคงทางสังคม ตลอดจนระบบบริหารจัดการให้เกิดความเข้มแข็งเพียงพอที่จะพัฒนาศักยภาพของคนทั่วไปและผู้ด้อยโอกาส
- (4) เพียบพาทของภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนชุมชนและประชาชนในการบริหารจัดการ ให้เอื้อต่อการพัฒนาคนและสังคม

3.2 เป้าหมาย

การพัฒนาคนและสังคมอย่างสมบูรณ์ตามวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์หลักนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องอาศัยระยะเวลายาวจึงจะบังเกิดผล และเป็นเรื่องยากที่จะวัดผลสำเร็จของการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม เพราะการพัฒนาคนและสังคมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน มีความซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากมายและสถานการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบ

ซึ่งกันและกันตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีหลายเรื่องซึ่งไม่เคยมีการกำหนด เป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพที่ชัดเจนมาก่อน ดังนั้น ในการกำหนด เป้าหมายการพัฒนาคคนและสังคมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จึงเห็นควร กำหนดเป้าหมายไว้ 2 ลักษณะคือ

- (1) เป้าหมายรวม กำหนดให้มีการจัดทำดัชนีการพัฒนาคคนและสังคม เพื่อเป็น เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาส่วนรวม และเป็นเครื่องชี้วัดการติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์การพัฒนาแต่ละแนวทางหรือแต่ละด้านให้สมบูรณ์ต่อไป โดยมีเป้าหมายที่ดำเนินการจัดทำ ให้แล้วเสร็จในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8
- (2) เป้าหมายเฉพาะ จะปรากฏอยู่ในรายละเอียดการพัฒนาแต่ละแนวทาง ซึ่ง ประกอบด้วย เป้าหมายเชิงผลลัพธ์ และเป้าหมายเชิงกระบวนการทั้งทางด้าน ปริมาณและคุณภาพ

4. ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาและสังคม

เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์การพัฒนาและสังคมที่กำหนดไว้ข้างต้น จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาในลักษณะที่เป็น “องค์รวม” ทั้งที่ “ตัวคน” และ “สภาพแวดล้อมของสังคม หรือระบบรอบๆ ตัวคน” แบบบูรณาการ โดยมียุทธศาสตร์และแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

ยุทธศาสตร์ 1 : การพัฒนาศักยภาพของคนทั่วไป

เพื่อพัฒนาคนไทยทุกคนอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ ตั้งแต่ปฏิสนธิจนตลอดชีวิตโดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อสตรี ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีค่านิยมอันดีงาม รวมทั้งให้เป็นผู้มีสติปัญญา รู้จักคิด วิเคราะห์คิดเป็น-ทำเป็น ควบคู่กับการคิดชอบ-ทำชอบ ตลอดจนมีสุขภาพพลานามัยที่ดีทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ เพื่อให้คนมีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ตลอดจนเป็นคนที่มีเหตุผล มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คือ “คิดกว้าง มองไกล และใฝ่ก้าวหน้า” รวมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาในเชิงรุกหรือเชิงป้องกัน

สำหรับยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพคน ประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ

- (1) แนวทางการด้านประชากร
- (2) แนวทางการพัฒนาจิตใจ
- (3) แนวทางการพัฒนาสติปัญญา ทักษะฝีมือ และการมีงานทำ
- (4) แนวทางการพัฒนาสุขภาพ และพลานามัย

ยุทธศาสตร์ 2 : การพัฒนาประชากรกลุ่มด้อยโอกาส

เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ด้อยโอกาสในสังคมทั้งทางด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญาให้สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างสมศักดิ์ศรี สามารถพึ่งตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมมากยิ่งขึ้น โดยจะเน้นการพัฒนาเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก เด็กยากจนที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาต่อ สตรี ที่ตกเป็นเหยื่อธุรกิจทางเพศและสตรีที่ถูกเลือกปฏิบัติ คนพิการ ผู้สูงอายุที่ยากจน

ยุทธศาสตร์ 3 : การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน

เพื่อพัฒนาปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ให้เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพคนและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม เพื่อเป็นหลักประกันให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองซึ่งจะมีส่วนช่วยเหลือสมาชิกและพิทักษ์รักษาศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนและสังคมจากวัฒนธรรมวัตถุนิยมไปสู่สังคมแห่งเหตุผลบนรากฐานของการรู้จักตัวเองและพึ่งตนเอง รวมทั้งมีจิตสำนึกด้านการประหยัดและอดออม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยภายใต้วัฒนธรรมที่หลากหลาย มีการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองและการเสริมสร้างประชาธิปไตย ตลอดจนการปรับปรุงระบบบริหารจัดการด้านต่างๆ เพื่อเสริมสร้างโอกาสให้คนพัฒนาตัวเอง ควบคู่กับให้คนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น

สำหรับยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน ประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ

- (1) แนวทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา
- (2) แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน
- (3) แนวทางการพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคม
- (4) แนวทางการบริหารจัดการแผนพัฒนาคนและสังคมให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติ

การพัฒนาในอนาคต
ทิศทางและความคาดหวังในการพัฒนาสังคมไทย

จาก

รายงานของประเทศไทย
เสนอโดยรัฐบาลไทย
ในการประชุมสุดยอดด้านการพัฒนาสังคม
ณ กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก
6-12 มีนาคม 2538

การพัฒนาในอนาคต

ทิศทางและความคาดหวังในการพัฒนาสังคมไทย

การพัฒนาสังคมของประเทศได้รับความสำเร็จหลายด้าน ขณะเดียวกันก็มีสิ่งท้าทายใหม่ๆ เกิดขึ้นควบคู่กันไปกับกระบวนการพัฒนา จึงมีข้อสรุปเป็นแนวทางการฟื้นฟูแก้ไขต่างๆ ที่จะดำเนินการในอนาคต ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

สรุปทั่วไป

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษาและการรู้หนังสือ ด้านสาธารณสุขและอนามัย และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นประเด็นสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาลได้ให้ความสนใจในการพัฒนาด้านนี้อย่างเพียงพอ โดยดำเนินการโครงการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ

รัฐบาลตระหนักดีว่าความสำเร็จในการพัฒนาประเทศขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจและทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ ในขณะที่ทรัพยากรทางการเงินการคลังมีอยู่จำกัด จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเต็มที่ นับว่าโชคดีที่ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาที่นโยบายและแผนงานต่างๆ ของรัฐส่งผลให้มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในอัตราสูง และมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กันไป อาจส่งผลให้ประเทศไทยจะปรับเปลี่ยนจากประเทศกำลังพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ โดยไม่มีอุปสรรคมากนัก ปัญหาในปัจจุบันคือ การแก้ไขปัญหาการพัฒนาประเทศในประเด็นที่ยังค้างค้ำอยู่ในด้านความต้องการและประเด็นที่สำคัญต่างๆ ขณะเดียวกันก็ต้องเตรียมนโยบายและแผนเศรษฐกิจใหม่ ในการแก้ปัญหาทางสังคมที่จะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมและประเด็นสำคัญเหล่านั้นจะได้กล่าว ดังต่อไปนี้

ความยากจน

ความยากจนเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งในประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศอุตสาหกรรม การวางแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยและผลสำเร็จที่ได้รับจากการพัฒนานั้น ทำให้สัดส่วนความยากจนของประชากรโดยรวมลดลงมาก แต่สำหรับคนบางกลุ่ม ปัญหาความยากจนยังคงเป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งสภาพปัญหานี้ก็เกิดขึ้นในทุกประเทศ สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากการที่ความมั่งคั่งนั้นมีแนวโน้มจะอยู่ตามตัวเมืองที่เศรษฐกิจเจริญเติบโต มีโอกาสเหมาะสมและมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคมากกว่า อาชีพของผู้คนส่วนใหญ่เป็นอาชีพเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยต่อคนจึงอยู่ในอัตราต่ำ รวมทั้งมีคนยากจนอยู่เป็นจำนวนมาก

สำหรับประเทศไทยแล้วความยากจนมักจะอยู่ในชนบทเสียเป็นส่วนใหญ่ เมืองใหญ่ๆ เช่น กรุงเทพมหานครจึงเป็นเสมือนแม่เหล็กที่ดึงดูดให้คนในชนบทหลั่งไหลเข้ามาแสวงหางานและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าในหมู่บ้านเกิดของตน ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นทั่วไปทั้งในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งบ่อยครั้งได้ส่งผลให้เกิดการแบ่งคนเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย อีกทั้งยังเพิ่มความบีบคั้นและกดดันทางสังคมมากขึ้น เช่น สภาพที่อยู่อาศัย การเกิดแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยซึ่งมักจะนำไปสู่ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในเมือง การย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้าสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง ยังส่งผลเสียต่อชุมชนบ้านเกิดของผู้ที่ย้ายถิ่นฐานเองในด้านการพัฒนาสถาบันครอบครัวและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

ดังนั้น การบรรเทาความยากจนจึงเป็นกุญแจสำคัญ คำที่ใช้ ณ ที่นี้คือ “การบรรเทาความยากจน” ซึ่งมีความสำคัญ เพราะเหตุว่าไม่มีประเทศใดในโลกไม่ว่าจะเป็นประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศอุตสาหกรรมจะสามารถ “ขจัด” ความยากจนออกไปได้หมด “การขจัดความยากจน” จึงเป็นอุดมการณ์ในการพัฒนาที่นิยมใช้กันแพร่หลาย แต่ในความเป็นจริงจะไม่มีนโยบายที่เฉียบขาดใดๆ ที่สามารถกำหนดเวลาในการส่งผลเพื่อ “ขจัดความยากจน” โดยเฉพาะสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีทรัพยากรการเงินการคลังและทรัพยากรมนุษย์ในจำนวนจำกัด ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลไทยตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องบรรเทาปัญหาความยากจนอย่างจริงจังเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ และได้ดำเนินการไปแล้ว ดังจะเห็นได้ว่านโยบายบรรเทาความยากจนนี้มีบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 5 และต่อเนื่องมาจนถึงฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) จากการที่ภาครัฐมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับภาคเอกชน จึงมีการเน้นด้านการพัฒนาชนบท และดำเนินการเพื่อให้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานต่างๆ เช่น โอกาสทางการศึกษา บริการสาธารณสุข การมีงานทำ และการสร้างรายได้ ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะตอบสนองความต้องการ

พื้นฐานได้ครบถ้วน เนื่องจากมาตรฐานต่างๆ จะเปลี่ยนไปตามกาลเวลาตามสภาพที่ประเทศได้พัฒนาไป กล่าวสั้นๆ คือ เมื่อความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้ว จะมีความต้องการใหม่ๆ เกิดขึ้นมาอีก ตัวอย่างที่ชัดเจนประการหนึ่งก็คือ บริการสาธารณสุข เมื่อก่อนความต้องการพื้นฐานคือ การจัดให้มีบริการและบุคลากรทางด้านสาธารณสุข และขณะนี้ก็มีบริการแบบนี้จัดขึ้นในทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทยแล้ว แต่ขณะนี้ความต้องการพื้นฐานก็ได้เปลี่ยนมาเป็น “คุณภาพ” ของการบริการ อย่างไรก็ตามเราไม่ควรมองในแง่ลบว่ารัฐไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วเท่าที่เราต้องการ ในกรณีเช่นนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศชาติมีความสามารถในการแก้ปัญหาความต้องการด้านพื้นฐานที่ละชั้น เช่น บริการสาธารณสุข และก้าวต่อไปจะพิจารณาถึงการดำเนินการให้ดีขึ้นและเป็นประเด็นนโยบายสำคัญของรัฐในการวางแผนงานเพื่อดำเนินการในอนาคต หากเมื่อรัฐบาลยุติดำเนินการตอบสนองความต้องการใหม่ๆ เหล่านี้แล้วเท่านั้น เราจึงควรพิจารณาถึงขีดความสามารถของรัฐในแง่ลบ กล่าวได้ว่าที่ผ่านมาอย่างน้อยรัฐบาลก็ได้ดำเนินการตลอดมาในการบรรเทาปัญหาความยากจน และปัญหาด้านสาธารณสุขก็ได้มีการดำเนินการมาเป็นระยะเวลานาน เพื่อแก้ปัญหาหลักๆ ที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาสังคม และรัฐบาลก็ยังมียุทธศาสตร์ดำเนินการต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ภายใต้การบริหารของรัฐบาลชุดปัจจุบัน การปฏิรูปที่ดินเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้แก้ปัญหาความยากจนและผลพวงต่างๆ ของความยากจนนั้น มีเป้าหมายในการจัดสรรที่ดินแก่ผู้ที่เดือดร้อน รวมทั้งการเปลี่ยนสภาพของที่ดินที่ใช้การไม่ได้แล้วเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยทั่วไป มีการเพิ่มวงเงินคำรึกษาพยาบาลช่วยเหลือคนยากจนในสังคม โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการกระจายอำนาจการจัดการและกระจายทรัพยากรไปยังชนบท ทั้งนี้เพื่อให้ชาวชนบทได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการและประเมินผลโครงการที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของเขาเอง ในแผนการบรรเทาปัญหาความยากจนนี้ยังรวมถึงการเสริมสร้างรายได้ การสร้างงานใหม่ๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่นอกเขตกรุงเทพมหานคร

กระนั้นก็ตาม เมื่อประเทศพัฒนาไปก็มีปัญหาท้าทายใหม่ๆ เกิดขึ้น ในอดีตเราประสบปัญหาความยากจนแร้นแค้น แต่ปัจจุบันกลับกลายเป็นปัญหาด้านความแตกต่างระหว่างรายได้ และรัฐบาลได้ให้ความสนใจแก้ไขอย่างจริงจังเพื่อลดช่องว่างระหว่างกลุ่มประชากรที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่างกัน และช่วยลดความช่องว่างความแตกต่างของรายได้ รัฐบาลได้ดำเนินการโดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การจัดเก็บภาษีในอัตราต่างกันหลายรูปแบบ ทั้งนี้เพื่อควบคุมสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อแก้ไขสภาพความไม่สมดุลของการกระจายประชากรและแหล่งจ้างงาน (อันจะส่งผลให้มีการย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้าสู่เมืองอย่างมากมาย) รัฐบาลได้พยายาม

ส่งเสริมให้มีการก่อตั้งอุตสาหกรรมนอกเขตกรุงเทพมหานคร โดยกระจายไปยังเขตเศรษฐกิจต่าง ๆ มากขึ้น จึงมีใช้เพียงจะช่วยแก้ปัญหาการย้ายถิ่นเท่านั้น แต่เป็นการเพิ่มโอกาสการจ้างงานให้แก่คนในชนบท ช่วยลดปัญหาการแตกแยกในครอบครัวที่เป็นผลมาจากความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เมื่อมองไกลออกไปในอนาคตและพิจารณาถึงความต้องการทางแรงงานในประเทศที่เปลี่ยนไป รัฐบาลได้เน้นให้เด็ก ๆ มีโอกาสเรียนต่อถึงระดับมัธยมศึกษาเพื่อเตรียมแรงงานให้พร้อมสำหรับการทำงานในภาคอุตสาหกรรมได้อย่างเต็มที่ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อปัญหาสภาพแวดล้อมด้วยเช่นกัน ในระยะที่ผ่านมาได้มีการกำหนดนโยบายและแผนการปรับปรุงพื้นที่ที่มีสภาพตดถอยเสื่อมโทรม และพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะได้รับการบุกรุกทำลายจากมนุษย์ให้ดีขึ้น

จะเห็นได้ว่า ในความพยายามต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนี้ และที่จะได้กล่าวต่อไป รัฐบาลไม่ได้พึงพอใจแต่เพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่สำคัญ ๆ เท่านั้น แต่ได้พยายามประเมินสภาพปัญหาต่าง ๆ และดำเนินการแก้ไขภายใต้เงื่อนไขและขีดความสามารถที่มีอยู่ การพัฒนาต่าง ๆ จะค่อยเป็นค่อยไป เพราะการพัฒนาอย่างรวดเร็วนั้น ความเป็นจริงแล้วในทุกประเทศมีเพียงน้อยครั้งที่จะเกิดผลดี ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่า การพัฒนาทางสังคมอย่างรวดเร็วนั้น อาจกลายเป็นผลเสียได้หากมิได้พิจารณาถึงสภาพเงื่อนไขทั้งหมดอย่างรอบคอบ การพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้ดำเนินไปเรื่อย ๆ เมื่อประเทศไทยได้ก้าวหน้ามาถึงขั้นนี้แล้ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และหากจะใช้สิ่งนี้เป็นเครื่องชี้วัดเพื่อการวางนโยบายต่อไปอนาคตของประเทศชาติจะรุ่งเรืองสดใสแน่นอน

การจ้างงานที่มีคุณภาพและการขยายโอกาส

รัฐบาลพิจารณาว่า อุปสรรคการว่างงานมีส่วนเชื่อมโยงไปสู่ความยากจนได้ประการแรกไม่มีแรงงานล้นตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคอุตสาหกรรมที่ต้องการแรงงานที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าในอดีตที่ผ่านมา กระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้น จะมีความต้องการแรงงานฝีมือและแรงงานกึ่งฝีมือมาก ซึ่งปัจจุบันยังขาดแคลนอยู่ ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่การพัฒนาอุตสาหกรรมได้ก้าวล้ำหน้าไปกว่าการพัฒนาการศึกษามาก ซึ่งปัญหานี้มิได้เกิดขึ้นเพียง แต่ในประเทศไทย แต่เกิดขึ้นในประเทศอื่นๆ ทั้งที่พัฒนาแล้วและประเทศอุตสาหกรรม ภาวะเช่นนี้เน้นให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการให้โอกาสในการเสริมการศึกษาและฝึกอบรม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการแรงงานคุณภาพที่ยังวันยิ่งมากขึ้น นอกจากการเพิ่มอัตราการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาดังที่ได้กล่าวแล้ว รัฐบาลไทยยังมีมาตรการเพิ่มโอกาสการศึกษานอกโรงเรียนและ

การศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการฝึกอบรมระหว่างทำงานเพื่อยกระดับความสามารถของแรงงาน

ประการที่สอง การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยกำลังก้าวไปสู่การผลิตระดับเทคโนโลยีชั้นกลางและชั้นสูง ซึ่งต้องการใช้แรงงานคนน้อยลงในอนาคต สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบของอุตสาหกรรมได้เปลี่ยนไปจากอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานคนเป็นหลักมาเป็นระบบที่อาศัยการลงทุนและเทคโนโลยีเป็นหลัก เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีคำถามที่น่าสนใจเกิดขึ้น คือ จะทำอย่างไรกับแรงงานไทยที่มีจำนวนมากอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ยิ่งไปกว่านั้น ความต้องการแรงงานจะมีน้อยลง รวมทั้งภาวะการว่างงานจะเพิ่มขึ้นอีกด้วย สิ่งที่รัฐบาลพยายามดำเนินการแก้ไขก็คือการปรับความสมดุลระหว่างอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานคนกับอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีเป็นหลักให้เหมาะสมสอดคล้องกัน

สิ่งที่ขัดแย้งกันอยู่ในการพัฒนาประเทศก็คือ การที่ภาคอุตสาหกรรมมีผลผลิตสูงกว่าภาคเกษตร ทั้ง ๆ ที่แรงงานส่วนใหญ่ของไทยเป็นเกษตรกร เรื่องนี้เกิดขึ้นในประเทศอื่นเช่นกัน รัฐบาลกำลังพยายามแก้ไขปัญหาคความแตกต่างนี้โดยการจัดส่งเสริมรายได้ให้มืออาชีพเสริมรวมทั้งอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง ส่งเสริมการประกอบอาชีพส่วนตัว โดยมีวัตถุประสงค์ในการยกระดับผลผลิตและสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นอีกยุทธวิธีหนึ่งที่จะช่วยเสริมเพิ่มดุลความต้องการแรงงานและช่วยเหลือ ผู้ที่ไม่สามารถเข้าไปประกอบอาชีพในอุตสาหกรรมซึ่งใช้เทคโนโลยีเป็นหลัก

แม้ว่าจะมีกฎหมายอยู่หลายฉบับ รวมทั้งมีนโยบายกำหนดให้มีการคุ้มครองทางสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมายหลัก ๆ เช่น สตรี เด็ก และคนพิการ แต่บุคคลเหล่านี้ก็ยังไม่ได้รับโอกาสการจ้างงานอย่างเต็มที่และบทเรียนจากประเทศต่าง ๆ ชี้ให้เห็นแล้วว่า เพียงกฎหมายและนโยบายเท่านั้นยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการจ้างงานสำหรับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้ รัฐบาลไทยจึงได้พิจารณาเปลี่ยนจากจะทำอะไร เป็นจะทำอย่างไรในเรื่องนี้ ในเบื้องต้นจึงไม่มีการดำเนินการดูแลให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำ การให้ตัวบทกฎหมายมีการบังคับใช้ ดูแลด้านคุณภาพของบุคลากรที่มีหน้าที่ดำเนินการตามตัวบทกฎหมาย รวมทั้งการรณรงค์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการถือใช้กฎหมายดังกล่าว ซึ่งไม่เพียงแต่การให้การศึกษากลุ่มเป้าหมายและบรรดานายจ้างเกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิทางสังคมเท่านั้น แต่ยังต้องให้การศึกษาและเสริมพลังของสาธารณชนทั่วไป และบรรดาผู้ที่เป็แกนหลัก (เช่น บรรดาผู้นำชุมชนต่าง ๆ) ซึ่งจะเป็ผู้ช่วยดูแลให้มีการดำเนินการตามตัวบทกฎหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้

การประกันสังคมที่รัฐบาลกำหนดไว้เพื่อลูกจ้างนั้นยังมีขอบข่ายครอบคลุมไม่เพียงพอ ซึ่งไม่เพียงแต่ประเทศไทยเท่านั้น แม้แต่ประเทศอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ก็ประสบปัญหาการประกันสังคมด้วย ซึ่งให้เห็นว่าการแก้ปัญหานี้มิใช่เรื่องง่าย ปัจจุบัน กฎหมายด้านการประกันสังคมในประเทศไทยเป็นการคุ้มครองลักษณะงานแบบมีนายจ้าง-ลูกจ้างเป็นส่วนใหญ่ (ต่อไปจะได้ขยายออกไปยังผู้ประกอบการอาชีพส่วนตัว) แต่จากข้อจำกัดต่างๆ จึงทำให้ไม่สามารถขยายความคุ้มครองไปยังกลุ่มอื่นๆ ได้ อย่างไรก็ตาม ได้มีงบประมาณสนับสนุนช่วยเหลือครอบครัวผู้สูงอายุที่มีความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการล่มสลาย และรัฐบาลยังได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุและกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ อีกด้วย แต่เนื่องจากเรื่องเหล่านี้มีความสลับซับซ้อน รัฐบาลจึงตระหนักดีว่าการดำเนินการด้านสวัสดิการสังคมนี้ จะมีการช่วยเหลือป้องกันจากภาครัฐเพียงด้านเดียวย่อมไม่เป็นการเพียงพอ จำเป็นต้องจัดให้มีสิ่งอื่นๆ มาเสริมด้วย เช่น การศึกษา การฝึกอบรม สินเชื่อ แรงงาน เทคโนโลยี ทักษะด้านการตลาด การจัดตั้งสหกรณ์ เพื่อเสริมรายได้และการมีส่วนร่วมในการช่วยตนเองของชาวบ้าน

โดยสรุปแล้ว ในปัจจุบันรัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ และได้ใช้ยุทธวิธีต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้รวมถึงการขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี เพื่อปรับปรุงคุณภาพแรงงานและป้องกันมิให้เด็ก ๆ ต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนเวลาอันสมควร ได้จัดให้มีการอบรมการฝึกอาชีพและกิจกรรมอาชีพในโครงการส่งเสริมการจ้างงานเพิ่มขึ้น ทั้งในชนบทและในเมือง มีการดำเนินการด้านกฎหมายเพื่อช่วยป้องกันการกดขี่เอารัดเอาเปรียบแรงงาน ขณะนี้กำลังมีการร่างกฎหมายใหม่เพื่อให้สามารถป้องกัน คุ้มครองสตรีและเด็กได้มากขึ้น รวมทั้งร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี และการเพิ่มอายุขั้นต่ำของการจ้างงานจาก 13 ปี เป็น 14 ปี หรือสูงกว่านั้น จะมีการขยายการคุ้มครองของพระราชบัญญัติประกันสังคมเพื่อคุ้มครองกลุ่มอื่นๆ อีก มีนโยบายที่จะช่วยให้การจ้างคนต่างชาติเข้ามาทำงานได้ง่ายขึ้นในช่วงที่ขาดแคลนแรงงานในประเทศ ด้วยมาตรการเหล่านี้ รัฐบาลไทยมีวัตถุประสงค์ 2 ด้านคู่กัน คือ การส่งเสริมให้การพัฒนาประเทศดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาประชากรให้เป็นพลเมืองที่ดี ทั้งเพื่อตัวเขาเองและประเทศชาติในอนาคต

การบูรณาการทางสังคม

มีกลุ่มบุคคลและชุมชนหลายแห่งที่อาจจะเป็นผู้ที่ไม่ได้รับผลพวงจากการพัฒนาของประเทศ ซึ่งได้แก่คนจนในชนบทและในเมือง คนที่ได้รับผลกระทบจากการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม สถาบันครอบครัวที่อ่อนแอ สตรี เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยโรคเอดส์ และชนกลุ่มน้อย รัฐบาลไทยตระหนักดีว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมจะส่งผลกระทบต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าว และได้พยายามวางแผนแก้ไขปัญหาดังกล่าวของเขาต่อไป ความริเริ่มสำคัญประการหนึ่งซึ่งจะส่งผลดีในระยะยาวได้แก่ ความพยายามกระจายอำนาจการปกครองและทรัพยากรต่างๆ ไปยังชนบท เพื่อให้ชาวชนบทได้เข้ามารับผลประโยชน์ของการพัฒนาประเทศด้วย มีการจัดการให้สินเชื่อสำหรับชุมชนชนบทควบคู่ไปกับโครงการจ้างงานต่างๆ มีการบริการด้านที่อยู่อาศัยราคาถูกสำหรับคนจนเมืองมากขึ้น ให้บริการสาธารณสุข การจ้างงานและบริการทางการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเขา รวมทั้งการให้โอกาสประกอบอาชีพ มีการดำเนินการแก้ไขภาวะเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม โดยการวางแผนใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน โดยใช้หลักการมุ่งเน้นแบบหลักการตลาดที่ว่า “ผู้ใช้เป็นคนจ่าย” มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้ป้องกันและรักษาสภาพเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม

รัฐบาลไทยได้เร่งรัดการดำเนินนโยบายทางกฎหมายหลายด้านเพื่อให้ความช่วยเหลือและคุ้มครอง สถาบันครอบครัว สตรี และเด็ก แต่เรื่องนี้ไม่สามารถดำเนินการได้ง่ายนักเนื่องจากสภาพเงื่อนไขที่สลับซับซ้อน รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างครอบครัวไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 รัฐบาลมีนโยบายเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รมว.ศ.ให้ทั้งพ่อและแม่มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูลูกอย่างเสมอภาคกัน และได้จัดโครงการต่างๆ หลายโครงการเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว

ประเด็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุนับว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายใหม่สำหรับสังคมไทย ตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ครอบครัวจะเป็นผู้ดูแลพ่อแม่ผู้สูงอายุ ปัจจุบันมีสัญญาณให้เห็นว่าครอบครัวจำนวนหนึ่งไม่สามารถดำเนินการดังกล่าวได้ต่อไป จากการที่ครอบครัวไม่สามารถให้การดูแลผู้สูงอายุได้อย่างปลอดภัยเพียงพอเอง รัฐบาลจึงเตรียมจัดทำโครงการเฉพาะรวมทั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อให้บริการสวัสดิการสังคมครอบคลุมถึงผู้สูงอายุในอนาคต

เช่นเดียวกัน รัฐบาลได้ออกกฎหมายและกำหนดนโยบายช่วยเหลือคนพิการ ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์อันมีค่าเช่นเดียวกัน เช่น มีการจัดระบบการศึกษาพิเศษแก่บุคคลเหล่านี้ เมื่อไม่นานมานี้เองได้มีการจัดทำทะเบียนคนพิการทั่วประเทศเพื่อดูแลให้ทุกคนได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองจากบริการที่รัฐจัดให้

สำหรับผู้ติดเชื้อเอดส์และผู้ป่วยเอดส์นั้น เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า มีผู้ป่วยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากมาย ทั้งในประเทศและทั่วโลก และเรื่องนี้ได้กลายเป็นปัญหาสำคัญของโลก โรคระบาดร้ายแรงนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากรูปแบบพฤติกรรมที่นำไปสู่การแพร่กระจายของเชื้อไวรัส ประเทศไทยจึงไม่มีการป้องกันอย่างแข็งขันและจัดทำโครงการควบคุมการแพร่กระจายของโรค แผนระดับชาติด้านเอดส์นี้ มีการดำเนินการที่สอดคล้องกับอารยประเทศ ซึ่งใช้วิธีดำเนินการในเชิงมนุษยธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตัวอย่างเช่น การห้ามมิให้มีการตรวจเลือดเพื่อค้นหาโรคเอดส์โดยไม่ได้รับคำยินยอมจากคนไข้ และห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้ติดเชื้อ HIV และผู้ป่วยเอดส์ เป็นต้น

ท้ายสุดนี้ แม้ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชนเชื้อสายเดียวกัน มีชนกลุ่มน้อยอยู่จำนวนหนึ่งที่เข้ามาอยู่ในกระบวนการพัฒนาประเทศด้วย ซึ่งได้แก่ ชาวไทยภูเขาในภาคเหนือและชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ของประเทศ รัฐบาลมีความเชื่อมั่นว่า คนไทยทุกเชื้อสายมีความสำคัญและมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน รวมทั้งเสรีภาพในการนับถือศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี รัฐบาลจึงเลือกที่จะดำเนินนโยบายสายกลาง เพื่อบูรณาการต่างๆ และตอบสนองความต้องการของชนกลุ่มน้อย ซึ่งเป็นตัวแทนของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ปัจจุบันประเทศไทยเป็นหนึ่งในจำนวนไม่กี่ประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างน่าพึงพอใจในเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน เช่นเรื่องนี้

ทิศทางการพัฒนาในอนาคต

โดยสรุปแล้วเศรษฐกิจการเงินการคลังของประเทศมีการขยายตัวเป็นที่น่าพอใจ นับแต่ปี 2529 เป็นต้นมา และการพัฒนาทางสังคมของประเทศก็ดำเนินไปพอสมควร วัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 จึงเป็นการรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไว้ ลดความยากจน พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย

นอกจากจะประสบความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ประเทศไทยก็ประสบอุปสรรคปัญหา และสิ่งท้าทายต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ทั้งหลาย ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ เกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว สืบเนื่องจากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยกำลังปรับตัวให้ก้าวไปสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างมั่นคง อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึง ประเทศโดยรวม การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมจะเปรียบเสมือนสองด้านของเหรียญ ซึ่ง จะต้องดำเนินควบคู่กันไปเพื่อให้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง สำหรับประเทศไทยเมื่อ พิจารณาถึงความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจแล้ว ทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตจะ มุ่งนโยบายและโครงการพัฒนาทางสังคมเป็นหลัก รัฐบาลตระหนักถึงข้อจำกัดและปัญหาที่ยัง คงมีอยู่ รวมทั้งอุปสรรคและปัญหาทางด้านสังคมที่จะเกิดขึ้นใหม่ และได้ดำเนินการอย่าง แข็งขันในการกำหนดนโยบายและมาตรการการพัฒนาสังคมเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้นต่อไปนี้จะ เป็นการสรุปประเด็นการพัฒนาสำคัญ ๆ ที่จำต้องดำเนินการเป็นอันดับแรกสำหรับการพัฒนา ในอนาคต วัตถุประสงค์แต่ละเรื่องจะได้มีการกำหนดโครงการพิเศษนำสู่การปฏิบัติที่จะเป็น ผลสำเร็จอย่างจริงจังต่อไป

โอกาสและความท้าทายของการจัดลำดับความสำคัญในประเด็นต่าง ๆ

ความสำเร็จของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจนั้น จำเป็นต้องพิจารณาจัดลำดับความสำคัญ ประเด็นที่จะแก้ไขปัญหาดังที่ได้กล่าวแล้ว และการที่ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการ พัฒนาสังคมนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะรัฐบาลไทยได้พยายามคิดไวล่วงหน้าเสมอ และแสวงหา ข้อเสนอแนะทั้งมาตรการแก้ไขไวล่วงหน้า สำหรับการจัดลำดับความสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาประเทศ ปัจจุบันรัฐบาลยังดำเนินการต่อไป ประเด็นสำคัญ ๆ ที่แก้ไขนั้นจะได้ กล่าวถึงดังต่อไปนี้

➡ การบรรเทาความยากจน

มีการดำเนินยุทธวิธีเพื่อต่อสู้กับความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในระดับชาติและใน ระดับท้องถิ่นยุทธวิธีนี้เรียกร้องให้มีการบรรเทาและขจัดความยากจนในชนบทและใน ชุมชนแออัดต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเป็นธรรมใน สังคมให้มากขึ้น เพื่อให้ทุกคนได้ประโยชน์จากความมั่งคั่งและทรัพยากรของประเทศ อย่างเสมอภาคกัน

มุ่งกระจายอำนาจการบริหารจัดการและทรัพยากรต่าง ๆ สู່ท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทให้ได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการริเริ่มและดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเต็มที่

ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนยากจนและส่งเสริมกิจกรรมสร้างรายได้ให้มากขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้อยู่ในท้องถิ่นได้มีเครื่องมือทางด้านสังคมและเศรษฐกิจในการใช้ชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตน ไม่ต้องถูกกดดันให้ย้ายถิ่นฐานไปทำมาหากินในท้องถิ่นอื่น

ปฏิรูปฐานการจัดเก็บภาษีอากรเพื่อให้การกระจายรายได้สามารถดำเนินการได้ง่ายขึ้น และสามารถจัดสรรทรัพยากรไปช่วยผู้ที่มีความเดือดร้อน

ส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่เดือดร้อน โดยการสนับสนุนการประกอบอาชีพอย่างเพียงพอ

เร่งให้โอกาสการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา รวมทั้งการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งรวมถึงการจัดให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่ต้องการและจัดงบประมาณสนับสนุนครอบครัวยากจนให้สามารถส่งบุตรทั้งชายและหญิงเข้ารับการศึกษได้

ปรับปรุงการดำเนินการแผนอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้นุรักษ์ทำลายสิ่งแวดล้อมรับผิดชอบให้มากขึ้น ทั้งนี้รวมทั้งการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีให้มากขึ้น

ดำเนินมาตรการลดช่องว่างความแตกต่างระหว่างพื้นที่เมืองและชนบทอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถทำได้ในระดับหนึ่งคือ การจัดสิ่งจูงใจสำหรับการอุตสาหกรรมชนบท เช่น อุตสาหกรรมขนาดเล็ก และขนาดกลางในชนบท ส่งเสริมโอกาสการประกอบกิจการส่วนตัวโดยให้มีการฝึกอบรม การฝึกอาชีพ บริการสินเชื่อและเทคโนโลยี รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์เพื่อจำหน่ายผลิตผลและเสริมสร้างรายได้

เร่งปฏิรูปที่ดินเพื่อจัดสรรที่ดินแก่ผู้ทีเดือดร้อน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความโปร่งใสและการดูแลให้ขั้นตอนการดำเนินการเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมเรียบร้อย การป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากการปฏิรูปที่ดิน จำเป็นต้องสร้างสิ่งจูงใจในการพัฒนาสังคม ซึ่งแตกต่างจากสิ่งจูงใจทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนามนุษย์

สิ่งเหล่านี้อาจทำได้โดยการยกเว้นภาษี หรือให้สิทธิพิเศษอื่น ๆ ที่เหมาะสมแก่หน่วยงาน เอกชนและองค์การชุมชนที่ดำเนินงานในด้านการพัฒนาสังคม

เพิ่มการจัดสรรงบประมาณสำหรับการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบรรเทา ความยากจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และการดูแลติดตามให้มีการบริหาร งบประมาณท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาสังคมให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

➡ การขยายการจ้างงานอย่างมีคุณภาพ

กำหนดให้การพัฒนามนุษย์เป็นเป้าหมายกลางของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ

เนื่องจากการมีงานทำมีส่วนเสริมสร้างศักดิ์ศรีและการเคารพตนเองของประชาชนทั้ง มวล จำเป็นที่จะต้องประสานดูแลระหว่างอุตสาหกรรมที่ใช้ฝีมือแรงงาน และ/หรือการสร้าง งานกับอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้เพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานและการทำงาน เท่ำระดับ

จัดทำเลือกสำหรับการมีงานทำให้มากขึ้นสำหรับภาคเกษตรกรรมในชนบท เพื่อให้ผู้ที่ ทำงานเกษตรกรรมสามารถมีรายได้เสริมมากขึ้น

ให้ความสำคัญและสิ่งจูงใจแก่อุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง รวมทั้งการ ประกอบอาชีพส่วนตัวมากขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือทางสังคมและเศรษฐกิจในการสร้าง งานและการสร้างรายได้ในพื้นที่ด้อยพัฒนา

สนับสนุนบทบาทของการทำงานนอกระบบ โดยจัดหาการมีงานทำที่มีคุณภาพและขยาย ขอบเขตนโยบายและกฎหมายให้คุ้มครองถึงด้วย อีกด้านหนึ่งจะเป็นการให้สิ่งจูงใจแก่ แรงงานนอกระบบสำหรับโอกาสการศึกษาและฝึกฝนการเข้าถึงบริการสินเชื่อและ เทคโนโลยีต่างๆ การบริหารการจัดการ การตลาด การลดหย่อนด้านภาษีอากร และการ เสริมสร้างศักยภาพให้กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในภาคเอกชน ขณะเดียวกันก็หมายถึง การขยายขอบเขตการคุ้มครองของกฎหมาย เพื่อให้มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ ปลอดภัยมีมาตรฐานและป้องกันการเอารัดเอาเปรียบด้านแรงงาน

ปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับการเอารัดเอาเปรียบสตรี เด็ก และ แรงงานย้ายถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ โดยการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของ บุคลากรที่มีหน้าที่ดำเนินการทางกฎหมายและด้วยการเสริมสร้างศักยภาพของเครือข่าย ในชุมชน

ดำเนินการจัดให้ผลประโยชน์เต็มที่และรวดเร็วตามพระราชบัญญัติสวัสดิการสังคม ฉบับปัจจุบันและขยายการคุ้มครองไปยังผู้ที่อยู่นอกขอบข่ายงานนี้ด้วย ซึ่งได้แก่ คนที่ มิได้รับการคุ้มครองในระบบนายจ้าง-ลูกจ้างครอบครัวที่เดือดร้อน ผู้สูงอายุ และ คนพิการ เป็นต้น

ส่งเสริมการประสานร่วมมือกันระหว่างภาคธุรกิจต่าง ๆ ในการขยายโอกาสการมีงานทำ โดยให้กลุ่มที่มีทักษะน้อยได้มีโอกาสมีงานทำมากขึ้นและเคารพสิทธิของคนโดยรักษา มาตรฐานการดำเนินการที่เป็นสากล

➡ การบูรณาการสังคม

สร้างเสริมให้มีการบูรณาการสังคมให้มากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่ม ด้อยโอกาสต่าง ๆ ให้ได้มีโอกาสเข้าถึงกระบวนการพัฒนาประเทศและได้มีส่วนรับผล จากการพัฒนานั้น

ใช้วิธีการกระจายอำนาจเพื่อช่วยเหลือและปกป้องผู้ด้อยโอกาส ซึ่งรวมถึงการมอบ อำนาจจากการตัดสินใจให้กับชุมชนท้องถิ่นในการช่วยเหลือตนเอง และเพิ่มสิทธิให้ กลุ่มผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น

ส่งเสริมการพัฒนาชนบทให้มากยิ่งขึ้น ให้เป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการสังคม อัน หมายถึงให้มีสิ่งจูงใจในการลงทุนทางสังคมในเขตชนบทให้มากขึ้น และตอบสนอง ความต้องการพื้นฐานต่าง ๆ ได้เช่น การศึกษา ที่อยู่อาศัย บริการสาธารณสุข โอกาสการ จ้างงาน สินเชื่อ เทคโนโลยี ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างรายได้

ช่วยเหลือครอบครัวที่กำลังเผชิญปัญหาการล้มละลายอันเนื่องมาจากความขัดสนทาง สังคมและเศรษฐกิจให้มากขึ้น ซึ่งอาจมีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือ ครอบครัวที่เดือดร้อนและการจัดให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพื่อตอบสนอง ความต้องการในการดำเนินชีวิต

จัดหลักประกันมิให้มีการเอารัดเอาเปรียบในกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันบนพื้นฐานของเศรษฐกิจ ให้ได้รับความปลอดภัยในโอกาสที่ครอบครัวของเขาไม่สามารถปกป้องเขาเหล่านั้นได้

ทบทวนปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย รวมทั้งนโยบายต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การคุ้มครองทางสังคมแก่สตรีและเด็กดีขึ้น ควรมีการติดตามอย่างสม่ำเสมอว่า ผลการบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพในการคุ้มครองสตรีและเด็กได้มากน้อยอย่างไร ทั้งนี้รวมถึง การเพิ่มคุณภาพบุคลากรที่ทำหน้าที่ทางกฎหมาย เพิ่มบทบาทของชุมชน องค์กรเอกชน ผู้นำทางศาสนา ในการปกป้องคุ้มครองสตรีและเด็ก

กำหนดนโยบายและการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งให้มีโอกาสทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุด้วย

กำหนดมาตรการในการปรับปรุงเสถียรภาพคนพิการ ให้โอกาสให้การคุ้มครองทางสังคมและให้ความช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ซึ่งได้แก่ การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือคนพิการให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา การมีงานทำ และการหารายได้เพื่อยังชีพอื่น ๆ

จัดวางมาตรการบริหารจัดการเลือกปฏิบัติแก่ผู้ติดเชื้อเอดส์และผู้ป่วยเอดส์ให้มากขึ้น และจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยที่เดือดร้อน รวมทั้งผู้ติดเชื้อเอดส์และผู้ป่วยเอดส์ เร่งระดมความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันการแพร่กระจายของโรคเอดส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนพฤติกรรมทางสังคม และเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจผู้ติดเชื้อ HIV และผู้ป่วยเอดส์ และสมาชิกของครอบครัวที่มีผู้ป่วย/ติดเชื้อเอดส์ด้วย

ให้ความช่วยเหลือชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ มากขึ้นตามความหลากหลายของวัฒนธรรมสำหรับชาวเขาในเขตภาคเหนือของประเทศไทยควรจัดบริการ ทั้งการบริการปกติและการบริการเคลื่อนที่ให้ได้มีโอกาสที่จะรับสัญชาติไทยมากขึ้น สำหรับชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ นั้น การประสานนโยบายของรัฐเข้ากับวัฒนธรรมอันหลากหลายของภูมิภาคนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

ส่งเสริมให้มีความร่วมมือในงานพัฒนาระหว่างภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน รวมทั้งผู้นำทางศาสนา สื่อมวลชนและบุคคลต่าง ๆ ให้มากขึ้นเพื่อให้เป็นความร่วมมือทางมนุษยธรรมในการพัฒนาสังคมแบบยั่งยืนเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนด้อยโอกาสต่าง ๆ

ความคาดหวังของนานาชาติ

กล่าวโดยสรุป เพื่อให้เป้าหมายและกิจกรรมต่างๆ ที่ได้กล่าวข้างต้นบรรลุผลด้วยดี จำเป็นต้องมีความพยายามร่วมกัน ทั้งในส่วนของหน่วยงานระดับชาติและองค์กรนานาชาติต่างๆ การประชุมสุดยอดระดับโลกด้านการพัฒนาสังคมนี้ นับเป็นโอกาสอันดีที่จะได้เสริมสร้างความสัมพันธ์ในระดับต่างๆ เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนามนุษย์อย่างมีคุณภาพและยั่งยืนสืบไป ยิ่งไปกว่านั้น ในขณะที่เรากำลังก้าวไปสู่ศตวรรษหน้ายังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่คาดหวังว่าจะพัฒนาก้าวหน้าไป ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ สิ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้มีใช่เป็นเพียงความหวังของประเทศไทย แต่เป็นความหวังของอารยประเทศอันเป็นการผสานความคิดและประสบการณ์ที่จะช่วยให้การพัฒนาสังคมเจริญก้าวหน้าไปในยุคโลกาภิวัตน์นี้

ความคาดหวังต่อการประชุมสุดยอดระดับโลก ได้แก่ การผนึกกำลังให้การพัฒนาสังคมเป็นงานสำคัญเร่งด่วน ทั้งในระดับโลกและระดับชาติ ซึ่งจะต้องกำหนดระยะเวลาขั้นตอนต่างๆ ให้ชัดเจน มีการจัดสรรงบประมาณดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ มีเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวไว้ให้ชัดเจน โดยมีการดำเนินการเป็นแผนระดับชาติและระดับนานาชาติ เพื่อสนองตอบในการบรรเทาความยากจน ขยายการจ้างงานที่มีคุณภาพ การร่วมผานกิจกรรมทางสังคม โดยมีเป้าหมายที่สามารถติดตามและวัดผลได้

มีความจำเป็นเช่นกันที่จะต้องกำหนดมาตรการและยุทธวิธี ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างได้คุณภาพและเสมอภาค ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับกิจกรรมการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน มีพัฒนาการอย่างมีมนุษยธรรม ความเสมอภาคและเอกภาพของประชาคมโลก

เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจจะต้องส่งเสริมการค้าเสรี ขจัดการปกป้องสินค้าซึ่งเป็นสิ่งที่ดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรมสำหรับการก้าวไปสู่การพัฒนาสังคม และเกี่ยวพันกับความจำเป็นในการปกป้องสิทธิมนุษยชน สร้างเสริมความรับผิดชอบของปวงชนในการดำเนินการตามมาตรฐานสากล การสร้างดุลการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกันอันจะทำให้ประชากรทุกหมู่เหล่าได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตก้าวหน้าได้อย่างเสมอภาคกัน

คำว่า “พัฒนาสังคม” ก่อนข้างจะมีความหมายเป็นนามธรรม มีความหมายกว้างขวางหลายด้าน จำเป็นต้องสื่อความหมายให้เข้าใจตรงกันทั่วโลกว่าคำว่าพัฒนาสังคมนี้มีความหมายทั้งในด้านวัตถุ (การพัฒนาเศรษฐกิจ) และในมิติที่ใช้วัตถุ การส่งเสริมพัฒนาทางด้านจิตใจ ศีลธรรม และคุณธรรมต่างๆ ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน

เนื่องจากในทุกประเทศ การพัฒนาสังคมต้องผนวกกิจกรรมหลายด้านจากหลายกลุ่ม ผสานกำลังกันเพื่อบังคับไปสู่การพัฒนามนุษย์ จึงควรกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความร่วมมือดังกล่าว การบรรเทาความยากจน การขยายโอกาสการจ้างงานอย่างมีคุณภาพ และการบูรณาการสังคม จำเป็นต้องเป็นความร่วมมือไม่เพียงแต่จากภาครัฐเท่านั้น แต่จากภาคเอกชน รวมทั้งองค์กรเอกชน องค์กรชุมชน สื่อมวลชน ภาคธุรกิจเอกชน ครอบครัวยุคใหม่ รวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

เพื่อให้เกิดบูรณาการทางสังคมในทุกระดับ จำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลออกไปในมุมมองของ “สังคม” มากกว่าจะเป็นการมองถึง “เศรษฐกิจ” ซึ่งรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูเสริมสร้างชุมชนองค์กรต่างๆ ครอบครัวยุคใหม่ และบุคคลที่มีขีดความสามารถในการช่วยเหลือทางสังคมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้สามารถช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน และต้องการความช่วยเหลือ

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ เรามีความจำเป็นต้องสร้างวิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยุทธวิธี “การพัฒนาสังคม” และ “การพัฒนาคน” ซึ่งกันและกัน ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ

ในที่สุดสิ่งที่สำคัญเหนืออื่นใด ก็คือ การพัฒนาประเทศและการพัฒนาโลกนั้น มาตรการในการดำเนินการจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและหัวข้อเรื่องที่จะพัฒนานั้นๆ ที่สำคัญก็คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มศักยภาพเท่าที่เขาจะสามารถ เพื่อให้เขาพร้อมและเต็มใจในการร่วมกันสร้างอนาคตของเขาเอง โดยกิจกรรมที่มีการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาเอง

สังคมไทยที่พึงประสงค์
และ
วิสัยทัศน์การพัฒนาการศึกษาในอนาคต

จาก

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8

สังคมไทยที่พึงประสงค์

และวิสัยทัศน์การพัฒนาศึกษาในอนาคต

1. สังคมไทยที่พึงประสงค์

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา แม้จะทำให้ประเทศประสบความสำเร็จอย่างสูง ในการพัฒนาเศรษฐกิจอันเป็นผลให้ประชาชนโดยเฉลี่ยมีฐานะและมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และยังมีโอกาสที่จะพัฒนาทางเศรษฐกิจให้เติบโตต่อเนื่องได้อีกในอนาคตด้วย ปัจจัยเกื้อหนุนทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ แต่เป็นที่ยอมรับว่าความเจริญทางเศรษฐกิจยังกระจุกตัวอยู่เฉพาะกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ๆ เท่านั้น ยังไม่มีการกระจายรายได้สู่ชนบทอย่างทั่วถึง ทั้งๆ ที่ทรัพยากรต่างๆ อย่างของชนบทไม่ว่าจะเป็น ทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานถูกดึงดูดมาหล่อเลี้ยงความเจริญเติบโตของภาคเมือง ตลอดระยะเวลาการพัฒนาที่ผ่านมา

การพัฒนาที่ขาดความสมดุลโดยให้ความสำคัญกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จนการพัฒนาทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมตามไม่ทันก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ค่อยๆ สะสมพอกพูนจนเกือบถึงจุดวิกฤตในปัจจุบัน ซึ่งหากมิได้รับการแก้ไขอย่างทันทั่วถึงและด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ปัญหาเหล่านี้จะกลายเป็นข้อจำกัดมิให้ประเทศได้พัฒนาไปใน ทิศทางที่พึงประสงค์ ดังนั้น ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยมีสภาพการพัฒนาแบบผสมผสานกันอยู่ทั้งส่วนที่เป็นเกษตรกรรม ส่วนที่เป็นอุตสาหกรรมและส่วนที่เป็นบริการ ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เป็นคลื่นแห่งความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกันอยู่มาก สังคมไทยพึงพิจารณาความเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างอย่างรู้เท่าทันและด้วยความรอบคอบ อย่างมีสติ ยึดทางสายกลางเป็นแนวปฏิบัติให้มีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

สังคมไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต จึงควรมีลักษณะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ รู้เท่าทัน โลก แข่งขันและร่วมมือเป็น มีสมรรถภาพ วินัย คุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนา เสรีภาพ ความยุติธรรม เมตตากรุณา คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ เศรษฐกิจสมดุล มีเสถียรภาพ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน เคารพในสิทธิมนุษยชน ประเทศชาติมีความมั่นคง สันติกับเพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมโลก และสันติกับธรรมชาติ

2. วิสัยทัศน์การพัฒนาศึกษาในอนาคต

การพัฒนาสังคมไทยท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ อันมีผลกระทบเชื่อมโยงจากบริบทสังคมโลก เพื่อให้สังคมไทยสามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง แข่งขันกับนานาประเทศได้อย่างมีศักดิ์ศรีบนฐานแห่งความเป็นไทย โดยที่ประชาชนมีความสุข ครอบคลุม ชุมชน และสังคมมีสันติ การพัฒนาคุณภาพจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด แม้การศึกษาจะเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคน แต่ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพเท่านั้นจึงเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถ ตลอดจนคุณลักษณะต่างๆ ของคนที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเหตุนี้ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการศึกษาหรือการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต ดังนี้

2.1 การศึกษาพึงมุ่งพัฒนาคนที่สมดุลทั้งด้านปัญญา จิตใจ และสังคม ทั้งในระดับความคิด ค่านิยม และพฤติกรรม โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และขัดเกลาเชิงสังคม

- (1) พัฒนาคอนไทยให้มีคุณลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี” กล่าวคือ เป็นผู้ใฝ่การเรียนรู้ รู้จักคิดและวิเคราะห์ ใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด มีจินตนาการ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- (2) พัฒนาคอนไทยให้มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม เคารพและรักษากฎเกณฑ์ของสังคม ทำงานด้วยความอดทนมากกว่าการหวังผลสำเร็จด้วยวิถีลัดที่ขาดคุณภาพ ให้คนยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่แต่ละคนนับถือ รู้คุณค่าวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของไทยควบคู่ไปกับการเปิดและเลือกรับวัฒนธรรมต่างประเทศ
- (3) พัฒนาคอนไทยให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคโลกาภิวัตน์ เช่น มีความรู้ภาษาต่างประเทศเป็นอย่างดี โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ รู้จักใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ มีความสามารถเชิงจัดการ เห็นความสำคัญและประโยชน์ในวิทยาการสมัยใหม่ควบคู่กับภูมิปัญญาไทย ตลอดจนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้รอบรู้ในความสัมพันธ์เชื่อมโยง ในขณะที่สามารถเพิ่มพูนทักษะความสามารถเฉพาะทางกับเพิ่มพูนสุนทรียภาพ

- 2.2 เป็นการศึกษาที่จัดให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ สอดคล้องกับความเป็นจริงในวิถีชีวิตของคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและคุณค่าในสังคมไทย เพื่อเสริมสร้างความเจริญเติบโตอย่างสมดุลทั้งด้าน สังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ของประเทศให้สามารถร่วมมือและแข่งขัน อันจะทำให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ ภาคชนบทมากขึ้น เป็นการขจัดช่องว่างทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม เพิ่ม ศักยภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะการศึกษาจะต้องสร้างคนให้รู้จักการสร้างงานด้วย ตนเอง มีโอกาสมีงานทำอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง
- 2.3 แนวคิดหรือกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาการศึกษา จำเป็นต้องปรับเพื่อให้การจัด การศึกษาบรรลุตามวิสัยทัศน์ที่พึงประสงค์ ดังนี้
- (1) ให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ ด้วยตนเองในรูปแบบและวิธีการหลากหลายต่อไปได้และรักที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร และสังคม แห่งการเรียนรู้
 - (2) เป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาให้โอกาสผู้เรียนมีบทบาท ร่วมในการพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ ให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและ มาตรฐานแทนการจัดตามศักยภาพของผู้จัดหรือหน่วยงานที่จัด และตระหนักถึง สิทธิที่ประชาชนพึงได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างน้อย
 - (3) มีรูปแบบการศึกษาที่ให้ทางออกและทางเลือกที่ดีแก่ทุกคน เพื่อสนองความ ต้องการ ความสามารถและความถนัด ตลอดจนข้อจำกัดและคุณลักษณะที่แตก ต่างของบุคคล แม้ผู้เรียนจะมีทางเลือกในการศึกษามากขึ้น แต่ต้องเน้นให้ผู้ เรียนรู้จักใช้วิจารณญาณในการเลือกช่องทางที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถ และวุฒิภาวะความเป็นมนุษย์มากกว่าการมุ่งได้วุฒิปัตรี เป็นสำคัญ
 - (3) ระดมสรรพกำลังทุกส่วนในสังคมเพื่อการศึกษา ทุกส่วนของสังคมทั้งครอบครัว ชุมชน รัฐ เอกชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน จะต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบ ร่วมกันในการจัดการศึกษาทุกขั้นตอน แทนการผลักภาระให้เป็นความรับผิดชอบ ของรัฐอย่างเดียว แต่รัฐต้องมีเจตจำนงแน่วแน่ที่จะสนับสนุนการลงทุนและ สร้างโอกาสให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพราะการศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสติ ปัญญาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคล และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและ สังคมของประเทศโดยรวมด้วย

3. วัตถุประสงค์ นโยบาย พัฒนาการศึกษาระดับประถมศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

จากการพิจารณาวิสัยทัศน์โลก วิสัยทัศน์สังคมไทย สังคมไทยที่พึงประสงค์ วิสัยทัศน์การศึกษาไทยในอนาคต รวมทั้งการศึกษาวิเคราะห์สภาพและปัญหาการศึกษาที่ผ่านมา จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย แผนงานหลัก เป้าหมาย และมาตรการของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งนโยบายที่นำเสนอมี 5 ด้าน และแต่ละด้านมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน มีความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เป็นแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญและมีผลมากที่สุดต่อการแก้ปัญหาโดยรวมและการพัฒนาการศึกษาในอนาคต ซึ่งจำเป็นต้องระดมความร่วมมือจากทุกๆ ส่วนในสังคม ตั้งแต่ ครอบครัว ชุมชน เอกชน สถาบันต่างๆ ในสังคมเข้าร่วมจัดการศึกษา สำหรับภาครัฐจะต้องทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่ และลงทุนจัดการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกระดับและประเภทการศึกษา รวมทั้งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน การสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้แก่ชุมชนและประชาชน และการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาที่ขาดแคลนและจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ส่วนการศึกษาที่สูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การอาชีวศึกษาและการอุดมศึกษา ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษามากขึ้น โดยรัฐให้การสนับสนุนด้วยมาตรการและวิธีการต่างๆ

3.1 วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อขยายและยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งมวลให้กว้างขวางและสูงขึ้นถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
- (2) เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ สอดคล้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคล ชุมชนและประเทศ ให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- (3) เพื่อให้การศึกษาไทยสร้างศักยภาพของประเทศในการพึ่งพาตนเอง และสร้างความก้าวหน้าและมั่นคงของเศรษฐกิจไทยในประชาคมโลกบนฐานแห่งความเป็นไทย

3.2 นโยบายการพัฒนาศึกษา

เพื่อให้การพัฒนาศึกษาของประเทศในช่วงปี 2540-2544 เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงกำหนดนโยบายการพัฒนาศึกษาเป็น 5 ด้าน ดังนี้

- (1) **เร่งขยายและยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งมวล** มุ่งให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
- (2) **ปฏิรูประบบการเรียนรู้การสอน** มุ่งปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ ตามจุดประสงค์ของแต่ละระดับและประเภทการศึกษา โดยมีพื้นฐานความรู้ความสามารถและทักษะพื้นฐานที่ดีและเข้มแข็งพอที่จะออกไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ใฝ่การเรียนรู้ มีระเบียบวินัย และมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม
- (3) **ปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู** มุ่งปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิต การฝึกอบรมและการพัฒนาครูประจำการ ให้ครูมีศักยภาพเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้และอบรมสั่งสอนผู้เรียนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข รวมทั้งพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นที่ยอมรับและยกย่องในสังคม โดยสร้างและปรับปรุงจัดตั้งแวดลอมต่างๆ ที่เกื้อหนุนต่อการประกอบวิชาชีพครู

วิสัยทัศน์ด้านสุขภาพพลานามัย

จาก

**แผนพัฒนาการสาธารณสุข
ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8**

วิสัยทัศน์

ด้านสุขภาพพลานามัย

1. ภาพลักษณ์สุขภาพของคนไทยในอนาคต

จากการวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพ ทั้งที่เป็นปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล ด้านสภาวะแวดล้อม และด้านระบบสาธารณสุขข้างต้น และได้พบว่าปัจจัยต่างๆ ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนทั้งในด้านบวกและด้านลบอย่างปรากฏชัด ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาการสาธารณสุขของประเทศสอดคล้องกับสภาพปัญหาและแนวโน้มสุขภาพอนามัย ตลอดจนสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมาก รวมทั้งเพื่อให้บรรลุผลถึงสภาพที่พึงปรารถนาของคนไทยและสังคมไทยในอนาคต จึงได้กำหนดภาพลักษณ์สุขภาพของคนไทยที่พึงประสงค์ ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิตไว้เป็นกรอบของการพัฒนาด้าน สาธารณสุข ดังนี้

คนไทยทุกคน ไม่จำกัดในเรื่อง เพศ อายุ อาชีพ ศาสนา ถิ่นที่อยู่ เชื้อชาติ การศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นคนที่มีความปกติสุข ทั้งมิติทางกาย ทางจิตใจ และทางสังคม โดย

- 1.1 เกิด และเติบโตขึ้นในครอบครัวที่มีความพร้อมและอบอุ่น
- 1.2 ได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย ทางใจ และสติปัญญาดีพอที่จะปรับตัว และอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สามารถตัดสินใจในการบริโภคและมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี มีจิตใจสบาย สงบ
- 1.3 มีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่สมเหตุสมผล สะดวก คุณภาพดี โดยมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมและเป็นธรรม
- 1.4 อยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง มีการรวมพลัง และมีความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยเฉพาะเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการ

- 1.5 ดำรงชีวิต และประกอบอาชีพ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย
- 1.6 มีอายุยืนยาวอย่างมีความสุข ไม่เจ็บป่วยอย่างไม่สมเหตุผล และตายอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

2. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาสาธารณสุข

เพื่อให้ประชาชนในประเทศไทยมีสุขภาพดีและสามารถเป็นผู้นำด้านสุขภาพในภูมิภาค จึงได้กำหนดให้แผนพัฒนาการสาธารณสุข ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มีวัตถุประสงค์ของการพัฒนาดังนี้

- 2.1 ประชาชนมีความรู้ ทักษะที่ดี เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสมสำหรับบุคคลและครอบครัว
- 2.2 ภาวะการเจ็บป่วยและตายด้วยโรคที่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพเสี่ยงและโรคที่ป้องกันได้ลดลง
- 2.3 ประชาชนมีหลักประกันสุขภาพและสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพแบบองค์รวม ที่มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานอย่างเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการ
- 2.4 ประชาชนได้รับการคุ้มครองด้านบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและความปลอดภัย โดยมีองค์ความรู้และพฤติกรรมในการเลือกใช้และบริโภคที่เหมาะสม
- 2.5 ประชาชนได้รับการคุ้มครองให้มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีและปลอดภัยต่อวิถีการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
- 2.6 องค์กรชุมชนสามารถดูแลและรับผิดชอบสุขภาพอนามัยของคนในชุมชนอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ
- 2.7 ครอบครัวมีความพร้อมด้านสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงมีครรภ์และเด็กได้รับการดูแลสุขภาพอนามัยอย่างมีคุณภาพ
- 2.8 ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงตามวัย และดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า
- 2.9 คนไทยเป็นผู้ที่สามารถนำภูมิปัญญาด้านสาธารณสุขไปใช้ประโยชน์ได้ทุกระดับและเป็นผู้ด้านสุขภาพในภูมิภาคนี้

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสาธารณสุข

เพื่อให้การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาสาธารณสุขในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นไปในทิศทางที่จะนำไปสู่ภาพลักษณ์สุขภาพของคนไทยในอนาคต จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ในช่วงแผนฯ 8 ดังต่อไปนี้

- 3.1 ปฏิรูประบบบริหารจัดการด้านสาธารณสุข
- 3.2 พัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุข
- 3.3 พัฒนาพฤติกรรมอนามัยเพื่อการควบคุมป้องกันโรค และส่งเสริมสุขภาพ
- 3.4 พัฒนาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านบริการและผลิตภัณฑ์สุขภาพ
- 3.5 ผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและทั่วถึง
- 3.6 เสริมสร้างและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอนามัยให้เหมาะสม
- 3.7 ศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนา ผลิตภัณฑ์สุขภาพและเทคโนโลยีสาธารณสุข

4. ยุทธวิธีการพัฒนา

ในยุทธศาสตร์แต่ละด้าน จะประกอบด้าน ยุทธวิธี ดำเนินการต่าง ๆ ได้แก่

4.1 ปฏิรูประบบบริหารจัดการด้านสาธารณสุข

- (1) กระจายอำนาจในการบริหารจัดการ และทรัพยากรสาธารณสุขสู่ส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น ชุมชน และองค์กรเอกชน
- (2) ปฏิรูประบบการเงินการคลังด้านสาธารณสุข โดยมุ่งเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพและความเป็นธรรมในการจัดสรรและใช้ทรัพยากรสาธารณสุข
- (3) ลดขั้นตอนและระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนารวมทั้งผลักดันกฎหมาย และระเบียบวิธีการบริหารงาน อาทิ พระราชบัญญัติยา พระราชบัญญัติสาธารณสุข ให้มีผลใช้บังคับอย่างมีประสิทธิภาพโดยเร็ว ตลอดจนการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้แพร่หลาย และพัฒนาระบบการบริหารงานแบบเอกชนในภาคราชการ
- (4) ส่งเสริมให้มีเครือข่ายในการทำงานร่วมกันทุกระดับ ทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ นักวิชาการ องค์กรประชาชน และสื่อมวลชน

4.2 พัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุข

- (1) พัฒนาบริการสุขภาพของรัฐให้มีคุณภาพมาตรฐาน มีความเป็นกันเองและความรวดเร็วในการบริการ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้มารับบริการโดยใช้กลไกทางด้านการเงินการคลังและการปฏิรูประบบบริหารจัดการ
- (2) ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีบทบาทโดยตรงหรือร่วมกับภาครัฐในการจัดบริการสาธารณสุขในรูปแบบต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพ ในราคาที่เหมาะสม
- (3) สนับสนุนการพัฒนาเภสัชกรรมและการแพทย์แผนไทยอย่างจริงจัง โดยสนับสนุนงบประมาณปีละไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2 ของงบประมาณด้านสุขภาพ
- (4) เร่งรัดการสร้างหลักประกันสุขภาพให้แก่ประชาชนทุกคน โดยเฉพาะผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาสในสังคม หลักประกันนี้จะต้องครอบคลุมบริการหลักด้านสุขภาพ (Core Health Services) ตั้งแต่การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล ตลอดจนถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพ

4.3 พัฒนาพฤติกรรมอนามัยเพื่อการควบคุมป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพ

- (1) พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ได้ผลในการป้องกันและควบคุมโรคทั้งโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ ที่มีอยู่เดิมและโรคที่เกิดเป็นปัญหาขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคที่เป็นสาเหตุการป่วย และการตายในลำดับสูงคือ โรคเอดส์ อุบัติเหตุ โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคมะเร็งและปัญหาสุขภาพจิต
- (2) พัฒนาสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและเอื้อต่อการมีสุขภาพดี โดยเฉพาะเรื่องการแก้ปัญหามลภาวะ ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อการประกอบอาชีพ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการออกกำลังกาย การพักผ่อน ทั้งนี้โดยมุ่งการใช้มาตรการทางภาษี ทางการเงิน ทางกฎหมาย ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชน
- (3) ส่งเสริมการมีสุขภาพดีของผู้ประกอบอาชีพ โดยการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย การให้การศึกษา การจัดบริการตรวจสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ รวมทั้งบริการในการฟื้นฟูสภาพ เพื่อให้สามารถกลับทำงานได้โดยเร็ว

4.4 พัฒนาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านบริการสุขภาพและด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

- (1) สร้างความเข้มแข็งของการกำกับดูแลในภาครัฐ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ที่มีคุณภาพดี ปลอดภัย ในราคาที่ เป็นธรรม
- (2) พัฒนากลไกและองค์กฤษฎีการในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานของสถานพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชน และส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลในเรื่องคุณภาพมาตรฐาน และราคาค่าบริการอันจะส่งเสริมให้กลไกตลาดเป็นไปอย่างสมบูรณ์ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคด้านบริการ
- (3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชนในการวิจัยระบบสาธารณสุข การตรวจวิเคราะห์ การเผยแพร่ข้อมูลและการรณรงค์ต่าง ๆ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข โดยการสนับสนุนงบประมาณข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ ลดการควบคุมและคลายระเบียบปฏิบัติทางราชการที่เป็นอุปสรรค

4.5 พัฒนาการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ

- (1) จัดตั้งเครือข่ายในการพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ เพื่อพัฒนากลไกที่มีประสิทธิภาพ ในการประสานสถาบันการศึกษาและสถานบริการสุขภาพทั้งภาครัฐและเอกชน โดยระดมสรรพกำลังทั้งสังคมเพื่อการพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ
- (2) ให้ชุมชนมีส่วนในการคัดเลือกนักศึกษา รับภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนกระจายอำนาจการจัดการให้ส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น และภาคเอกชนในการดำเนินการผลิตและพัฒนากำลังคน
- (3) สร้างศักยภาพและค่านิยมให้กำลังคนด้านสุขภาพทุกคน ทั้งที่อยู่ในสถาบันการศึกษาและสถานบริการสุขภาพ เป็นทั้งครูและผู้เรียน
- (4) จัดระบบการพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ ให้สามารถสอดคล้องประสานกันกับระบบบริการสุขภาพได้อย่างเหมาะสม โดยจะต้องวางอยู่บนฐานของความรู้จริง และชีวิตจริงในลักษณะองค์รวมทางสังคม
- (5) ปรับและพัฒนาแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ ให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการด้านกำลังคนของประเทศ รวมทั้งพัฒนาระบบบริหารจัดการการผลิต และพัฒนากำลังคนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

- (6) ให้มีกลไกที่ส่งเสริมความก้าวหน้า ขวัญ กล้าใจ และวิธีทำงานเพื่อให้มีการใช้กำลังคนด้านสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

4.6 เสริมสร้างและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอนามัยให้เหมาะสม

- (1) รณรงค์อย่างจริงจังเพื่อให้ประชาชนมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม โดยการสนับสนุนงบประมาณอย่างน้อยร้อยละ 5 ของงบประมาณด้านสาธารณสุขของประเทศ ทั้งนี้การรณรงค์ดังกล่าว จะต้องมุ่งเน้นที่ความสำเร็จตามเป้าหมายการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญโดยการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการดำเนินการ
- (2) จัดสรรงบประมาณให้แก่ชุมชนเพื่อบริหารจัดการเองตลอดจนสนับสนุนเทคโนโลยีและวิชาการ และการศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบใหม่ ๆ ในการดำเนินการ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว และชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชุมชน
- (3) พัฒนาศักยภาพของประชาชนในการดูแลตนเอง โดยเชื่อมโยงกับระบบบริการ และเป็นไปในลักษณะที่ชุมชนดำเนินการเอง โดยลดการจัดตั้งจากภาครัฐ

4.7 ศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนา ผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพและเทคโนโลยีสาธารณสุข

- (1) เพิ่มขีดความสามารถในการผลิตวัตถุดิบสำหรับใช้ในอุตสาหกรรมยาแผนปัจจุบันและแผนโบราณโดยการปรับปรุงโครงสร้างภาษีการนำเข้าวัตถุดิบ ส่งเสริมการผลิตในลักษณะ Cross Licensing หรือ Joint venture
- (2) ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมด้านสุขภาพ ทั้งในภาครัฐและเอกชน
- (3) ปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการผลิตชั้นอุตสาหกรรมภายในประเทศและการส่งออก
- (4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรผู้บริโภคและองค์กรผู้ประกอบการ ในการตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมด้านสุขภาพที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

การปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพ

โดย ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี

เอกสารประกอบการนำเสนอในที่ประชุมวิชาการประจำปี

“ปฏิรูปเพื่อสุขภาพ ยุทธศาสตร์ใหม่สู่การพัฒนาระบบ”

1 - 2 กุมภาพันธ์ 2539

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

การปฏิรูป

ระบบเพื่อสุขภาพ

1. บทนำ

สุขภาพ ในความหมายว่า สุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต และทางสังคม เป็นจุดมุ่งหมายของการดำรงชีวิตและการพัฒนา ความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลต่อสุขภาพเรียกว่า ระบบสุขภาพ (health system)

ระบบสุขภาพนี้ รวมทั้งองค์ประกอบที่อยู่รอบ “วงการสาธารณสุข” ด้วย เช่น สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง ระบบบริการสุขภาพ (health care system) เป็นส่วนหนึ่งของระบบสุขภาพ

ระบบสุขภาพของประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือแม้แต่เขตใดเขตหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีความจำเพาะสำหรับประเทศนั้น หรือเขตนั้นหรือเรื่องนั้น เพราะขึ้นกับปัจจัยต่างๆ เช่น วัฒนธรรม ระบบราชการ ระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งมีความจำเพาะ ฉะนั้นจะไปอาศัยความรู้เรื่องระบบสุขภาพจากที่อื่นเอามาใช้เลยหาได้ไม่ แต่ต้องวิจัยระบบสุขภาพ (health system research) ของตัวเอง เพื่อให้เข้าใจสถานะการทำงาน และทิศทางของระบบที่เคลื่อนตัวไป จึงจะสามารถปรับปรุงระบบเพื่อสุขภาพได้

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปฏิรูประบบสุขภาพ (health system reform) มีความจำเป็น ถ้าปราศจากการปฏิรูป ระบบเก่าๆ ไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ใหม่ๆ ปัญหาใหม่ๆ ได้ ระบบเก่าๆ จะตกเป็นเบี้ยล่างถูกกระทำจากสถานการณ์ใหม่และปัญหาใหม่ อันจะมีผลกระทบต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม อย่างรุนแรง ฉะนั้นขณะนี้การปฏิรูประบบสุขภาพกำลังเป็นกระแสใหญ่ทั่วโลก

ในการปฏิรูประบบสุขภาพ จำเป็นต้องมีความคิดเชิงระบบ (system thinking)

หรือต้องคิดใหญ่ให้ครบทั้งระบบ ถ้าคิดเล็กคือคิดเป็นส่วนๆ หรือคิดเฉพาะส่วน หรือคิดเฉพาะส่วนที่ตนสนใจเท่านั้น ย่อมไม่สามารถก่อให้เกิดการปฏิรูประบบสุขภาพนี้ได้อย่างยั่งยืนเป็นพิเศษ เพราะเราค้นเคยกับการคิดเป็นส่วนๆ หรือคิดเล็ก คนที่อยู่ในฐานะจะคิดใหญ่ได้แล้วก็ยังคิดเล็กอยู่ จำเป็นที่คนที่มีความรู้ความสามารถจะต้องรวมตัวกันคิดใหญ่คือคิดทั้งระบบ เพื่อให้มีการปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพของประชาชนทั้งหมด

2. ใช้การจัดการเป็นตัวตั้ง

ในการวิจัยและปฏิรูประบบสุขภาพต้องใช้มิติทางการจัดการเป็นตัวตั้ง

เวลาต้องการปรับปรุงอะไร เรามักจะพูดแต่เรื่องที่ต้องการปรับปรุง แต่ขาดมิติของการจัดการ จึงปรับปรุงไม่สำเร็จ เพราะขาดเครื่องมือที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ การจัดการเป็นเครื่องมือที่จะทำให้สำเร็จหรือเป็นอหิปัญญญา

Peter Drucker ปรมาจารย์ทางการจัดการกล่าวว่า “การจัดการ คือ การใช้ความรู้เพื่อสร้างความรู้” (Management is utilization of knowledge to generate knowledge)

ถ้าไม่มีการสร้างความรู้ไม่เรียกว่าการจัดการ การบริหาร (administration) กับการจัดการต่างกัน ในทางราชการเรามีผู้บริหามาก แต่เกือบไม่มีผู้จัดการเลย งานต่าง ๆ จึงไม่ค่อยได้ผล

การสร้างความรู้คือการวิจัย

ฉะนั้นในการจัดการจึงมีการวิจัยอยู่ด้วยในตัวเป็นอัตโนมัตติ ยกตัวอย่างเช่น ในการตลาด จะต้องมีการสร้างความรู้อย่างครบวงจร เช่นว่าวิจัยให้รู้ว่าผู้ที่จะเป็นลูกค้าคือใคร มีวัฒนธรรมอย่างไร มีอำนาจซื้อเท่าไร ทำอย่างไรจึงจะถูกใจลูกค้า จุดขายของสินค้าอยู่ที่ไหน เอาความรู้เหล่านี้มาทำกลยุทธ์การตลาด เมื่อทำการตลาดไปแล้วต้องไปวิจัยว่า ได้ผลมากน้อยเพียงใด ทำไม แล้วเอาผลวิจัยมาปรับกลยุทธ์การตลาดใหม่ ไปทำการตลาด แล้วก็วิจัยอีก จนครบวงจรและวงจรแห่งการสร้างความรู้หมุนไปเรื่อยไม่รู้จักหยุด

การตลาดจึงมีอำนาจมึหึมา เพราะใช้การวิจัยหรือการสร้างความรู้ครบวงจร ความรู้ทำให้เกิดอำนาจ นี่แหละที่ว่าจัดการคือการสร้างความรู้ เป็นการสร้างความรู้ ณ จุดต่าง ๆ อย่างครบวงจร เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์

ฉะนั้น เมื่อพูดถึงการจัดการย่อมหมายถึงการวิจัยไปด้วยในตัว

นี่ใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินผู้บริหารได้ว่า ผู้บริหารคนใดคนหนึ่งมีการจัดการ (อหิปัญญญา) หรือไม่ แล้วแต่ว่าผู้นั้นสนใจในการวิจัยหรือการสร้างความรู้ให้ครบวงจรที่จะทำให้งานที่ตนรับผิดชอบมีผลสำเร็จหรือไม่

เมื่อมองในมิติของการจัดการจะช่วยให้มองระบบได้ครบสมบูรณ์ทั้งด้านกายวิภาค การทำงาน แนวโน้ม การปรับปรุงหรือปฏิรูป การติดตามผลของการปฏิรูป อย่างเป็นพลวัต การปฏิรูประบบสุขภาพ คือ การจัดการให้มีการวิจัยระบบและปรับระบบให้สุขภาพของประชาชนดีขึ้น

3. ความจำเป็นของการปฏิรูประบบสุขภาพและวิธีทำงานใหม่

ในสภาพการณ์ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพ ทั้งทางระบาดวิทยาหรือประเภทของโรค ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางสิ่งแวดล้อม ทางเทคโนโลยี และทางระบบการดูแลสุขภาพเอง ค่าใช้จ่ายในเรื่องการดูแลสุขภาพซึ่งสูงขึ้นมากอย่างรวดเร็วจะทำให้เป็นไปไม่ได้ทางการเงิน ทำให้บริการไม่ทั่วถึง และมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม เช่น

ในสหรัฐอเมริกาค่าใช้จ่ายทางสุขภาพคิดเป็นถึงร้อยละ 12 ของรายได้ประชาชาติ แต่คนอเมริกัน 37 ล้านคนไม่มีประกันสุขภาพ เมื่อเจ็บป่วยไม่กล้าไปโรงพยาบาล เพราะค่าบริการแพงมาก ค่าบริการที่แพงได้เข้าไปเพิ่มต้นทุนการผลิตสินค้า ทำให้ลดความสามารถในการแข่งขัน มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาคนว่างงาน ความยากจน อาชญากรรม

ประเทศไทยที่กำลังตามหลังสหรัฐอเมริกาในทำนองเดียวกันที่การใช้จ่ายเรื่องสุขภาพ กำลังเพิ่มขึ้นร้อยละ 16 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นที่สูงกว่าอัตราเพิ่มขึ้นของรายได้ อันหมายถึงการที่จะวิ่งเข้าไปสู่จุดติดตัน ถ้าไม่มีการปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพ

การปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพเป็นเรื่องยาก ดังที่ประธานาธิบดีคลินตันและภรรยาประสบความล้มเหลวในการผลักดันการปฏิรูปการดูแลสุขภาพ และความล้มเหลวของการปฏิรูประบบยาในประเทศฟิลิปปินส์ ทั้งๆ ที่ประธานาธิบดีอาคิโนหนุนหลังเต็มที่ และเป็นบรรยากาศของการปฏิบัติประชาชนที่ขับไล่มาร์คอสออกไปได้ แสดงว่าอำนาจของประธานาธิบดีแม้ได้รับเลือกตั้งมาจากคนทั้งประเทศก็ใช้ไม่ได้ผลในระบบที่สลับซับซ้อน อำนาจประธานาธิบดีใช้ได้ในการตัดสินใจทำสงครามหรือไม่ทำสงคราม แต่ในปัญหาสังคมที่สลับซับซ้อนอำนาจเช่นนั้นได้ผลน้อยลงๆ มีความจำเป็นที่จะต้องหาวิธีทำงานใหม่ที่จะได้ผลมากกว่านั้น

วิธีทำงานใหม่ก็คือ การสร้างความรู้ที่ละเอียดในทุกองค์ประกอบของระบบ และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด

ในระบบใดระบบหนึ่งมีบุคคลและองค์กรเกี่ยวข้องมากมาย เช่น ในระบบสุขภาพ มี ประชาชน ผู้ให้บริการ ภาครัฐกิจ กระทรวงสาธารณสุข มหาวิทยาลัย กลุ่มวิชาชีพ องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน ฝ่ายการเมือง องค์กรที่กำหนดใช้ทรัพยากรและกฎระเบียบ เช่น สำนักงานรัฐมนตรี สภาพัฒน์ สำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง และ ก.พ. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดนี้ เรียกผู้มีส่วนได้เสีย (stake-holders) บ้าง สังคมบ้าง

ระบบจึงสลับซับซ้อนและยากมากที่จะเคลื่อนตัวไปได้อย่างเป็นคุณ การที่ระบบจะเคลื่อนไปได้ดีต้องอาศัย ปัญญาของระบบ หรือปัญญาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด อย่างประสานสัมพันธ์ มิฉะนั้นบุคคลในระบบนั่นเองคือ อุปสรรคของระบบ ระบบต่าง ๆ ในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงมากกว่าครั้งโบราณมาก แต่ปัญญาของระบบมีไม่พอ ระบบต่าง ๆ จึงเกิดความเสื่อมขึ้นทั่วไป การที่คนในระบบจะมีความรู้ที่เคยเรียนมาคนละอย่าง ๆ ไม่เป็นปัญญาที่เพียงพอ เพราะองค์ประกอบในระบบเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อน ถ้าไม่เรียนรู้ เพียงแต่มีความรู้เก่าที่เคยเรียนมา จึงไม่พอ ต้องเรียนรู้ในสภาพจริงหรือเรียนรู้ในการปฏิบัติ ต่างคนต่างเรียนรู้แยกกัน เป็นส่วน ๆ ก็ไม่เกิดปัญญาพอ เพราะส่วนต่าง ๆ นั้น ประสานสัมพันธ์ การที่ระบบจะมีปัญญาพอจึงต้องมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) หรือการเรียนรู้โดยองค์กร (learning organization) หรือการเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติ (interactive learning through action)

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นธรรมชาติ เพราะต้องมีความรัก ความเมตตา ความอดทนต่อความแตกต่าง การเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน การลดความเห็นแก่ตัว เป็นต้น เมื่อมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผู้ร่วมเรียนรู้จะมีความสุขมาก เพราะมีการพัฒนาทางจิตวิญญาณ (spiritual development) เกิดขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาการจัดการ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดความเป็นชุมชน ความเป็นชุมชนทำให้มีศักยภาพสูงอย่างเกือบจะไม่มีขีดจำกัดในการแก้ปัญหาทุกชนิด ศักยภาพที่สูงมากเกิดจากองค์ประกอบที่ทรงพลัง 3 อย่าง เข้ามาผนวกกัน อันได้แก่

- ธรรมะหรือการพัฒนาทางจิตวิญญาณ
- การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- การจัดการ

แต่ละองค์ประกอบมีพลังมาก แต่ไม่เพียงพอต่อการเผชิญความยาก เมื่อทั้ง 3 องค์ประกอบเข้ามาผนึกกันในความเป็นชุมชน ศักยภาพจึงแล่นสูงสุดขีด

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญสูงสุดต่อการแก้ปัญหาทุกชนิดและทุกระดับ สมควรจะได้ได้รับความสนใจ สร้างความเข้าใจและสร้างความสามารถในการส่งเสริม การวิจัยมีประโยชน์ แต่ต้องไม่เอาการวิจัยเป็นตัวตั้ง การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างความรู้ ความรู้เป็นเครื่องประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม อันมีจุดมุ่งหมายที่การแก้ปัญหา การพัฒนาหรือการปฏิรูประบบแล้วแต่กรณี

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมคือเครื่องมือของการปฏิรูประบบ

4. แนวทางการปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพ

การปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับสุขภาพของประชาชนทั้งหมด น่าจะมีแนวทางต่อไปนี้ (ดูรูปที่ 1 และ 2)

- (1) ต้องเป็นความเคลื่อนไหวของสังคมทั้งหมด สังคมต้องเห็นว่าสุขภาพเป็นสิ่งที่มีความค่าสูงสุด (Sumum Bonum) ควรจะมีการวิจัยเพื่อให้ทราบคุณค่าของสุขภาพ เพื่อเป็นเครื่องเรียนรู้ของสังคมทั้งหมด อันจะนำไปสู่การสร้างเจตนารมณ์ของสังคม
- (2) มีการสร้างเครื่องชี้วัดระดับสุขภาพที่สังคมเข้าใจและนำไปใช้ได้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือติดตามและเปรียบเทียบระดับสุขภาพ เพื่อให้เกิดประเด็นทางสังคม และประเด็นทางการเมือง อันจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการปฏิรูป
- (3) เนื่องจากระบบบริการมีราคาแพงมากและยากต่อการแก้ไข ส่วนหนึ่งของกลยุทธ์คือประชาชนควรจะสามารถสร้างสุขภาพให้ได้มากที่สุดในชีวิต เรียกว่า **สุขภาพเชิงวัฒนธรรม** (Cultural health) ควรจะมีการส่งเสริมความเข้มแข็งของสุขภาพเชิงวัฒนธรรมให้มากที่สุด
- (4) ปฏิรูประบบบริการสุขภาพ (Health Care System) ให้เป็นระบบที่ให้ผลคุ้มค่า อันหมายถึง
 - ความเสมอภาค (Equity)
 - คุณภาพ (Quality)
 - ประสิทธิภาพ (Efficiency)

ทั้งหมดนี้ต้องการสร้างความรู้โดยละเอียดว่า หมายถึงอะไร วัดได้อย่างไร การวัด EQE จะเป็นเครื่องมือในการวัดคุณภาพของระบบบริการ

5. มรรค 8 แห่งการปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพ

ตามแนวคิด หลักการ และแนวทางที่กล่าวมาข้างต้น สามารถกำหนดมรรควิธีแห่งการปฏิรูป เรียกว่า มรรค 8 แห่งการปฏิรูประบบสุขภาพ มรรคที่ 1 กับมรรคที่ 2 อาจสลับกัน หรือทำไปพร้อมกันก็ได้ ดังนี้คือ

1. สร้างระบบผู้มีส่วนร่วมในการปฏิรูป
2. การวิจัยแนวโน้มใหญ่ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ
3. การวิจัยเพื่อสร้างคุณค่าของสุขภาพและเครื่องชี้วัดสุขภาพของสังคม
4. การวิจัยเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสุขภาพเชิงวัฒนธรรม
5. การวิจัยประเมินผลของระบบบริการสุขภาพ
6. การปฏิรูประบบบริการสุขภาพ
7. การส่งเสริมประชาคมเพื่อสุขภาพ
8. การวิจัยเพื่อยกร่างกฎหมายสาธารณสุขแห่งชาติ หรือ พ.ร.บ.ปฏิรูประบบสุขภาพ

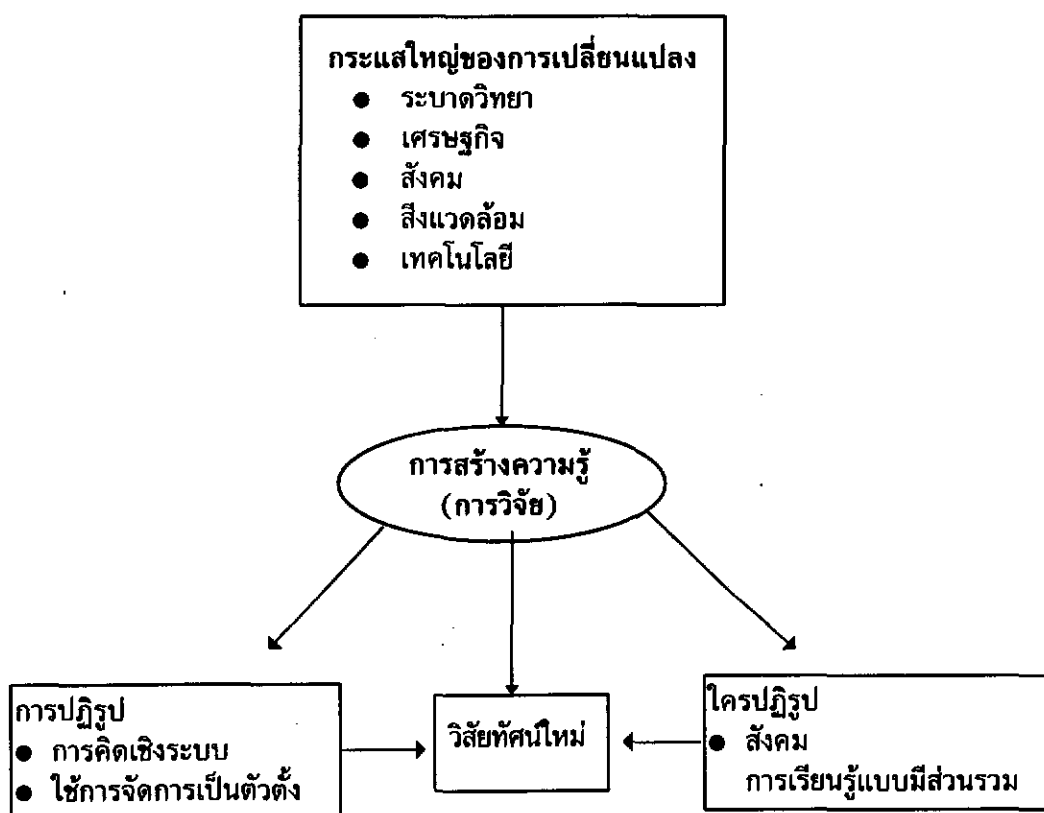
ซึ่งจะขยายความพอเป็นสังเขปในแต่ละมรรค

มรรคองค์ที่ 1 ระบบผู้มีส่วนร่วมในการปฏิรูป

การปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพไม่ใช่เรื่องที่ใครคนใดคนหนึ่ง หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งจะทำได้โดยเอกเทศ แต่ต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stake-holders) ทั้งหมด ที่มีผลกระทบต่อการมีหรือไม่มีปฏิรูประบบ ผู้มีส่วนร่วมเหล่านี้ประกอบด้วยทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ผู้ปฏิบัติ ผู้นำในสังคม สื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพ

ภาครัฐจะคำนึงถึงเฉพาะกระทรวงสาธารณสุขหาได้ไม่ เพราะมีส่วนองค์กรที่มีส่วนทางนโยบายอื่นๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) สำนักนายกรัฐมนตรี ก.พ. สำนักงานประมาณ กระทรวงการคลัง สำนักงานประกันสังคมและฝ่ายการเมือง

รูปที่ 1 แผนผังแสดงการเริ่มต้นคิดเรื่องปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพ

รูปที่ 2 แผนผังแสดงหลักการปฏิรูประบบสุขภาพ

สุขภาพคือสิ่งทรงคุณค่าสูงสุด (Sumum Bonum)

สุขภาพของประชาชน

..... เครื่องชี้วัดสุขภาพเชิงสังคม
↑
ระบบสุขภาพ

ยุทธศาสตร์ใหญ่ 2 อย่าง

1. สุขภาพเชิงวัฒนธรรม ทำให้เข้มแข็ง
2. ระบบบริการสุขภาพ ทำให้ได้ผลคุ้มค่า (cost-effective)
 - ความเสมอภาค (Equity)
 - ประสิทธิภาพ (Efficiency)

ในเรื่องนี้ต้องใช้ความละเอียดและพิถีพิถันทั้งในการแสวงหาคำประกอบ และ กระบวนการทำงาน โดยพิจารณาถึงขั้นตอนการทำงานทั้งหมดโดยละเอียด จะทำให้ทราบว่าใครหรือองค์กรใดจะเกี่ยวข้องด้วย ที่จะทำให้การวิจัย และการ ปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพดำเนินไปได้ดี

ผู้ที่มีส่วนเหล่านี้ควรจะมีส่วนร่วมในการ

- สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน
- สนับสนุนหรือร่วมในการวิจัย
- เรียนรู้ผลการวิจัยร่วมกัน
- ร่วมกำหนดกลยุทธ์ของการปฏิรูป
- ร่วมประเมินติดตามผลและปรับปรุงกลยุทธ์

ระบบผู้มีส่วนร่วมจะมีการจัดองค์กรเช่นใด เช่น เป็นคณะกรรมการหรือสภา สดแล้วแต่ระดับ ในระดับชาติน่าจะมีสภาการสาธารณสุขแห่งชาติ ที่กำหนด นโยบายกฎหมายสาธารณสุขแห่งชาติ (ดูมรรคองค์ที่ 8) การทำงานของระบบผู้มี ส่วนร่วมในการปฏิรูป ควรใช้วิธีการสร้างพลังขององค์กร เช่น วิธี AIC เพื่อสร้าง ความรัก พลังการเรียนรู้ และพลังของการจัดการ นั่นคือการเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม

จุดมุ่งหมายของการวิจัยระบบสาธารณสุข ไม่ใช่เพื่อมีผลสุดท้ายเป็นการตีพิมพ์ บทความวิชาการเท่านั้น เพราะอาจไม่มีการนำไปใช้แบบที่เรียกว่าวิจัยขึ้นหิ้ง แต่ เพื่อให้มีผลต่อการปฏิรูประบบจึงต้องคำนึงถึงระบบ ผู้มีส่วนร่วมในการปฏิรูปตั้ง แต่เริ่มต้น

ต้องถือว่าการพัฒนาระบบผู้มีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยระบบสุขภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยชนิดนี้เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้โดยสังคม (social learning) อันจะก่อให้เกิดพลังงานทางสังคม (social energy) อันเป็นพลังงานที่ สำคัญที่สุดในการแก้ปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อน

หากคณะผู้มีส่วนร่วมเข้าใจ เห็นคุณค่า เข้ามาสนับสนุนการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้น จะ ทำให้การวิจัยที่ยากมากดำเนินไปได้ง่ายและมีประโยชน์ยิ่งขึ้น

มรรคองค์ที่ 2 การวิจัยแนวโน้มใหญ่ที่มีผลต่อสุขภาพ

นี้อาจจะเรียกว่าเป็นการวิจัย Thailand Health Megatrends ก็ได้ ควรมีการวิจัยให้ทราบแนวโน้มใหญ่ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ เช่น

- แนวโน้มทางระบาดวิทยา
- แนวโน้มทางเศรษฐกิจ
- แนวโน้มทางสังคม
- แนวโน้มทางสิ่งแวดล้อม
- แนวโน้มทางเทคโนโลยี
- แนวโน้มทางระบบบริการสุขภาพ

เพื่อให้ทราบสถานการณ์ปัจจุบันและพยากรณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตถ้าไม่มีการปฏิรูป และทำให้ทราบสิ่งที่ควรจัดการแก้ไขหรือปฏิรูป

มรรคองค์ที่ 3 การวิจัยเพื่อสร้างคุณภาพของสุขภาพและเครื่องชี้วัดสุขภาพของสังคม

การปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพเป็นเรื่องของคนทั้งหมดในสังคมที่จะต้องเข้ามามีส่วนในการสร้างสุขภาพ และติดตามผลการยกระดับสุขภาพ ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างคุณค่าของสุขภาพให้สังคมทั้งหมดเห็นว่าสุขภาพ เป็นคุณค่าสูงสุด ทั้ง

- คุณค่าต่อคุณภาพชีวิต
- คุณค่าทางสังคม
- คุณค่าทางเศรษฐกิจ

เพื่อให้สุขภาพเป็นบรมอรรถคติหรือคติสูงของสังคม ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างเครื่องชี้วัดสุขภาพ ชนิดที่สังคมเข้าใจและนำไปใช้ได้ เพื่อให้ทราบระดับสุขภาพ และติดตามความก้าวหน้าของการยกระดับสุขภาพ โดยเปรียบเทียบกับตัวเอง และระหว่างกลุ่มต่างๆ เช่น ระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างคนจนกับคนชั้นกลาง ระหว่างจังหวัดเพื่อให้เกิดเป็นประเด็นทางการเมือง และเจตนารมณ์ทางการเมืองที่จะแก้ไข

ถ้าเครื่องชี้วัดเป็นเครื่องชี้วัดสำหรับผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น ก็จะขาดความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง เครื่องชี้วัดที่เหมาะสมจะเป็นเครื่องมือของทุกฝ่ายในการใช้ติดตามความก้าวหน้าของการปฏิรูประบบสุขภาพ

มรรคองค์ที่ 4 การวิจัยเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมสุขภาพเชิงวัฒนธรรม

ปัญหาใหญ่ของระบบบริการสาธารณสุขคือราคาแพง อันแก้ไขได้ยากมาก วิธีการที่จะเผชิญกับเรื่องนี้อย่างหนึ่งคือ การส่งเสริมสุขภาพให้มากที่สุดในการดำรงชีวิต เช่น ในพฤติกรรมของแต่ละคน สุขภาพในครอบครัว ในชุมชน ในโรงเรียน ในวัดและในที่ทำงาน นั่นก็คือ สุขภาพต้องเกิดขึ้นในวิถีชีวิตทั้งหมดหรือสุขภาพเชิงวัฒนธรรม

สุขภาพเชิงวัฒนธรรมเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องการความเข้าใจทั้งสังคมและการวิจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุน

มรรคองค์ที่ 5 การวิจัยติดตามผลของระบบบริการสุขภาพ

ระบบบริการสุขภาพควรให้ผลคุ้มค่า (cost-effective) ที่สุด ซึ่งควรแสดงออกด้วย

- ความเสมอภาค (Equity)
- คุณภาพ (Quality)
- ประสิทธิภาพ (Efficiency)

หรือ สคป. (EQE) ควรมีการวิจัย EQE เพื่อประเมินระบบบริการสุขภาพ และติดตามประเมินระบบบริการที่กำลังปฏิรูปเพื่อปรับกลยุทธ์

มรรคองค์ที่ 6 การปฏิรูประบบบริการสุขภาพ

การวิจัยในการปฏิรูประบบบริการสุขภาพประกอบด้วย

1. การสร้างรูปแบบระบบบริการในอุดมคติ
2. การวิจัยสภาพความเป็นจริงของระบบบริการเพื่อแสดงความคลาดเคลื่อนจากอุดมคติ (mismatch) และการปฏิรูปเพื่อแก้ไข
3. การวิจัยอนุระบบของระบบบริการ เช่น ระบบกำลังคน ระบบเทคโนโลยี
4. การวิจัยการปฏิรูปบทบาทของรัฐและของสังคม เพื่อสนับสนุนการปฏิรูประบบบริการ
5. การวิจัยติดตามประเมินผลของการปฏิรูประบบ

ซึ่งขอขยายความเฉพาะบางเรื่องดังนี้

ก. การสร้างรูปแบบระบบบริการในอุดมคติ

รูปแบบระบบบริการในอุดมคติน่าจะมีลักษณะ 5 ประการ (เบญจลักษณ์) ดังนี้

- (1) ให้บริการพื้นฐานที่จำเป็น (basic essential care) โดยทั่วถึง
- (2) มีความหลากหลายหรือพหุลักษณะ
- (3) มีการแข่งขันกันทำความดี
- (4) ประชาชนมีทางเลือก
- (5) มีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability)

เรื่องทั้ง 5 ต้องสร้างความเข้าใจโดยละเอียด

- (1) บริการพื้นฐานที่จำเป็น ทั้งทางป้องกัน ส่งเสริมและรักษา คืออะไร
- (2) ระบบบริการที่มีความหลากหลาย ระบบบริการควรมีความหลากหลาย
 - ระบบประชาชน ประกอบด้วย การดูแลตัวเอง การเยี่ยมบ้าน ระบบบริการที่จัดโดยชุมชนทั้งแผนดั้งเดิมและแผนตะวันตก ถ้าชุมชนเข้มแข็งจะสามารถจัดการเรื่องการดูแลสุขภาพได้มาก รวมทั้งการจัดการระบบเงินเพื่อสุขภาพด้วย
 - ระบบเอกชน ทั้งประเภทแสวงกำไร และไม่แสวงกำไรประเภทหลัง ยังไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างเป็นระบบ
 - ระบบรัฐ ควรมีการสร้างแรงจูงใจให้มีการขยายโครงไปสู่การให้บริการพื้นฐานที่จำเป็นมากขึ้น กระจายอำนาจการบริหารจัดการคิดเอง ทำเองและแข่งขัน เพิ่มแรงจูงใจให้แพทย์เฉพาะทางหันไปมีบทบาทสร้างความรู้ให้มากขึ้น
- (3) มีการแข่งขันกันทำความดี การแข่งขันเกิดจากการมีความหลากหลาย การที่ประชาชนมีทางเลือก มีการจัดระบบที่มาของรายได้จากการบริการ ที่ได้รับความนิยม และการตรวจสอบความรับผิดชอบ
- (4) ประชาชนมีทางเลือก การที่ประชาชนมีทางเลือกจะทำให้ระบบบริการ มีการแข่งขันให้บริการที่ดี ความสามารถในการเลือกของประชาชนเกิดจาก

- ความรู้ (การคุ้มครองผู้บริโภค)
- ระบบการจ่ายค่าบริการที่เพิ่มจำนวนต่อรองของประชาชน

การคุ้มครองผู้บริโภคหรือระบบข้อมูลข่าวสารสาธารณะ จึงเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องการการพัฒนาและการวิจัย

- (5) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) ต้องทำความเข้าใจว่าหมายถึงอะไร และตรวจสอบอย่างไร ต้องมีกรอบทางกฎหมาย การวางมาตรฐาน และกลไกในการตรวจสอบ

ข. การปรับบทบาทของภาครัฐ

ตามที่กล่าวในข้อ ก. จะเห็นได้ว่ารัฐจำเป็นต้องปรับบทบาทเดิมที่เน้นการให้บริการเอง มาเป็น

- เป็นผู้มองภาพรวม
- ส่งเสริมสนับสนุนบทบาทของประชาชนและองค์กรเอกชน
- กระจายอำนาจในการจัดการสถานบริการของรัฐให้เกิดการแข่งขัน
- สร้างกฎระเบียบ กฎหมาย กำกับดูแลให้มีการตรวจสอบความรับผิดชอบ
- จัดให้มีกลไกทางการเงินที่ทำให้เกิดการปรับตัวของทุก ๆ ส่วน

ค. ปรับบทบาทของภาคสังคม

ภาคสังคมจะต้องมีการปรับบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกำกับดูแล เนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ จึงจะยกไปกล่าวเป็นมรรคองค์ที่ 7

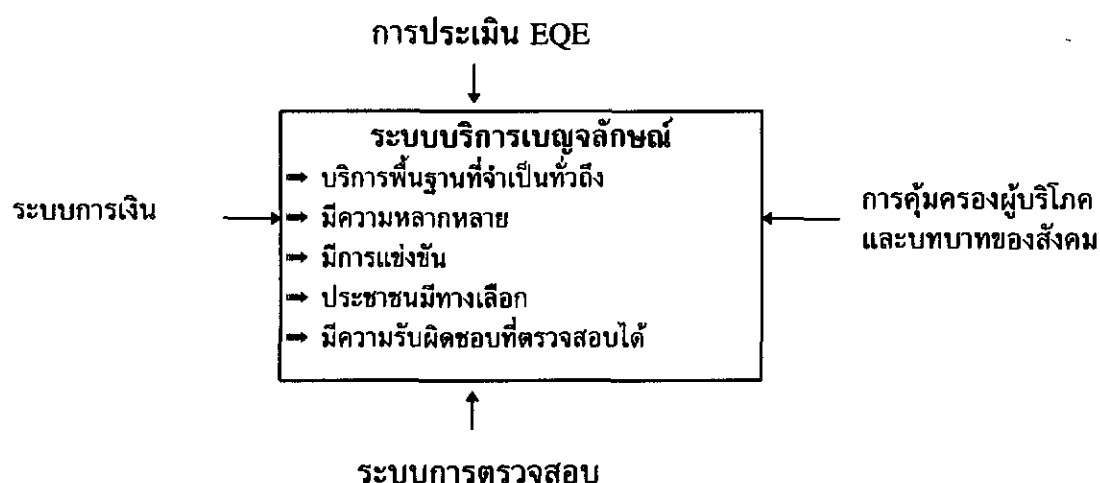
ง. การสนับสนุนและกำกับให้ระบบบริการสุขภาพสามารถปรับตัวและดำเนินไปด้วยดี

ระบบบริการที่กล่าวถึงในข้อ ก. ต้องมีการสนับสนุนและกำกับให้สามารถปรับตัวและดำเนินไปด้วยดี โดย

- ระบบการเงิน
- การตรวจสอบความผิดชอบ
- การคุ้มครองผู้บริโภคและบทบาทของสังคม
- การประเมิน EQE

ซึ่งอาจเขียนเป็นไดอะแกรม ดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 แผนผังแสดงระบบบริการเบญจลักษณ์และระบบที่สนับสนุนและกำกับ

การสร้างระบบบริการในอุดมคติและการสร้างระบบสนับสนุนและกำกับให้เป็นไปตามนี้ ต้องการการวิจัยหลายจุดด้วยกันในระบบบริการทั้งหมด มาตรการทางการเงินมีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้องค์ประกอบทั้งหมดเข้ามาต่อเชื่อมกันและมีความยั่งยืน

มรรคองค์ที่ 7 การส่งเสริมประชาคมเพื่อสุขภาพ

เรื่องชุมชน ประชาคม และประชาสังคม มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทุกชนิด รวมทั้งสุขภาพ และเป็นอนาคตของโลก จึงควรได้รับความสนใจในการสร้างความรู้และส่งเสริมให้เกิดขึ้น ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม พยายามอธิบายความหมายของคำดังนี้

ชุมชน (small community) หมายถึงการรวมตัวของคนจำนวนไม่มาก

ประชาคม (greater community) หมายถึงการเป็นภาวาระหว่างฝ่ายต่างๆ ในสังคม เช่น ผู้นำชุมชน นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ

ประชาสังคม (civic society) หมายถึงสังคมที่มีการรวมกลุ่มกันทำงานเพื่อสังคมจำนวนมากเป็นปกติทั่วไป (norm) ของสังคม หรืออีกนัยหนึ่งมีกิจกรรมชุมชนและประชาคมอยู่ทั่วไป หรือเรียกสังคมเข้มแข็ง

ประชาคมเข้ามามีบทบาทต่อสุขภาพทุกด้าน ทั้งด้านนโยบาย ด้านปฏิบัติ และด้านการกำกับดูแล จึงเป็นเรื่องที่ต้องวิจัยและพัฒนาให้เข้มแข็ง

มรรคองค์ที่ 8 การวิจัยเพื่อยกร่างกฎหมายสาธารณสุขแห่งชาติ

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดมีความจำเป็นที่จะตราพระราชบัญญัติสาธารณสุขแห่งชาติ หรือกฎหมายปฏิรูประบบสาธารณสุข เพื่อกำหนดองค์กร กำหนดการกำกับดูแล เช่น การตรวจสอบมาตรฐานสถานบริการ และมาตรการทางเงินที่จะเอื้ออำนวยให้มีการปฏิรูประบบดังที่กล่าวมา จำเป็นต้องมีการวิจัยว่า กฎหมายดังกล่าวที่ดีที่สุดนั้นเนื้อหาควรจะเป็นอย่างไร

มรรคทั้ง 8 นี้ ควรพิจารณาให้ครบถ้วนยิ่งกว่าที่กล่าวแล้ว และจัดการให้มีการปฏิบัติครบทั้ง 8 องค์

6. ปัจฉิมบท

การปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพเป็นสิ่งจำเป็นเช่นเดียวกับการปฏิรูปอื่นๆ เช่น ปฏิรูปการเมือง ปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูปการศึกษา และควรทำโดยไม่ชักช้านัก เพราะกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่กระทบระบบเพื่อสุขภาพนั้นเกิดขึ้นโดยรวดเร็วและรุนแรง ยิ่งช้ายิ่งแก้ยากขึ้น จำเป็นต้องมีคนไทยกลุ่มหนึ่งที่มองเห็นวิกฤติการณ์ที่รออยู่ข้างหน้า ความจำเป็นที่ต้องมีการปฏิรูป วิธีการปฏิรูปช่วยกันมองภาพใหญ่ และพยายามปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพ โดยเอาเรื่องการจัดการเป็นตัวนำ มีการวิจัยเป็นตัวหนุน

บทความนี้เสนอ เรื่องมรรค 8 แห่งการปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพ อันอาจใช้เป็นกรอบเพื่อพิจารณาเรื่องนี้ให้ละเอียดและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

สังคมไทยที่พึงปรารถนาจากมิติทางวัฒนธรรม

จาก

**แผนวัฒนธรรมแห่งชาติ
ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8**

สังคมไทยที่พึงปรารถนา

จากมิติทางวัฒนธรรม

1. เป้าหมายคนไทยและสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต จากมิติทางวัฒนธรรม

เป้าหมายของคนไทยที่พึงปรารถนาในอนาคตคือ “ความมีศักยภาพ ความมีวินัย และคุณธรรมที่สมบูรณ์” ซึ่งจะก่อให้เกิดคนไทยมีความสุข มีศักดิ์ศรี สังคมมีระเบียบ และดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีการพัฒนาอย่างก้าวหน้า เหมาะสมและยั่งยืน” โดยยึดมิติทางวัฒนธรรมเป็นกรอบความคิดแม่บทที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุล ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์

สร้างและจรรโลงจิตสำนึกทางวัฒนธรรมของประชาชนให้มีวิถีชีวิตอย่างมีเหตุผลเป็นระบบ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และมีวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่อย่างเชื่อมั่นบนพื้นฐานคุณค่าของวัฒนธรรมไทย รวมทั้งสามารถรักษา พัฒนาและสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยให้เป็นสมบัติของมนุษยชาติ อันจะนำมาซึ่งศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของคนไทยในบริบทของสังคมโลก

3. ยุทธศาสตร์

เพื่อให้สามารถดำเนินการให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของแผนวัฒนธรรมแห่งชาติที่กำหนดไว้ เห็นควรกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่สำคัญๆ ดังนี้ คือ

3.1 สร้างความเข้มแข็งของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่บุคคล ครอบครัวและชุมชน โดยพัฒนาคน ครอบครัวและชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้บนพื้นฐานของการเรียนรู้รกราก

วัฒนธรรมดั้งเดิม ตลอดจนความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความมีวินัย ค่านิยมและลักษณะนิสัยที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก เข้าใจและสามารถปรับวิถีชีวิตและพัฒนาศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพตามสภาวะพัฒนาการของสังคม มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ปลูกฝังประชาธิปไตยและมีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินงานวัฒนธรรมด้วยชุมชนเอง รวมทั้งสร้างผู้นำและประชาคมทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ให้เป็นกลไกหลักในการดำเนินงานวัฒนธรรมของชุมชนจนเข้มแข็งและเป็นฐานการพัฒนาสังคมและประเทศในระบอบประชาธิปไตยให้เจริญรุ่งเรืองได้

3.2 นำมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนา

ปรับเปลี่ยนการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดกับคน ชุมชนและสังคม ซึ่งเป็นมิติทางวัฒนธรรมที่สำคัญโดยกำหนดให้โครงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ ทุกโครงการมีกสนกำหนดมาตรฐานในการพัฒนาคน ชุมชน และสังคม โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนานั้นด้วย

3.3 เผยแพร่คุณค่าวัฒนธรรมไทยในสังคมไทยและสังคมโลก

วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เป็นสื่อในการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีต่อกัน นำมาซึ่งการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน ระหว่างสังคมต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมอันเกิดจากภูมิปัญญา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเผยแพร่คุณค่าของวัฒนธรรมไทยออกไปให้กว้างขวางและแพร่หลายทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก

3.4 ใช้สื่อสารมวลชนเป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอด และพัฒนาวัฒนธรรม

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมทำให้สามารถรับและส่งข้อมูลข่าวสารไปได้อย่างรวดเร็วและครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่และทุกกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น จึงต้องใช้สื่อสารมวลชน เทคโนโลยี โทรคมนาคม และแหล่งสารสนเทศทุกประเภทเป็นสำคัญในการถ่ายทอดและพัฒนาสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่ดีงามและทรงคุณค่าของไทยออกไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยให้มีการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องในการสื่อสารนั้น

3.5 ระดมสรรพกำลังในการดำเนินงานวัฒนธรรม

การดำเนินงานวัฒนธรรมเป็นภาระหน้าที่ของประชาชนทุกคน สถาบันทางสังคมทุกสถาบัน สถานศึกษาทุกแห่ง หน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนทุกแห่ง รวมทั้งองค์กรภาคธุรกิจต่าง ๆ ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการดำเนินงานวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และตามภารกิจที่ต้องรับผิดชอบ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องระดมสรรพกำลังต่าง ๆ ให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานวัฒนธรรม ด้วยความตระหนักในภารกิจหน้าที่และความรับผิดชอบต่องานวัฒนธรรมของชาติร่วมกัน

3.6 ให้มีการลงทุนทางวัฒนธรรม

แต่เดิมนั้นวัฒนธรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่จำเป็นของประชาชนได้ดำเนินไปตามปกติ ไม่ได้คิดในเชิงว่าจะมีผลผลักดันให้เกิดคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจหรือคุณค่าด้านอื่น ๆ ของประเทศมากนัก รัฐจึงมิได้ให้ความสำคัญที่จะดูแลเท่าที่ควรจะเป็น จึงขาดการลงทุนที่จะผลักดันให้วัฒนธรรมเกิดความเข้มแข็งขึ้น บัดนี้ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศไทยต้องก้าวหน้าไปให้ทันกับสังคมโลกยิ่งขึ้น ซึ่งนำไปสู่หลักการใหม่ที่ว่า การดำเนินงานวัฒนธรรมเป็นการลงทุนที่สำคัญทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของประเทศ จึงจำเป็นต้องลงทุนพัฒนาวัฒนธรรมให้เข้มแข็ง ซึ่งนอกจากเกิดผลดีในการสร้างความเข้มแข็งให้กับวัฒนธรรมไทยแล้ว ยังสามารถนำผลที่เกิดขึ้นไปเพิ่มคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ ได้อีกด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีการลงทุนทางวัฒนธรรมทั้งจากภาครัฐและเอื้ออำนวยให้เอกชนมาลงทุนทางวัฒนธรรมมากขึ้น

4. แผนงาน

เพื่อให้สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแผนวัฒนธรรมแห่งชาติที่กำหนดไว้ เห็นควรกำหนดแผนงานที่สำคัญ ๆ 6 แผนงาน ดังนี้คือ

4.1 แผนงานพัฒนาค่านิยม ลักษณะนิยม วิถีชีวิตและสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของแผน : เพื่อให้หลักธรรมของแต่ละศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนาวิถีชีวิต พัฒนาค่านิยม ลักษณะนิสัยและวิถีคิดของสังคมไทย จากวัฒนธรรมบริโศคนิยม วัดถุนิยมไปสู่การมีคุณธรรม จริยธรรม มนุษยธรรมและจิตสำนึกต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมตามระบอบประชาธิปไตย ให้แต่ละคนสามารถทำงานและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีจิตสำนึกในการสร้างสันติภาพ ที่ยั่งยืนทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ รวมทั้งสามารถพัฒนาตนเองและสังคมบนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย และการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

4.2 แผนงานส่งเสริมศักยภาพของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

วัตถุประสงค์ของแผน : เพื่อส่งเสริมให้มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรมของบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว สร้างความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรม สร้างและสนับสนุนเครือข่ายและประชาคมทางวัฒนธรรมทุกระดับ ให้เป็นแกนนำและกลไกสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาสู่วัฒนธรรมของชุมชนที่หลากหลายทั้งในเมืองและชนบท

4.3 แผนงานส่งเสริมวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวและการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม

วัตถุประสงค์ของแผน : เพื่อส่งเสริมให้มีการนำความรู้และวิถีคิด ตลอดจนแบบแผนวิถีชีวิตไทยเป็นฐานในการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ และสังคมให้สามารถผลิตศิลปะและอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างและเพิ่มพูนรายได้จากอาชีพอิสระหรือการรับจ้างองค์กรของภาครัฐและเอกชน รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยจิตสำนึกทางวัฒนธรรม โดยให้เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย เป็นการสร้างความเข้าใจอันดีในวัฒนธรรมไทยและส่งผลถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย

4.5 แผนงานอนุรักษ์มรดก เสริมสร้างเอกลักษณ์และเผยแพร่เกียรติภูมิ วัฒนธรรมไทยในสังคมโลก

วัตถุประสงค์ของแผน : เพื่อรักษาและพัฒนามรดกทางศิลปกรรม และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาติ โดยเฉพาะภาษาไทยและศิลปะไทยให้แก่คนไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การรู้จักและภาคภูมิใจในตนเอง ชาบซึ้งและตระหนักในคุณค่า กระตุ้นให้เกิดสุนทรียภาพ จินตนาการและทักษะในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยทุกประเภท รวมทั้งการอนุรักษ์ธำรงไว้สืบทอดเอกลักษณ์ความเป็นไทย และพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและสังคมโลกแล้ว เผยแพร่ภาพลักษณ์เกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของวัฒนธรรมไทยในสังคมโลก โดยการส่งเสริมให้มีทูตวัฒนธรรมและศูนย์วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศขึ้น

4.6 แผนงานระดมทรัพยากรและการลงทุนทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของแผน : เพื่อขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน วัฒนธรรมโดยรณรงค์ให้ประชาชนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเห็นคุณค่า ความสำคัญและตระหนักว่างานวัฒนธรรมเป็นภาระหน้าที่ของทุกคน ทุกหน่วยงานที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนทางวัฒนธรรมให้แก่องค์กรเอกชนที่มีศักยภาพสูง โดยส่งเสริมและสนับสนุนการใช้สถาบันบริการนิเทศทุกประเภทและเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนและโทรคมนาคมในการเผยแพร่คุณค่าของวัฒนธรรมไทยไปสู่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้เกิดความซาบซึ้งจนถึงขั้นปฏิบัติได้ นอกจากนั้นจะต้องมีมาตรการเพื่อกลั่นกรองและเฝ้าระวังวัฒนธรรมที่ไม่พึงปรารถนาที่จะแอบแฝง เข้ามากับเครื่องมือสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัยนั้นด้วย

สิ่งแวดล้อมกับคุณธรรมสังคมไทย

ปาฐกถาพิเศษ

โดย อานันท์ ปันยารชุน
ประธานสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

ในการสัมมนาประจำปี 2539
เรื่อง “สิ่งแวดล้อมไทยในทศวรรษหน้า”
9 กรกฎาคม 2539
โรงแรมเซ็นทรัล พลาซ่า กรุงเทพฯ

สิ่งแวดล้อมกับ

คุณธรรมในสังคมไทย

ท่านมีเกียรติทุกท่าน

ผมมีความยินดีที่ได้มาพบกับท่านทั้งหลาย ณ ที่ประชุมนี้อีกวาระหนึ่ง ครึ่งนี้นับเป็นครั้งที่สามของการประชุมประจำปีของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยซึ่งผมให้ความสำคัญอย่างมากเสมอมา สาเหตุที่ผมให้ความสำคัญต่อการประชุมนี้ ไม่ใช่เป็นเพียงเพราะผมดำรงตำแหน่งประธานสภาของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยเท่านั้น แต่เป็นเพราะผมเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของประเทศไทยและของโลก ทั้งในปัจจุบัน และในศตวรรษที่จะมาถึงและก็ด้วยเหตุผลนี้เองที่เราก่อตั้งสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยขึ้นมา

ท่านคงจะยังจำกันได้ว่า ปีที่แล้ว เราประชุมกันเรื่อง “สิ่งแวดล้อมไทย ใครจัดการ -- รัฐ ธุรกิจ หรือประชาชน” ในวันนี้ เราจะขยายขอบเขตการประชุม ออกไปถึงความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับนานาประเทศ และขยายวิสัยทัศน์ของไทยให้กว้างไกลไปจรดศตวรรษที่ 21ที่กำลังจะมาถึง

แต่ก่อนที่เราจะไปถึงจุดนั้น ผมอยากให้เราหันกลับมามองปัญหาใกล้ตัวที่รัฐได้พยายามแก้ไขกันมาหลายสิบปีแต่ยังไม่ลุล่วง ปัญหานี้ได้แก่ ปัญหาการดูแลรักษาป่า

ผมคิดว่าปัญหาพื้นฐานประการแรกของเรื่องการดูแลรักษาป่านี้ อยู่ที่ความเข้าใจความหมายของ “ป่า” คุณค่าของป่ามิได้มีเพียงทรัพยากรไม้อย่างที่เคยเข้าใจกัน แต่ยังรวมถึงสมดุลทางธรรมชาติ และทรัพยากรอื่นเนื่องมาจากความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ ผมอยากจะชี้ว่าป่าไม้มิได้มีประโยชน์แต่กับชาวบ้านที่อาศัยอยู่รอบบริเวณป่าเท่านั้น เพราะป่าไม่ใช่ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างเดียว แต่เป็นทรัพยากรของประเทศและของโลกด้วย

ที่ผ่านมา รัฐบาลหลายคณะได้มีความพยายาม และมีมาตรการหลายประการในการรักษาพื้นที่ป่า ไม่ว่าจะเป็นการตั้งเป้าหมายพื้นที่ป่า หรือการปิดป่า รวมไปถึงจนถึงโครงการ ค.จ.ก. ซึ่งในช่วงสั้น ๆ ที่ผมเป็นหัวหน้ารัฐบาล ทำให้ต้องไปเกี่ยวพันด้วยเนื่องจากเป็นโครงการต่อเนื่องมาจากรัฐบาลชุดก่อน มาตรการเหล่านี้ล้วนแต่ไม่ประสบความสำเร็จในการรักษาพื้นที่ป่า

นอกเหนือจากความเข้าใจ หรือไม่เข้าใจความหมายของป่าแล้ว ผมคิดว่าหัวใจของปัญหานี้อยู่ที่ ความเชื่อเดิม ๆ ที่ว่า มีแต่เจ้าหน้าที่รัฐ และธุรกิจเอกชนรายใหญ่ ๆ เท่านั้น ที่จะสามารถพิทักษ์ป่าและเพิ่มพื้นที่ป่าได้ ส่วนชาวบ้านในพื้นที่เป็นได้แต่เพียงผู้ทำลายป่าเท่านั้น ไม่มีศักยภาพที่จะรักษาป่าแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี ถึงเวลาแล้วที่จะต้องทบทวนความเชื่อดังกล่าวเสียใหม่ ทั้งนี้เพราะเราได้เห็นแล้วว่า มาตรการต่างๆ ของรัฐที่ผ่านมา แม้กระทั่งการปิดป่าตั้งแต่ปี 2532 ก็ไม่สามารถรักษาพื้นที่ป่าไว้ได้ ป่าของไทยยังคงลดลงกว่า 1 ล้านไร่ต่อปี ผมจึงอยากให้เราลองตั้งต้นคิดเสียใหม่ ว่าชาวบ้านมีศักยภาพที่จะดูแลรักษาป่าได้ ขณะเดียวกันป่าก็สามารถฟื้นฟูตัวเองได้เช่นกัน เมื่อเรามีสมมุติฐานใหม่เช่นที่กล่าวมานี้ เราก็จะมีโจทย์ชุดใหม่ที่จะเป็นประโยชน์กว่าเดิม โจทย์ชุดใหม่ก็คือ “จะสร้างแรงจูงใจอย่างไรเพื่อที่จะให้ชาวบ้านดูแลรักษาป่าในพื้นที่ของตนเอง” ซึ่งหากสามารถทำได้ จะประหยัดงบประมาณด้านการปลูกป่าไปได้มาก และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น แนวทางใหม่นี้จะช่วยลดความขัดแย้งในพื้นที่ชนบทลงอีกด้วย

ผมคิดว่าปัญหานี้ไม่ต่างจากวิกฤติจราจรเท่าใดนัก แม้ว่าเมื่อพิจารณาอย่างผิวเผินปัญหาทั้งสองดูเหมือนเป็นคนละเรื่องกัน ปัญหาหนึ่งเกิดในป่าในเขา อีกปัญหาหนึ่งเกิดขึ้นในเมือง แต่ผมกลับเห็นว่าปัญหาทั้งสองคล้ายกันมาก เหตุที่ว่าคล้ายกันนั้นก็เพราะต่างก็เป็นปัญหาเรื้อรังที่ทำลายความสามารถของรัฐบาลมาแล้วหลายคณะ แก้อะไรก็แก้ไม่สำเร็จ แต่สิ่งที่ทำให้ปัญหาทั้งสองเหมือนกันมากที่สุด และผมคิดว่าเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดด้วย ก็คือวิธีการแก้ไขปัญหาที่ผิดเหมือนกัน

รัฐพยายามแก้ปัญหาจราจร โดยคิดว่าปัญหานี้มีสาเหตุมาจากการที่มีพื้นที่ผิวถนนไม่เพียงพอกับจำนวนรถยนต์ที่มีมากมายมหาศาล ก็เลยพยายามแก้ปัญหาด้วยการหาทางเพิ่มผิวดถนนให้ทันกับความต้องการ เมื่อเพิ่มผิวดถนนบนพื้นที่ดินตามปกติไม่ได้ ก็พยายามทำทางยกระดับบ้าง เอาผิวคลองมาทำถนนบ้าง มุมนะเฝ้าคิดประดิษฐ์วิธีพิศาลยิ่งขึ้นไปต่าง ๆ นานา ทั้งหมดนี้ก็เพื่อพยายามอย่างสุดความสามารถที่จะรองรับจำนวนรถยนต์ที่มีอยู่และที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ วันละประมาณ 700 คันเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ ยังไม่รวมจำนวนรถจักรยานยนต์

ผมไม่อยากให้เราลืมว่า แต่ก่อนเราถ่มโคลงกันด้วยซ้ำเพื่อเอามาทำเป็นถนน แนวความคิดที่เอาผิวน้ำมาเป็นผิวนอนนี้ไม่ได้มีอะไรใหม่แต่อย่างใด เราเบียดเบียนคลองจนจะไม่เหลือทางน้ำธรรมชาติที่จะช่วยระบายน้ำในฤดูฝน คุณภาพน้ำก็ต่ำจนเกินกว่าจะชื่นชมได้อีกต่อไป สิ่งที่รัฐควรจะทำแต่ไม่ได้ทำคือลดความต้องการใช้ผิวนอนลงให้ได้ ลดจำนวนรถยนต์ส่วนบุคคลลงให้ได้ นี่ควรจะเป็นประเด็นสำคัญอันดับแรกในการแก้ปัญหาวิกฤติสัญจร

ผมอยากจะบอกว่าปัญหาป่าก็เช่นเดียวกัน พื้นที่ป่าในประเทศนี้ลดลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง แม้จะมีคำสั่งปิดป่ามาแล้วหลายปีก็ยังยุติการทำลายป่าไม่ได้ ถ้าสาเหตุของการทำลายป่าคือการทำไม้ เราก็ต้องพิจารณาว่าไม้เหล่านี้เอาไปทำอะไร ในปี 2539 นี้ ประเทศไทยมีความต้องการไม้ท่อนถึง 14.7 ล้านตัน และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 18.3 ล้านตัน ในปี 2545 และท่านทราบหรือไม่ว่า ปัจจุบันนี้ ประเทศไทยเป็นผู้นำเข้าไม้รายสำคัญเป็นอันดับสี่ของโลก ผมจึงอยากจะบอกว่า แทนที่รัฐบาลจะคอยมาไล่ปลูกป่าให้ทันกับป่าที่ถูกทำลายไปซึ่งได้เห็นกันอยู่แล้วว่าทำไม่ได้ เราควรที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคไม้ของเราลงด้วย ซึ่งหมายถึงว่ารัฐควรมีมาตรการต่าง ๆ ออกมาเพื่อหันเหพฤติกรรมเดิม ๆ ที่เป็นตัวการในการทำลายป่าเหล่านี้ลง

นอกจากนี้ ผมอยากจะเตือนว่า ป่าไม่ได้มีเฉพาะไม้เท่านั้น สาเหตุของการสูญเสียพื้นที่ป่าที่สำคัญไม่น้อยกว่าการตัดไม้ได้แก่ การรุกรานที่ดิน คนจนรุกรานพื้นที่ป่าเพราะต้องการที่ดินทำกิน แต่คนรวยและนักธุรกิจนั้นเอาเปรียบป่า เพราะต้องการเก็งกำไร เนื่องจากป่าเป็นสมบัติสาธารณะ เป็นของเราทุกคน รัฐจึงต้องลุกขึ้นมาปกป้องพื้นที่ป่าที่มีคนบางกลุ่มใช้สร้างผลประโยชน์ส่วนตนอยู่

ผมได้เรียนตั้งแต่ต้นว่า วันนี้เราจะพูดกันถึงอนาคต อนาคตอันใกล้ที่พอจะมองเห็นกันได้ ได้แก่ เรื่องการค้าระหว่างประเทศ แม้ว่าโลกทุกวันนี้จะให้ความสำคัญกับระบบการค้าเสรี แต่ตัวแปรใหม่ในเรื่องนี้ได้แก่ เงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมของการผลิตและจัดจำหน่ายสินค้า ในอนาคตอันไม่ไกลนัก คู่ค้าต่างประเทศสามารถใช้ประเด็นการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมาเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาการเลือกสินค้า โดยเฉพาะประเทศในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ การจัดการระบบธุรกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมนั้นกำลังจะเป็นเรื่องหลักเรื่องหนึ่งในการค้าระหว่างประเทศ

ทุกท่านคงจะทราบว่าผมสนับสนุนการมีเสรีภาพมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพในทางการเมือง เสรีภาพของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ ตลอดจนถึงเรื่องการค้า

เสรี ในเรื่องการค้ากับสิ่งแวดล้อมนี้ บางท่านอาจจะเห็นว่าเป็นการที่ประเทศที่เจริญแล้วเอาข้อเรียกร้องด้านสิ่งแวดล้อมมาเป็นเครื่องกีดกันประเทศที่ยังมีแรงงานราคาถูกกว่าเพื่อประโยชน์ในการแข่งขันทางการค้าของตน และเพื่อเอาเปรียบประเทศอย่างเรา ผมเองก็ยังคงเคยชี้ให้เห็นว่ามีการกระทำเช่นนี้เกิดขึ้นแล้วจริง อย่างไรก็ตาม ถ้าเรามองเรื่องนี้เป็นการสร้างความกดดันกับประเทศไทย ผมอยากจะถามว่าความกดดันที่จะให้มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ที่มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าขึ้น ที่มีการลดปริมาณของเสียจากกระบวนการผลิตให้น้อยลงนั้นจะส่งผลเสีย และจะทำลายประเทศได้อย่างไร

ถ้าเราพิจารณาเรื่องนี้ด้วยทัศนคติของคนที่มีมองโลกในแง่ดี เราก็ย่อมจะเห็นว่า นักธุรกิจไทยมีทางออกที่สามารถทำได้โดยไม่ลำบาก เนื่องจากองค์กรมาตรฐานสากลก็ได้ชี้ทางออกไว้ให้แล้ว อันได้แก่ มาตรฐาน ISO 14000 มาตรฐาน ISO 14000 เป็นอนุกรมมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม มาตรฐานที่สำคัญในอนุกรมนี้คือ มาตรฐาน ISO 14001 ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Environmental Management System เป็นมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่กิจกรรมการออกแบบ การตลาด การผลิต การส่งมอบลูกค้า และการบริการ โดยมุ่งให้องค์กรมีการพัฒนาปรับปรุงสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

ผลโดยตรงที่ธุรกิจที่ใช้มาตรฐานนี้จะได้รับ คงไม่ใช่เพียงแค่การขยายโอกาสของการจำหน่ายสินค้าของตนในตลาดต่างประเทศเท่านั้น การใช้ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ที่มีของเสียน้อยลง และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ย่อมจะช่วยลดต้นทุนของกิจการนั้นๆ เองลงด้วย ในขณะที่เดียวกันการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมยังเป็นการแสดงออกถึงสำนึกที่ผู้ประกอบการมีต่อส่วนรวม สังคมก็ย่อมจะชอบคุณธุรกิจนั้นๆ ภาพพจน์ที่ดีต่อธุรกิจนั้นเองก็ย่อมจะเป็นผลพลอยได้ที่ติดตามมา ผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผมอยากให้เราให้ความสนใจ คือ การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่จะช่วยอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของประเทศเรา

คุณสมบัติประการหนึ่งของการเป็นนักธุรกิจที่ดี คือ การสามารถมองเห็นโอกาสทางธุรกิจในเรื่องต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา คือ ความว่องไวต่อการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการตลาด หรือการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเทคโนโลยี ผมอยากจะเรียนว่าการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมคือ โอกาสทางธุรกิจอย่างหนึ่ง ไม่ใช่เป็นเพียงค่าใช้จ่าย หรือการเพิ่มต้นทุนตามที่นักธุรกิจบางท่านเข้าใจกัน ธุรกิจด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ธุรกิจจัดหาน้ำสะอาด อุปกรณ์ประหยัดพลังงาน ระบบควบคุมมลพิษ ระบบกำจัดสารพิษ ธุรกิจการกำจัดขยะ การให้บริการที่ปรึกษา และการติดตามตรวจสอบปริมาณมลพิษ เป็นธุรกิจที่กำลังเติบโตอย่าง

รวดเร็ว ในปี 2538 ที่ผ่านมา ธุรกิจสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีมูลค่าสูงถึง 25,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มในการเติบโตขึ้นอีกถึงปีละ 20-25 เปอร์เซ็นต์ นับได้ว่าเป็นธุรกิจที่สร้างกำไรให้กับผู้ลงทุน และยังเป็นผลดีต่อสิ่งแวดล้อมของส่วนรวมด้วย เรียกได้ว่า ธุรกิจนี้ทำให้ท่าน “ได้ทั้งเงิน ได้ทั้งกล่อง” นักลงทุนจากต่างชาติได้เข้ามาเก็บเกี่ยวโอกาสนี้ในประเทศอยู่แล้ว ผมอยากจะเตือนว่านักธุรกิจไทยจะต้องตื่นตัว กระฉับกระเฉง และว่องไวต่อการเปลี่ยนแปลงที่มาจากความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมนี้

เมื่อผมพูดถึงการค้าระหว่างประเทศ และสิ่งแวดล้อม ผมพูดถึงเรื่องในอนาคตก็จริง แต่เป็นเรื่องที่อยู่ใกล้เรามาก เหตุที่เห็นว่าใกล้ก็เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์ของเรา ธุรกิจของเรา เศรษฐกิจของเราโดยตรง ส่วนเรื่องที่ผมอยากจะนำเสนอต่อไป เป็นเรื่องในอนาคตเช่นกัน แต่เป็นอนาคตที่สำหรับบางท่านแล้วอาจจะดูเหมือนเป็นเรื่องไกลเราอยู่สักหน่อย แต่ถึงอย่างไรก็เป็นเรื่องที่สำคัญ ผมกำลังพูดถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิโลก

นักวิทยาศาสตร์ได้พบว่า โลกทุกวันนี้มีก๊าซที่ก่อให้เกิดสภาวะเรือนกระจกมากกว่าที่เคยมีในอดีต และคาดว่าจะสภาวะดังกล่าวจะทำให้อุณหภูมิโลกร้อนขึ้น ซึ่งจะส่งผลในระยะยาวต่อสภาพภูมิศาสตร์เช่นการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเลและพื้นที่ชายฝั่ง นอกจากนี้อุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงไปจะส่งผลต่อวัฏจักรของพืชหรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ได้อีกด้วย เนื่องจากสภาวะโลกร้อนเป็นเรื่องที่จะส่งผลต่อโลก และประชาชนของโลกในนานาประเทศ สหประชาชาติจึงได้ดำเนินการให้มีข้อตกลงระหว่างประเทศที่เรียกว่า อนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงชั้นบรรยากาศ เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า United Nations Framework Convention on Climate Change เพื่อประสานความร่วมมือจากนานาประเทศในการรับมือกับปัญหานี้

ประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ที่เป็นภาคีของอนุสัญญานี้มีหน้าที่สำรวจว่าประเทศของตนปล่อยก๊าซที่ทำให้เกิดสภาวะเรือนกระจกอย่างไรบ้าง และดูแลให้มีก๊าซดังกล่าวอยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชั้นบรรยากาศ ทั้งนี้ด้วยการ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและแหล่งที่มาของก๊าซแต่ละชนิด สนับสนุนให้มีการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจสถานการณ์ของปัญหานี้ และกำหนดนโยบาย แผนงาน และกลยุทธ์ในการควบคุมก๊าซเรือนกระจก

หัวใจของเรื่องนี้อยู่ที่ว่าก๊าซที่ก่อให้เกิดสภาวะเรือนกระจกนี้ที่สำคัญ ได้แก่ คาร์บอนไดออกไซด์ และมีเทน แหล่งที่มาที่สำคัญของก๊าซทั้งสองในประเทศไทย ได้แก่ การทำนาข้าว การตัดไม้ทำลายป่า และการใช้พลังงานฟอสซิล เช่น น้ำมัน ถ่านหิน และลิกไนต์ โดยเฉพาะการใช้พลังงานเพื่อการจราจรและอุตสาหกรรม ดังนั้น ท่านจะเห็นได้ว่ากิจกรรมในประเทศไทยที่ส่งผลต่อการเกิดสภาวะโลกร้อน ก็คือ กิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ผ่านมานั่นเอง

และนี่เองคือสาเหตุที่บางประเทศไม่กระตือรือร้นที่จะให้ความร่วมมือในการควบคุมปริมาณก๊าซเรือนกระจก เนื่องจากเกรงว่าจะไปหยุดยั้งการพัฒนาหรือลดมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนในประเทศของตนเอง แต่ผมกลับคิดว่าแทนที่จะเกี่ยงกันหรือโยนกลองกันไปมา แต่ละประเทศควรจะตั้งคำถามต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการพัฒนาในประเทศของตนมากกว่าว่าทำอะไรจึงจะยังสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนของเราให้สูงขึ้น โดยไม่ทำลายบรรยากาศของโลก เช่นเดียวกับที่เรากำลังพยายามพัฒนาประเทศโดยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมกัน ผมคิดว่าคำถามในแนวทางนี้จะเป็นเรื่องที่ท้าทายกว่า สร้างสรรค์กว่า และควรแก่การพิจารณามากกว่า

การยุติหรือยับยั้งการตัดไม้ทำลายป่าที่ผมได้พูดถึงไปแล้วข้างต้นเป็นช่องทางที่สำคัญในการป้องกันปัญหาโลกร้อน การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สำคัญมาก เพราะนอกจากจะช่วยลดก๊าซเรือนกระจก ยังช่วยลดมลพิษและส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจไปพร้อมกัน ในปัจจุบัน ความสามารถของคนไทยในการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพยังอยู่เพียงกึ่งกลางระหว่างประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีประสิทธิภาพสูงที่สุดในโลก กับประเทศจีนซึ่งมีประสิทธิภาพต่ำที่สุด สถิตินี้ชี้ให้เห็นว่าเรายังมีหนทางอีกมากที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้พลังงานของเรา

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพิทักษ์ป่า การค้าระหว่างประเทศ หรือสภาวะโลกร้อนที่ผมได้กล่าวมาข้างต้น ล้วนเกี่ยวข้องกับ “ความคิด” ของเรา ซึ่งจะไปกำหนดพฤติกรรมการบริโภค การผลิต และการจัดการสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ ผมจึงขอถือโอกาสทบทวนความคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมของคนไทยเราในที่ประชุมนี้

ผมเชื่อว่าทุกท่านในที่ประชุมนี้ตระหนักดีว่า “สิ่งแวดล้อม” มีค่าใช้จ่าย มีต้นทุนทางสังคม มีผู้ได้และผู้เสียประโยชน์ มีความขัดแย้งแย่งชิงกัน ดังนั้นสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมทั้งหมด ผมอยากจะย้ำว่า สิ่งแวดล้อมไม่ใช่เรื่องที่จะนึกถึงต่อเมื่อมีเวลาว่างเท่านั้น ที่ผ่านมามากจนจะจัดสิ่งแวดล้อมไว้ในลำดับท้ายๆ โดยเห็นเป็นเรื่องไม่สลักสำคัญ แต่ถึงกระนั้นก็ควรจะพูดถึงอยู่เหมือนกันเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเป็นผู้มีการศึกษา มีอารยธรรม ในทำนองเดียวกับการพูดถึงเรื่องสิทธิสตรีสิทธิเด็ก หรือศิลปวัฒนธรรม ซึ่งผมเชื่อว่ามีคนจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่ได้เห็นเป็นเรื่องเร่งด่วนแต่อย่างใด ใครก็ตามที่มีความคิดอย่างนี้ ผมอยากขอให้ทบทวนความคิดของท่านเสียใหม่

เนื่องจากสิ่งแวดลอมเป็นเรื่องที่มีผู้ได้และผู้เสียประโยชน์ ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้ามากำกับ จัดวาง กติกา เพื่อจัดสรรประโยชน์ และสร้างความเป็นธรรม แต่การที่รัฐมีหน้าที่กำกับ ไม่ได้หมายความว่ารัฐจะต้องเป็นผู้นำ หรือผู้ทำไปเสียทุกเรื่อง แต่ยังไม่ได้หมายความว่ารัฐจะต้องทำถูกไปหมดอีกเช่นกัน หลายท่านอาจจะมีความหมายว่า ปัญหาของประเทศไทยอยู่ที่นักการเมืองขาดเจตจำนงที่แน่วแน่ที่จะผลักดันสังคมไปในทางที่เจริญที่ติงาม ผมคิดว่าความเห็นนี้คงจะไม่ผิด แต่ผมอยากจะชี้ว่าในระบบประชาธิปไตยที่เรายากจะมีกันนั้น เจตจำนงทางการเมืองจะต้องมาจากเจตจำนงของสังคมเป็นหลัก ทั้งนี้หมายความว่าประเทศไทยจะต้องมีประชาชนที่มีเจตจำนงร่วมกันเพื่อสังคมส่วนรวมเสียก่อนเพื่อชี้หน้านักการเมืองและรัฐบาลของเรา

งานพัฒนาสิ่งแวดล้อมก็เหมือนกับงานพัฒนาประชาธิปไตย ต่างก็ต้องอาศัยประชาชนที่มีความรับผิดชอบต่างก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ผมเคยพูดเอาไว้แล้วว่าประชาธิปไตยไม่ได้หมายถึงเพียงการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง วันนี้ผมขอบอกว่าการพัฒนาสิ่งแวดล้อมก็ไม่ได้หมายถึงเพียงการประกาศว่าเราอยากมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีเท่านั้น เช่นเดียวกับประชาธิปไตยจะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีส่วนร่วม การพัฒนาสิ่งแวดล้อมจะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการประหยัดพลังงาน การเต็มใจจ่ายค่าบำบัดน้ำเสีย การดูแลกระบวนการผลิต หรือการบริโภคสินค้าของตัวเอง เป็นต้น

ในรอบของเวลาในทศวรรษหน้า ในรอบของตำแหน่งของประเทศไทยในเวทีโลก ไทยควรจะมีบทบาทอย่างไร

ผมเคยรับราชการในกระทรวงต่างประเทศ ผมจึงเห็นความสำคัญของตำแหน่งของประเทศไทยในการแข่งขันในเวทีโลกอย่างชัดเจน ผมไม่ค่อยห่วงนักธุรกิจ ไม่ห่วงบทบาทของคนกลุ่มนี้ในเวทีการค้าระหว่างประเทศ เพราะคนกลุ่มนี้มีความสามารถ มีข้อมูลทันสมัย มีเรี่ยวแรงดีมาก อยู่แล้ว แต่ที่ห่วงที่สุดคือคนจนในชนบท นี่คือนั่นที่รัฐและพวกเราจะต้องใส่ใจอย่างมาก ว่าจะปรับตัว เปลี่ยนแปลงทันต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกหรือไม่

ผมห่วงว่าประเทศไทย จะแยกออกเป็นสองส่วนยิ่งกว่าทุกวันนี้ ส่วนหนึ่งแข่งขันในตลาดโลกเมื่อทำการผลิต ก็ผลิตเพื่อตลาดนอกประเทศไทย เมื่อบริโภคก็บริโภคสินค้าที่ประเทศไทยอาจไม่ผลิตเองอีกต่อไปแล้ว แต่ประเทศจีน เวียดนาม พม่า จะเป็นผู้ผลิตแทน ไม่นิยมบริโภคสินค้าที่ผลิตโดยแรงงานไทย แต่จะต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่ส่งตรงจากประเทศตะวันตกเท่านั้นจึงจะ

ถือว่ามีความภาคภูมิใจ แต่อีกส่วนหนึ่งนั้น ยังอยู่กับความยากจนในชนบทหรือชายแรงงานในหัวเมืองต่าง ๆ ด้วยโอกาสที่จะแสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดีเทียบกับผู้คนในส่วนแรก

ผมเคยพูดเอาไว้ในปี 2535 เมื่อสมัยที่ผมเป็นผู้นำรัฐบาลว่า “กระแสความคิดทางสังคมเป็นพลังที่สำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงทิศทางและอนาคตทางสังคม ความคิดในอดีตนั้นใครมีอำนาจคนนั้นคือความยิ่งใหญ่ แต่ปัจจุบันนี้ อำนาจของสังคมคือความอิสระในความคิดอ่าน ความอิสระในการออกความเห็น ความอิสระในการรับรู้และรับทราบข่าวสารที่ถูกต้องและสมบูรณ์ พลังความคิดหรือกระแสความคิดนี้.... จะเดินหน้าต่อไป ไม่มีใครสามารถจะมายับยั้งหรือหยุดยั้งกระแสความคิดนี้ได้”

วันนี้ ผมขอยืนยันในความเชื่อนี้ และอยากจะบอกว่าสังคมจะพัฒนาไปทิศทางใดอยู่ที่พลังความคิดของสังคมนั้น วันนี้ผมขอให้พวกเราที่อยู่ในภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนเองร่วมมือกันสร้างพลังความคิดใหม่ในเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างสำนึกเพื่อส่วนรวม เราต้องสร้างเจตจำนงร่วมของสังคมให้ได้ เราต้องไม่หวังที่จะร่ำรวย อยู่ดีกินดี แต่เพียงลำพังเรา ครอบครัวเรา และพวกพ้องของเราเท่านั้น แต่สิ่งที่คนไทยต้องสร้างขึ้นมาให้ได้คือ **สำนึกร่วมเจตจำนงร่วมของสังคม** ถ้าทำไม่ได้เราก็รักษาสิ่งแวดล้อมไม่ได้ ถ้ารักษาสิ่งแวดล้อมไม่ได้เราก็พัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนต่อไปไม่ได้ เช่นเดียวกัน ถ้าเราสร้างจิตสำนึกร่วมของสังคมไม่ได้ เราก็จะมีสังคมประชาธิปไตยไม่ได้ ประเทศไทยก็จะยังเวียนว่ายอยู่ในวังวนของปัญหาเก่า ๆ ปัญหาจราจร ปัญหาป้าหุดหาย ปัญหาการมี สส. หรือรัฐมนตรีที่คิดถึงแต่จังหวัดและเขตเลือกตั้งของตัวเอง แต่ไม่ตระหนักว่าตนมีหน้าที่เพื่อสังคมไทยทั้งประเทศ

เราทราบกันดีว่า ประเทศไทยยังมีปัญหายู่มาก ในฐานะที่ผมเองเคยอยู่ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งในฐานะข้าราชการประจำและนักการเมือง โดยมีอาชีพเป็นนักการทูตอยู่ 23 ปี และบังเอิญได้เป็นนายกรัฐมนตรีอยู่สองสมัย และก็มีประสบการณ์ในภาคธุรกิจอยู่เกือบ 20 ปีด้วย ผมผ่านทั้งร้อนและหนาวมาแล้วไม่น้อยกว่าใครก็ตามที่อายุ 60 กว่าปีเท่ากับผม จากประสบการณ์ส่วนตัวที่ผ่านมาจนถึงวันนี้ ผมยังมีความเชื่อมั่นในความดี ผมยังมองโลกในแง่ดี และอยากจะบอกทุกท่าน ณ ที่นี้ว่า **ทั้งเราเองและลูกหลานของเรา จะต้องมีความเชื่อมั่นในความดี ในคุณธรรม ในจริยธรรม** เราต้องช่วยกันสร้างคนที่มีคุณภาพ และคุณภาพของคนที่เราต้องมีต้องไม่ใช่ความสามารถที่จะเพิ่มพูนรายได้ได้มากๆ หรือความสามารถในการหาช่องทาง หาอภิสิทธิ์ หาประโยชน์ใส่ตนให้ได้มากที่สุด เร็วที่สุด ดังที่เทศน์กันอยู่ในทุกวันนี้ แต่เราต้องมีคนที่**มีคุณภาพใหม่ ที่คิดแบบใหม่ คือ ไม่ได้คิดเพื่อตัวเองเท่านั้น แต่คิดเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ของสังคม คนคุณภาพใหม่ที่พร้อมจะเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ**

ในทางการเมือง ในการพัฒนาประเทศ และในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม คนคุณภาพใหม่ที่ผมหมายถึงนี้ จะต้องเป็นคนมีคุณธรรม มีจริยธรรม และต้องเคารพในเกียรติภูมิของตนเอง พร้อม ๆ กับที่เคารพในสิทธิของคนอื่น

ผมเชื่อว่าวิกฤติจราจร วิกฤติป่า วิกฤติสิ่งแวดล้อม วิกฤติใดใด ก็ไม่วิกฤติเท่าวิกฤติคุณธรรม การปฏิรูปการจัดการสิ่งแวดล้อม หรือการปฏิรูปการเมือง จะไม่มีความหมายแต่อย่างใด หากไม่มีการปฏิรูปความคิด ปฏิรูปจริยธรรม ปฏิรูปคุณภาพคนของเราเสียก่อน ประเทศไทยจะต้องมีคนที่มีคุณภาพ และผมอยากเห็นคนคุณภาพใหม่เริ่มต้นที่นี่ เริ่มต้นจากทุกท่านในที่ประชุมนี้

ขอบคุณ..ครับ..

วิสัยทัศน์การพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

โดย

ศ.ดร.ยงยุทธ ยุทธวงศ์

ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

วิสัยทัศน์การพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

โดย

ศ.ดร.ยงยุทธ ยุทธวงศ์

ผู้อำนวยการ

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีแห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
National Science and Technology Development Agency

NSTDA

1

คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง: จากครรภ์ถึงเชิงตะกอน

ปัญ จักรการณ

จาก "เหลียวหลัง แลหน้า" (2519)

"เมื่อผมอยู่ในครรภ์ของแม่ ผมต้องการให้แม่ได้รับประทาน
อาหารที่มีคุณค่าประโยชน์....
ผมต้องการไปโรงเรียน....
....ผมต้องการอาชีพที่มีความหมาย....
....มีโอกาเรียนรู้ถึงความคิด และวิชาของมนุษย์ทั้งโลก....
ผมต้องการให้ชาติของผมได้ขยายผลผลิตแก่ต่างประเทศ
ด้วยราคาอันเป็นธรรม....
ผมต้องการสุขภาพอนามัยอันดี....
ผมต้องการอากาศบริสุทธิ์สำหรับหายใจ น้ำบริสุทธิ์
สำหรับดื่ม...."

NSTDA

2

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำอะไรได้- พ.ศ. 2558

ทางด้านสารสนเทศ

โทรศัพท์ โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์รวมกันเป็นสิ่งที่ใช้ง่าย
ติดตัวได้ สำหรับธุรกิจ กิจการส่วนตัว และการบันเทิง การศึกษา
และบริการสาธารณะต่าง ๆ ไปถึงทุกส่วนของสังคมได้

จากงานใช้แรงสู่งานใช้สมอง/ฝีมือ/มนุษย์สัมพันธ์

เครื่องจักร "ฉลาด" หดแทนคนในการทำงานซ้ำซาก
งานที่ใช้แรงงาน งานประจำระดับกลางค่อยหมดไป งานฝีมือ
งานที่ต้องใช้ความคิดริเริ่ม มนุษย์สัมพันธ์มีความสำคัญมากขึ้น

NSTDA

3

Green Revolution จาก Gene Revolution

ผลผลิตเกษตรเพิ่มพูนและหลากหลายขึ้น จากการพัฒนาพันธุ์วิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพ ทำให้มีพันธุ์พืชและสัตว์เศรษฐกิจที่มีผลผลิตสูง และต้านทานโรค

Green Revolution ในแง่ Clean Revolution

เทคโนโลยีสะอาดเกิดขึ้นจากการตื่นตัว และเรียกร้องของสังคม การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพขึ้น "อุตสาหกรรม-รุ่งอรุณ" มีของเสียน้อยและวิธีกำจัด "อุตสาหกรรมโหล่เห่อ" ค่อยหมดไป มีระบบนำของเสียจากอุตสาหกรรมและชุมชนเวียนมาใช้ใหม่อย่างกว้างขวาง

สุขภาพดีขึ้นทั่วหน้า

วิธีการตรวจ ป้องกัน และรักษาโรคดีขึ้นมาก และสามารถครอบคลุมทุกส่วนของสังคม การเจ็บป่วยจากโรคติดต่อ มะเร็ง หัวใจ ความดันโลหิต ฯลฯ ลดลง มีการป้องกันและรักษาโรคพันธุกรรมบางชนิดได้

1-11-87-81 1-11-88-91

④

หลักการสร้างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย

- วิทยาศาสตร์(การตั้งคำถาม, การใช้ความคิดที่เป็นเหตุผล การทดลอง การสังเกต) เป็นมรดกสากลของมนุษยชาติ
- เทคโนโลยี (การนำวิทยาการมาประยุกต์ในทางปฏิบัติ) มีทั้งส่วนที่เหมาะสมกับมนุษยชาติ โดยทั่วไปและส่วนที่ต้องปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในห้องถิ่น
- สังคมไทยยังอยู่ในระดับเพียงรับผลผลิตเทคโนโลยีมาใช้เป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ปรับไม่พัฒนา และยังไม่มี "วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์"

1-11-87-91 1-11-88-91

④

หลักการสร้างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย (ต่อ)

- การสร้างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย ขึ้นอยู่กับความสำเร็จของการสร้างระบบการศึกษา และการนำเอกลักษณ์ และลักษณะใหม่ที่เหมาะสมปลุกฝังในสังคมมาใช้
- ระบบเศรษฐกิจและการค้าที่ต่อแข่งขันจะทำให้เกิดความต้องการเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ในภาคการผลิตและบริการมากขึ้นเป็นลำดับ
- รัฐต้องเตรียมพร้อมด้านบุคลากร ในการสนับสนุนภาคเอกชน และเน้นการนำมาใช้เพื่อสาธารณประโยชน์

1-11-87-91 1-11-88-91

④

ปัญหาหลักในการสร้างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย

- สร้างอะไร?
ทัศนคติในสังคม
คนที่มีความรู้ความชำนาญระดับต่าง ๆ
โครงสร้างพื้นฐานและระบบ
- สร้างคนไหน?
ภาคเอกชน - ตลาดเป็นตัวกำหนด
ภาครัฐ - มาตรฐานประโยชน์และสภาวะเศรษฐกิจสังคมกำหนด
- สร้างอย่างไร?
รัฐสร้างพื้นฐานโดยรวม สนับสนุนภาคเอกชน ด้านการผลิต
และบริการ รัฐเน้นดำเนินการด้านมาตรฐานประโยชน์
"ซื้อบ้าง ทำเองบ้าง"
"เปิดประตูโลก ด้อนรับวิทยาการใหม่"
เน้นการพึ่งตนเอง และการนำความรู้ท้องถิ่นมาผสมผสาน

17-7-21 17-7-21

1

เป้าหมายที่เป็นรูปธรรม

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ให้มีปลาในแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงกรุงเทพฯ
ภายใน พ.ศ. 2550
- ให้ปริมาณขยะต่อคนลดลงครึ่งหนึ่งจากปัจจุบัน
และให้มีการหมุนเวียนกลับมาใช้อย่างจริงจัง
ภายใน พ.ศ. 2550

17-7-21 17-7-21

1

เป้าหมายที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

2. ด้านสารสนเทศ

- ให้มีดาวเทียมของไทยที่มีวิศวกรและนักวิทยาศาสตร์
ของไทยเป็นผู้ร่วมออกแบบและสร้างภายใน พ.ศ. 2550
- ให้มีโทรศัพท์ 1 เครื่อง ต่อ 5 คน ภายใน พ.ศ. 2545
และหนึ่งเครื่องต่อ 2 คน ภายใน พ.ศ. 2555

17-7-21 17-7-21

2

10

เป้าหมายที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

3. ด้านพลังงาน

- ให้มีการใช้พลังงานที่หมุนเวียนได้ (แสงอาทิตย์ ลม ชีวมวล) อย่างจริงจัง ภายใน พ.ศ. 2550
- ให้ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีประสิทธิภาพในการใช้พลังงานดีที่สุดในโลก ภายใน พ.ศ. 2555 และลดมลพิษจากการใช้เชื้อเพลิง ให้อยู่ระดับมาตรฐานนานาชาติ ภายใน พ.ศ. 2555

T.Y.T-01 T.Y.T-01

(8)

11

เป้าหมายที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

4. ด้านการจราจร

- ให้มีระบบวางแผนและควบคุมการจราจรโดยคอมพิวเตอร์ในเมืองสำคัญทุกเมือง ภายใน พ.ศ. 2545
- ให้ประชาชนโดยทั่วไป ใช้เวลา น้อยกว่า 1 ชั่วโมงในการเดินทางในระยะ 10 กิโลเมตรในกรุงเทพฯ ภายใน พ.ศ. 2555

T.Y.T-01 T.Y.T-01

(11)

12

เป้าหมายที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

5. ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั่วไป

- ให้มีการศึกษาในด้านนี้ ในทุกระดับ และมีคุณภาพดีในระดับแนวหน้าของภูมิภาค ภายใน พ.ศ. 2545
- ระบบอุดมศึกษาของประเทศผลิตบุคลากรทางด้านนี้ ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมด ภายใน พ.ศ. 2545
- ให้นักวิจัยไทยมีผลงานตีอยู่ในข่ายได้รับรางวัลโนเบล ภายใน พ.ศ. 2555

T.Y.T-01 T.Y.T-01

(12)

13

ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในโลก เทียบกับบางประเทศ

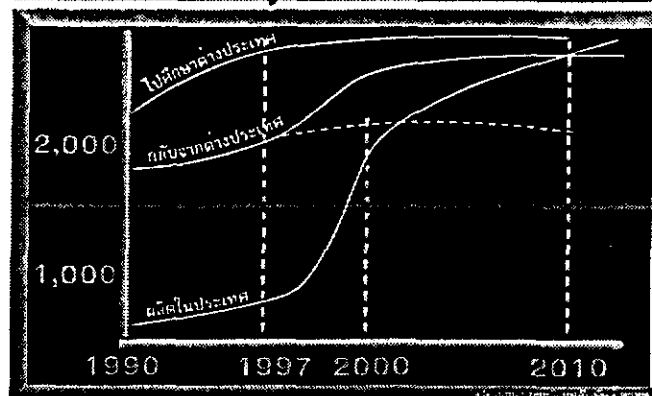
หัวข้อ	อันดับในโลก			
	ไทย	มาเลเซีย	ไต้หวัน	เกาหลี
รวมหมด	30	23	18	27
ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ	12	7	11	4
การเปิดตัวคือนานาชาติ	33	18	28	43
ระบบรัฐ	8	4	8	33
ระบบการเงิน	25	19	21	40
โครงสร้างพื้นฐาน	42	22	30	34
การจัดการ	31	15	18	28
คน	40	34	18	21
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	44	29	17	25
การใช้จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนา	42	41	12	8
บุคลากรวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	48	45	7	10
การวิจัยวิทยาศาสตร์	40	23	17	28
การสำรวจทรัพยากรดินทางปัญญา	24	34	28	17
การจัดการเทคโนโลยี	29	24	13	30

ที่มา: IMD, 1998.
บทที่ ๑๓ การพัฒนา การค้า

13

14

การผลิตบุคลากรวิจัยต่อปี

บทที่ ๑๓ การพัฒนา การค้า

14

15

บทบาทที่แปรเปลี่ยนของมหาวิทยาลัย

เดิม

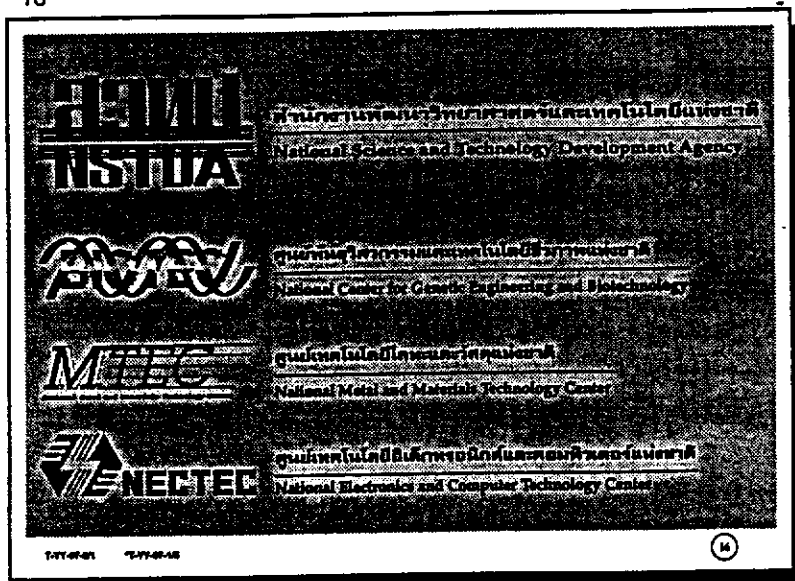
- ผลิตบัณฑิตเป็น "ผู้รู้"
- แสวงหาคะสมความรู้
อย่างสมบูรณ์แบบ ,
- ที่สอน
- การวิจัยเป็นงานประกอบ
- การบริการสังคม
เป็นงานประกอบ
- การเรียน การวิจัย และ
บริการสังคม
แยกจากกัน

ใหม่

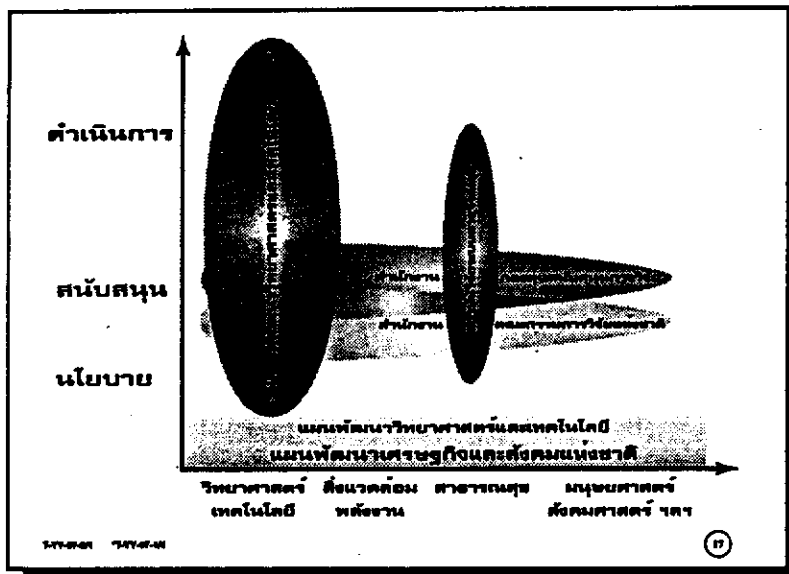
- ผลิตบัณฑิตเป็น "ผู้ไม่รู้"
- แสวงหที่เชื่อมโยงไปสู่
ความรู้ทุกแห่งในโลก
- ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง
- การวิจัยเป็นงานหลัก
- การบริการสังคม
หรือความสำคัญขึ้น
- การเรียน การวิจัย และ
บริการสังคม ผสมผสาน
กัน

บทที่ ๑๓ การพัฒนา การค้า

15

17

18

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

- หน่วยงานของรัฐ
- บริหารงานเป็นอิสระจากระบบราชการ
- จัดตั้งโดยพระราชบัญญัติพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พ.ศ. 2534
- อยู่ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

19

พันธกิจ

- สนับสนุนการวิจัย พัฒนา และวิศวกรรม ทั้งมหาวิทยาลัย ภาครัฐ และภาคเอกชน
- ดำเนินการวิจัย พัฒนา และวิศวกรรม
 - อาคารวิจัยโยธี
 - อุทยานวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- ใช้การลงทุนเป็นเครื่องมือในการพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ
- เน้นเทคโนโลยีสามสาขาหลัก
 - ด้านพันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพ
 - ด้านโลหะและวัสดุ
 - ด้านอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์

11/11/2551 11/11/2551

(19)

20

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

- การให้ทุนการศึกษา
 - ในประเทศ
 - ต่างประเทศ
- การสร้างอาชีพนักวิจัย
- โครงการ "สมองไหลกลับ"
- การสร้างความสามารถของสถาบัน
- หน่วยปฏิบัติการและหน่วยบริการในสถาบัน
- เครือข่าย
- การจัดฝึกอบรม
- การดำเนินการและสนับสนุนการจัดประชุมและการอบรมทางวิชาการ

11/11/2551 11/11/2551

(20)

21

การสร้างความสามารถของสถาบัน

- ให้การสนับสนุนการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ของรัฐบาลให้มีศักยภาพ ในการเพิ่มการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโทและเอก ให้มีคุณภาพ
- การสนับสนุนประกอบด้วย ทุนการศึกษา ทุนการวิจัย ครุภัณฑ์และอุปกรณ์การวิจัย โดยยึดหลักการบริหารที่คล่องตัว
- ให้ทุนสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี (แต่ต่อได้)
- สนับสนุนการรวมกลุ่มของสถาบัน (Consortium)

11/11/2551 11/11/2551

(21)

การสนับสนุนและดำเนินการ ร่วมกับภาคเอกชน

- การดำเนินการและสนับสนุนด้านเทคนิค
การจัดการและการพัฒนาบุคลากร
- การสนับสนุนและให้บริการด้านมาตรฐาน
การทดสอบและด้านเทคนิคอื่น ๆ
- การศึกษาอุตสาหกรรม
- การถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับบริษัท
- การวิจัยร่วมกับภาคเอกชน
- การฝึกอบรม

หน้า ๘๘ หน้า ๘๘

๘

การสนับสนุนและดำเนินการร่วมกับ ภาคเอกชน (ต่อ)

- การสนับสนุนด้านการเงิน
 - เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ
 - เงินให้เปล่า ,
 - เงินร่วมลงทุน
- อุทยานวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เทคโนโลยีกับอนาคตของมนุษยชาติ: ผลกระทบต่อประเทศไทย

โดย ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ราชบัณฑิต วุฒิสมาชิก และผู้บังคับการวิจัยราชวิทยาลัย

เอกสารประกอบการประชุมประจำปี สกว.-สวทช.

เรื่อง “อนาคตของธุรกิจเทคโนโลยี”

วันที่ 17-18 มกราคม 2540

ณ โรงแรมสยามอินเตอร์คอนติเนนตัล กรุงเทพฯ

เทคโนโลยีกับอนาคตของมนุษยชาติ

ผลกระทบต่อประเทศไทย

แนวโน้มสำคัญของโลก สถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กับอนาคตของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1. ประเด็นหลักที่ควรพิจารณา

ในการวิเคราะห์อนาคตของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณา ได้แก่

1. การที่สังคมไทยเป็นสังคมเปิด (Open society) จึงเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกอย่างเต็มที่ หากจะเลือกวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทยในศตวรรษหน้าให้ได้ประโยชน์สูงสุดก็ต้องเข้าใจลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกทั้งทางด้านวัฒนธรรมเศรษฐกิจและการเมืองด้วย เพราะสังคมไทยจะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน การพึ่งพาต่อกัน ความเป็นสากลของทั้งวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี และคุณค่า มากขึ้นกว่าที่เคยมีมาก่อน
2. จะต้องระลึกอยู่เสมอว่าในระยะเวลา 100 ปีที่ผ่านมา เป็นห้วงเวลาที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วที่สุด ระยะเวลาการค้นคว้า วิจัยทดลอง และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อประยุกต์ใช้และผลิตสินค้าออกมาใช้ ได้สั้นลงมากเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางอิเล็กทรอนิกส์ แต่ความก้าวหน้าทางความรู้พื้นฐานวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของไทยมีอัตราช้ามาก แม้ประเทศไทยจะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและคงตัวอยู่ในระดับน่าพอใจ แต่ก็เป็นการเริ่มจากฐานต่ำ ที่สำคัญก็คือ เป็นการเติบโตที่อาศัยปัจจัยทั้งหลาย ซึ่งไม่ใช่การใช้เทคโนโลยีเป็นตัวแปรสำคัญ ปัจจัยดังกล่าว เช่น พื้นที่เพาะปลูก การลงทุนจากต่างประเทศ แรงงานที่ถูก ล้วนแล้วแต่กำลังลดบทบาทลง ในขณะที่การเตรียมทุนส่งเสริมสนับสนุนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ยังเป็นไปอย่างเชื่องช้าและค่อยเป็นค่อยไป (incremental)

3. แม้สังคมไทยจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกอย่างรวดเร็ว แต่สังคมไทยก็ยังคงเป็นสังคมที่ส่วนต่างๆ ภายในสังคมมีความแตกต่างกันมาก ทั้งทางด้านความเป็นเมือง-ชนบท การแตกต่าง-ช่องว่างทางโอกาสด้านต่างๆ (การศึกษา, รายได้, การได้รับสินเชื่อ เป็นต้น) การมีความคิด-ความเชื่อที่เป็นวิทยาศาสตร์-ไสยศาสตร์ และขีดความสามารถในการเข้าถึงอำนาจทางการเมือง-การบริหาร ความไม่สม่ำเสมอในพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ-การเมืองของส่วนต่างๆ ทางสังคมนี้ ย่อมทำให้การตอบรับกับการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในลักษณะที่ส่วนของสังคมที่เสียเปรียบ ยิ่งเสียเปรียบมากขึ้นไปอีก

การเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกที่สำคัญที่สุดในปัจจุบันและอนาคต ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร โลกกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมที่องค์ความรู้เป็นฐานและปัจจัยหลักของวิถีชีวิต (knowledge-based society) สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมข้อมูลข่าวสารยุคใหม่ โดยส่วนที่ก้าวหน้าที่สุด (สังคมเมือง, ภาคเอกชนและกลุ่มผู้มีรายได้ระดับสูง-ชนชั้นกลาง) เป็นฝ่ายได้รับอานิสงส์จากการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ทำให้ส่วนที่ด้อยโอกาสมิมีช่องว่างห่างออกไป

ดังนั้น เมื่อเราจะพิจารณาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมไทย จึงจำเป็นต้องแยกแยะให้เห็นความแตกต่างของหลายๆ ส่วนของสังคมด้วย

4. เนื่องจากกระบวนการพัฒนาในสังคมไทยในอดีต-ปัจจุบัน มิได้เกิดจากความแข็งแกร่งทางด้านวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (เช่น ฟิสิกส์) และมิได้เกิดจากการมีความสามารถในการสร้างองค์ความรู้และนำเอาความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้เพื่อการผลิต-เพิ่มสมรรถนะทางการผลิต หากเป็นการเสพและถ่ายทอดความรู้เป็นด้านหลัก นอกจากนั้น ก็ยังไม่มี การทุ่มเททรัพยากรด้านต่างๆ กับการพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์พื้นฐานอย่างจริงจัง ประเทศไทยจึงไม่อาจจะก้าวข้ามอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาไปได้ อุปสรรคนี้ก็คือ การเป็นประเทศที่ไม่สามารถมีเทคโนโลยีที่เป็นของตนเองได้ เมื่อประเทศเจ้าของเทคโนโลยีพัฒนาขีดความสามารถสูงขึ้น ประเทศไทยจึงตกอยู่ในฐานะที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ในสภาพที่ต้องเสียค่าลิขสิทธิ์-สิทธิบัตร ตลอดจนค่าธรรมเนียมการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ยิ่งค่าจ้างแรงงานซึ่งเคยเป็นข้อได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิตของไทยมีราคาสูงขึ้น การจะปรับเปลี่ยนการผลิตในกิจการที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ย่อมต้องอาศัยเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่สำคัญ ดังนั้น การเริ่มเน้นถึงวิทยาศาสตร์พื้นฐานจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งที่จะต้องมีการจัดการริบด่วน จริงจังและต่อเนื่อง

5. ในขณะที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการตัดสินใจยังไม่สามารถหายุทธศาสตร์ร่วมสำหรับการกำหนดระเบียบวาระแห่งชาติได้ การฉีกกำลังเพื่อผลักดันให้ไทยพ้นจากสภาวะการณ์ของการพึ่งพาเทคโนโลยีด้วยนโยบาย มาตรการ เงินทุน ที่จำเป็นจึงยังไม่เกิดขึ้น ทำให้เราตามสถานการณ์โลกและการก้าวรุดไปข้างหน้าของคู่แข่งขั้นไม่ทัน อีกทั้งยังมีผลทำให้ส่วนที่ยากจนล้าหลังไม่อาจได้ผลพวงจากการพัฒนาอย่างเต็มที่

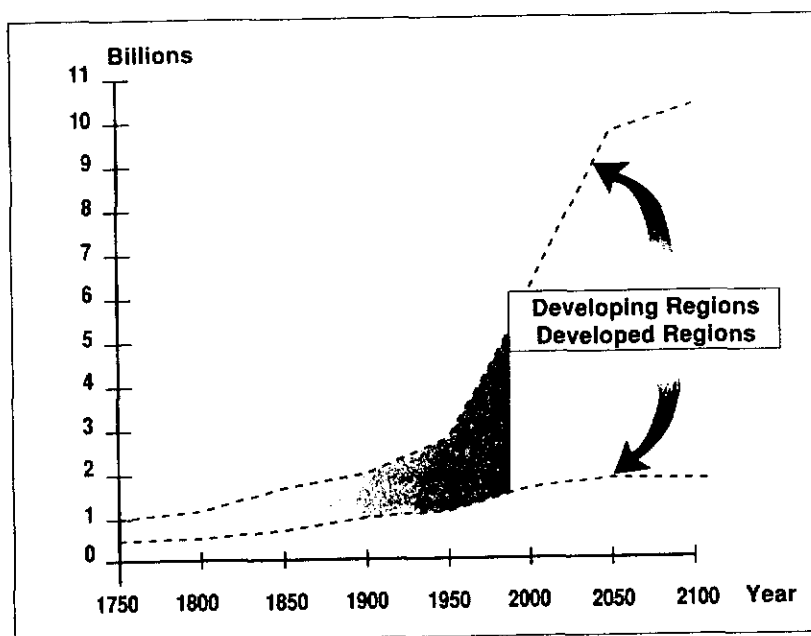
ห้าประเด็นข้างต้นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะได้สรุปสาระของแต่ละประเด็นต่อไป

2. แนวโน้มใหญ่ ๆ ของโลก

ปัจจัยพื้นฐานที่เป็นทั้งข้อจำกัดและโอกาส

ปัจจัยพื้นฐานที่เป็นทั้งข้อจำกัดและโอกาส ประการแรกได้แก่ การเพิ่มขึ้นของประชากรและการอพยพย้ายถิ่น เนื่องจากสังคมไทยกำลังอยู่ในสังคมโลกมากขึ้น การมีทัศนะที่กว้างไกลออกไปทางด้านแนวโน้มประชากรโลกและการอพยพย้ายถิ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญ เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจาก

- ก) เครือข่ายการสื่อสารคมนาคมมีการเชื่อมโยงมากขึ้น โดยมีข้อจำกัดการติดต่อระหว่างกันน้อยลง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านอุดมการณ์หรือด้านค่าเสีย ซึ่งลดต่ำลงเป็นลำดับ
- ข) การรับรู้ของแรงงานถึงแหล่งประกอบอาชีพนอกประเทศมีมากขึ้น และการอพยพย้ายถิ่นขณะที่โอกาสภายในประเทศยังมีน้อยกว่าโอกาสในสังคมอื่น กำลังมีการไหลของแรงงานมากขึ้น
- ค) แถบเอเชียยังคงจะเป็นแถบที่มีประชากรมากที่สุด แต่ก็ยังเป็นอาณาบริเวณที่คนยากจนมีมากที่สุด อีกทั้งยังมีการขยายตัวของเมืองใหญ่มาก ในขณะที่ชนบทก็ยังคงเป็นภาคเกษตรกรรมที่มีแรงงานภาคเกษตรกรรมหนาแน่น โดยผลิตผลต่อไร่ยังต่ำโดยสรุปก็คือ ในขณะที่ส่วนของโลกที่พัฒนาแล้ว มีการเพิ่มขึ้นของประชากรในอัตราที่ต่ำ แต่ส่วนของโลกที่กำลังพัฒนามีการเพิ่มขึ้นของประชากรในอัตราที่สูง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 World Population Increase, 1750-2100 (ที่มา : The Economist, January 20, 1990, p.19)

ผลกระทบทางกายภาพของการขยายตัวของประชากรต่อสภาวะแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศของโลกหรือทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงและยังมีการใช้เทคโนโลยีน้อยมากเท่าใด ประชากรซึ่งอยู่ในความยากจนจำนวนมากก็ยิ่งจะถูกทิ้งห่างมากเท่านั้น แต่ละส่วนของโลกที่แคบลง รับรู้ความเป็นไปของกันและกันมากขึ้น ก็จะห่างกันมากขึ้นทางด้านคุณภาพชีวิต

ตัวเลขประชากรโลกใน ค.ศ. 1990 คือ 5.3 พันล้านบาท ทั้งมีการคาดคะเนว่าเมื่อถึง ค.ศ. 2025 โลกเราจะมีประชากร 8.5 พันล้านคน¹ ส่วนธนาคารโลกคาดว่าประชากรโลกจะคงที่เมื่อถึง 10-11 พันล้านคนในทศวรรษที่ 21 แต่บางฝ่ายก็เห็นว่าอาจถึง 14.5 พันล้านคน²

ในเอเชีย ประเทศที่เคยมีอิทธิพลทางวัฒนธรรมต่อไทยมากที่สุด 2 ประเทศ คือ จีนและอินเดียก็จะมีประชากรรวมกันแล้วถึงเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรโลก ในปัจจุบันจีนมีประชากร 1.13 พันล้านคน ในปี ค.ศ. 2025 จะมีประชากรถึง 1.5 พันล้านคน หากอินเดียซึ่งปัจจุบันมีประชากร 853 ล้านคน ไม่สามารถลดอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร จะมีประชากรมากที่สุดในโลกโดยมีถึง 2 พันล้านคน

¹ Ybuted Oioykatuib Division : World Population Prospects 1988

² Wall Street Journal, 14 May 1991

สำหรับประเทศไทยนั้นมีการคาดประมาณว่า ใน ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) จะมีประชากร 73,951,000 คน เป็นชาย 37,033,000 คน หญิง 36,918,000 คน³

ประเทศเพื่อนบ้านของไทย คือ พม่ามีประชากร 41 ล้านคน มาเลเซียประชากร 18.6 ล้านคน สิงคโปร์มี 2.8 ล้านคน เวียดนามมี 68 ล้านคน ลาวมี 4.2 ล้านคน กัมพูชามี 8.5 ล้านคน เมื่อถึงปี ค.ศ. 2025 ประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับไทย ซึ่งจะมีความสำคัญมากในแง่ของการเป็นตัวเชื่อมของการติดต่อการค้าและการอพยพย้ายถิ่นของประชากรจึงได้แก่พม่าและลาว ซึ่งประเทศแรกเป็นตัวเชื่อมทั้งระหว่างจีนและอินเดีย-ปากีสถาน-บังคลาเทศ และลาวเชื่อมต่อกับจีนตอนตะวันออกเฉียงใต้ (ยูนนาน-เสฉวน ซึ่งขณะนี้ประชากรรวมกันประมาณ 170 ล้านคน)

2.1 การก่อตัวของ *Regional Cities*

แนวโน้มของรูปแบบการก่อตั้งของเมืองใหญ่กำลังมีลักษณะเชื่อมโยงระหว่างเมืองใหญ่หลาย ๆ เมือง ซึ่งจะอยู่ต่างรัฐกัน แต่ก็สัมพันธ์กันในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมมากขึ้น

Riccardo Petrella, Head of the Futures Assessment in Science and Technology (FAST) Program ของ European Union มีความเห็นว่า ในอนาคตอันใกล้โลกเราจะเป็นโลกของนครภูมิภาคประมาณ 30 แห่ง โดยเมือง-ภูมิภาคเหล่านี้จะเชื่อมโยงต่อกันมากกว่าที่รัฐแต่ละรัฐจะเชื่อมโยงกัน

นครภูมิภาค 30 แห่งนี้ เป็นอาณาบริเวณที่มีความมั่งคั่ง แต่ละเมืองจะมีประชากรประมาณ 8-12 ล้านคน และถูกปกครอง-จัดการ ด้วยพันธมิตรระหว่างชนชั้นนักธุรกิจข้ามชาติและรัฐมหานคร ซึ่งภารกิจหลักของรัฐบาลมหานคร ได้แก่ การสนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขันของบริษัทข้ามชาติ ซึ่งมาตั้งสำนักงานใหญ่หรือมีกิจกรรมการลงทุนอยู่ในเมืองภูมิภาคเหล่านั้น

³ กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2534 (การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย : 2522-2558)

บริเวณรอบนอกของนครภูมิภาคจะถูกล้อมด้วยคนยากจน ซึ่งเป็นชนวนาล้ม
 ละลายจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งการค้าเสรีระดับโลกจะมีผลในการ
 ทำให้ชนวนาไม่สามารถประกอบอาชีพโดยมีรายได้ต่ำแบบที่เคยเป็นอยู่ได้ ก็จะพา
 กันอพยพเข้ามาอยู่ในเมือง ซึ่งมหานครจะมีประชากรประมาณ 15-20 ล้านคน

ในจำนวนประชากรโลกใน ค.ศ. 2025 ประมาณ 8 พันล้านคนนี้ 5 พันล้าน จะ
 อยู่ในเอเชีย โดยที่พันล้านคนจะอยู่ตามมหานคร 50 แห่ง ซึ่งมีประชากรแห่งละ
 20 ล้านคน ดังนั้น นครภูมิภาค 320 แห่ง ที่มีประชากร 8-12 ล้านคน ก็จะถูก
 ล้อมรอบด้วย สังคม-เศรษฐกิจ ของคนยากจนอีกประมาณ 8-12 ล้านคน

ปรากฏการณ์ที่กล่าวถึงนี้ เป็นแนวโน้มของการขยายตัวของประชากรเมืองใหญ่
 และกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อไป City-Regions 30 แห่ง (CR-30) ก็จะเป็น
 พลังหลักของโลกมาแทนที่กลุ่มประเทศอุตสาหกรรม G-7

CR-30 ได้แก่

Rotterdam-Amsterdam	เขตเมืองของแคว้น Ruhr รอบ ๆ Dusseldorf
Frankfurt	Stuttgart-Baden-Wurtemberg
Munich-Bavaria	เขตเมืองของ Oresund-Copenhagen-Malmo
London-Southeast-England	Greater Paris
Lyon-Grenoble	German Swill รอบ ๆ Zurich
French Swiss รอบ ๆ Geneva-Iausanne	Barcelona-Catalonia
Montreal-Toronto	Chicago
New York region	Los Angeles
Orange Country	Miami
Vancouver	Istanbul
Johannesburg-Cape Town	Tokyo area
Osaka	Shanghai
Hong Kong	Singapore
Kuala Lumpur	Jakarta
Sydeny	Sao Paulo area

นครภูมิภาค 30 แห่งนี้ ได้รับการทำนายว่าจะเป็นแหล่งที่เจริญมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงสุดในอุตสาหกรรมทุกชนิดการแข่งขันในโลกอนาคตจึงจะแปรเปลี่ยนจากการแข่งขันระหว่างรัฐประชาชาติ (nation-states) เป็นการแข่งขันระหว่างนครภูมิภาค (city-regions)

ในขณะนี้ นครภูมิภาคเหล่านี้ได้กำหนดยุทธศาสตร์และบทบาท-ตำแหน่งแห่งที่ของตนไว้แล้ว Los Angeles กำหนดว่าเป็นศูนย์กลางของโลกในอุตสาหกรรมบริการบันเทิง ด้านเทคโนโลยีมีเดีย และด้านอุปกรณ์การแพทย์ สิงคโปร์กำหนดยุทธศาสตร์ในด้านการเป็นศูนย์กลางการเงินและข้อมูลข่าวสารภูมิภาคอื่นๆ ของโลก ตั้งแต่ Barcelona จนถึง Dalian ในจีน ก็กำลังประกาศโฆษณาว่าจะเป็นศูนย์กลางของการผลิตอุตสาหกรรม และการลงทุนที่มีการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

จะเห็นได้ว่า นอกจากประเทศไทยจะไม่มีศักยภาพในการเป็นหนึ่งในสามสิบนครภูมิภาค ซึ่งจะเป็นแกนแห่งความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมในโลกแล้ว เราก็คงไม่มีวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนอีกด้วย

โลกในอนาคตจะเปลี่ยนไปอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน นครภูมิภาค 30 แห่งนี้จะต่างไปจากเมืองท่าค้าขายในอดีต เพราะในอดีตสมัยศตวรรษที่ 14-15 นั้น โลกเรามีพ่อค้าทำการค้าขายกับต่างประเทศก็จริงอยู่ แต่ก็มีโซนชั้นพ่อค้าข้ามชาติที่มีวิสัยร่วมกันคือ ชนชั้นพ่อค้าข้ามชาติปัจจุบันต้องการสร้างประชาสังคม (civil society) และมีโลกทัศน์กว้างไกล นอกจากนั้น ก็ยังตระหนักในข้อจำกัดของการเติบโตของโลกด้วยว่า เราไม่สามารถจะใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเต็มที่เหมือนอย่างที่เคยกระทำมาเมื่อ 100-200 ปีก่อน ยุทธศาสตร์การแข่งขัน (competitive strategies) จึงมีความสัมพันธ์กับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ดังนั้น พื้นที่ที่มีความสำคัญของแต่ละรัฐจึงกว้างไกลกว่าอาณาบริเวณของเส้นแบ่งเขตแดน โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งทะเลย่อมมีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะนอกจากจะเป็นประตูเปิดของการส่งออกแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับทรัพยากรใต้น้ำและช่องทางการเดินเรืออีกด้วย ดังนั้น หมู่เกาะ Spratly จึงเป็นจุดสำคัญทางยุทธศาสตร์สำหรับจีนและประเทศต่างๆ อีกหลายประเทศ

ปัจจุบัน บริเวณเมืองตามชายฝั่งทะเลของจีน เช่น ด้าเหลียน (Dalian) และเซี่ยงไฮ้ (Shanghai) แม้จะมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากและผูกพันอยู่กับการค้าส่งออกก็ตาม แต่ประชากร 800 ล้านคนของจีนอยู่ในเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ไกลจากชายฝั่งทะเลออกไป ในที่สุดประชากรยากจนเหล่านี้ หากไม่อพยพย้ายถิ่นเข้าไปหางานทำตามเมืองบริเวณชายฝั่งทะเลอย่างเซี่ยงไฮ้ ชาวนาประมาณ 100 ล้านคน ซึ่งถูกถอนรากถอนโคนจากระบบคอมมูน แต่ระบบเศรษฐกิจการตลาดยุคใหม่รองรับไม่ทัน ก็อาจอพยพไหลบ่าลงมาทางใต้ เข้าสู่ภาคเหนือตอนบนของไทยและของพม่ามากขึ้น

2.2 รัฐภูมิภาค (Region-State)

นอกจากความคิดของ Petrella เกี่ยวกับนครภูมิภาคแล้ว ก็ยังมีผู้เสนอความคิดเรื่องรัฐภูมิภาคอีก อาทิ ⁴ Kenichi Ohmae

Ohmae มีความเห็นว่า รัฐประชาชาติ (nation-state) ซึ่งเป็นผลิตผลของศตวรรษที่ 19 กำลังหมดความหมายและอิทธิพลลง โดยจะมีรัฐภูมิภาคแทนที่ รัฐประชาชาติมีลักษณะรวมศูนย์และเน้นความสำคัญของการมีอำนาจอธิปไตย และเชื่อในเรื่องการมี “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ดังนั้น จึงมีลักษณะที่ไม่ค่อยยอมปล่อยให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมเปิดกว้างและกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลกอย่างเต็มที่

ความเห็นของ Ohmae มีลักษณะสุดโต่งถึงขนาดที่เขาเห็นว่า รัฐประชาชาตินั้นมักสนับสนุนส่วนเศรษฐกิจที่ล้าหลังและไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งไม่ใช่ส่วนที่เป็นฝ่ายสร้างความมั่นคงให้แก่สังคม เช่น ภาคเกษตร นอกจากนี้ก็ยังเห็นว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะเป็นไปได้ดีก็ต่อเมื่อมีการยอมให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุน และมีกรรมสิทธิในปัจจัยการผลิตได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องเกรงกลัวว่าต่างชาติจะเอาเปรียบหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศมากเกินไป

ความคิดของ Ohmae เกิดจากการสังเกตการเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจบางแห่งในบางประเทศ โดยเฉพาะในสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีระบบการปกครองที่แบ่งออกเป็นภูมิภาคต่างๆ และมีประชากรจำนวนมากในเมืองที่กำลังเปิดตลาด

⁴ Kenichi Ohmae, “The End of the Nation State”, The Free Press, 1995

กว้างขวางมากขึ้น แต่เขาไม่ได้ใส่ใจกับปัญหาการกระจายรายได้มากเท่าที่ควร โดยเน้นหนักไปทางด้านประสิทธิภาพทางการผลิตแต่เพียงด้านเดียว และไม่เห็นประเด็นปัญหาที่ว่า ระบบการผลิตทางการเกษตรนั้น มิได้แค่มีมิติทางเศรษฐกิจ หากเป็นวิถีชีวิตและมีมิติทางสังคมวัฒนธรรมด้วย

อย่างไรก็ดี การที่ Ohmae ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับความสำคัญและบทบาทของอาณาบริเวณที่เป็นศูนย์กลางความเจริญในส่วนต่างของโลก นับว่ามีประโยชน์ในการฉายภาพของส่วนหนึ่งของสังคมทั่วโลกที่ได้ก้าวเข้าสู่การที่คนส่วนใหญ่เฉพาะเขตความเจริญนั้น เป็นชนชั้นกลางที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงกว่าส่วนอื่น ๆ ของสังคมเดียวกัน ภาพของความเจริญทางเศรษฐกิจน่าจะเป็นอย่างที่ Ohmae วาดไว้จริง ๆ แต่เราก็จะต้องสังวรไว้เสมอว่า ส่วนที่เจริญและความอยากได้ใคร่มีทางวัตถุกลายเป็นวิถีชีวิตไปแล้วนั้นก็มีปัญหาด้านสังคม วัฒนธรรมและจริยธรรมด้วย กล่าวโดยสรุปก็คือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เสพสุขทางกาย หากขาดความมั่นคงความสุขความสงบทางจิตใจ

การที่เรายกตัวอย่างภาพใหญ่ของความเจริญทางเศรษฐกิจมานี้ ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า แนวโน้มนี้ไม่มีวันหยุดหรือชะลอลงได้ และความเจริญตามกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ก็จะก่อให้เกิดการแตกแยกสลายทางสังคมได้ (disintegration, fragmentation) หรือเกิดสภาวะที่ Rosenau เรียกว่า fragmagration คือมีการแตกแยกและการสร้างบูรณภาพควบคู่กันไปในเวลาเดียวกัน⁵

เมื่อเป็นเช่นนี้ แนวโน้มโลกในระยะ 10-20 ปีข้างหน้า จึงทำให้เราต้องมีวิสัยที่กว้างไกลและรอบด้านอาจกล่าวได้ว่า ต้องวิสัยทัศน์แบบองค์รวม (holistic vision) ไม่ใช่เน้นแต่มิติการแข่งขันทางเศรษฐกิจ หากคำนึงถึงมิติทางสังคม วัฒนธรรมด้วย

2.3 Asianization of America

แม้สหรัฐอเมริกาจะมีวัฒนธรรมใกล้ชิดกับอังกฤษและยุโรป แต่ประชากรเอเชีย-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกาก็ทวีจำนวนมากขึ้นทุกที ดังนั้น ในฐานะที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์กับไทยและภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก มาเป็นเวลานาน

⁵ จากการสนทนากับ James Rosenau, กรุงเทพฯ, 1995

ทั้งในฐานะมหาอำนาจและคู่ค้าสำคัญของไทย จึงควรพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและโอกาสของตลาดการค้าในอนาคตด้วย

ประชากรเชื้อสายเอเชีย-แปซิฟิกในสหรัฐอเมริกา จะเพิ่มจาก 7.3 ล้านคน ใน ค.ศ. 1990 เป็น 20.2 ล้านคน ใน ค.ศ. 2020 โดยประชากรในวัยทำงานจะเพิ่มจาก 3 ล้านคน ในปี 1990 เป็น 6.2 ล้านคนในปี 2020

ในรัฐแคลิฟอร์เนีย (ซึ่ง Orange Country และ Los Angeles ตั้งอยู่) จะมีประชากรเอเชีย-แปซิฟิก ถึง 8.5 ล้านคนใน ค.ศ. 2020

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนคนเชื้อสายเอเชีย-แปซิฟิกในสหรัฐอเมริกา

ตารางที่ 1 Asian Pacific Americans Population by Ethnicity: 1980 and 1990

	1980	1990	Percent Growth
Total Asian Pacific	3,726,440	7,273,662	95%
Chinese	806,040	1,645,472	104%
Phillipino	774,652	1,406,770	82%
Japanese	700,974	847,562	21%
Asian Indian	361,531	815,447	125%
Korean	354,593	798,849	125%
Vietnamese	261,729	614,547	135%
Hawaiian	166,814	211,014	26%
Samoan	41,948	62,964	50%
Guamanian	32,158	49,345	53%
Other Asian Pacific	226,001	821,692	264%

ที่มา : LEAP : The State of Asian Pacific America : A Public Policy Report, Policy Issues to the Year 2020
(Executive Summary)

โดยสรุปแล้ว เราควรพิจารณาแนวโน้มใหญ่ๆ ของโลกในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างการเพิ่มขึ้นของประชากร-การอพยพย้ายถิ่น กับลักษณะของเมืองกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในเมืองและผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรม

ในกรณีของประเทศไทยนั้น ประเด็นที่จะต้องคำนึงถึงก็คือ ผลกระทบที่การเพิ่มขึ้นของประชากรและการอพยพย้ายถิ่น โดยเฉพาะในอาณาบริเวณของประเทศไทยเท่านั้น แต่ในบริเวณจังหวัดชายแดน โดยเฉพาะทางด้านทิศตะวันตกตลอดแนวทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ปัญหาทางทิศใต้จะมีน้อยกว่าภูมิภาคอื่นเนื่องจากภาคใต้ (ชุมพร นครศรีธรรมราช สงขลา สุราษฎร์ธานี สตูล ยะลา ระนอง กระบี่ ปัตตานี นราธิวาส พังงา ตรัง ภูเก็ต) เป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งทั้งสองเป็นนครภูมิภาคที่จะมีความเจริญมากในอนาคต จะมีปัญหาที่เฉพาะจังหวัดที่มีชายแดนติดต่อกับพม่า เช่น ระนอง เท่านั้น

2.4 กระแส “โลกานุวัตร”

กระแส “โลกานุวัตร” เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้ว นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา โลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาโดยไม่ใช่เพราะวัฒนธรรมหรือการเมือง แต่เป็นเพราะเศรษฐกิจ เศรษฐกิจเริ่มเป็นตัวแปรที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบและความสัมพันธ์ทางการเมืองทุกระดับ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะของเศรษฐกิจ ซึ่งมีได้มีเพียงระบบเดียวอีกต่อไป หากมีถึง 4 ระบบซ้อนกันอยู่ โดยแต่ละระบบมีลักษณะเฉพาะแต่มีที่คาบเกี่ยวพัวพันกันและกัน มีผลทำให้รัฐประชาชาติมิใช่หน่วยหลักทางเศรษฐกิจเหมือนดังที่เคยเป็นมาในอดีต

จุดเปลี่ยนนี้เกิดก่อนที่โลกจะเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และเกิดในขณะที่ระบบและระเบียบทางการเมือง ยังคงมีรัฐประชาชาติเป็นศูนย์กลางอยู่ ในขณะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบเศรษฐกิจโลกแล้ว ก็ยังมีกระแส “โลกานุวัตร” เกิดขึ้นพร้อมๆ กันไปอีกด้วย

ระหว่าง ค.ศ. 1968-1973 มีสถานการณ์สำคัญสามประการเกิดขึ้นในโลกคือ วิกฤตน้ำมัน (oil shock) การลอยตัวของดอลลาร์ และการเคลื่อนไหวของขบวนการการนักศึกษาในหลายแห่งทั่วโลก ในทางเศรษฐกิจการมีงานทำและอยู่ในงานนั้นอย่างมั่นคง ได้กลายเป็นสิทธิทางทรัพย์สินรูปแบบหนึ่ง งานในฐานะที่เป็นสิทธิตามธรรมชาติได้ก่อให้เกิดผลสะท้อนอย่างมหาศาลอย่างมากต่อการว่าจ้าง

แรงงาน และแรงงานสัมพันธ์ในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก ที่สำคัญคือ สังคมที่มีความเจริญทางอุตสาหกรรมสูงได้แปรเปลี่ยนแหล่งความรู้ ข้อมูลข่าวสาร การศึกษา เป็นกลไกการเคลื่อนไหวชั้นทางสังคมกับการให้ความมั่นคงในชีวิต ในสังคมที่มีรากฐานอยู่บนความรู้นี้ คนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นลูกจ้างทำงานในองค์กรจะต้องมีประสิทธิภาพสูง เพราะสังคมปัจจุบันเป็นสังคมขององค์การและการจัดการ โดยอาศัยการเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสาร จึงอาจกล่าวได้ว่า ทรัพยากรมนุษย์และความรู้ความสามารถของคนเรากำลังเป็นพลังทางการผลิตที่สำคัญเหนือปัจจัยการผลิตอื่น ๆ

3. การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจโลก

ตามความเห็นของ Peter Drucker ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญ 8 ประการในโลกปัจจุบัน ได้แก่

- 1) สถานการณ์ทางเศรษฐกิจปัจจุบันมีความอ่อนไหวสูง ความเสี่ยงกับความมั่นคงเกิดขึ้นควบคู่กันไป
- 2) เศรษฐกิจที่อาศัยวัตถุดิบเป็นปัจจัยหลักกำลังตกต่ำในขณะที่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมกำลังเฟื่องฟู ใน ค.ศ. 1920 การผลิตยังอาศัยวัตถุดิบและพลังงานรวมกันถึงร้อยละ 60 ของต้นทุนสินค้าอุตสาหกรรมหลัก (รถยนต์) ในยุคนั้นแต่ในปัจจุบัน Microchip มีส่วนประกอบที่เป็นวัตถุดิบและพลังงานไม่เกินร้อยละ 2 เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ญี่ปุ่นจึงสามารถเพิ่มผลิตผลทางอุตสาหกรรมระหว่าง ค.ศ. 1965-1985 ได้ถึง 2 เท่า โดยไม่ต้องเพิ่มวัตถุดิบและพลังงานเลย
- 3) เกิดการแยกส่วนระหว่างปัจจัยการผลิตดั้งเดิมกับผลิตผลทางอุตสาหกรรม ทั้งทางด้านวัตถุดิบและพลังงาน กับทางด้านหัตถกรรมกับแรงงาน ในปี ค.ศ. 1988 สินค้าและปริมาณเดียวกันกับที่ผลิตได้ในปี 1973 ใช้คนแค่ 2/5 ของกำลังแรงงานของคนงานในโรงงาน
- 4) ในอดีตการลงทุนมักจะเกิดขึ้นตามหลังการค้า ปัจจุบันนักลงทุนสามารถนำปัจจัยการผลิตไปไว้ที่ไหนก็ได้ เพราะในตลาดที่เป็น “โลกาภิวัตน์” นั้น ผู้ผลิตแทนที่จะผลิตในประเทศแล้วส่งออกก็สามารถผลิตนอกประเทศแล้วซื้อกลับเข้ามาเป็นสินค้าก็ได้ ดังเช่นกรณีการผลิตรถยนต์ ซึ่งทำในอเมริกาและส่งกลับมาญี่ปุ่น หรือรถปอนเตียก เลอแมง ซึ่งออกแบบในเยอรมันนี้ ทำส่วนประกอบของญี่ปุ่นที่ผลิตในเกาหลี เป็นต้น

- 5) แต่ก่อนเศรษฐกิจระหว่างประเทศเกื้อกูลและแข่งขันกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย เช่น ในศตวรรษที่ 18 อังกฤษขายขนแกะในปอร์ตุเกส เพื่อแลกกับเหล้าองุ่นที่อังกฤษผลิตเองไม่ได้ หรือเมื่อกลางศตวรรษที่ 19 อเมริกาแข่งกับเยอรมันในการขายสารเคมี ให้ตลาดขายให้แก่กันและกัน และให้แก่ตลาดโลก เป็นต้น ในปัจจุบันการค้าระหว่างประเทศเป็นเรื่องของการเป็นปรปักษ์ที่ต่างฝ่ายต่างพยายามทำลายสมรรถนะในการต่อสู้แข่งขันของอีกฝ่ายหนึ่ง
- 7) แต่ก่อนบริษัทต่างเสาะหาผลกำไรให้สูงสุดเท่าที่จะทำได้ ปัจจุบันบริษัทข้ามชาติต้องการหาส่วนแบ่งตลาดให้ได้สัดส่วนที่มากที่สุด และการค้าขายในตลาดโลกมักจะดูที่ผลตอบแทนของการลงทุนระยะยาว โดยดูอายุของการลงทุนและการได้รับผลตอบแทนว่าจะได้รับภายในระยะเวลาเท่าใด (เช่น 7 ปี) เป็นสำคัญ
- 8) การจัดการกลายเป็นปัจจัยชี้ขาดของการผลิต ไม่ใช่ปัจจัยการผลิตแบบเก่าคือที่ดิน แรงงานและเงินทุนอีกต่อไป

3.1 ระบบเศรษฐกิจสี่ระบบ

ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังได้กล่าวมาแล้ว โลกเราจึงมีระบบเศรษฐกิจถึง 4 ระบบคือ

- (1) ระบบเศรษฐกิจของชาติ
- (2) ระบบเศรษฐกิจของภูมิภาค
- (3) ระบบเศรษฐกิจโลกด้านการเงิน สินเชื่อ และการลงทุน
- (4) ระบบเศรษฐกิจข้ามชาติซึ่งมีความต้องการทำให้เกิดตลาดโลกการค้าเสรีที่เป็นตลาดเดียว (single market))

ในเมื่อระบบเศรษฐกิจของโลก 4 ระบบนี้ ทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยไปพัวพันอย่างแยกไม่ออกกับระบบเศรษฐกิจของโลกด้านการเงิน สินเชื่อและการลงทุน และระบบเศรษฐกิจข้ามชาติ สิ่งที่จะต้องมีการรับดำเนินการก็คือ การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบใหม่ ซึ่งนำเอาแนวโน้มของโลกไปเป็นบริษัทในการแสวงหาทิศทาง นโยบาย และกลยุทธ์

ที่สำคัญก็คือ มีความจำเป็นจะต้องคิดวางแผนทั้งระยะสั้น กลาง ยาว โดยคำนึงถึงระบบเศรษฐกิจอีก 3 ระบบ มิใช่จำกัดอยู่เฉพาะระบบเศรษฐกิจของชาติ (national economy) เพราะนับวันเศรษฐกิจภายในประเทศก็จะได้รับผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจของชาติกับระบบเศรษฐกิจ 3 ระบบ และข้อจำกัดโอกาสของภาครัฐ-ภาคเอกชน ที่จะอาศัยประโยชน์หรือได้รับผลกระทบในด้านลบเพื่อหาหนโยบายและมาตรการแก้ไข

ระบบเศรษฐกิจโลกในแง่หนึ่งก็มีลักษณะข้ามชาติและการต้องการให้เกิดตลาดโลกการค้าเสรี ที่เป็นตลาดเดียว แต่อีกด้านหนึ่งก็มีการรวมตัวผนึกกำลังกันเป็นกลุ่มเศรษฐกิจ เช่น สหภาพยุโรป (EU) ซึ่งรวมตัวในรูปสหภาพเศรษฐกิจและการเงิน มีแผนการชัดเจนในการขยายการรวมกลุ่มไปยังประเทศในยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก กลุ่มข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเขตเอเชียแปซิฟิก (APEC) และเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA)

กลุ่มเศรษฐกิจดังกล่าวนี้จัดเป็นกลุ่มร่วมมือพหุภาคี (multilateral cooperation) แต่การร่วมมือทวิภาค (bilateral cooperation) ก็ยังมีส่วนสำคัญอยู่มาก โดยเฉพาะข้อตกลงทวิภาคีระหว่างรัฐ ซึ่งหลายประเทศสมาชิกและจะเป็นแนวทางที่กลุ่มประเทศดังกล่าวใช้กับกลุ่มเศรษฐกิจอื่น ๆ และกับแต่ละประเทศด้วย

ประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในยุโรปมาช้านาน และความสัมพันธ์นี้ได้แปรเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุโรปด้วย กล่าวคือ เป็นความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศ (สหภาพยุโรป) มากกว่าที่จะเป็นความสัมพันธ์แบบทวิภาคี สัดส่วนการส่งออกของไทยใน พ.ศ. 2536 ไปยังสหภาพยุโรปมีสูงเป็นอันดับสาม คือ ร้อยละ 16.68 รองจากสหรัฐอเมริกา (21.63) และญี่ปุ่น (17.06) แนวโน้มของการส่งออกไปยังตลาดประชาคมยุโรปและญี่ปุ่น มีแนวโน้มลดต่ำลงในขณะที่การส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกาและอาเซียน มีอัตราการขยายตัวที่เพิ่มสูงขึ้นตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สัดส่วนการส่งออกไทยแบ่งตามกลุ่มประเทศ

	หน่วย : ร้อยละ		
	2520	2530	2536
สหรัฐอเมริกา	9.74	18.59	21.63
ญี่ปุ่น	19.70	14.88	17.60
สหภาพยุโรป	22.28	22.22	16.68
อาเซียน	18.16	13.61	16.07
อื่นๆ	30.11	30.70	28.56

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์

เนื่องจากสหภาพยุโรปมิได้มีข้อตกลงร่วมกันเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่มีระบบคิดทางการเมืองร่วมกันในการเน้นการประชาสังคม (civil society) เติบโตขึ้น สิทธิมนุษยชน อีกทั้งมีกระแสการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมที่กำลังกลายเป็นเงื่อนไขกำหนดคุณภาพของสินค้าอีกด้วย ตลาดสหภาพยุโรปในอนาคตจึงจะเป็นตลาดที่สัดส่วนของการส่งออกของไทยลดต่ำลงอีก

แนวโน้มของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในเอเชีย จะมีอนาคตที่ดีสำหรับประเทศไทยก็ต่อเมื่อกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเขตเอเชียและแปซิฟิก (APEC) ก้าวหน้าไปเป็นกลุ่มการค้าเสรีในอนาคต เพราะกลุ่มนี้มีสมาชิก 18 ประเทศ ประกอบด้วยประชากรรวมกันกว่า 2,000 ล้านคน เนื่องจากระบบเศรษฐกิจของไทยผูกพันกับสหรัฐอเมริกา การที่ APEC จะก้าวไปข้างหน้ามีการลดอุปสรรคทางการค้าลงก็จะส่งผลดีต่อประเทศไทยในระยะยาว โดยในระยะของการเปลี่ยนผ่านระยะสั้นและระยะกลางก็มีเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area) รองรับอยู่

ในระยะสั้นและระยะกลาง นอกจากเขตการค้าเสรีอาเซียนจะทำให้ไทยต้องเร่งปรับโครงสร้างการผลิตให้สามารถแข่งขันได้ในภูมิภาคนี้แล้ว ไทยก็ยังคงต้องเฝ้าสังเกตและมียุทธศาสตร์-กลยุทธ์ ต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยเฉพาะเวียดนามและในมณฑลยูนนานของจีน-ภาคเหนือของพม่าและลาวอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณายุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคของไทยที่มีอาณาบริเวณเชื่อมต่อหรือใกล้เคียงกับจุดสำคัญที่กำลังมีการสร้างโครงข่ายการคมนาคมทางบก ซึ่งจะเชื่อมโยงประเทศกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้อีกด้วย

ดังนั้น นอกจากกลุ่มเศรษฐกิจ เช่น ASEAN Free Trade Zone และ APEC ซึ่งเป็นความร่วมมือแบบพหุภาคีแล้ว เราก็จะต้องให้ความสนใจแก่การพัฒนาอนุภูมิภาคที่ประกอบด้วย ไทย-กลุ่มประเทศอินโดจีน-มณฑลยูนนานของจีนที่กำลังมีความสัมพันธ์กัน ทั้งการใช้แม่น้ำโขงร่วมกันและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งด้านคมนาคม ไฟฟ้า และพลังงาน

3.2 สรุปสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของไทย

เมื่อถึงปี ค.ศ. 2000 GDP ของประเทศไทยจะมีประมาณ 280,000 ล้านเหรียญสหรัฐ เพิ่มขึ้นเป็น 3.3 เท่าของ GDP ในปี ค.ศ. 1990 โดยประมาณการว่า ประชากรจะมีจำนวน 64 ล้านคน ดังนั้นรายได้เฉลี่ยหัวประชากรใน ค.ศ. 2000 จะเป็น 4,400 เหรียญ

ในปี ค.ศ. 2000 สัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมใน GDP จะเพิ่มจากร้อยละ 27.2 ในปี 1990 เป็นร้อยละ 32.6 สัดส่วนของภาคเกษตรกรรมจะลดลงจากร้อยละ 13 ในปี 1990 เหลือเพียงร้อยละ 9 การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจโดยทั่วไป จะเป็นการเปลี่ยนจากการอาศัยทรัพยากรเป็นหลักในการพัฒนาไปเป็นพื้นฐานทางอุตสาหกรรมและการบริการ โดยเฉพาะทางด้านโทรคมนาคม การขนส่ง การก่อสร้าง และการเงิน

โครงสร้างทางการส่งออกจะปรับเปลี่ยนไปสู่การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม โดยเฉพาะสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น เช่น อุตสาหกรรมอาหาร เสื้อผ้า อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและรถยนต์ ซึ่งสินค้าออกเหล่านี้จะมีสัดส่วนเพิ่มจากร้อยละ 75 ในปี ค.ศ. 1990 เป็นร้อยละ 85 ในปี ค.ศ. 2000 (ดูตารางที่ 3) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มสำคัญ 5 ประการคือ

- (1) การปรับเปลี่ยนเป็นสังคมที่การผลิตทางอุตสาหกรรมมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ
- (2) การที่เศรษฐกิจเข้าไปพัวพันกับระบบเศรษฐกิจโลกมากขึ้นเป็นลำดับโดยที่การค้าภายในภูมิภาค (inter-regional trade) ก็ทวีความสำคัญมากขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะตลาดการค้าในจีน อินเดีย มาเลเซียและอินโดนีเซีย
- (3) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญทางการผลิตได้ลดความสำคัญลง
- (4) การอาศัยข้อได้เปรียบด้านแรงงานที่มีราคาถูกกำลังหมดไปอย่างรวดเร็ว ทำให้มีความจำเป็นในการเร่งพัฒนาแรงงานทุกระดับ

- (5) เนื่องจากสินค้าส่งออกส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นด้านอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมจะเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูง จึงมีความจำเป็นจะต้องมีการใช้แรงงานที่มีประสิทธิภาพ มีเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต เพื่อเพิ่มสมรรถนะทางการผลิต การเพิ่มผลผลิตและการแข่งขันกับตลาดสินค้าอื่นๆ ในตลาดโลก

ตารางที่ 3 Thailand's Key Economic Indicators by the Year 2000

	1990	1995	2000	1991-95	1996-2000
Economic Growth (%)	11.6	8.0	7.6	8.0	7.7
- Agriculture	-3.7	-3.2	-2.5	-3.5	-2.8
- Manufacture	16.0	10.7	8.7	11.3	8.9
- Services	12.9	8.3	7.2	7.5	7.3
GDP (Billion US Dollar)	86	156	283	125	225
Per Capita Income (US Dollar)	1,532	2,595	4,416	2,131	3,588
Export (Billion US Dollar)	22.9	47.9	91.5	37.2	72.1
- Growth Rate (%)	14.4	14.2	13.6	16.0	13.8
Import (Billion US Dollar)	32.9	58.5	100.0	46.6	82.3
- Growth Rate (%)	28.9	13.4	10.7	12.3	11.3
Trade Balance (Bil. US Dollar)	-10.0	-10.5	-8.4	-9.3	-10.2
- as % of GDP	-11.6	-6.8	-3.0	-7.6	-4.7
Current Account (Bil. US Dollar)	-7.3	-7.5	-2.4	-7.1	-5.4
- as % of GDP	-8.5	-4.8	-0.8	-5.8	-2.6

ที่มา : NESDB : Thailand 2000

3.3 ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

รายงานนี้ต้องการเชื่อมโยงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยกับแนวโน้มใหญ่ๆ ของโลก และยุทธศาสตร์ที่จะใช้พลิกสถานการณ์ปัจจุบัน ให้เปลี่ยนไปในลักษณะที่สามารถใช้โอกาสที่เกิดขึ้นใหม่ ให้ได้ประโยชน์จากแนวโน้มใหญ่ๆ ของโลก แทนที่จะต้องรับเอาข้อจำกัดและผลกระทบด้านลบจากแนวโน้มของโลกแต่เพียงด้านเดียว

รายงานนี้จึงได้พิจารณาถึงประเด็นสำคัญของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ในกระแส “โลกาภิวัตน์” ซึ่งได้แก่ สถานการณ์ของการแข่งขันบนเวทีการแข่งขันโลก ในแง่ของความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ (international competitiveness)

สรุปภาพเรื่อง การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ ซึ่งจัดทำโดยคณะอนุกรรมการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ ได้สรุปสถานการณ์หลักๆ ไว้เป็นอย่างดี ซึ่งได้แก่ (จากคำนำของ นายศุภชัย พานิชภักดิ์)

ประเด็นแรก สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศมีการแข่งขันอย่างเข้มข้นและมีประเทศคู่แข่งในตลาดโลกเพิ่มจำนวนมากขึ้น ในอดีตไทยสามารถเพิ่มส่วนแบ่งการส่งออกในตลาดโลกได้เป็นเท่าตัว แต่ปัจจุบันแค่การจะรักษาส่วนแบ่งตลาดการส่งออกให้อยู่ในระดับเท่าเดิมก็ยังเป็นเรื่องยาก เรามีความพร้อมเพียงใด และเราจะพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างไร เป็นสิ่งจะต้องทบทวนเพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางนโยบายเศรษฐกิจไทยให้เหมาะสมที่สุด ในการเข้าสู่สถานการณ์ใหม่ของการแข่งขันในเวทีโลก

ประเด็นที่สอง สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกที่มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจต่างๆ ถึงแม้ว่าจะได้รับการบรรลุข้อตกลงรอบอุรุกวัยในการเปิดตลาดและการจัดองค์การการค้าโลกแล้วก็ตาม แต่เชื่อว่ากระแสการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอาจแปรสภาพไปสู่การหวังผลทางด้านการกีดกันทางการค้าต่อประเทศคู่แข่ง และยังมีแนวต่อต้านในรูปแบบใหม่ที่มีใช้มาตรการทางภาษี อาทิ มาตรฐานทางด้านสุขอนามัย ด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้น นโยบายการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่มักทำกันปีต่อปี จึงอาจขาดประสิทธิผลและไม่สามารถรองรับกับความท้าทายใหม่ๆ เหล่านี้ได้

ประเด็นที่สาม การพัฒนาการส่งออกในอดีตมักเน้นที่เป้าหมายในการเพิ่มการส่งออก แต่ไม่ได้พิจารณาถึงฐานะในการครองตลาดและการเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นไร เช่น เปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซีย จีน ไต้หวัน เป็นต้น แต่สำหรับในอนาคตแล้ว เราไม่สามารถพิจารณาที่อัตราการขยายตัวของเราเองแต่เพียงประการเดียวได้ เราจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งในตลาดโลกและในประเทศคู่แข่งที่สำคัญมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ประเด็นที่สี่ การผลิตในหลายสาขาของไทยเริ่มประสบปัญหาจากการสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ แต่อีกหลายสาขาการผลิตไทยก็ยังมีศักยภาพในการแข่งขัน เราจะมีแนวทางในการพัฒนาอย่างไร เพื่อปรับปรุงรักษา หรือพัฒนาขีดความสามารถโดยรวมของประเทศ ทั้งในแง่ของการปรับตัวของสาขาการผลิตสำคัญในปัจจุบันและในแง่ของสาขาการผลิตใหม่ๆ ที่อาจมีศักยภาพสูงในอนาคตระยะยาว

สี่ประเด็นที่ นายศุภชัย พานิชภักดิ์ หยิบยกขึ้นมากล่าวนี้ ครอบคลุมระบบเศรษฐกิจทั้ง 4 ระบบที่ซ้อนกันอยู่ดังได้กล่าวมาแล้ว จึงนับว่าเป็นก้าวแรกของการประเมินสถานการณ์ใหม่อย่างจริงจังและมีการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายและกลยุทธ์ (18 กลยุทธ์) นี้ ยังไม่มีการจัดลำดับความสำคัญและการให้น้ำหนักที่จะสามารถสะท้อนถึงยุทธศาสตร์สำคัญทางเศรษฐกิจได้ แต่ก็เป็นประโยชน์ในการแสดงถึงสถานภาพทางขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย

ในการจัดขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศของ World Economic Forum ในปี 2536-2537 ในปี 2536 ประเทศไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 7 ของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ 15 ประเทศ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักเกณฑ์การวัดที่รวมถึงปัจจัยต่างๆ 8 ด้านคือ

- (1) ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ (Domestic Economic Strength) โดยเป็นการพิจารณาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาค ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ ดุลการค้า ดุลบัญชีเดินสะพัด ดุลการชำระเงิน อัตราแลกเปลี่ยน อัตราการออมและการลงทุน

- (2) ความสามารถในการพัฒนาประเทศเข้าสู่ระบบนานาชาติ (Internationalization) ซึ่งรวมถึงด้านการผลิตการค้า การลงทุน และมาตรฐานการครองชีพของประชาชน
- (3) ความสามารถของรัฐ (Government) ซึ่งรวมถึงนโยบายของรัฐในการบริหารเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจและส่งเสริมการแข่งขันของธุรกิจภาคเอกชน ความยืดหยุ่นของนโยบายรัฐบาลในการปรับให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของประเทศ
- (4) การพัฒนาของระบบการเงินและตลาดทุน (Finance) ที่เอื้อต่อการแข่งขันและคุณภาพของการบริการ
- (5) โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Infrastructure) ซึ่งหมายถึงทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ความต้องการของธุรกิจภาคเอกชน
- (6) ความสามารถในการบริหารและการจัดการ (Management) ของธุรกิจเอกชนให้ทันกับสถานการณ์การแข่งขันที่เปลี่ยนไป
- (7) ความสามารถในการพัฒนาและการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (Science & Technology) ซึ่งหมายถึงประสิทธิภาพและการวิจัยพัฒนาด้านเทคโนโลยีที่จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันเพิ่มขึ้น
- (8) ทรัพยากรบุคคล (People) ทั้งจำนวนประชากรและคุณภาพของคน

จากหลักเกณฑ์ 8 ข้อข้างต้นนี้ ไทยมีข้อเสียเปรียบในปัจจุบันสำคัญ 3 ด้านคือ

- โครงสร้างบริการพื้นฐานอยู่ในอันดับที่ 13 นำหน้าเพียงอินเดียและปากีสถานเท่านั้น
- วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอยู่ในอันดับที่ 10 รองจากอินโดนีเซีย อังกฤษและแอฟริกาใต้ โดยอยู่ในอันดับดีกว่าอินเดีย ปากีสถาน และกลุ่มลาตินอเมริกาเท่านั้น
- ปัจจัยด้านการบริหารการจัดการอยู่ในอันดับ 8 เป็นรองชิลี มาเลเซีย และแอฟริกาใต้

เมื่อสำรวจศักยภาพของเศรษฐกิจไทย เปรียบเทียบกับเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกแล้ว รายงานของธนาคารโลกในปลายปี 2538 ชี้ให้เห็นว่า ฐานะของประเทศไทยดุด้อยลงในหลายด้านดังในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ศักยภาพการแข่งขันของเศรษฐกิจไทย

ด้าน	ลำดับที่	
	2537	2538
เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ	9	9
ศักยภาพในการค้าการลงทุน	21	22
บทบาทรัฐต่อศักยภาพการแข่งขัน	8	11
คุณภาพของระบบตลาดเงิน-ตลาดทุน	14	21
ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน	33	40
การจัดการของภาคเอกชน	23	28
การวิจัยและการพัฒนาวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี	31	31
ทรัพยากรบุคคล (ทั้งด้านจำนวนและคุณภาพ)	23	26

ในข้อเสียเปรียบ 3 ด้านนี้ ข้อเสียเปรียบด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี น่าจะเป็นข้อเสียเปรียบที่รุนแรงที่สุด เพราะต้องการการวางพื้นฐานที่ใช้เวลานานและต้องการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ยากลำบากกว่าการแก้ไขข้อเสียเปรียบด้านอื่น ๆ

สรุปพบว่าได้ระบุด้อยของเศรษฐกิจไทย 7 ข้อ คือ (หน้า 12-14)

- (1) การขาดแคลนแรงงานคุณภาพหลายสาขาและค่าแรงงานไร้ฝีมือของไทยในปัจจุบันสูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง
- (2) ประเทศไทยยังคงต้องพึ่งพาเงินลงทุนจากต่างประเทศ
- (3) ฐานเทคโนโลยีที่ไม่แข็งแกร่ง
- (4) ประเทศไทยยังคงพึ่งพาการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง
- (5) บริการพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการยังมีไม่เพียงพอ

- (6) ที่ดินได้กลายเป็นทรัพยากรที่จำกัดและหายากขึ้น
- (7) ประเทศไทยยังคงมีต้นทุนซ่อนเร้นในการประกอบธุรกิจที่เกิดจากระบบราชการยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จุดด้อย 7 ประการของเศรษฐกิจไทยนี้ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับข้อเสียเปรียบดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ จุดด้อยที่ก่อให้เกิดปัญหาที่ทำให้เกิดข้อเสียเปรียบทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตก็คือ การมีฐานเทคโนโลยีที่ไม่แข็งแรง

การมีฐานเทคโนโลยีที่ไม่แข็งแรงย่อมมีผลต่อการจัด-ลดข้อด้อย ด้านการขาดแรงงานคุณภาพสาขาต่างๆ ได้ สามารถลดการพึ่งด้านเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ซึ่งไทยเราต้องเสียค่าลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ สามารถใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลดการพึ่งพาการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศได้ แก้ไขปัญหาเกษตรกรซึ่งมีที่ดินทำกินแต่มีผลิตผลต่อไร่น้อย จึงทำให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างกว้างขวางมากเกินไป นอกจากนั้น ยังสามารถอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ลดต้นทุนซ่อนเร้น โดยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการไทย

สมุดปกขาว (หน้า 52-56) ได้เสนอกลยุทธ์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไว้ 3 ด้าน คือ การพัฒนากำลังคน การเพิ่มประสิทธิภาพการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และการส่งเสริมบทบาทเอกชนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อดัดแปลงปรับปรุงและนวัตกรรมทางเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สมุดปกขาวยังไม่ได้ทำก็คือ การเชื่อมโยงให้เห็นว่าวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี แขนงใด และเรื่องใด ที่จะช่วยให้เกิดการลดข้อด้อยของระบบเศรษฐกิจไทยและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย

ก่อนที่จะกล่าวถึงการเชื่อมโยงนี้ เราควรพิจารณาถึงกระแสการเมืองโลกและสถานการณ์ทางการเมืองไทย เพื่อให้เห็นถึงบริบทของกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์และนโยบาย ตลอดจนการตัดสินใจ ซึ่งมีมิติที่กว้างกว่าการจำกัดวงแคบเฉพาะการเมืองภายในประเทศ อย่างน้อยก็จะแสดงให้เห็นว่าการเมืองภายในประเทศที่เปลี่ยนไปอย่างเชื่องช้าไม่ทันกับกระแสโลกนี้ น่าจะมีผลในการเหนี่ยวนำการปรับตัวทางเศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐเพื่อใช้ทันกับกระแสโลก โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3.4 กระแสการเมืองโลก

กระแสการเมืองโลกปัจจุบัน 4 กระแสที่ดำรงอยู่ ล้วนแต่เป็นกระแสที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ กระแสทั้ง 4 นี้ ได้แก่

- (1) การแพร่ขยายของตัวแบบการเมืองประชาธิปไตยเสรีที่เน้นเสรีภาพทางการเมือง การลดอำนาจที่เคยเข้มข้นของศูนย์กลางและสนับสนุนการกระจายอำนาจ
- (2) การเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาขององค์กรเอกชนและองค์กรประชาชน การให้ความสำคัญต่อชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มประชากรที่เคยถูกกีดกัน การมีส่วนร่วมทางการพัฒนาและทางเศรษฐกิจ-การเมือง เช่น สตรี ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อสิทธิเด็ก
- (3) การเน้นการร่วมกันพิทักษ์รักษาสังแวดล้อมซึ่งถือว่าเป็นความมั่นคง (ที่มีใช้ด้านการทหาร) ร่วมกันของมวลมนุษย การร่วมกันต่อสู้และแก้ปัญหาโรคเอดส์ ยาเสพติด ตลอดจนอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบต่างๆ โดยสนับสนุนให้มีการร่วมมือกันข้ามรัฐ เพราะสภาพของปัญหามีลักษณะกระจายตัวข้ามอาณาเขตของรัฐหลายรัฐและเชื่อมโยงกันทั่วโลก
- (4) การเน้นการลดกำลังอาวุธ ลดความรุนแรง แสวงหาทางและมาตรการพหุภาคี ในการจัดการทางยุทธศาสตร์ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเชื่อมั่น ไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Confidence Building Measures-CBM)

จะเห็นได้ว่า แนวโน้มทางการเมืองโลกทั้ง 4 กระแสนี้ ย่อมก่อให้เกิดผลสะท้อนโดยตรงต่อรัฐในฐานะที่เป็นหน่วยการเมืองระดับชาติที่สำคัญที่สุด ความมั่นคงของรัฐประชาชาติ ตลอดระยะเวลา 100 กว่าปีที่ผ่านมาในประเทศไทยเคยได้รับการดูแลปกป้องโดยกลไกอำนาจรัฐ อันประกอบด้วยกองทัพชาติและกลไกของระบบราชการ มาบัดนี้สงครามเย็นสิ้นสุดลง ภัยคุกคามของการก่อการร้ายในประเทศไม่มี แต่กระแสการเมือง-เศรษฐกิจโลก-ภูมิภาค ได้ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐเสียใหม่หมด จากการเป็นรูปแบบเน้นความมั่นคงทางการเมืองและมีพันธมิตร ซึ่งอาศัยเงื่อนไขทางความมั่นคงทางการเมืองเป็นด้านหลัก กลายเป็นรัฐที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยไม่อาจมีหลักประกันใดๆ ของพันธมิตรทางการเมืองที่เอื้อเฟื้อทางการเมืองและเศรษฐกิจควบคู่กันไปด้วย สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้เกิดสถานะของการเคลื่อนไหวสูง ทำให้ส่วนต่างๆ ของสังคมต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วและรอบด้าน

4. สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทย

ในขณะที่สังคมไทยกำลังได้ยินเสียงนักรบการเมืองพรวดถึงระบอบประชาธิปไตย จนถึงขั้นโยงความอยู่รอดของระบอบนี้กับพรรคการเมืองและบรรดานักวิชาการ ตลอดจนองค์กรเอกชน-องค์กรประชาชนต่างเคลื่อนไหวช่วยแก้ปัญหาทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจระดับชุมชน สถานการณ์ประจำวันชี้ให้เห็นว่า ตัวกลไกทางการเมืองคือ พรรคการเมืองและสภาผู้แทนราษฎรกลับเป็นฝ่ายที่สร้างปัญหามากขึ้นทุกวัน นอกจากความสามารถในการแก้ปัญหาที่มีต่ำอยู่แล้ว ตัวพรรคการเมืองเองและการมีรัฐบาลผสมยิ่งทำให้ชาติบ้านเมืองมีปัญหาขึ้นทุกวัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เป็นปัญหามักหมมมานานมานาน แต่ก็ไม่สามารถจัดการได้อย่างเป็นระบบ เช่น ปัญหาการก่อสร้างระบบขนส่งมวลชน หรือเรื่องที่เป็นปัญหาทางพฤติกรรมของพระสงฆ์ เช่น กรณีพระยันตระ หรือเรื่องที่เป็นการจัดการตามอาณัติที่ได้รับมอบหมายมา เช่น กรณีสปอร์ตคอมเพล็กซ์ เป็นต้น นี่เป็นเพียงส่วนน้อยนิดเท่านั้น หากจะพิจารณาในรายละเอียดลงไปอีก ก็จะพบว่า ระบบพรรคการเมืองและกระบวนการตัดสินใจระดับสูงสุดของประเทศไทย ในขณะนี้อยู่ในสภาวะที่ต่ำอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ดัชนีที่บ่งบอกถึงสภาวะต่อความสามารถของระบบปัจจุบันนี้ก็คือ ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรหลัก ๆ คือ ดิน น้ำ ป่า ในประเทศไทย จากการศึกษาของคณะนักศึกษาปริญญาเอก คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะการสำรวจส่วนที่ ประพาส ปันตบแต่ง กระทำในช่วงหนึ่งปีของรัฐบาล นายชวน หลีกภัย คือ ในปีงบประมาณ 2537 (1 ตุลาคม 2536-30 กันยายน 2537) พบว่า มีการชุมนุมเรียกร้องของประชาชนรวมทั้งสิ้น 739 ครั้ง คือ การชุมนุมที่เกิดจากความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า การคัดค้านโครงการขนาดใหญ่ การต่อต้านขยะ มลพิษจากอุตสาหกรรมมีถึง 276 ครั้ง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 34.7 ของการชุมนุมทั้งหมด โดยเป็นความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินในเขตป่ามากที่สุด คือ 126 ครั้ง นอกจากนั้น เป็นความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำ (ร้อยละ 24.6, 14.1 และ 12.1 ตามลำดับ) ความขัดแย้งที่ยกมกล่าวนี เป็นเรื่องพื้นฐานที่รัฐบาลในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยจะต้องถือเป็นลำดับความสำคัญสูงที่จะต้องรีบดำเนินการแก้ไข แต่การศึกษารายละเอียดของกรณีความขัดแย้งชี้ให้เห็นว่า ทั้งฝ่ายการเมืองและกลไกทางการบริหารราชการไม่สามารถแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่น่าตกใจก็คือ ในขณะที่ประชาชนผู้ยากไร้มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน พรรคการเมืองที่คุมอำนาจด้านการจัดสรรที่ดินให้เกษตรกร กลับทำการแจกจ่ายที่ดินให้กับผู้มีโชกษะตรกรตามความหมายที่แท้จริงของพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินฯ เรื่อง สปก. 4-01 นี้คือ รูปธรรมของความเหลื่อมล้ำของระบบหัวคะแนน-ระบบพรรค-ระบบพรรคร่วมรัฐบาลและระบบ

สภาผู้แทนราษฎร จะเห็นได้ว่ากลไกหลักของระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถยุติปัญหานี้ได้ และเป็นเพราะสื่อมวลชนเรื่องนี้จึงถูกเปิดโปงขึ้น

สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย เป็นสถานการณ์ที่สังคมมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่มั่นคง และมีพลังสะสมไว้ช่วยบรรเทาปัญหา แต่พลังงานสะสมนี้กำลังสลายตัวอย่างรวดเร็ว ในขณะที่การเมืองไม่มีความมั่นคง เพราะคุณภาพของนักการเมือง-พรรคการเมือง โดยเฉพาะส่วนแกนที่คุมอำนาจอยู่ในทุกพรรคต่างเป็นแกนที่คุณภาพต่ำ และเต็มไปด้วยผลประโยชน์อันคับแคบเฉพาะตัว-เฉพาะกลุ่ม ดังนั้น ไม่ว่าทุกพรรคจะมีบุคลากรที่มีคุณภาพหรือมี “ความหวังดี” “ความตั้งใจจริง” อย่างไรก็ตาม แต่อิทธิพลของบุคลากรเหล่านี้ยังไม่มีมากพอที่จะพลิกผันสถานการณ์ที่ดำรงอยู่ในหมู่แกนหลักของพรรคได้

เราพอสรุปสถานการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบันและในระยะ 5 ปีข้างหน้าได้โดยย่อ ดังนี้

1. การเมืองไทยจะยังถูกยึดกุมด้วยแกนอำนาจแกนเล็ก ๆ ในพรรคการเมืองที่มีบทบาทในการเลือกตั้งและในสภาผู้แทนราษฎรประมาณ 5-6 พรรค โดยแกนนำอำนาจในแต่ละพรรคและกติกาประชาธิปไตย ดำเนินการแสวงหาผลประโยชน์กับระบบเศรษฐกิจระดับชาติและนานาชาติ โดยเน้นการหาผลประโยชน์จากธุรกิจขนาดใหญ่สัมปทานในลักษณะที่แบ่งปันผลประโยชน์ที่พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งซึ่งกันและกัน
2. แกนอำนาจจะต้องอาศัย “กติกา” ของประชาธิปไตยแบบจักรวาลดำเนินการรักษาพื้นที่ทางการเมืองซึ่งเน้นกระบวนการการเลือกตั้งว่าเป็นช่องทางแห่งความชอบธรรมช่องทางเดียวไว้อย่างเหนียวแน่น โดยในระยะยาวจะเริ่มจำกัดและลดอิทธิพลของสถาบันที่เคยมีพลังอำนาจทางการเมืองเช่น กองทัพ นักศึกษาและองค์กรประชาชน และจะแสวงหาพันธมิตรทางธุรกิจมากขึ้น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แกนอำนาจในแต่ละพรรคจะเร่งสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ โดยเฉพาะธุรกิจที่ต้องอาศัยสัมปทานใบอนุญาต ซึ่งพันธมิตรนี้จะมีหลายกลุ่มตามลักษณะการแข่งขัน เช่น ในสายโทรคมนาคม สายก่อสร้าง เป็นต้น พันธมิตรนี้จะเกิดขึ้นเป็นหย่อมๆ ทั่วอาณาบริเวณของระบบราชการตามความควบคุมกรมในกระทรวงต่างๆ ทำให้การเมืองไทยแปรสภาพจากลักษณะการ “กินเมือง” ในสมัยโบราณ มาเป็นการ “กินกรม” เพราะในระยะเวลา 100 กว่าปีที่ผ่านมา อำนาจและการแบ่งปันอำนาจ

ในสังคมไทยได้พัฒนาจากอิทธิพลและผลประโยชน์ที่ได้รับโดยตรง จากการคุมเมืองมาเป็นอำนาจตามกฎหมายภายใต้รัฐประชาชาติที่อาศัยกรรมเป็นกลไกในการควบคุมอาณาบริเวณพื้นที่ทั่วทั้งหมดในรัฐประชาชาติ โดยลดอิทธิพลและอำนาจทั้งที่เป็นทางการและที่มีอยู่อย่างธรรมชาติไปทีละน้อย

พรรคการเมืองเป็นกลไกของกระบวนการเมือง ซึ่งการเมืองได้พัฒนาผ่านการต่อสู้ของประชาชนอย่างต่อเนื่องยาวนาน จนมีพลังสะสมมากพอที่ต้านทานการกุมอำนาจเด็ดขาดของสถาบันราชการดั้งเดิม ซึ่งได้อาศัยอำนาจรัฐประชาชาติขจัดพลังอื่นๆ ในสังคมออกไปจากเวทีของรัฐ มาบัดนี้พลังที่เคยอ่อนแอรวมตัวไม่ติดทั้งฝ่ายประชาชนและสื่อมวลชน สื่อสารการคมนาคม สามารถเชื่อมโยงกันได้โดยไร้การจัดตั้งที่ถาวรอีกทั้งยังเชื่อมโยงกับระบบโลกด้วยพลังที่จัดตั้งเพื่อต้านอำนาจเผด็จการเป็นระยะๆ นี่เอง ที่เปิดให้การเมืองและรูปแบบประชาธิปไตยได้เข้ามาสวมบทบาทและอำนาจเหนือกรมอันเป็นฐานอำนาจหลักของข้าราชการมาเป็นเวลา 100 กว่าปี ดังนั้น พรรคการเมืองจึงจะรักษาระบบการเลือกตั้งปัจจุบันไว้ไม่ยอมปฏิรูประบบการเมือง เพราะการปฏิรูประบบการเมืองจะทำให้พรรคการเมืองไม่สามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่

3. การเมืองไทยจะก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อปรับความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับข้าราชการ ในแง่ของการสยบยอมอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคการเมืองมากขึ้น เพราะข้าราชการต่างตระหนักดีว่าระบบนี้จะคงอยู่กับพวกเขาไปอีกนาน โดยโอกาสที่ข้าราชการจะหวังให้มีการปฏิวัติรัฐประหารเริ่มมีน้อยลง เพราะทหารเองก็มีความตระหนักว่าการปฏิวัติรัฐประหารส่งผลเสียหายโดยตรงต่อประเทศชาติอย่างมาก การปรับสัมพันธภาพทั้งระดับข้าราชการกับนักการเมืองนี้ มีความคู่กันไปเป็นความสัมพันธ์สามเส้า ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มธุรกิจ-ข้าราชการ-นักการเมือง โดยนักการเมืองกลายเป็นหัวจั่วใหญ่แทนที่จะเป็นข้าราชการ กลุ่มธุรกิจกำลังช่วยนักการเมืองจัดความสัมพันธ์ใหม่กับข้าราชการ และกลุ่มธุรกิจบางกลุ่มกำลังเข้าเป็นผู้ร่วมทุนกับแกนอำนาจพรรคการเมืองแต่ละพรรค อีกทั้งพัฒนาบทบาทของตนเองเป็นนักการเมืองโดยตรงด้วย
4. การเมืองไทยในระบบเลือกตั้งแบบปัจจุบัน จัดเป็นเทคโนโลยีทางสังคมของเหล่านักเลือกตั้งที่มีประสบการณ์และทักษะ ซึ่งคนกลุ่มอื่นในสังคมไม่มีหรือมีน้อยกว่า นักเลือกตั้งจำนวนไม่เกิน 3,000 คนทั่วประเทศขณะนี้ อาศัยทักษะในการจัดการเลือกตั้งสู่อำนาจทางการเมือง จึงทำให้ “คนหน้าใหม่” ซึ่งอาจเป็นมหาเศรษฐีมีเงิน

มีอำนาจทางธุรกิจ-เศรษฐกิจ ต้องอยู่ในสภาวะพึ่งพาทักษะทางการเมืองและนักเลือกตั้งก็จะอาศัยทักษะนี้ข่มขู่บุคลากรใหม่ๆ ที่จะเข้าสู่ระบบการเมืองต่อไป ให้สยบยอมทางวัฒนธรรม (ทางการเมือง) ซึ่งพวกเขากำลังช่วยกันสร้างมายาคติทางการเมืองขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น กรณี “คนนอก” ที่ร่วมในคณะรัฐบาลโดยไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

5. ในส่วนที่เกี่ยวกับฐานของการขึ้นสู่อำนาจและการรักษาอำนาจ การเมืองไทยจะมีลักษณะภูมิภาคนิยมมากขึ้น แต่จะมีลักษณะแบ่งกันกินกรรมมากขึ้น ในส่วนที่เกี่ยวกับการหาผลประโยชน์เพื่อไปรักษารฐานอำนาจ ดังนั้น การเมืองไทยจึงจะเสื่อมทรามไปสู่สภาวะของการที่ประชาชนระดับล่างถูกใช้เป็นฐานเสียงในชั้นตอนภายหลังที่นักการเมืองเข้าสู่อำนาจแล้ว เพราะกระบวนการแบ่งกันกินกรรมไม่มีส่วนสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่จังหวัด เนื่องจากเม็ดเงินงบประมาณ ตลอดจนผลประโยชน์ที่ได้จากการกินกรรมเกี่ยวพันกับการเมืองอีกระดับหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของคะแนนเสียงไม่มีอิทธิพลในการให้คุณให้โทษแก่นักการเมืองแล้ว

ความเสื่อมโทรมนี้หากดำเนินไปโดยไม่มีการแก้ไข จะก่อให้เกิดกลียุคและการกลับคืนมาของสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงในสังคม ทั้งระดับเมืองและชนบทดังที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ไทย

6. การเมืองไทยเป็นการเมืองที่ขาดวัฒนธรรมทางอำนาจ และยังไม่มีแนวคิดหรืออุดมการณ์ใหม่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางอำนาจ นักการเมืองจึงไม่มีหลักการ ไม่มีจิตสำนึกที่สูงส่งพอที่จะควบคุมพฤติกรรมทางอำนาจ การรักษาอำนาจจึงเป็นไปอย่างขาดความละอาย การเมืองไทยจึงเป็นการเมืองของความบ้าคลั่งกักขะทางอำนาจ ไม่รู้จักความละอายต่อต้าน และจะมีการปฏิเสธความรับผิดชอบต่อสาธารณชนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้เองที่จะทำให้การเมืองไม่สามารถจะปฏิรูปตนเองจากภายในได้ จะต้องมีการกดดันจากภายนอก โดยเฉพาะทางสื่อมวลชนและองค์กรเอกชน-องค์กรประชาชนมากขึ้นเป็นลำดับ
7. ระบบเศรษฐกิจโลกที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวพันกับสังคม-เศรษฐกิจ-การเมืองไทยมากขึ้น เป็นระบบเศรษฐกิจที่ 4 ระบบ ไม่ใช่ระบบเดียวดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น นโยบายของรัฐบาลแบบที่เคยใช้ในการพัฒนาประเทศ หรือแม้แต่การอาศัยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ เป็นกรอบใหญ่ในการจัดการก็กับการท้าทายของการเปลี่ยนแปลง ย่อมไม่มีประสิทธิภาพอีกต่อไป การเมือง

ที่เคยอิงกรอบของแผนพัฒนา โดยไม่รู้จักกำหนดทำที่ของรัฐในความสัมพันธ์ต่างลักษณะกับแต่ละระบบเศรษฐกิจ หรือไม่เข้าใจที่จะจัดองค์การและวิธีการปฏิบัติงานหลากหลายรูปแบบ เพื่อโต้ตอบสัมพันธ์กับแต่ละลักษณะของระบบเศรษฐกิจก็จะประสบกับความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ ปัญหาการจัดการเศรษฐกิจระดับสูงสุดคือ ความล่าช้าในการกำหนดตำแหน่งให้กับหัวหน้าคณะผู้แทนไทยในองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) และลงเอยด้วยการกำหนดให้เป็นข้าราชการระดับ 10 เงินเดือน 53,200 บาท โดยอ้างเหตุผลว่าไม่ควรจะมีระดับสูงกว่าเอกอัครราชทูต ซึ่งเป็นระดับ 10 แสดงให้เห็นถึงการใช้หลักเกณฑ์ของระบบราชการแบบเก่า ไปกำหนดมาตรฐานทางตำแหน่งที่มีลักษณะงานผิดแผกแตกต่างไปจากงานราชการต่างประเทศโดยทั่วไป

ปัจจุบันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม บอกเรากว้างๆ ว่าจะเน้นเรื่องคน แต่ก็ยังไม่เห็นแนวทางของการจัดความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนหลากหลายรูปแบบ หรือการดำเนินการแต่ละปีตามงบประมาณก็ยังไม่สะท้อนถึงนโยบายที่หลากหลายมากพอในการจัดความสัมพันธ์ตามลักษณะของปัญหาในระดับพื้นที่ หากยังอาศัยกรรมและแผนงานของกรมเป็นตัวกำหนดอยู่ ดังนั้น การเมืองจึงขาดพลังทางนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นระดับแผนพัฒนาฯ ใหญ่สุด หรือนโยบายหลัก-นโยบายย่อยที่จะก่อให้เกิดการแก้ปัญหาของแต่ละส่วนย่อยอันหลากหลายของสังคมได้ สิ่งที่คิดว่า “ใหม่” เช่น การเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนามีใช้ความใหม่ที่มีมาตรการรองรับในการก่อให้เกิดความเป็นจริงในทางปฏิบัติ บทพิสูจน์จึงไม่ได้อยู่ที่แผนที่พัฒนาที่ “เข้าท่า” ขึ้น หากอยู่ที่การดำเนินการตามแผน ซึ่งเป็นปัญหาที่พัวพันกับระบบการเมืองและระบบราชการโดยตรง

8. การเมืองไทยจึงมีสภาพเหมือนกับการมีก๊กหลากก๊ก เหมือนเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาแตกจะต่างก็ตรงที่ว่าสมัยกรุงแตกนั้น ก๊กแต่ละก๊กไม่สามารถคงอำนาจอยู่ได้ในระยะยาว ก็ต้องสลายไป แต่การพัฒนาของก๊กหรือแก๊งอำนาจในระบบการเมืองปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะคงตัวและผนึกกำลังได้ในระยะยาวควบคู่ไปกับลักษณะของระบบการเลือกตั้ง ระบบพรรคการเมืองและระบบสภาผู้แทนราษฎรอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยแก๊งหรือก๊กอำนาจแต่ละก๊กจะแบ่งปันปันส่วนอาณาบริเวณที่จะหาผลประโยชน์กัน และไม่กระทบกระทั่งกันหากหลีกเลี่ยงได้ ก๊กและแก๊งเหล่านี้จะกลายเป็นรูปลักษณ์ของการเมืองไทยในอนาคตซึ่งมีลักษณะล้าหลังกว่าฝักฝ่าย (factions) ในระบบการเมืองอื่น เช่น ต่างจากระบบฝักฝ่ายในญี่ปุ่น (ซึ่งกำลังสลาย

ตัวอย่างรวดเร็ว) เพราะแก่งอำนาจในการเมืองไทยต่างมีวิธีกินแบบดั้งเดิมล้าหลัง เช่น หากินกับทรัพยากรของชาติ หากินกับของเถื่อน (น้ำมัน บุหรี่ เหล้า) บ่อน-ช่อง และแหล่งบันเทิง ยาเสพติด เป็นต้น แก่งอำนาจที่เข้าคุมกิจการของกรมที่มีการพัฒนาทางเทคโนโลยี เช่น การสื่อสาร โทรคมนาคม ก็จะมีวิธีการพลิกแพลงหาผลประโยชน์อีกรูปแบบหนึ่ง ส่วนที่คุมรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ กลายเป็นส่วนควบของกระบวนการกินกรมไปในที่สุด

9. การเมืองไทยจะสามารถควบคุมแหล่งอำนาจเดิม คือ ระบบราชการ และสามารถผนวกอำนาจทางธุรกิจเข้ามาไว้ให้เป็นส่วนเอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมืองได้ แต่จะไม่สามารถทำให้สังคมไทยซึ่งเป็นสังคมเปิดมาเป็นเวลานานอย่างต่อเนื่องกลายเป็นสังคมปิดได้ ดังนั้น แรงต้านพลังทางการเมืองที่มีน้ำหนักมากที่สุด จึงจะอยู่ในส่วนของสังคมที่เกี่ยวกับการสื่อสารคมนาคม ซึ่งนับวันจะมีขอบเขตที่เสรีมากขึ้น และเรียกร้องให้รัฐเปิดเสรีการสื่อสารคมนาคมอย่างกว้างขวาง ดังนั้น การเมืองในรูปลักษณะของการสื่อสารจะเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทยอีกนาน และจะเป็นพลังเดียวที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
10. การเมืองไทยจะขาดความมั่นคงต่อเนื่องในระดับรัฐบาล ซึ่งหมายความว่าจะเป็นการยากลำบากที่จะมีภาวะผู้นำที่สามารถมีวิสัยทัศน์และดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้แก่ระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้ เพราะจะไม่มีเวลาพอและไม่มีอย่างต่อเนื่อง

4.1 การเมืองกับเศรษฐกิจ

การเมืองไทยเกี่ยวพันกับเศรษฐกิจทั้ง 4 ระบบ โดยที่รัฐบาลไทยและระบบการเมืองไม่มีอำนาจในการส่งผลสะท้อนต่อระบบเศรษฐกิจโลกด้านการเงิน สินเชื่อ และการลงทุน และต่อระบบเศรษฐกิจข้ามชาติ ในส่วนที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของภูมิภาคและระบบเศรษฐกิจของชาตินั้น ระบบการเมืองบริหารของไทยสามารถจัดการควบคุมหรือกำหนดทิศทางได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากภาครัฐมิใช่ตัวกระทำที่ใหญ่ และมีขอบเขตกิจกรรมที่มีน้ำหนักมากเหมือนที่เคยเป็นมาในอดีต ภาคธุรกิจเอกชนโดยเฉพาะตลาดทุนขยายตัวเกินกว่ารายจ่ายของภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนเริ่มมีความเกี่ยวพันกับเศรษฐกิจภูมิภาคและเศรษฐกิจโลกมากขึ้น ในขณะที่แรงงานส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในภาคเกษตรและเน้นฐานคะแนนเสียงที่สำคัญ แต่เสียงของประชาชนซึ่งเป็นคนจน มีบทบาทจำกัดอยู่

เฉพาะเวลาการเลือกตั้ง ในขณะที่กลุ่มทุนระดับชาติและข้ามชาติมีอิทธิพลครอบงำพรรคการเมือง รวมทั้งสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลด้วยความเกี่ยวโยงกันเช่นนี้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ จึงเป็นผลรวมของการผ่อนปรนตกลง ต่อร่องระหว่างตัวแทนของพลังส่วนต่างๆ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจมีความซับซ้อนมากขึ้นและพันธมิตรทางธุรกิจ-การเมือง กำลังก่อช่วงชิงอำนาจทางการเมืองผ่านระบบการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะอันซับซ้อนหลากหลายของธุรกิจและเศรษฐกิจระดับต่างๆ สถานภาพโดยรวมของประเทศไทยก็จะวนว่ายอยู่กับความขัดแย้ง ความล่าช้า การไม่สามารถมียุทธศาสตร์และทิศทางในการพัฒนาส่วนต่างๆ ของสังคมให้นักแน่น ชัดเจน สภาพการณ์ดังกล่าวจะมีผลทำให้ประเทศไทยสูญเสียโอกาสในการปรับเปลี่ยนตำแหน่งที่ในกระแสเศรษฐกิจ-การเมืองโลก

การแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-การเมือง เพื่อลดปัญหาลดข้อขัดแย้งทางเศรษฐกิจ สังคม และเพิ่มขีดความสามารถของประเทศในการแข่งขันนี้ ย่อมมีผลดีต่อภาคส่วนทุกส่วน ทั้งภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชนผู้เสียเปรียบ

ยุทธศาสตร์ที่จะเป็นจุดร่วมและจุดเปลี่ยนได้ก็คือ ยุทธศาสตร์ที่อาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยผลักดันที่สำคัญ

4.2 “Glocalization” กับมิติทางวัฒนธรรม

The Group of Lisbon⁶ ได้ทำนายไว้ว่า โลกอนาคตกำลังเผชิญกับกระบวนการปกครองระดับโลก ซึ่งนคร (city) จะเป็นหน่วยสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองที่สำคัญในงาน Artec ที่เมือง Nagoya เมื่อปี 1995 นี้ John Colette ได้เสนอภาพของนครอนาคตผ่านทาง CD-Rom นครอนาคตนี้ไม่มีลักษณะว่าเป็นตะวันตกหรือตะวันออกเด่นชัด แต่มีหน้าตาและวิถีชีวิตแบบมหานคร (Metropolitan) เหมือนเอาโตเกียว นิวยอร์กและซินีเย มาผสมผสานกัน

⁶ “Cooperative Governance : Towards effective global governance”, Transnational Associations, vol2, Summer, 1995

Kenichi Ohmae มีความเห็นว่าในอดีตนั้น แผนที่เศรษฐกิจที่เรารู้จักกันประกอบด้วยที่ตั้งของแหล่งวัตถุดิบ พลังงาน แร่ธาตุ แม่น้ำ ท่าเรือ น้ำลิก เส้นทางรถไฟ ถนนหนทางและพรมแดนของแต่ละรัฐ

ปัจจุบันแผนที่ของโลกใหม่ได้เปลี่ยนไปแสดง footprints ของดาวเทียมการสื่อสารพื้นที่ที่สัญญาณวิทยุไปถึง และอาณาบริเวณที่หนังสือพิมพ์และนิตยสารมีจำหน่ายอยู่ ข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญมากกว่าตัวแปรอื่นใดในกิจกรรมที่มนุษย์เราทำ และข้อมูลข่าวสารที่เป็นสิ่งที่กำหนดการเคลื่อนไหวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แม้ว่าอาณาบริเวณทางกายภาพและการเมืองจะยังคงมีความสำคัญอยู่ แต่ก็ไม่มากเท่าที่คนเราเคยให้คุณค่าหรือความสำคัญเหมือนดังที่เคยเป็นมาในอดีต

ประเด็นที่ควรพิจารณาก็คือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารนี้เกิดขึ้นได้จังหวะเหมาะกับการสิ้นสุดของยุคสงครามเย็น ในยุคสงครามเย็นนั้น ปัจจัยทางความมั่นคงและการเมืองมีความสำคัญเหนือปัจจัยทางเศรษฐกิจ การติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างประชาชนในรัฐที่มีระบอบการเมืองต่างกันมีน้อยมาก ในปัจจุบันการหมดยุคสงครามเย็น ทำให้ประชาชนในรัฐต่างๆ โดยเฉพาะที่อยู่ในชุมชนใกล้เคียงกัน มีวัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา ร่วมกันมาเป็นเวลานานในอดีต ได้สามารถรื้อฟื้นการติดต่อกันมากขึ้น อย่างน้อยก็สามารถติดต่อกันอย่างสะดวกและไม่ขัดกับข้อห้ามของรัฐ การเชื่อมโยงทั้งเส้นทางการคมนาคม การยอมให้ใช้ดาวเทียมสื่อสารระหว่างกัน ตลอดจนการลงทุน-ร่วมทุนทั้งระดับใหญ่ กลางและเล็ก ระหว่างรัฐที่เคยเป็นปฏิปักษ์กันกำลังเกิดขึ้นทั่วไป

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในเวลานี้ยังเป็นไปอย่างรวดเร็วอีกด้วย โดยเฉพาะทางด้าน Multimedia และการย่นกาล-เทศะ ก่อให้เกิดเวลาที่ตรงกัน ทั้งๆ ที่อยู่คนละตำแหน่ง แ่งที่กัน เป็นผลให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้นอีกหลายเท่าทวีคูณ

กระบวนการ “โลกานุวัตร” มีลักษณะเด่นที่สุดตรงที่เป็นกระบวนการที่ไม่ได้มีอุดมการณ์เป็นตัวแปรสำคัญในการผลักดัน การเปลี่ยนแปลงกระบวนการ “โลกานุวัตร” ต้องอาศัยการพึ่งพากันทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ การส่งเสริมความหลากหลายและการร่วมมือแบบเครือข่าย ตลอดจนการกระจายอำนาจ-การมีส่วนร่วม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากโลกเมื่อ 40-50 ปีก่อน ที่เน้น

ความมั่นคงทางทหาร การรวมศูนย์อำนาจ การระดมคนและการขึ้น-ครองำคน
ในสังคม

กระบวนการ “โลกานุวัตร” ก่อให้เกิดการข้ามรัฐของบรรษัทข้ามชาติ และการ
ล่อลวงของประชาชนในชุมชนที่มีภาษา วัฒนธรรม เชื้อชาติที่คล้ายคลึงกัน โดย
เฉพาะในบริเวณชายแดนของรัฐ ซึ่งเส้นแบ่งเขตแดนที่เป็นมรดกทางการเมืองของ
ยุคอาณานิคม กำลังเลือนลางลงในทางปฏิบัติ เมื่อประชาชนสามารถไปมาหาสู่ทำ
การค้ากันได้อย่างเสรีมากขึ้น⁷

กระบวนการ “โลกานุวัตร” มีนัยสำคัญทั้งทางเศรษฐกิจและทางวัฒนธรรมควบคู่
กันไป ในทางเศรษฐกิจกระบวนการ “โลกานุวัตร” ได้ตอกย้ำกระแสบริโภคนิยม
(consumerism) มากขึ้น แต่กระแสบริโภคนิยมก็แฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มี
อิทธิพลข้ามวัฒนธรรม ดังที่ Ohmae ชี้ให้เห็นว่า คนรุ่นใหม่ไม่ว่าจะอยู่มุมใดของ
โลก ล้วนแล้วแต่มีรสนิยมคล้ายคลึงกัน ซึ่งเขาเรียกว่า Californialisation เพราะ
สินค้าอุปโภค โดยเฉพาะเครื่องแต่งกาย เช่น การเกงยีนส์ สีสรรของเสื้อผ้า และ
รองเท้ากีฬา ล้วนแล้วแต่มียี่ห้อที่คนทั่วโลกนิยมใช้

อย่างไรก็ดี ตัวสินค้าเหล่านี้ไม่ได้มีอิทธิพลโดยตรงทางด้านวัฒนธรรมและคุณค่า
ต่อผู้บริโภคโลกหลักที่ธำรงรักษาเอกลักษณ์และกล่อมเกลาคคนในชาติต่างๆ
มิได้เปลี่ยนไปเพราะการบริโภคสินค้าที่ทันสมัย ปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยน
แปลงทางวัฒนธรรม ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารและสื่อด้านการบันเทิง เช่น ภาพยนต์
และเพลงมากกว่า

การค้ากับวัฒนธรรมเกี่ยวพันกันมาก ในอาณาบริเวณที่เป็นชายแดนของรัฐต่างๆ
มากกว่าการค้าข้ามชาติ ซึ่งผู้ทำงานกับบรรษัทข้ามชาติขนาดใหญ่มักจะมี
เป็นสากลในแง่ของแบบตะวันตกมากกว่าประชาชนซึ่งค้าขายกันตามบริเวณ
ชายแดน ซึ่งต้องอาศัยภาษาและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการติดต่อสัมพันธ์
กัน การที่สังคมหนึ่งๆ เป็นสังคมที่เปิดรับข้อมูลข่าวสารและการถ่ายทอดรสนิยม
ผ่านทางเพลง ภาพยนต์ โทรทัศน์ มากขึ้น โดยสื่อสารข้ามโลก (global media)
ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางรสนิยมอย่างรวดเร็ว กว้างขวางและก่อให้เกิด

⁷ Chai-Anan Sanmudavanija, “Bypassing The State in Asia”, New Perspective Quarterly, Winter 1995, vol.12 No.1

โอกาสด้านการตลาดมากขึ้น ที่สำคัญก็คือ กระบวน “โลกานุวัตร” เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มประเทศสังคมนิยม ประเทศเหล่านี้จึงกลายเป็นตลาดการค้า และการลงทุนที่สำคัญของประเทศอุตสาหกรรมทั้งเก่าและใหม่

ผลกระทบของกระบวนการ “โลกานุวัตร” จึงมีทั้งด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจควบคู่กันไป และมีทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค ในระดับจุลภาคจะมีมิติทางวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมมากกว่าในแง่มหภาคซึ่งมีมิติทางสากลและวิถีชีวิตแบบมหานคร แต่เราต้องไม่ลืมว่า คนส่วนใหญ่ของโลกยังเป็นส่วนที่ยากจนและล้าหลัง กระบวนการ “โลกานุวัตร” ได้ช่วยขยายโอกาสทั้งทางการค้าและทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก โลกภายนอกให้แก่ชุมชนชนบทและชุมชนชายแดน ดังนั้นโลกอนาคตจึงเห็นการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมสองกระแสควบคู่กันไปคือ วัฒนธรรมที่มีความเป็นสากลมากขึ้นของมหานครและนคร-ภูมิภาค (city-regions) กับวัฒนธรรมที่มีลักษณะท้องถิ่นนิยม ภูมิภาคนิยม (ภูมิภาคภายในประเทศหนึ่งๆ) และอนุภูมิภาคนิยม (เช่น บริเวณหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ ยูนนาน-พม่า-ลาว-เวียดนาม-เขมร-ไทย)

ในขณะที่ส่วนเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าอาศัยความได้เปรียบทางด้านความเป็นมหานคร ซึ่งเชื่อมโยงกับนคร-ภูมิภาคอื่นๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ส่วนเศรษฐกิจที่ล้าหลังและเสียเปรียบก็ต้องอาศัยข้อได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์ในการแข่งขันเพื่อความอยู่รอด

ในแง่ที่ชุมชนท้องถิ่นจึงจะทวีความสำคัญควบคู่ไปกับชุมชนโลกที่แคบลง ท้องถิ่น (local) เป็นส่วนสำคัญที่แยกไม่ออกจากโลก (global) ดังนั้นเราจึงต้องพูดถึง “glocalisation” มิใช่ globalization แต่เพียงด้านเดียว⁸

Glocalization นี้คือ สองกระแสที่เกิดขึ้นควบคู่กันไป นับสำคัญด้านนโยบายที่มีต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจระดับสูง จึงอยู่ที่การทำความเข้าใจถึงจุดเชื่อมของสองกระแสนี้ว่า อะไรบ้างที่เป็นคุณประโยชน์ในการพัฒนาเพื่อได้ตอบและเตรียมตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ความเห็นของเราก็คือ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเป็นปัจจัยหลักในการเชื่อมโลกสองโลก ระหว่างส่วนมหานครที่ก้าว

⁸ Gary Sturges, “In to an Era of Glocalisation”, The Australian Financial Review, Tuesday, 20 September 1994, p.19

หน้ากับส่วนจุลภาคที่ยังล้าหลังอยู่เพื่อลดช่องว่างทางด้านโอกาส ประสิทธิภาพทางการผลิตและขีดความสามารถในการแข่งขัน และเนื่องจากทั้งสองโลกมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ต่างกัน ในขณะที่การวางแผนพัฒนาและการเลือกเทคโนโลยีสำหรับอนาคตเป็นการตัดสินใจระดับมหภาค ซึ่งมีผลต่อการใช้สอย การแจกแจงแบ่งสรรทรัพยากร-ผลประโยชน์ การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงต้องไม่ละเลยที่จะคำนึงถึงประเด็นทางวัฒนธรรมทั้งระดับบนและระดับล่างควบคู่กันไป

สรุปประเด็นความเกี่ยวพันระหว่างแนวโน้มของโลก ซึ่งจะเป็นสภาพแวดล้อมกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม-วัฒนธรรมไทย มีดังนี้

1. เกิด “โลกานุวัตร” ของการผลิต โดยมีการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารเป็นตัวกระตุ้นความอยากได้ใคร่มีของคนในโลก เป็นเหตุให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบ “โลกานุวัตร”
2. เกิดแนวโน้มในการลงทุนภายในภูมิภาคเพื่อสร้างสินค้าที่ภูมิภาคใช้ร่วมกัน (regional products) มากขึ้น
3. เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีลักษณะ “โลกานุวัตร” (global technological changes) มากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านการสื่อสารคมนาคม โดยปัจจัยซึ่งเคยเป็นข้อจำกัด เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ กาล-เทศะ กำลังหมดไปอย่างรวดเร็ว
4. เกิดนครภูมิภาค (city-regions) ขึ้น โดยนครภูมิภาคเหล่านี้จะเป็นจุดที่มีความพร้อม-ได้เปรียบทางเศรษฐกิจมากที่สุด
5. เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกระแสการเมืองกับกระแสเศรษฐกิจที่ต่างเน้นการสร้างประชาสังคมให้เป็นสังคมที่เสรี ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น

5. สถานการณ์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสังคมไทย

สถานการณ์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสังคมไทยมีปรากฏอยู่ในโครงการจัดทำแผนหลักการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี⁹ อย่างละเอียดแล้ว ในที่นี้จะกล่าวถึงสถานการณ์เฉพาะด้านการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาของการเสนอรายงานนี้ คือ

1. การขาดนโยบายระดับชาติ

ก. การขาดวิสัยทัศน์ของทิศทางเทคโนโลยีในระดับต่าง ๆ ของประเทศ

ข. การขาดการกำหนดลำดับความสำคัญของประเภทอุตสาหกรรมที่ต้องได้รับการสนับสนุนด้วยการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี

2. การขาดกลไกเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาเทคโนโลยีและการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้ไม่มียุทธศาสตร์การพัฒนาที่แท้จริง

3. การขาดความสัมพันธ์ในการจัดระบบความร่วมมือและประสานงานระหว่างรัฐ-เอกชน ตลอดจนการขาดรูปแบบและนโยบายดำเนินการที่เหมาะสมขององค์การรัฐ ซึ่งต้องมีวิสัยทัศน์ในการจัดตั้งหรือปรับปรุงลักษณะการดำเนินงานใหม่ ให้เพิ่มขีดความสามารถขององค์กรที่จะสามารถดำเนินงานในลักษณะของระบบบูรณาการระหว่างรัฐ-เอกชนได้

ในที่นี้จะพิจารณาถึงประเด็นที่ 1 ซึ่งอยู่ในขอบเขตการศึกษาของรายงานนี้เท่านั้นคือ

1. นโยบายระดับชาติจะมีวิสัยทัศน์ มีทิศทางในการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างไร
2. จะสามารถกำหนดลำดับความสำคัญของประเภทอุตสาหกรรมที่ต้องได้รับการสนับสนุนด้วยการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีได้อย่างไร โดยอาศัยหลักเกณฑ์ใดบ้าง

⁹ “โครงการจัดทำแผนหลักการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี” รายงานฉบับสมบูรณ์ เสนอสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, กันยายน, 2537

ทั้งนี้ โดยระลึกอยู่เสมอว่า

1. ประเทศไทยยังคงเป็นชาติที่เป็นฝ่ายรับและบริโภควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากกว่าเป็นฝ่ายผลิต
2. วัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะระบบความคิด-ความเชื่อ ยังไม่สอดคล้องกับระบบความคิดทางวิทยาศาสตร์มากนัก
3. สถานการณ์ด้านทรัพยากร (เงินทุน บุคคล องค์ความรู้ การจัดการ) ที่จะนำมาใช้เพื่อผลิตนวัตกรรมการลอกเลียนดัดแปลงเทคโนโลยียังคงอยู่ในฐานะที่ไม่น่าพอใจ และ
4. ยังมีความไม่ลงรอยกันระหว่างกระแสก้าวหน้าโลก-กระแสอุตสาหกรรมกับกระแสท้องถิ่น-ชุมชนนิยม

6. วิสัยทัศน์ (Vision)

ในระยะ 3-4 ปีที่ผ่านมา เราได้ย่นการกล่าวถึง Vision มากเป็นพิเศษ Vision หรือวิสัยทัศน์โดยทั่วไปแล้วหมายถึง การคาดการณ์ไปในอนาคตว่าท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาพรวมและภาพย่อยของอนาคตจะเป็นอย่างไร และเราอยากเห็นสังคมของเราเป็นอย่างไร ทิศนะที่กว้างไกลเกี่ยวกับทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและยุทธศาสตร์-กลยุทธ์ สำหรับจัดการกับการเปลี่ยนแปลงนี้รวมกัน เรียกว่า วิสัยทัศน์ การมีวิสัยทัศน์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราสามารถฉายภาพได้รวมทั้งภาพรวมและภาพย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถจับกระแสแนวโน้มสำคัญๆ ที่เป็นแบบฉบับของการเปลี่ยนแปลงได้ แล้วจึงเชื่อมโยงสถานภาพและสถานการณ์โดยองค์รวมและองค์ประกอบย่อยของสังคมเรากับภาพรวม และภาพย่อยนั้นว่ามีความเกี่ยวพันกันอย่างไร และถ้าพบว่ามีช่องว่างที่จะต้องเปลี่ยนแปลงปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงนั้น เราจะกำหนดทิศทางปรับโครงสร้าง ตำแหน่งแห่งที่ของเราอย่างไร

วิสัยทัศน์อาจกลายเป็นความเพ้อฝันไป หากปราศจากการเชื่อมโยงวิสัยทัศน์กับการกิจ (Mission) ดังนั้นความสามารถในการปรับตัว การดำเนินการปฏิบัติอย่างจริงจังจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ จึงกล่าวได้ว่า Vision จะปราศจากเสียซึ่ง Mission ไม่ได้ และ Mission โดยไม่มี Vision ก็เปรียบเสมือนการเดินทางโดยไร้เป้าหมาย ทิศทาง การมี

วิสัยทัศน์จึงจะต้องเกิดจากการมองการณ์ไกลและการหาความเข้าใจต่อนัยสำคัญของแนวโน้มสถานการณ์ในอนาคต

วิสัยทัศน์ของประเทศของสังคมหนึ่งๆ แม้จะเกิดจากผู้นำคนเดียวหรือกลุ่มเดียวก็ตาม แต่ผู้นำหรือกลุ่มผู้นำก็ควรระลึกอยู่เสมอว่า มันไม่ควรจะเป็นทัศนะเดียว (a single point of view) หากคำนึงถึงปรารถนาของกลุ่มคนในสังคมซึ่งมีความหลากหลายและซับซ้อนด้วย มิใช่ละเลยไม่คำนึงถึงลักษณะทางสังคม-วัฒนธรรม เพราะการบรรลุถึงวิสัยทัศน์นั้นจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม

การวิสัยทัศน์จำเป็นต่อการกำหนดทิศทางในการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี เพราะวิสัยทัศน์จะก่อให้เกิดการจัดส่วนประสาน (combinations) ของกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้บรรลุถึงยุทธศาสตร์ซึ่งได้มาจากการมีวิสัยทัศน์ ที่สำคัญที่สุดก็คือ จะช่วยให้สามารถกำหนดลำดับความสำคัญของประเภทอุตสาหกรรมที่ต้องได้รับการสนับสนุนด้วยการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีได้

การมีวิสัยทัศน์ต่างกับการคาดการณ์โดยทั่วไป เพราะการคาดการณ์โดยทั่วไปแบบที่อาศัยการสร้างสถานการณ์ร่วม (Scenario building) นั้น เพียงแต่คาดการณ์ว่าปัจจุบันเป็นอย่างไร (What is) แล้วคิดล่วงหน้าไปว่า อะไรอาจจะเกิดขึ้น (What might happen)

การวิสัยทัศน์ เริ่มจากการตั้งคำถามว่า น่าจะเกิดอะไรขึ้น (What could be) และเตรียมการไว้ว่าจะทำอะไรบ้าง (What must happen) เมื่อสิ่งนั้นมาถึง ดังนั้น การที่จะมีวิสัยทัศน์ได้เราจะต้อง มีความเข้าใจในแนวโน้มด้านต่างๆ อย่างลึกซึ้ง (insight) โดยเฉพาะทางด้านวิถีชีวิต เทคโนโลยี ประชากร และภูมิรัฐศาสตร์ ตลอดจนกระแสการเปลี่ยนแปลงด้วย

ในรายงานนี้ เราได้ผ่านขั้นตอนของการความเข้าใจกับแนวโน้มใหญ่ๆ ของโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจการเมือง โดยคำนึงถึงประเด็นปัญหาทางการเมือง-เศรษฐกิจ-สังคม โดยให้ทั้งภาพรวมและภาพย่อยและได้พิจารณาถึงข้อด้อยของประเทศไทย ซึ่งก่อให้เกิดความเสียเปรียบประเทศอื่นในระยะยาว โดยคำนึงถึงแนวโน้มใหญ่ที่เกิดขึ้นและควรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เมื่อประเทศไทยกำลังเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบโลกมากขึ้น แต่เราก็ไม่ละเลยที่จะเห็นความสำคัญของภูมิภาคและอนุภูมิภาค

ในขั้นตอนนี้จึงควรกำหนดกรอบหรือบริบทของการเปลี่ยนแปลงกับส่วนที่ได้รับผลกระทบซึ่งจะต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์รวมที่มีทั้งจุดเน้นและจุดประสาน โดยคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้

1. ผลได้ที่จะเกิดต่อแรงงานที่ยากจนในภาคเกษตรกรรม
2. ผลที่ได้จะมีต่อการเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์
3. ผลได้ที่จะมีโดยตรงต่อภาคอุตสาหกรรม ที่เป็นกลุ่มที่มีความสามารถเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดสูง
4. ผลได้ที่จะมีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อรองรับการพัฒนาในอนาคต

ดังนั้น วิสัยทัศน์ของการเลือกเทคโนโลยีอนาคตสำหรับประเทศไทย จึงได้แก่ การเลือกเทคโนโลยี ซึ่ง

1. ช่วยยกระดับรายได้ของเกษตรกร โดยใช้เทคโนโลยีเป็นตัวเร่งให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ มีการดูแลและวังสิ่งแวดล้อม ให้ผลิตผลปลอดภัย มลพิษ และมีมูลค่าเพิ่มมากที่สุด
2. ช่วยเพิ่มขีดความสามารถด้านชีวภาพของทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะด้านสุขอนามัย รวมทั้งของพืชและสัตว์เศรษฐกิจ
3. ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม กลุ่มที่มีความสามารถเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดสูง ในขณะเดียวกันก็ช่วยปรับเปลี่ยนหรือช่วยในการยกระดับเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมที่มีลักษณะใช้แรงงานสูง เพื่อหาข้อได้เปรียบประเทศที่มีแรงงานราคาถูก
4. ช่วยเสริมยุทธศาสตร์การปรับเปลี่ยนการผลิตแบบอุตสาหกรรมมูลค่าเพิ่ม ไปเป็นมูลค่าเพิ่มที่อาศัยความรู้ (KNOWLEDGE-BASED VALUE-ADDED)
5. ช่วยยกระดับการเข้าถึง (ACCESS) และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารของครู อาจารย์ นักเรียน-นักศึกษา ตลอดจนองค์กรเอกชน-องค์กรประชากรทั่วประเทศ เพื่อลดช่องว่างที่กำลังเกิดขึ้นระหว่างส่วนต่าง ๆ ของสังคม

ตารางที่ 5 บทบาทของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับส่วนของสังคม

กรอบของภาคประชาชน	บทบาทของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
ที่ดินจำกัด, การใช้ที่ดินที่มีประสิทธิภาพ การผลิตต่ำ, สินค้าเกษตรพึ่งพาการใช้ปัจจัย ที่ดินมากเกินไป, ชาวนายากจน แต่แรงงาน จำนวนมากยังอยู่ในภาคเกษตร	- เทคโนโลยีเกี่ยวกับดิน - การเพาะเลี้ยงเซลล์และเนื้อเยื่อของสัตว์และพืช - การผลิตปุ๋ยชีวภาพและสารปราบศัตรูพืชโดยจุลินทรีย์ - การปรับปรุงพันธุ์พืชโดยการถ่ายยีน - การควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี - การพัฒนาการแปรรูปและใช้ประโยชน์ของแป้ง - วิศวกรรมโปรตีน - การจำลองระบบการผลิตและสภาพแวดล้อมของการเกษตร - การใช้ระบบผู้เชี่ยวชาญในการเกษตร - ระบบกำหนดตำแหน่งด้วยดาวเทียม
การเพิ่มขีดความสามารถในคุณภาพของ ทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นภารกิจหลักด้านการ บริหารของรัฐ	- การผลิตวัคซีนต่อต้านโรคต่าง ๆ - การค้นหาสารที่มีฤทธิ์ทางชีวภาพโดยเทคโนโลยี การเตรียมสารแบบ Combinatorial Synthesis - การออกแบบโครงสร้างยาโดยอาศัยความรู้ทางโครงสร้างยาของแอนติบอดี - การเปลี่ยนอวัยวะต่าง ๆ - เทคโนโลยีภูมิปัญญาชาวบ้าน : การรักษาโรคด้วยสมุนไพร - การพัฒนาระบบนำยาสู่อวัยวะเป้าหมาย - CD-ROM Courseware สำหรับ Interactive Multimedia - Computer Assisted Instruction - ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ - รถไฟฟ้าความเร็วสูง - ระบบขนส่งมวลชนสำหรับเมืองหลัก

ตารางที่ 5 บทบาทของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับส่วนของสังคม (ต่อ)

กรอบของภาคประชาชน	บทบาทของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
การเพิ่มขีดความสามารถให้กับอุตสาหกรรมที่ประเทศมีการส่งออกอยู่แล้ว กลุ่มที่มีความสามารถเพิ่มส่วนแบ่งตลาดสูง - เครื่องไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วน	- ไมโครอิเล็กทรอนิกส์ - ระบบสื่อสารโทรคมนาคมที่เกี่ยวข้องกับโทรศัพท์ - อุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียม - ระบบควบคุมอัตโนมัติแบบ CNC และ PCL - Fuzzy Logic - Optical Switches, Optical Data Storage, - Fibre Optic - การปลูกผลึกเดี่ยวสำหรับอิเล็กทรอนิกส์ - Power Electronic - Digital Signal Processing
- อัญมณีและเครื่องประดับ	- การเพิ่มคุณค่าและพัฒนาคุณภาพอัญมณี - การปรับเปลี่ยนสมบัติเชิงผิว โดยใช้บีมไอออนและพลาสมา
- อาหารสดแช่แข็ง	ในระยะยาวไม่สามารถอาศัยเทคโนโลยีในการแข่งขัน
กลุ่มที่มีความสามารถเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดระดับกลาง - ผลิตภัณฑ์พลาสติก - รองเท้าชิ้นส่วนเครื่องหนัง-เครื่องเดินทาง - เซรามิกส์	- การนำวัสดุเทอร์โมพลาสติกกลับมาใช้ใหม่ - พอลิเมอร์คอมโพสิตจากเส้นใยธรรมชาติ - การผลิตเซรามิกส์โครงสร้างโดยไม่เผา - เซรามิกส์อุตสาหกรรม
- เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน - ชิ้นส่วนยานยนต์	- พันธุ์ไม้เพื่อการก่อสร้างและกระดาษา - วัสดุชิ้นส่วนยานพาหนะประเภทโลหะเบา - วัสดุก่อสร้างและตกแต่งภายในที่ทนไฟ - เซรามิกส์อลูมิเนียมไนไตรด์บริสุทธิ์สูง - พลาสมาสเปรย์ - พ่นย่นต์

ตารางที่ 5 บทบาทของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับส่วนของสังคม (ต่อ)

กรอบของภาคประชาชน	บทบาทของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
- ผลไม้-ผักกระป๋องแปรรูป	ในระยะยาวไม่สามารถอาศัยเทคโนโลยีในการแข่งขันได้
กรอบของการเพิ่มองค์ความรู้เพื่อรองรับการพัฒนา	บทบาทของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อรองรับการพัฒนาในอนาคต	- แสงซินโครตรอน - เครื่องเร่งอนุภาค - สารตัวนำยิ่งยวดอุณหภูมิสูง - เทคโนโลยีเกี่ยวกับการวิเคราะห์และตรวจสอบ - ไมโครแมคคานิกส์ - วัสดุฉลาด (adaptronics) - เซลล์แสงอาทิตย์หลายชั้น - เลเซอร์สีน้ำเงิน, เลเซอร์อิเล็กตรอนอิสระ - ย่านฟาร์อินฟราเรด - เซลล์เชื้อเพลิง, ตัวเก็บสะสมพลังงาน - ยานยนต์ไฟฟ้า - เครื่องมือวิทยาศาสตร์ - Computer Simulation and Modelling - ดาวเทียมขนาดเล็ก - แม่เหล็กและแม่เหล็กตัวนำยิ่งยวด

7. สรุป

การเลือกเทคโนโลยีในอนาคตมิใช่เป็นเพียงการตัดสินใจทางวิชาการ-ทางวิทยาศาสตร์ หากเป็นการตัดสินใจที่มีมิติทางเศรษฐกิจ-การเมือง และวัฒนธรรมควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้เพราะสังคมไทยแต่ละส่วนมีฐานทางเศรษฐกิจและโอกาสด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไปอยู่แล้ว การเลือกเทคโนโลยีอนาคตที่เน้นหนักไปทาง SECTOR หนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงความล้าหลัง (ทั้งทางความคิดและทางการผลิต) ของภาคการผลิตทางการเกษตรหรือการบริหารย่อมก่อให้เกิดช่องว่างที่ห่างกันมากขึ้น ดังนั้น การฉายภาพของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ในอนาคต จึงจำเป็นต้องแยกแยะส่วนต่าง ๆ ของสังคมและจัดการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ให้ประโยชน์ในลักษณะที่หลากหลาย กล่าวคือ ทั้งการสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ในระยะยาวเพื่อลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอก ทั้งการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมทางการผลิตที่ไทยมีข้อได้เปรียบ-เสียเปรียบ และทั้งการช่วยยกระดับรายได้ของเกษตรกรและพัฒนาแรงงาน ฝีมือของแรงงานซึ่งเคยเป็นแรงงานไร้ฝีมือหรือกึ่งมีฝีมือ

การเลือกเทคโนโลยีในอนาคตจึงต้องมีกรอบการพิจารณาอย่างต่ำ 3 กรอบ คือ

- กรอบของภาคประชาชน
- กรอบของภาคเอกชน
- กรอบของการเพิ่มองค์ความรู้เพื่อรองรับการพัฒนา

กรอบ 3 กรอบนี้ จะต้องเอื้อต่อกัน โดยกรอบของภาคประชาชน มีเป้าหมายเพื่อปรับสภาพของผู้เสียเปรียบให้ลดข้อเสียเปรียบลง เพื่อลดระยะห่างด้านต่าง ๆ ที่กลุ่มผู้เสียเปรียบ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่มีอยู่ และเพื่อปรับเปลี่ยนการผลิตเกษตรกรรมดั้งเดิมที่อาศัยที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญไปสู่เกษตรอุตสาหกรรม

กรอบของภาคเอกชน มีเป้าหมายเพื่อปรับขีดความสามารถของการแข่งขันกับต่างประเทศปรับเปลี่ยนระบบการผลิตทางอุตสาหกรรมที่อาศัยแรงงานราคาถูกไปเป็นการผลิตที่อาศัยเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ตั้งแต่เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารไปจนถึงเทคโนโลยีขั้นสูง

กรอบของการเพิ่มองค์ความนี้เพื่อรองรับการพัฒนา เป็นพื้นฐานสำคัญของการแก้ปัญหาในระยะยาว แต่จะต้องเริ่มต้นอย่างรีบด่วน ต้องมีการทุ่มเททรัพยากรอย่างจริงจัง ทั้งด้านทุนและบุคลากร การเลือกเทคโนโลยีสำหรับกรอบนี้ จะมีผลทำให้เกิดการเน้นหนักในการพัฒนาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน โดยเฉพาะฟิสิกส์และเคมี

โดยสรุปแล้ว การเลือกเทคโนโลยีสำหรับอนาคตจะต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเมืองของภาครัฐในการสนับสนุน-ส่งเสริมทางด้านนโยบายและมาตรการ โดยเฉพาะส่วนที่ภาครัฐต้องรับผิดชอบ สำหรับภาคเอกชนนั้นการตัดสินใจของเอกชนย่อมเกี่ยวข้องกับความสามารถของอุตสาหกรรมอยู่แล้ว แต่ในการเพิ่มขีดความสามารถของการผลิตที่อาศัยความรู้สร้างมูลค่าเพิ่มของภาคเอกชน รัฐก็ควรมีบทบาทในการให้เหตุผลที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริมผลักดันให้เกิดอุตสาหกรรมประเภทนี้ ที่สำคัญก็คือ การมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน มีการวางจุดเน้นในประเภทของอุตสาหกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น มีการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและด้านสิทธิประโยชน์อันเป็นมูลเหตุจูงใจต่าง ๆ ตลอดจนมีการดำเนินนโยบายนั้นอย่างต่อเนื่อง

วิสัยทัศน์เกี่ยวกับการบริหารและระบบราชการ

จาก

เค้าโครงแผนแม่บทการปฏิรูประบบราชการ

วิสัยทัศน์เกี่ยวกับ

การบริหารและระบบราชการ

1. เป้าหมาย

- 1.1 สร้างระบบการบริหารและบริการของรัฐที่รวดเร็ว เสมอภาค เป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของประชาชนให้มากที่สุด
- 1.2 ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ได้มาตรฐาน บริการ สาธารณสุขที่ทันสมัย มีระเบียบวินัย และตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมจริยธรรม
- 1.3 ส่งเสริมภาครัฐและเอกชนให้มีความสามารถในการแข่งขันได้ในประชาคมโลก และเป็นผู้นำในภูมิภาคอาเซียน

2. สภาพปัญหา

แผนแม่บทการปฏิรูประบบราชการ จะต้องมุ่งมั่นสนองตอบต่อการแก้ปัญหาหลักที่เป็นรากฐานของสภาพปัญหาของระบบบริหารราชการแผ่นดินของไทย ปัญหาหลักก็คือ ระบบราชการไทยใช้การรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางเป็นหลักการพื้นฐานของปรัชญาในการปกครองประเทศ นับเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 104 ปีแล้ว แต่ยังไม่มีการแก้ไขหรือเปลี่ยนปรัชญาให้สอดคล้องกับความเจริญของภาคเอกชน ความเจริญของประชาคมโลก และระบบประชาธิปไตย ทำให้เกิดสถานะที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหาหลักก็คือ

- 2.1 บทบาทหน้าที่ของรัฐ เป็นลักษณะที่ดำเนินการโดยรัฐราชการ ภาคราชการ จึงเป็นภาคที่
 - รวมอำนาจ
 - ขยายอำนาจ
 - ขยายฐานกำลัง

.

วิสัยทัศน์ 2030 ประเทศไทย

ใน 3 ทศวรรษข้างหน้าในทศวรรษของนักวิชาการฝ่ายทหาร

1. วิสัยทัศน์ในภาพรวม

ประเทศไทยในปี ค.ศ.2030 ซึ่งตรงกับปี พ.ศ. 2573 เป็นประเทศที่อยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ อย่างเต็มที่เนื่องจากในทศวรรษที่ผ่านมาองค์การการค้าโลก (WTO) ตลอดจนหน่วยงานของสหประชาชาติหลายหน่วยงานได้กำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่จะควบคุมเศรษฐกิจของโลกให้มีมาตรฐานสูง และเอื้อประโยชน์แก่ประเทศที่มีความเจริญเติบโตมาก ทำให้การแข่งขันทางเศรษฐกิจของทุกประเทศทั่วโลกรุนแรงมากขึ้น และแม้ว่าการรวมตัวในทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอาเซียนในระยะที่ผ่านมาจะได้รับความสำเร็จอย่างดี แต่ยังไม่เพียงพอที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศสมาชิกให้สามารถเข้าแข่งขันในตลาดโลกได้ จึงมีความพยายามที่จะรวมตัวกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เป็นผลให้เกิดสหภาพอาเซียน (ASEAN UNION : AU) ขึ้นคล้ายกับสหภาพยุโรป (EUROPEAN UNION : EU) ปัจจุบัน

การเกิดสหภาพอาเซียนเป็นผลให้มีรัฐบาลร่วมอย่างหลวม ๆ เพื่อจัดการด้านการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยเฉพาะระบบการรักษาความมั่นคงของภูมิภาคร่วมกันจะเกิดขึ้นเพื่อลดค่าใช้จ่ายทางทหารของประเทศต่าง ๆ ลง ทำให้ความขัดแย้งด้านชายแดนระหว่างประเทศลดลงด้วยการเดินทางของประชาชนระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มได้รับสิทธิพิเศษที่มีเพียงบัตรผ่านแดนที่สามารถอยู่ในประเทศอื่น และสามารถทำธุรกิจของตนเองได้เป็นระยะเวลานาน ระบบการค้าระหว่างประเทศมีประสิทธิภาพ และการเข้าออกของสินค้าค่อนข้างเสรี ระบบการเงินสามารถใช้เงินตราสกุลเดียวกันได้ทุกประเทศ ระบบโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศทันสมัยมาก และใช้กันแพร่หลายเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งสหภาพ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาสากลทั่วไป คือภาษาอังกฤษ

อย่างไรก็ตาม สหภาพอาเซียนทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาวัฒนธรรม ศีลธรรม และเอกลักษณ์ของชาติสมาชิกจะถูกบดบังจากความหลากหลายของเชื้อชาติ วัฒนธรรม ความทันสมัย และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ประเทศสมาชิกจะต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ถูกกลืนไปกับสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในสหภาพอาเซียน

2. ภาพด้านการเมืองและการปกครอง

ภาพด้านการเมืองและการปกครองของไทยใน ค.ศ. 2030 จะเป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขที่สมบูรณ์แบบ อำนาจอธิปไตยคือ อำนาจอธิปไตย บริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ได้รับการปรับปรุงจนมีระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่ดีขึ้น ระบบการบริหารราชการแผ่นดินจะเหลือเพียงส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น โดยมีการจัดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพทันสมัย และมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นหน่วยระดับล่างที่สำคัญที่สุด

ระบบนิติบัญญัติของไทยในระบอบนั้นจะได้รับการพัฒนาจนกระทั่งสมาชิกรัฐสภามีความสามารถในการออกกฎหมายได้สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมและความต้องการของประชาชน ระบบตุลาการในศตวรรษนี้มีการปรับปรุงจนถือว่ามีความเป็นอิสระและมีการตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพกว่าระยะที่ผ่านมา ทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมขั้นต้นคือตำรวจจะแปรสภาพเป็นระบบตำรวจท้องถิ่นที่สามารถให้บริการประชาชนได้ดี

3. ภาพด้านระบบเศรษฐกิจ

เกษตรกรรมยังเป็นภาคสำคัญทางเศรษฐกิจของไทย แม้ว่าพื้นที่การเกษตรจะลดลง แต่ก็ได้ก้าวเข้าสู่วงจรเกษตรอุตสาหกรรมเต็มตัว แต่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ประเทศไทยจะมีความเจริญเติบโตอย่างสร้างสรรค์ มีฐานการผลิตที่เข้มแข็ง มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่เสรีมีขีดความสามารถและความพร้อมที่จะแข่งขันกับต่างประเทศอย่างเต็มที่

ประเทศไทยจะเป็นศูนย์กลางโทรคมนาคมและการขนส่งในภูมิภาคอินโดจีนและอาเซียน โดยจะมีถนนและทางรถไฟจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก คือ เวียดนาม ลาว กัมพูชา ไทย พม่า อินเดีย และด้านทิศเหนือลงใต้ เชื่อมจีนตอนใต้ พม่า ลาว ไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์ มีระบบการขนส่งทางน้ำภายในลำน้ำโขงเชื่อมต่อกับประเทศจีนที่สมบูรณ์และประหยัดพลังงาน

ระบบการเงินการธนาคารใน ค.ศ. 2030 จะมีกิจกรรมความร่วมมือจากทุกประเทศในภูมิภาคโดยเฉพาะระบบการค้า การเงิน และภาษีอากร เพื่อขยายตลาดและแข่งขันกับภูมิภาคอื่น มีการเคลื่อนย้ายทุนที่ค่อนข้างเสรี ประเทศไทยจะได้เปรียบประเทศอื่น มีการเคลื่อนย้ายทุนที่ค่อนข้างเสรี ประเทศไทยจะได้เปรียบประเทศอื่น เนื่องจากในขณะนั้นจะมีนิคมอุตสาหกรรม เขตการค้าเสรี และเขตส่งออกอยู่ทั่วทุกภูมิภาค จนอาจถือได้ว่าประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของสหภาพอาเซียนภาพด้านสังคมและวัฒนธรรม

ในปี ค.ศ. 2030 สถาบันพระมหากษัตริย์ยังเป็นหลักมั่นของสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมที่มีเสรีภาพและเสมอภาคในทางปฏิบัติ ชาวไทยมีความสามารถที่จะรักษาและพัฒนาสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชนของตนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ศาสนาของไทยจะมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นสถาบันที่พึงพอใจของสังคมไทยเช่นในอดีต

ประชากรจะมีการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษากว่าร้อยละ 50 ของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยเฉพาะด้านอาชีวศึกษาจะมีจำนวนมากเป็นพิเศษ องค์การบริหารในท้องถิ่นเป็นหน่วยบริหารการศึกษาภาคบังคับที่มีประสิทธิภาพ

4. ภาพด้านความมั่นคงทางทหาร

ด้านการคาดการณ์ว่าภายในปี ค.ศ. 2030 จะมีการเกิดเป็นสหภาพอาเซียน (AU) เกิดขึ้นแล้วคล้ายกับสหภาพยุโรป (EU) ในปัจจุบัน กองทหารประจำการในแต่ละประเทศลดลง การคงกำลังทหารจำนวนมากจะหมดความจำเป็น

นอกจากนี้จะสามารถลดงบประมาณในการฝึก งบประมาณสำหรับเงินเดือนและเบี้ยเลี้ยง ตลอดจนอาวุธยุทโธปกรณ์ด้านต่างๆ สามารถนำงบประมาณไปใช้จ่ายในการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ เพิ่มขึ้น

ในทำนองเดียวกันสหภาพอาเซียนจะมีกำลังทหารประจำการของแต่ละประเทศอย่างจำกัด พร้อมกับอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย แต่สามารถจะรวมกำลังเป็นกำลังเฉพาะกิจในแต่ละประเทศให้เหมาะสมในการทำหน้าที่กองกำลังเฉพาะกิจในแต่ละขนาด ส่วนประชาชนโดยทั่วไปผ่านการฝึกวิชาทหารทุกคน เหมือนกับการฝึกรักษาดินแดนที่กรมการรักษาดินแดนกระทำอยู่ในปัจจุบัน

5. ภาพด้านวิทยาศาสตร์

ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติมีจำนวนลดลงอย่างมากจึงจำเป็นต้องมีวิธีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์มากที่สุดด้วยความสามารถทางวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นคนไทยจะมีความสนใจทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยรัฐและเอกชนจะร่วมมือกันทำการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ด้วยมูลค่าสูง จนเกิดเป็นเมืองวิทยาศาสตร์ที่ประกอบด้วยศูนย์วิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ เมืองวิทยาศาสตร์นี้จะเปิดบริการทางวิทยาศาสตร์ให้แก่กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยทั้งรัฐและเอกชนจะรับนักศึกษาเข้าไปศึกษาและปฏิบัติงานวิจัยที่เมืองวิทยาศาสตร์แห่งนี้

เมื่อเกิดเมืองวิทยาศาสตร์แล้ว คนไทยจะมีความสามารถในการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ มากขึ้น ทำให้การจดทะเบียนลิขสิทธิ์ทางวิทยาศาสตร์กระทำได้ง่าย ราคาสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ จะถูกลงและมีคุณภาพดีขึ้น เนื่องจากระบบการตลาดจะกลายเป็นตลาดเสรีในกลุ่มอาเซียน

6. ภาพด้านเทคโนโลยี

ด้วยที่ตั้งของประเทศไทยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมทางการเกษตร ดินมีความอุดมสมบูรณ์ อากาศร้อนไม่มากนัก จำนวนน้ำฝน เพียงพอต่อการเพาะปลูก ภัยจากธรรมชาติมีจำกัด ทั้งนี้ ประเทศไทยจะเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีด้านการเกษตรของภูมิภาคและของโลก พร้อมกับเป็นผู้นำในด้านการจัดการในเรื่องนี้

เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น ถ่านหิน น้ำมัน หรือ พลังงานจากเขื่อนได้ถูกนำไปใช้จนเสียสภาพสมดุล จึงได้มีการคิดค้นในการนำพลังงานธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง เช่น แสงอาทิตย์ คลื่นจากทะเล แม้แต่พลังงานไฟฟ้า ก็มีความจำเป็นที่จะต้องนำพลังงานนิวเคลียร์มาผลิตเป็นกระแสไฟฟ้าด้วย นอกจากนี้ยังนำระบบการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

การแข่งขันทางเศรษฐกิจยังคงอยู่ในระดับสูง ทำให้การติดต่อสื่อสารจะต้องมีความรวดเร็วและทันเวลา การเอาชนะธรรมชาติ เช่น น้ำท่าหรือ น้ำทะเลที่จะหนุนท่วมกรุงเทพฯ ก็จะมีระบบป้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ

7. ภาพด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ประชาชนทุกคนจะมีสุขภาพดี มีอาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัยที่เพียงพอ และมีคุณภาพได้มาตรฐานสากล มีความสะดวกในการเดินทางและการติดต่อสื่อสารได้รับข่าวสารทันต่อเหตุการณ์ มีความสามารถในการเรียนรู้และการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารตามสภาพความเป็นจริง โดยใช้หลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรสาธารณะ รู้จักหน้าที่และปกป้องสิทธิของตนเองและผู้อื่น มีส่วนร่วมในการปกครองและการพัฒนาเพื่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ต้องการด้วยตนเอง ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับภาค และระดับประเทศ มีสติปัญญาสามารถติดต่อกับต่างประเทศได้อย่างรู้เท่าทัน มีอุดมการณ์ร่วมทั้งในระดับประเทศและระดับโลก มีจริยธรรม และคุณภาพตามหลักแก่นแท้ของศาสนา มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมโลก รู้สึกเสียสละเพื่ออุดมการณ์และเกียรติภูมิของมนุษยชาติ เป็นประชาคมโลกที่ไร้พรมแดน

สิ่งแวดล้อมในประเทศไทยที่เป็นรูปธรรม เช่น ดิน อากาศ น้ำ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกและทางทะเลมีความสมดุลเหมาะสมแก่การอยู่อาศัย สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ มีการทดแทนที่เหมาะสมและยั่งยืน วัฒนธรรมประเพณี ศิลปกรรม โบราณวัตถุ ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรมจะมีสภาพเหมาะสมกับความเป็นอยู่อันสุนทรีย์ของประชาชน

8. สรุป

8.1 ด้านการเมืองการปกครอง

(1) ปัญหา

วิสัยทัศน์ทางการเมืองการปกครองไทยใน 3 ทศวรรษข้างหน้าเกิดจากความคิดเห็นที่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ทางการเมืองในปัจจุบันที่ยังไม่เหมาะสม และขาดประสิทธิภาพในการบริหารราชการ โดยอำนาจทั้งหมดยังรวมอยู่ที่ส่วนกลาง การใช้อำนาจและการตัดสินใจยังคงอยู่ในลักษณะจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง วิสัยทัศน์ของกลุ่มการเมืองการปกครองคือ มองภาพในการปรับปรุงและโครงสร้างทาง

การเมืองการปกครองเสียใหม่ คือ ให้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่นให้มากที่สุด เพื่อให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อบต. สามารถทำหน้าที่ในการบริหารงานของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด นอกจากนี้ภาพของความเป็นประชาธิปไตยที่เต็มรูปแบบคือ การที่อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ มีความเหมาะสมเท่าเทียมกัน และสามารถถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกันได้

(2) นโยบายและมาตรการแก้ไข

แบ่งนโยบายและมาตรฐานแก้ไขออกเป็น 3 ระยะคือ ระยะสั้นภายใน 5 ปี ระยะกลางภายใน 10 ปี ระยะยาวภายใน 30 ปี

- ➔ อำนาจนิติบัญญัติ ภายใน 30 ปีข้างหน้า รัฐสภาจะทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติอย่างแท้จริง
- ➔ อำนาจบริหาร จะเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยเน้นถึงศักยภาพขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหลัก
 - การปรับปรุงด้านกิจการรักษาความสงบเรียบร้อยคือ การปรับปรุงโครงสร้างและระบบการทำงานของตำรวจ โดยการกระจายอำนาจไปสู่ตำรวจท้องถิ่นเป็นหลัก
 - การป้องกันการซื้อขายเสียง แนวโน้มของการซื้อขายเสียงจะลดลง เพราะพรรคการเมืองจะเป็นลักษณะของพรรคใหญ่ 2-3 พรรค
 - ระบบการเลือกตั้งจะเป็นระบบผสมเสียงข้างมากกรอบเดียว เขตละคนใช้สมกับระบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองเสนอ
- ➔ อำนาจตุลาการจะเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระในการพิพากษาคดีและไม่ขึ้นต่อกระทรวง ทบวง กรมใด
- ➔ การเมืองระหว่างประเทศ จะมีการร่วมมือระหว่างประเทศมากขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจและระบบการป้องกัน ภาษาอังกฤษจะเป็นภาษากลาง และเป็นภาษาราชการภาษาที่สอง

(3) บทบาทของทหารกับการเมือง

ใน 3 ทศวรรษข้างหน้า ทหารจะมีบทบาททางการเมืองน้อยลง มีความเป็นทหารอาชีพมากขึ้น และมีความเป็นสากลเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ในขณะที่ทหารจะเป็นเครื่องมือของรัฐในการป้องกันประเทศและราชบัลลังก์ ตลอดจนช่วยสนับสนุนการพัฒนาประเทศ

8.2 ด้านเศรษฐกิจ

(1) สถานการณ์

กระแสโลกาภิวัตน์ และการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดการขยายตัวทางการค้าอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการจัดตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) แต่การพัฒนาจะเริ่มจากการรวมกลุ่มในแต่ละภูมิภาค เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองระหว่างกลุ่ม และมีการใช้มาตรการอื่นๆ ที่มีใช้ มาตรการทางการค้ามาใช้ในการกีดกันการแข่งขันระหว่างภูมิภาค

เศรษฐกิจไทยจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนี้ค่อนข้างมาก เพราะรายได้หลักต้องพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง ทั้งด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงนี้ ปัญหาสำคัญอีกประการของประเทศไทยคือ ปัญหาการกระจายรายได้ซึ่งนับวันจะมีช่องว่างมากขึ้น และจะก่อให้เกิดปัญหาในระยะยาว ขณะเดียวกันประเทศไทยจะต้องแก้ปัญหาเศรษฐกิจเฉพาะหน้าคือ ปัญหาเศรษฐกิจชะงักงันอันมีผลจากภาวะเศรษฐกิจโลกและปัญหาภายใน

(2) วิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์ในการกำหนดเป้าหมายทางเศรษฐกิจของไทยคือ การพัฒนาที่เน้นเสถียรภาพและความสมดุลทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันจะต้องให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในภูมิภาคนี้ (To Be Number One In The Region)

(3) นโยบายและมาตรการ

- ➡ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- ➡ พัฒนาระบบต่าง ๆ เช่น ระบบบริหาร ระบบภาษีอากร และ
- ➡ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนระบบโทรคมนาคมให้เป็นเครือข่าย และเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค

(4) บทบาทของทหาร

- ➔ พัฒนาบุคลากรและระบบให้เอื้อต่อแนวทางวิสัยทัศน์ข้างต้น
- ➔ เพิ่มบทบาทในการช่วยพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ➔ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกองทัพ และต่อประเทศชาติเป็นส่วนรวม
- ➔ ลดขนาดกองทัพและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติการด้วยการพัฒนาภายในและสร้างความร่วมมือในภูมิภาค

8.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

สังคมไทยหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะในยุคของโลกไร้พรมแดน วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปทั้งทางบวกและทางลบ เราสามารถเลือกใช้สิ่งใหม่ๆ ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ แต่ในขณะเดียวกัน สังคมไทยได้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม ผู้ด้อยโอกาสถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้มีอิทธิพล มีการทุจริตในทุกวงการ อาชญากรรมชุกชุม มีการลักลอบค้ายาเสพติดอย่างกว้างขวาง การค้าประเวณีโดยเฉพาะปัญหาโสเภณีเด็กยังคงมีอยู่ การขาดแคลนแรงงานระดับต่ำ ทำให้มีการนำเข้าแรงงานต่างชาติ การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ยังอยู่ในอัตราที่สูง การเกิดอุบัติเหตุ และสาธารณภัยก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก การเสนอข่าวของสื่อมวลชนที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศ และผู้นำทางศาสนามีบทบาทที่ไม่พึงประสงค์

ในอีก 30 ปีข้างหน้าเราทุกคนคงมีความต้องการให้ทุกชีวิตอยู่ดีกินดีตามเอกัตภาพ สังคมปราศจากปัญหาต่างๆ สถาบันทุกสถาบันต่างทำหน้าที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวนโยบายและมาตรการที่จะนำชาติไปสู่สังคมที่ต้องการในอนาคตที่สำคัญๆ ในด้านสังคมและวัฒนธรรมคือ นโยบายและมาตรการด้านการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า คนในชาติต้องได้รับการศึกษาให้มีความสามารถในการอ่าน เขียนอย่างดี มีความสามารถในการคิด และนำไปสู่การกระทำได้ มีทักษะในเรื่องวิทยาการสมัยใหม่เป็นอย่างดี และที่สำคัญคือ ต้องสามารถใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลได้ด้วย

นอกจากนั้น รัฐควรป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อาชญากรรม โสเภณี การทุจริตอย่างเด็ดขาด ช่วยพิทักษ์ทรัพย์สินและชีวิตของประชาชนจากอุบัติเหตุต่าง ๆ และที่สำคัญคือ มีองค์วิชาชีพด้านสื่อมวลชนกำกับดูแลการเสนอข่าวของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ มิให้เป็นชี้นำสังคมไปในทางไม่ดี และไม่ให้ข่าวสารก่อกวนกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ

8.4 ด้านการป้องกันประเทศ

ปัญหาความมั่นคงและลักษณะภัยคุกคามของประเทศไทย เปลี่ยนแปลงไปผ่านมิติเรื่องการค้าไปสู่มิติอื่น ที่เป็นเรื่องของการคุ้มครองผลประโยชน์ และการแข่งขันทางเศรษฐกิจ รวมทั้งเรื่องของการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ใน ค.ศ. 2030 ความขัดแย้งในกรณีความไม่ชัดเจนของเส้นพรมแดน รวมทั้งปัญหาเส้นเขตแดนทางทะเลยังคงมีอยู่

กองทัพจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง 3 ประเด็นใหญ่ คือ เทคโนโลยี องค์กร และแนวคิดทางการยุทธ์ โครงสร้างของกองทัพจะเปลี่ยนไป เพื่อให้เหมาะสมกับสงครามสมัยใหม่ คือสงครามเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอาวุธยุทธโธปกรณ์ กองทัพต้องการกำลังพลน้อยลง แต่ต้องการการลงทุนด้านเทคโนโลยี และการพัฒนาบุคลากรภายในกองทัพมากขึ้น กองทัพจะลดบทบาทในส่วนที่มีใช้ภารกิจทางการทหารลง เพื่อลดภาระด้านการใช้แรงงาน กำลังพล และเป็นการประหยัดงบประมาณ จึงมีการโอนหน่วยงานบริการ การผลิต ที่ไม่จำเป็นให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการแทน

ระบบการป้องกันประเทศในระดับภูมิภาคใน ค.ศ. 2030 จะเป็นรูปแบบของความมั่นคงร่วมกัน (collective security) กับกองทัพต่างประเทศที่อยู่ในกรอบของสหภาพอาเซียน (ASEAN Union)

8.5 ด้านวิทยาศาสตร์และพลังงาน

เนื่องจากสถานการณ์ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันเห็นได้ชัดเจนว่าประเทศเราขาดแคลนนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรเป็นจำนวนมาก รวมถึงการขาดองค์กรและงบประมาณด้านงานวิจัยและพัฒนาอย่างเพียงพอ ส่วนทางด้านพลังงานมีอัตราการใช้สูงกว่าการผลิต ต้องนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ ทำให้เสียเปรียบดุลการค้าเป็นจำนวนมากดังนั้น สถานการณ์ด้านวิทยาศาสตร์และพลังงานจึง

จำเป็นต้องนำนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมและทันสมัยมาใช้ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งตนเองหรือเป็นผู้นำทางด้านวิทยาศาสตร์และพลังงาน ในภูมิภาคนี้ในอีก 30 ปีข้างหน้า โดยกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาบุคลากรด้านปริมาณและคุณภาพให้มีจำนวนเพียงพอและเหมาะสม มีการจัดตั้งองค์กรเพื่อบริหารและจัดระเบียบนักวิจัยของชาติ การจัดสร้างเมืองวิทยาศาสตร์ ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค รวมถึงการจัดหาเงินทุน และมาตรการด้านภาษี โดยความร่วมมือของภาคเอกชน เพื่อให้มีงบประมาณด้านการวิจัยอย่างเพียงพอ สนับสนุนและสร้างค่านิยมต่ออาชีพวิทยาศาสตร์ จัดสร้างห้องสมุดขนาดใหญ่ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลทั่วประเทศ มีการแลกเปลี่ยนอาจารย์ นักวิจัย ระหว่างประเทศให้มากขึ้น

ในด้านพลังงานจะต้องกำหนดมาตรการประหยัดพลังงานควบคู่ไปกับการเสาะหาแหล่งพลังงานใหม่ รวมถึงการกำหนดการใช้พลังงานให้สมดุลกับสภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่

บทบาทของทหารในด้านวิทยาศาสตร์และพลังงาน ควรรวมกลุ่มนักวิทยาศาสตร์ของทุกเหล่าทัพเข้าด้วยกัน และจัดตั้งเป็นสำนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กลาโหม เช่นเดียวกับต่างประเทศ มีการเปลี่ยนกับนักวิจัยภายนอกเพื่อพัฒนาและปรับปรุงอุตสาหกรรมทางทหารที่ขาดประสิทธิภาพ และเปลี่ยนกลยุทธ์ให้เป็นการวิจัยเชิงพาณิชย์มากขึ้น นำมาตรการประหยัดพลังงานมาใช้ในหน่วยทหารให้มากขึ้น

8.6 ด้านเทคโนโลยี

ใน 30 ปีข้างหน้าประเทศไทยจะเป็นประเทศเกษตรอุตสาหกรรม มีการผลิตอาหารและแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร สามารถส่งไปขายได้ทั่วโลก ส่วนอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่ การผลิต Software การออกแบบและผลิตวงจรอิเล็กทรอนิกส์ ประเทศไทยจะเป็นศูนย์กลางในภาคพื้น Asean

จะมีการวางระบบสารสนเทศ โดยเชื่อมโยงเครือข่ายใยแก้วอย่างทั่วถึงประชาชนแทบทุกครัวเรือนจะมีโทรศัพท์และคอมพิวเตอร์ การส่งข่าวสารและการติดต่อจะผ่านระบบเครือข่าย นอกจากนั้นการศึกษาทางไกลจะอาศัยเครือข่ายแบบ Tele Conference

ระบบการศึกษาภาคบังคับอย่างต่ำจะเป็น 12 ปี จะมีการส่งเสริมการเรียนการสอนในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การผลิตวิศวกร และนักวิทยาศาสตร์ จะเพิ่มขึ้นให้อยู่ในระดับเทียบเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น เกาหลี ซึ่งมีจำนวนวิศวกร และนักวิทยาศาสตร์ 90 คนต่อประชากร 10,000 คนในมหาวิทยาลัย จะมีการวิจัยอย่างมีระบบ ควบคู่กันไปกับการเรียนการสอน โดยได้รับทุนวิจัยจากสถาบันของรัฐและเอกชน

ในด้านอวกาศ จะมีศูนย์อวกาศแห่งชาติทำหน้าที่ดำเนินนโยบายด้านอวกาศของชาติ การวิจัยด้านอวกาศจะอาศัยการให้ทุนวิจัยแก่มหาวิทยาลัย ส่วนผลงานวิจัยที่จะนำมา สร้างเป็น Hardware ในบางส่วนจะดำเนินการโดยอุตสาหกรรมภายในประเทศและบางส่วนจะซื้อจากต่างประเทศ ในส่วนการวิจัยทางทหารจะดำเนินการโดยนักวิจัยที่เป็นพลเรือน ซึ่งทำงานให้กระทรวงกลาโหม ทหารมีหน้าที่เพียงกำกับดูแลให้เป็นตามนโยบายของผู้บังคับบัญชา

จะมีการใช้คอมพิวเตอร์กันอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการบริหารงานและงานธุรการ ผู้บริหารจะใช้ Software ต่าง ๆ ช่วยในการตัดสินใจในงานธุรการจะใช้ระบบ Paperless Office ซึ่งหมายถึงการเก็บเอกสาร และการส่งเอกสารในลักษณะแบบฟอร์มต่าง ๆ โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์

8.7 ด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการพัฒนา ซึ่งมุ่งเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมาคือ สภาพเจริญแต่วัตถุ แต่เลือนทางจิตใจ คุณภาพชีวิตของประชาชนไม่ดีขึ้นตามสภาวะของเศรษฐกิจโดยรวม เพราะการกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง สภาพครอบครัวล่มสลาย ยังมีโรคภัยเบียดเบียน มีความเครียดที่เกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กลไกของรัฐไม่มีประสิทธิภาพ มีการทุจริตประพฤติมิชอบ เอารัดเอาเปรียบกันทางสังคมแพร่หลาย ขาดแบบอย่างที่ดีทางคุณธรรมและจริยธรรม มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนสิ่งแวดล้อมดังนี้

- (1) มาตรการการป้องกันโรคและป้องกันอุบัติเหตุ เช่น นโยบายระดับภูมิภาคเป็นเขตปลอดโรคติดต่อ มาตรการลด ละ เลิก ยาเสพติด สุรา และบุหรี่ และส่งเสริมด้านโภชนาการการดื่ม การออกกำลังกาย
- (2) ส่งเสริมอุปนิสัยแห่งชาติ

- (3) การกำหนดมาตรฐานสถานพยาบาล และกระจายโอกาสให้ประชาชนได้รับการบริการอย่างทั่วถึง รวมทั้งการประกันสุขภาพของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ และควบคุมสินค้าให้เป็นธรรมต่อผู้บริโภค
- (4) การผลิตและพัฒนาบุคลากรทางด้านการศึกษาและสาธารณสุขให้พอเพียง และส่งเสริมการศึกษาวิจัยให้ก้าวหน้ามาใช้ประโยชน์ได้
- (5) ควรมีการขยายโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ก่อมลพิษไปสู่ท้องถิ่น เพื่อให้แรงงานได้อยู่กับครอบครัว
- (6) กระจายงบประมาณและอำนาจการตัดสินใจไปสู่ระดับ อบต.
- (7) พัฒนาการเกษตรอย่างผสมผสานและปลอดภัย
- (8) พัฒนาด้านสวัสดิการและสาธาณูปโภคให้ได้มาตรฐานของอารยประเทศ และคำนึงถึงผู้สูงอายุ คนพิการ ตลอดจนผู้ด้อยโอกาสเสมอ
- (9) เร่งหามาตรการต่าง ๆ เพื่อฟื้นฟูศีลธรรมและจริยธรรม โดยเน้นการศึกษา การเป็นแบบอย่างที่ดี และเน้นให้สถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจได้อย่างแท้จริง
- (10) ขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 12 ปี
- (11) หาแนวทางใช้สื่อต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง มิให้ถูกใช้ไปในทางที่ผิด
- (12) มาตรการที่จำเป็นมากคือ การเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อลดภาวะความเสื่อมโทรมในสังคม ลดผู้กระทำความผิดด้านยาเสพติด ด้านอาหารและยา การฝ่าฝืนกฎจราจร การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (13) การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและฟื้นฟูสภาพป่า จะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง การแสวงหาพลังงานทดแทน ซึ่งไม่ก่อมลพิษ และสร้างเจตคติให้มีการประหยัดพลังงาน ลดการทำลายสิ่งแวดล้อมในทุกวิถีทาง
- (14) ในระยะปานกลางและระยะยาวควรคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การจัดให้มีรัฐสวัสดิการให้สามารถอยู่ได้ โดยมีสุขภาพที่ดี มีคุณค่าต่อสังคม
- (15) ในระยะยาวควรส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรด้านวิชาการให้สามารถศึกษาวิจัยและพัฒนาอยู่ในระดับแนวหน้าของโลก

8.8 บทบาทของทหารในด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

- (1) ทหารจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามกฎหมาย การควบคุมเรื่องยาเสพติดเป็นตัวอย่างในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (2) กองทัพต้องมีบทบาทมากขึ้นในการออกไปช่วยเหลือประชาชน และพัฒนาประเทศ ในส่วนที่มีขีดความสามารถที่จะกระทำได้ เช่น บทบาทในการจัดการอุบัติเหตุแห่งชาติและการขยายโครงการตามพระราชดำริ เป็นต้น
- (3) กองทัพจะพัฒนาขีดความสามารถ ขวัญและกำลังใจของบุคลากรสายวิชาการ เพื่อให้สามารถศึกษา วิจัย รวบรวมข้อมูล เพื่อแก้ปัญหาของชาติ เป็นกองทัพที่มีศักยภาพทางวิชาการเป็นเลิศในระยะยาวต่อไป
- (4) ควรจัดตั้งสภานักวิชาการ และสำนักวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีกลาโหม (Defence Science and Technology Organisation)

รายชื่อคณะกรรมการพิจารณา

1. พล.อ.มนตรี	สุภาพร	เป็นประธานคณะกรรมการ
2. พล.ท.อริญ	ชมไพศาล	รองประธาน
3. พล.อ.นพพร	จันทวนิช	รองประธาน
4. พล.ท.สมศักดิ์	คล้ายกำธร	รองประธาน
5. ผอ.สนผ.ภท.	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
6. ผบ.สปท.	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
7. ผอ.วปอ.สปท.	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
8. ผอ.สวศ.สปท.	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
9. จก.ยก.ทหาร	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
10. จก.กร.ทหาร	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
11. จก.ยก.ทบ.	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
12. จก.ยก.ทร.	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
13. จก.ยก.ทอ.	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
14. จก.กร.ทบ.	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
15. จก.กพร.ทร.	หรือผู้แทน	กรรมการที่ปรึกษา
16. คณะกรรมการ	(จากสาขาต่าง ๆ จำนวน 120 คน)	
17. พล.ท.วิสาร	ชนะรัตน์	กรรมการและเลขานุการ
18. พล.ต.สมชาย	วิรุฬผล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
19. พ.อ.ศุกลักษณ์	สุวรรณะชัย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
20. ผอ.ภผจ.สนผ.ภท.		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

"To inaugurate large scale change, you may have to create the burning platform. You have to give people a reason to do something differently."

Laurence Bossidy

"All our dreams can come true - if we have the courage to pursue them."

Walt Disney

"Things don't get better by chance - they get better by change."

Anthony Robbins

"The ultimate measure of a man is not where he stands in moments of comfort and convenience but where he stands at times of challenge and controversy."

Martin Luther King

"True leadership is the art of changing a group from what it is into what it ought to be."

Virginia Allan

"Achievement depends more on clear focus than on great effort."

Gerald Pulvermacher

"To keep progressing we must learn, commit and do, learn, commit and do, learn, commit and do again."

Stephen R. Covey